

Tecuciul literar-artistic

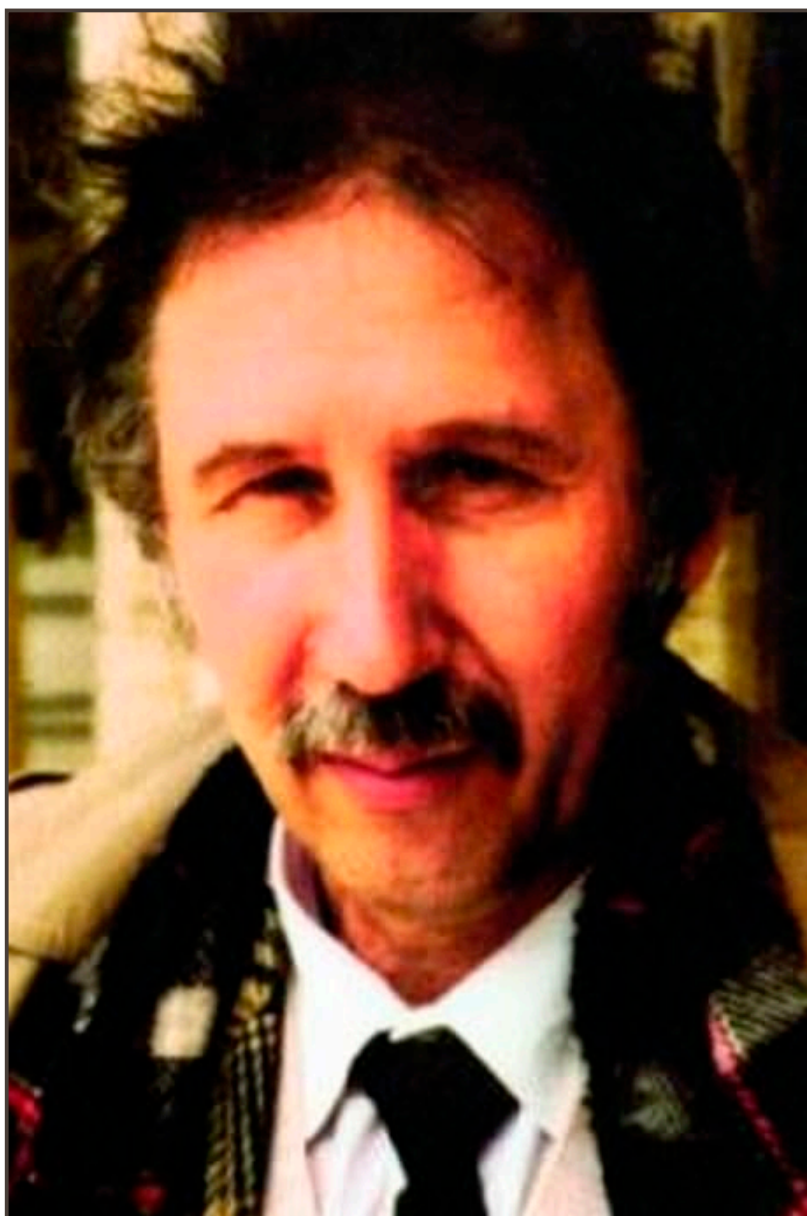
Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

71

Serie nouă
(anul 18),
Primul
trimestru
2024

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”
Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)“

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

MARIN SORESCU

(29 februarie 1936, Bulzești/Dolj – 8 decembrie 1996, București)

Fondată de Asociația Societatea Culturală „Ștefan Petică - 2007”,
agreată și susținută de Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România

SUMAR

▶ Marin SORESCU, <i>Trebuiau să poarte un nume</i>	3	▶ POESIS:	
▶ Adrian RACARU, „Ușor cu revista pe scări”	4	Elena GOROVEI	80
▶ Mihai EMINESCU, <i>Cărțile (Eminescu către Shakespeare)</i>	6	Silvia CURELARU IBĂNESCU	82
▶ Marin SORESCU, <i>Poezii</i>	7	▶ Marian NENCESCU, <i>Resurecția spiritului local sau drumul de la fire, la ființă</i>	84
▶ Beatrice Silvia SORESCU, <i>La liliaci, „un cântec de pomenire, un bocet al satului tradițional”</i>	12	▶ Doina BARBU, <i>Pantha rhei</i>	88
▶ Nicolae BALAȘA, <i>Marin Sorescu cultura orientală și școala „Samkhya”</i>	14	▶ Ionel NECULA, <i>Este Tecuciul un oraș fără o legendă întemeietoare?</i>	90
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Marin Sorescu și „democratizarea” poeziei</i>	17	▶ Grigore RACARIU, <i>Amintirea Doinei (8)</i>	91
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Svetlana Paleologu-Matta despre creația estetică-filosofică eminesciană (III)</i>	20	▶ Sara MINA, <i>Dialog despre celebrarea cărții</i>	95
▶ Petre ISACHI, <i>Calul troian al criticului sau cum „ne-mpleticim parcă-n aceeași piesă”</i>	25	▶ Ionel NECULA, <i>Ion Petrovici - în dezbatere colocvială</i>	98
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>Medicul scriitor Ion (Jan) Hurjui</i>	30	▶ Sterică BĂDĂLAN, „Impresii afective”	100
▶ Viorel BURLACU, <i>Ovid Caledoni, poetul risipit în râuri de lumină!</i>	39	▶ Pr. Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	103
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>Virgil Pavel: un breviar de credințe și comportament</i>	41	▶ Theodor PARAPIRU, „Venirea lui Mesia”	104
▶ Ionel NECULA, <i>Consonențe și sincronii între Goga și Cioran</i>	45	▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Parcul nesfârșit</i>	105
▶ Ion DINVALE, <i>O polemică de acum un veac</i>	48	▶ Petre ISACHI, <i>De la cetățeanul turmentat, la profesorul turmentat</i>	107
▶ Sorin LANGU, <i>Cocuța Vogoride</i>	53	▶ George DIMITRIU, <i>Explorând Delta Dunării (I)</i>	111
▶ Ștefan Petică - 147 de ani de la nașterea scriitorului	54	▶ Elena NETCU, <i>Acest pământ care mă uimește</i>	113
▶ Viorel BURLACU, <i>Ghiocel Pavel</i>	55	▶ Năstase MARIN, <i>O casă frumoasă</i>	116
▶ Ionel SAVITESCU, <i>Dicționarul locurilor literare bucureștene</i>	58	▶ Violeta IONESCU, <i>Antichitatea - o formă târzie a matriarhatului</i>	118
▶ Ionel NECULA, <i>Daimonul lui Socrate</i>	61	▶ Aristotel PILIPĂUȚEANU, „Moartea lui Casanova”	124
▶ Doina BARBU, <i>Trăirea muzicii prin mișcare</i>	63	▶ Vasile LEONTE, <i>Virgil Nistru Țigănuș, Scriind pe ape...</i>	128
▶ Violeta Daniela COPĂCEANU, <i>Mircea Eliade</i>	65	▶ Ghiță NAZARE, <i>Lacrimi și bucurii</i>	130
▶ Emil DINGA, <i>Sinestezii târzii</i>	71	▶ Vasile LEONTE, <i>Altă versiune, înnoit/ înnobilită de profesorul Gh. N. Vasilache</i>	132
▶ <i>Poeți bârlădeni la Tecuci</i>	75	▶ Mioara ARDIELEANU, „Printre blesteme și lacrimi”, roman de Eleonora Stamate	134
		▶ Vasile LEONTE, <i>Gelu Ciorici - Șipote, altitudinea 33</i>	137
		▶ Adrian RACARU, <i>Revista revistelor</i>	139
		▶ <i>Cronograf</i>	141

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **Adrian RACARU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Ana MOLDOVAN,
Bogdan ARTENE
Carmen STOIAN

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Violeta Daniela Mîndru
Mircea Cojocar
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărățeanu
Prof. univ. dr. C. D. Zeletin
Prof. dr. Lucia Olaru Nenati
Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. univ. Ștefan Munteanu
Liviu Ioan Stoiciu

**Prezentul număr al revistei este ilustrat
cu picturi ale artistului plastic gălățean
STERICĂ BĂDĂLAN**

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

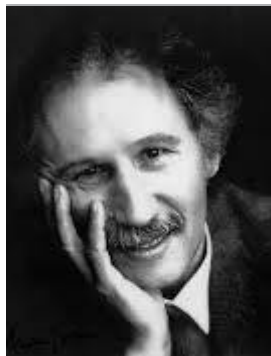
Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

PORTRET EMINESCIAN

TREBUIAU SĂ POARTE UN NUME

de Marin Sorescu

Eminescu n-a existat.

A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe,
Ca o barbă nepieptănată de crai
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuibar rotit.

Și, mai ales, au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema: Mircea cel Bătrân, Ștefan
cel Mare,
Sau mai simplu: ciobani și plugari,
Cărora le plăcea să spună,
Seara, în jurul focului poezii -
„Miorița” și „Luceafărul” și „Scrisoarea III”.

Dar fiindcă auzeau mereu
Lătrând la stâna lor câinii,
Plecau să se bată cu tătarii
Și cu avarii și cu hunii și cu leșii
Și cu turcii.

În timpul care le rămânea liber
Între două primejdii,
Acești oameni făceau din fluierile lor
Jgheaburi
Pentru lacrimile pietrelor înduioșate,

De curgeau doinele la vale
Pe toți munții Moldovei și ai Munteniei
Și ai Țării Bârsei și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adânci
Și un tânăr care vorbea cu ei,
Întrebându-i ce se tot leagănă fără vânt?

Acest tânăr cu ochi mari,
Cât istoria noastră,
Trecea bătut de gânduri
Din cartea cirilică în cartea vieții,
Tot numărând plopii luminii, ai dreptății, ai iubirii,
Care îi ieșeau mereu fără soț.

Au mai existat și niște tei,
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut.
Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi și mișcătoare șesuri.

Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Li s-a spus Eminescu.

Marin Sorescu - scriitor complet, absolut original
în poezie, proză și dramaturgie. Ca poet, face apel
la ironie pentru a impresiona, renunță la orice tradiție
prozodică și pune accent pe expresiile șoc.

Poezia **„Trebuiau să poarte un nume”** este o
adevărată odă închinată lui Eminescu, poetul național, ca
reprezentant al întregii spiritualități românești.

Dacă primul vers șocchează prin negarea unei întregi
existențe, cititorul rămânând consternat de o asemenea
îndrăzneală, următoarele secvențe se constituie într-o
demonstrație sublimă. Totul se bazează pe „o negare a
negației inițiale”, în fapt o afirmație solidă și convingătoare.
Sunt menționate frumuseți ale plaiurilor românești, lupte
dramatice din istoria neamului nostru, figuri de domnitori
patrioți. Regăsim apoi enumerate ori sugerate esențiale
metafore, teme, motive și titluri de poezii eminesciene.
Abia în final găsește pentru toate acestea un singur nume
demn să ne reprezinte pe noi, românii: Eminescu.

EDITORIAL

„UȘOR CU REVISTA PE SCĂRI”

► Adrian RACARU

„Tot răul se naște din ignoranță,
dar scriitorii au iluminat lumea,
alungând întunericul.”

Vespasiano da Bisticci¹

Revistele literare din provincie au vocația de a promova, îndruma și înfrăți supraviețuirea spirituală prin scris și primenirea culturală prin lectură.

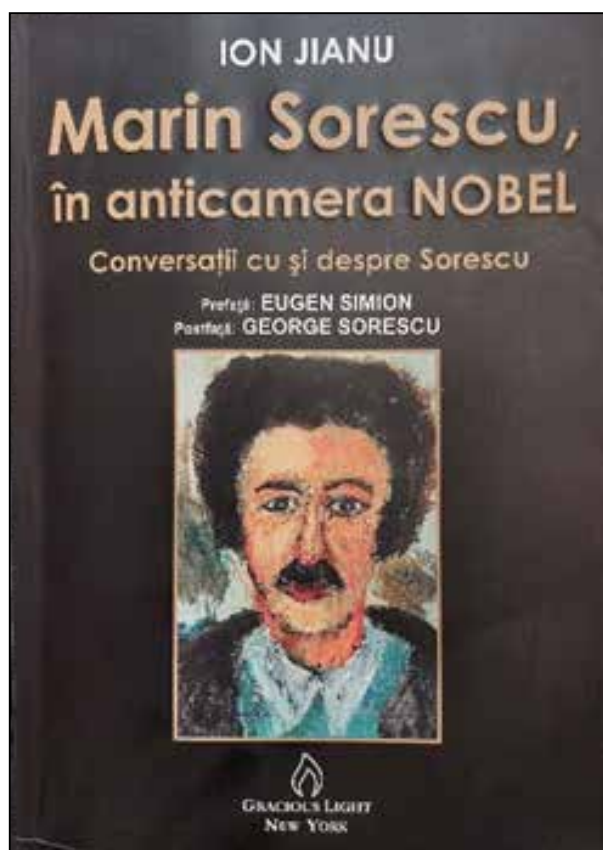
„Ușor, cu revista pe scări” Îl disting, memorabil pe Marin Sorescu, ronțând pe sub mustață cuvintele, parafrazându-se!²

Ne perpelește de sus, nu de pe copertina unei reviste, din amintiri strălucind într-o tăcere înflăcărată, ca după o recitare de of și... dar nu mai spun care; privește din foisorul de foc al literaturii Române. Pare un pândar șugubăț, fără băț, venit la nuntă să fure mireasa; înfocat cu frumusețea în priviri și cu zâmbetul binevoitor de ștregar proptit în umbra ironiei celui care, incredibil nu dă greș nici în poezie, nici în proză, nici în critică, nici în teatru și nici în pictură. Ca un Hamlet oltean, oferindu-ne în palmă chipul întrebător al ironiei romantice, pentru trădarea însoțitorilor de drum, înverșunați urzicători, cu poalele invidiei ridicate până la Stockholm, când a fost ales să i se certifice... culmea! De două ori înnobilitarea i-a fost zădărnicită de confrății care au mijlocit „spargeri” în anticamera premiului Nobel.

„Ușor, cu NOBEL pe scări”. Haz, praz, cu necaz postum pentru alții. Un careu de părinți literari: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Nichita Stănescu și Marin Sorescu și cacealmaua românească a pierderilor istorice de recunoaștere universală. Punct, punctul rămâne de sub semnele furate (al întrebării sau al mirării, alegeți)...

Să revenim la revistă în fond, prudenți lângă front.

Pentru o convenită împăcare, putem greși, cu iertată credință că, și în cealaltă vreme a eternității, negreșit Poetul mai răsfoiește revistele literare. Și cu amăreala, cireșilor din

dulceață, pregetă poate la condiția și ambianța revistelor literare.

„Ușor, cu revista pe scări”. Se simte adus între pagini, și este grijuliu cu urmașii.

Dar din dar se face scara. Cuvânt după cuvânt, frază peste frază sunt treptele lucrate de colaboratorii revistei pentru a urca ediție de ediție prestigiul publicației. Pentru efortul lor erudit, le mulțumim cu reverență și le îndrăgim pasiunea și darul. **Tecuciul literar-artistic** a ajuns la numărul 71, număr ce împlinește durata maturității – 18 ani de la numărul 1, când a pornit ca TECUCIUL CULTURAL – aprilie 2006. La un an, la prima treaptă, din subsol s-a ivit cineva ca nimeni, s-o

revendice. Redacția nu s-a luptat cu lunecări subterane, treapta era de urcare nu de coborâre, a cedat titlul și așa s-a înălțat *Tecuciul literar-artistic*. Nu fără zbucium, nu fără îndârjire și nervi și mereu cu sacrificii extreme. Membrii redacției în coordonarea redactorului-șef, poeta Eleonora Stamate (olteanca neînfricată), au mobilizat resurse nebănuite și au obținut sprijin de la personalități importante, oameni cu har de vrednici slujitori ai culturii române: scriitori, critici, preoți, profesori universitari, poeți și istorici, esești și ziariști consacrați. Nu avem suficient spațiu pentru a-i nominaliza, dar îi regăsiți în paginile revistei. Pentru generozitatea lor ne înmiim recunoștința. Îi invităm să continue frumoasa poveste și pentru a ne bucura împreună, să-și adune amintirile, deoarece o aniversare cât o nostalgie clasică e la ușa: **Tecuciul literar-artistic după douăzeci de ani!** Doar peste doi ani!

Trebuie să subliniem, responsabili, că toate acestea sunt și au fost împlinite, numai cu sprijinul financiar al Consiliului Local Tecuci și al Primăriei Municipiului Tecuci.

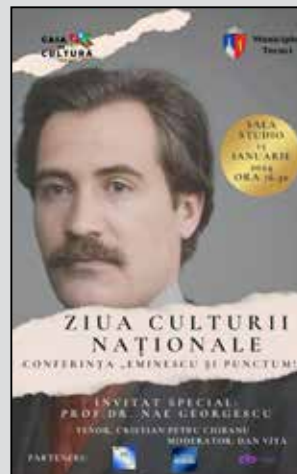
Vremurile nu pot fi mai bune decât cei care le țin vadurile, și nici cultura nu poate ridica punți și poduri dacă malurile nu sânt consolidate. Cu aleasă prețuire: „Ușor, cu revista pe scări!”.

Note:

1. ROSS KING, *LIBRARUL DIN FLORENȚA/ VESPASIANO DA BISTICCI/ și manuscrisele care au iluminat Renașterea*, ORION Nemira 2022, Traducere din limba engleză de IULIAN BOCAI, p.8.

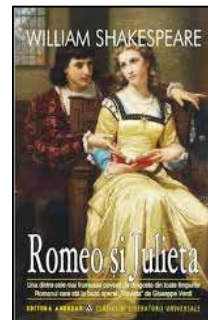
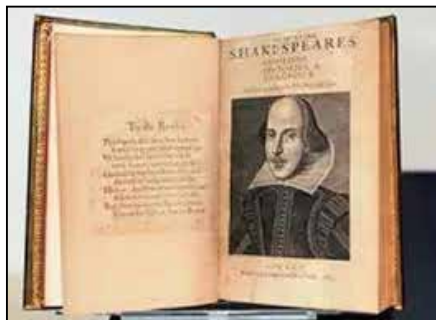
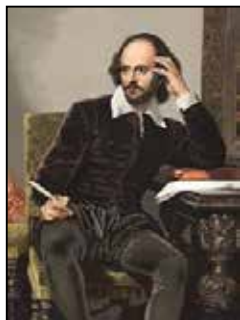
2. MARIN SORESCU, *UȘOR CU PIANUL PE SCĂRI*, Serie de autor, Editura Art, 2017.

**AFIȘ
CULTURAL-ARTISTIC (1)**

C
A
S
A
D
E
C
U
L
T
U
R
Ă

TRECERI PESTE NEMĂRGINIREA TIMPULUI

CĂRȚILE (EMINESCU CĂTRE SHAKESPEARE)

Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,
Prieten blând al sufletului meu;
Izvorul plin al cânturilor tale
Îmi sare-n gând și le repet mereu.
Atât de crud ești tu, ș-atât de moale,
Furtună-i azi și linu-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe
Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe.

De-aș fi trăit când tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atât – cât te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
– Destul că simt – tot ție-ți mulțumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumina,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greșind cu tine chiar, iubesc greșeala:
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Cu tine da... căci eu am trei izvoară
Din care toată mintea mi-o culeg:
Cu-a ta zâmbire, dulce, lină, clară
A lumii visuri eu ca flori le leg;
Mai am pe-un înțelept... cu-acela iară
Problema morții lumii o dezleg;
Ș-apoi mai am cu totul pentru mine
Un alt maestru, care viu mă ține...

Dar despre-acela, ah, nici vorbă nu e.
El e modest și totuși foarte mare.
Să tacă el, să doarmă ori să-mi spuie
La nebunii – tot înțelept îmi pare.
Și vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie.
Nici el nu vrea să-l știe orișicare,
Căci el vrea numai să-mi adoarmă-n brață
Și decât tine mult mai mult mă-nvață!

Această creație eminesciană de tinerețe este o uimitoare oglindire „a geniului celui mai mare poet englez în geniul celui mai mare poet român.”

(Tudor Vianu)

Publicată postum în revista „Cuget clar” (noul *Sămănător*) la 1 decembrie 1938 sub titlul *Eminescu către Shakespeare*, reprodusă cu greșeli (catrene în loc de ottave rime) în revista „Gând și cuget românesc”, textul poeziei va fi corect redactat abia în ediția *Opere IV, Poezii postume*, din anul 1952. Perpessicius o situează în perioada de la Iași, cca 1876, identificând-o improvizată pe un verso de formular tipărit cu cărți de premii pentru elevi, din timpul cât Eminescu a funcționat ca revizor școlar. Criticul o include într-un ciclu al omagiilor” unde prioritare sunt cele veroniene.

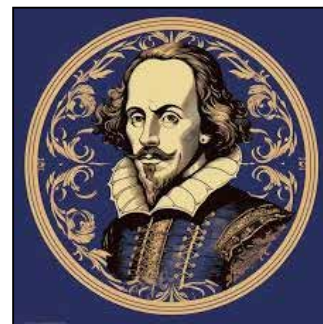
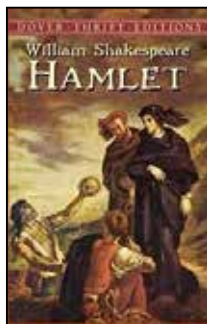
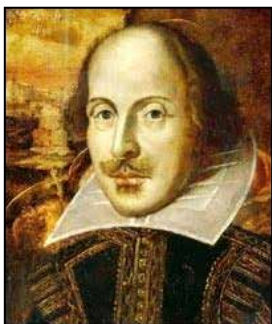
Tudor Vianu considera acest text poetic un „madrigal”ca specie literară. Mihai Eminescu declară că trei sunt izvoarele inspirației sale:

Primul este Shakespeare – un „prieten bun al sufletului” său. Omagiind pe Marele Will pentru realizarea unei mari sinteze a experiențelor umane, Eminescu recunoaște genialitatea acestuia care înfruntă secolele: „Și-nveți ce-un ev întreg nu poate să te-nvețe”. Mihai Eminescu proiectase și o piesă de teatru intitulată Shakespeare, Richard al III-lea. Poetul reține marea artă shakespeareiană de a zămisli existențe umane în operele sale dramatice sau poetice.

Un al doilea izvor pe care nu-l numește, dar care-l ajută să dezlege problema morții, este firește, filosofia lui Schopenhauer, „mult citit de Eminescu în epoca lui vieneză”.

Pe cel de al treilea izvor, cartea vie a științei sale, definit ca modest și mare, nu-l dezvăluie, dar în versurile pătimește „identificăm aici pe iubita poetului” (Tudor Vianu).

DESPRE „VĂRUL SHAKESPEARE” ÎN DRUMUL SĂU SPRE „LILIECI”

SHAKESPEARE

de Marin Sorescu

Shakespeare a creat lumea în șapte zile.

În prima zi a făcut cerul, munții și prăpăstiile sufletești
 În ziua a doua a făcut râurile, mările, oceanele
 Și celelalte sentimente –
 Și le-a dat lui Hamlet, lui Iulius Caesar,
 Lui Antoniu, Cleopatrei și Ofeliei,
 Lui Othello și altora,
 Să le stăpânească, ei și urmașii lor,
 În vecii vecilor.
 În ziua a treia a strâns toți oamenii
 Și i-a învățat gusturile:
 Gustul fericirii, al iubirii, al deznădejdii,
 Gustul geloziei, al gloriei și așa mai departe,
 Până s-au terminat toate gusturile.

Atunci au sosit și niște indivizi care întârziaseră.
 Creatorul i-a mîngîiat pe cap cu compătimire,
 Și le-a spus că nu le rămîne de cît să se facă
 Critici literari
 Și să-i conteste opera.
 Ziua a patra și a cincea le-a rezervat rîsului.
 A dat drumul clovnilor
 Să facă tumbe,
 Și i-a lăsat pe regi, pe împărați
 Și pe alți nefericiți să se distreze.
 În ziua a șasea a rezolvat unele probleme administrative:
 A pus la cale o furtună,
 Și i-a învățat pe regele Lear
 Cum trebuie să poarte coroană de paie.
 Mai rămăseseră cîteva deșeuri de la facerea lumii
 Și i-a creat pe Richard al III-lea.
 În ziua a șaptea s-a uitat dacă mai are ceva de făcut.
 Directorii de teatru și umpluseră pămîntul cu afișe,
 Și Shakespeare s-a gîndit că după atîta trudă
 Ar merita să vadă și el un spectacol.
 Dar mai întîi, fiindcă era peste măsură de istovit,
 S-a dus să moară puțin.

„Poetul ori e un gînditor ori nu e nimic. Poetul autentic e un filozof și, mai mult decît atît, el posedă în plus intuiția.”

(Marin Sorescu)

Publicată în volumul „Poeme”, din 1965, poezia aceasta este o meditație lirică, avînd ca simbol central mitul biblic al creației. E un alt omagiu, alături de cel eminescian, o evocare inedită a unei personalități geniale din cultura universală.

Universul fascinant al operei lui Shakespeare (1564-1616), cel mai mare dramaturg și poet al Renașterii, este mobilul acestui text. Evaluînd marea creație a scriitorului englez, M. Sorescu intuiește ideea poetică potrivit căreia Shakespeare a creat, asemenea lui Dumnezeu, prin cuvînt o lume, dar o lume imaginară, de o complexitate uluitoare. Intuim de la început o ușoară tendință de parodiare cu umor fin a mitului biblic al creației.

Celelalte versuri, dispuse în unitati ideatice structurate simetric, detaliază și argumentează afirmația tranșantă din primul vers al poeziei. Artistul, prin opera sa, creează o lume virtuală credibilă. Realitatea trăiește, în opera de artă, din perspectiva conștiinței artistice a creatorului de frumos și de umanitate. Nume de eroi din opera lui Shakespeare au devenit simboluri pentru întreaga literatură universală, semne emblematice ale gîndirii și simțirii umane în general. Sorescu scoate în evidență marea artă a scriitorului englez de a surprinde mecanismul pasiunilor, comportamentul și trăirile fundamentale ale ființei umane.

Cu mijloace specifice ironiei și umorului, este imaginată în stil parodic invitația adresată de genialul Shakespeare criticilor literari de a-i recepta opera. Nu este neglijat nici caracterul comic al creației shakespeareiene, insistîndu-se asupra valorii artistice și morale a comediilor. Prin finalul poeziei se transmite ideea poetică esențială: procesul de creație, în viziunea lui Sorescu, este un act de trudă istovitoare și de mistuire launtrică. Ca și romanticul Eminescu, neomodernistul Marin Sorescu înalță la rang de mit-desacralizat doar formal!-o personalitate gigantică din literatura și cultura universală.

SINGUR PRINTRE POETI ȘI DRAMATURGI

MARIN SORESCU

Tușiți

La cele mai bune replici ale mele
Ai tușit,
Scorpie bătrână.

Ele erau cheia
Întregului spectacol,
Le pregăteam în febră
Ani în șir,
Oamenii m-așteptau cu respirația tăiată,
Efectul trebuia să fie formidabil,
Dar pe tine tocmai atunci
Te îneca tusea,
Scorpie bătrână.

Dacă se-ntîmpla
Să lipsești odată,
Începea să tușească
Scaunul pe care stătuseși.

Acum ai molipsit
Toată sala,
Piesa se petrece de la un cap la altul
Într-o tuse măgărească...

Tușiți,
Răgușit, pițigăiat, dogit,
Cu pauze, în accese, uscat, pistruiat,
Ca la vocalize, ca la doctor,
Tușiți!

Credeți că spun rolul pentru voi,
Ochii mei par că se uită la voi,
Cînd, de fapt, eu privesc peste capetele voastre
Becul roșu din fundul sălii.

Pentru el vorbesc,
Lui îi spun sufletul meu învățat în nopti de
insomnie,
Becului roșu care arată locul pe unde, la sfîrșit,
Voi trebuie să evacuați sala,
Scorpii bătrîne.

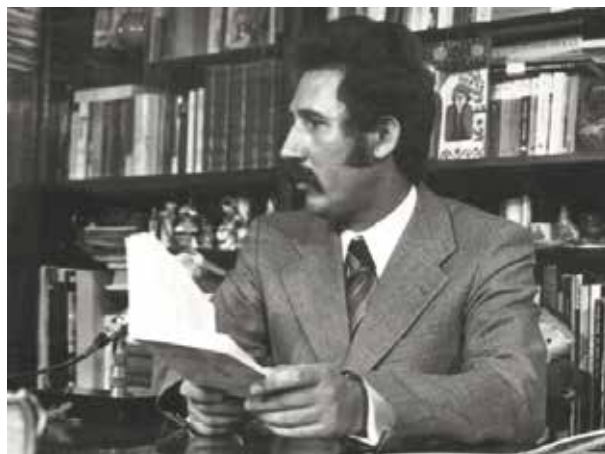
„Teatrul meu, personajele mele...”

Îmi place teatrul, în primul rând că este o meserie; și în al doilea rând, pentru că este o meserie IMPOSIBILĂ, avînd de-a face cu inspirația, care încă nu se știe ce este [...] Când am început să scriu teatru eram un naiv – și din cauza asta mi-au și ieșit poate unele lucrări mai rotunde. Simțind că încep să mă crispez, am trecut la piese istorice, mutînd propria dramă în crisparea unei epoci din secolul al 15-lea românesc. Căci, am uitat să vă spun: dacă Iona și Paracliserul sunt eu – ca să parafrazez cunoscuta butadă – tot eu sunt și teatrul meu istoric. Și încă n-am terminat, întrucît trilogia începută, „Răceala”, „A treia țeapă”, amenință să devină tetralogie prin intercalarea unei noi piese „Luptătorul pe două fronturi”, scrisă și terminată din neputința de-a isprăvi-o pe a treia, anunțată demult, „Otrăvitorii de fântâni”. Sunt festele teatrului istoric, ca și ale unei istorii prea învălmășite uneori, care se lasă greu prinsă ca și nervosul Țepeș, nu stă la pozat.”[...] („*Extemporal despre mine*”, susținut la Seminarul de dramaturgie și teatralogie, Deva, 1981, preluat din revista *Vatra*, aprilie 1981)

În teatrul istoric lupta cea mai crâncenă o dă imaginația. Nu trebuie trasă de mîneacă, să ia înălțime și nici înfrînată, ci condusă atent, de pe colină, întărîtată, stîrnită, pusă să repete atacul și numai spre sfârșit ajutată...să piardă vitejește în fața faptului real. Triumfă adevărul. Dar triumful lui n-ar însemna nimic dacă ar repeta stereotip cronografele, de cele mai multe ori sărace-lipite. Nu ne suprapunem tratatului de istorie, ci pornim de la el, ca scriitori. Trebuie să insuflăm umbrelor sfinte viață și pomelnicelor de pe pereți forfota praznicului de hram. Teatrul meu e exact, dar din mers.[...]

(„*Istoria la fața locului*”, în Caietul Program, Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”, 1976/1977)

„SCRIITORI IRONIȘTI ȘI FANTEZIȘTI”

MARIN SORESCU**LA LILIECI***

Nicăieri nu mănânci o varză cu carne
 Mai gustoasă ca-n cimitir,
 De ziua morților, când se face pomană
 Și toate femeile vii se întrec în de-ale mâncării.
 Masa e-ntinsă pe iarbă, la umbra bisericii
 Crăpate, de-a răzbit aproape de sfinți crăpătura
 Și când bate crivățul, iarna, cred că le degeră colacii de lumină care le strâng tâmplele.
 Pe costree și troscot se-ntind ștergarele de cânepă,
 Ținute, să nu le ia vântul, de strachini și oale smălțuite,
 Unele se vor împărți la urmă, poate apucați și voi, mare e Dumnezeu.
 Dar mai e până-atunci, ne ghiorțăie matele, ni s-a lipit burta de șale. Ce face popa ăla, de-ntârzie?
 Toți s-au așezat jos, aproape turcește,
 Femeile dau peste mâna copiilor care n-au răbdare.
 Apare țârcovnicul, lumea se ridică-n picioare, cinstind intelectualul,
 Se aude troznet de oase rupte de muncă.
 Se-ncepe de la țuică, simți mirosul prunei,
 De asta nu te doare capul, chiar dacă n-ar fi binecuvântată de sfinția-sa, popa Niță,
 Care a venit în sfârșit oțărât, are necazuri c-o mejdină,
 A lăsat stânjenuț lîngă clopotniță și-a slobozit pomana.
 Stingeți lumânările că se consuma curentul, zicea al lui Chirimențu,
 Care cum deschide gura începe lumea să râda, are haz, dar acum
 Nimeni nu-l aude – se suflă în lumânări pe prescuri: pfu, pfu!
 Vecinii te cinstesc cu țuică, peste aburul ciorbei,
 Aproape se-ncrucșează cănila cu toarta
 Bei și de la unii și de la alții, în cruce, și zici îmbujorat:
 „Dumnezeu să primească”, „Să le fie țărâna ușoară” ori chiar „La mulți ani!”
 Rudele se cinstesc din aceeași ulcică, pe rând, „tot microbii ăia!”
 Mănâncă mai mulți dintr-o strachină, cu linguri de lemn, arse, ciorbă de pui cu fidea.
 E de curcan! sau de găscă? ba e chiar de găscă,
 Ea înoată în grăsime, am bănuț eu ceva. Ori e de rață?
 Fasolea sleită cu boia și cu ceapă prăjită pe deasupra – e o minune în zilele noastre.
 Ca să nu mai vorbesc de varză cu carne, dar aici să suflă înainte de-a băga-n gură,
 Pentru că cel mai rău te arzi cu varza, vorba asta o țin minte
 De la fratele meu mai mare.
 Zice: domnule, fii atent, mă, să nu te arzi cu varza,
 Ca cel mai rău te arzi cu varza, asta o știu de pe front.
 Văd că în capul celălalt se-mparte vinul,
 Adus în sticle cu gâtul lung, astupate cu coceni de porumb.
 Abia așa mănăcarea are adevăratul ei gust, viața merită s-o trăiești.

Multe femei au murit pe aici dar, uite, ca n-au dus secretul cu ele.
Oalele sunt de Târgul Jiu, smălțuite, sau de la Oboga, ca și strachinele și taerele.
Se bucură morții, că-și înnoiesc și ei pe lumea ailalta o dată pe an tacâmul,
Lingurile le-or fi păstrând în bocanci, ori dupa ureche, plaivaz?
Bogdaproste, se aude în dreapta și-n stânga, când se împart oalele, ulcelele,
Unii le încearcă cu degetul dacă sună frumos, ăi mai proști râd la ele, fericiți.
După ce s-a luat masa și s-a pus ce-a mai rămas în baniță,
Se cheamă câinii din obișnuință, dar câinii n-au ce căuta în locuri sfinte, au fost lăsați la vatră.
Femeile merg la cimitir și-ncep dintr-o dată să se jelească în gura mare, cu
șiroaie de lacrimi, în mod barbar, ca pe vremuri.
Plivind câte-o buruiană, încercand să îndrepte crucea de lemn
Care-a putrezit, iaca, se hâțână când bate vantul – nu te mai prizoni, mă, de ea.
Copiii se joacă de-a ascunzișul printre morminte,
Voi ai cui sunteți, împielitaților?
Nu călcați pe busuioc și nu ciopliți crucile cu custura,
Că vă taie popa limba.
Cele care au morți mai noi, au mai tras un ropot de plâns,
De cum au intrat pe poartă, și-au pus banițele jos din cap,
Celelalte au fost numai triste și căzute pe gânduri.
E răcoare la umbra bisericii bătrâne, care a rămas aici de când
Era satul în pădure și veneau haiducii de mâncau pe furiș.
Pe Săliște cântă cucul, cimitirul are un aer important, împăcat cu sine.
E bine să fii mort aici, între codri, locul e ferit, nici nu trage,
Clopotul nu te deranjează că nu sună decât de sărbători,
Și duminica dimineață, când cade în misticism, bang-bang, –
cine-o mai fi murit? –
De răsună morții și stafiele.
Cântă păsările și e un miros de liliaci înfloriți,
Cum trebuie să fi mirosit raiul din dreapta, de la intrare,
Pe vremea când era culoarea nouă și nu crăpase.

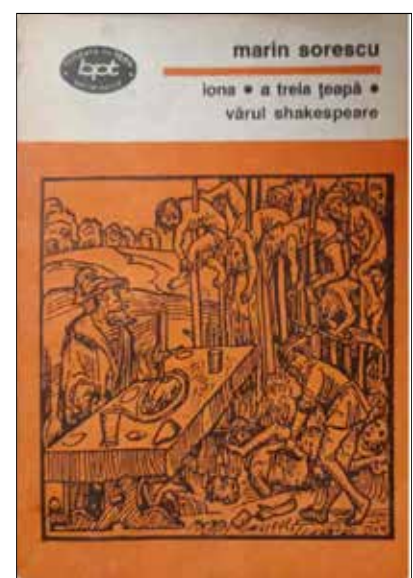
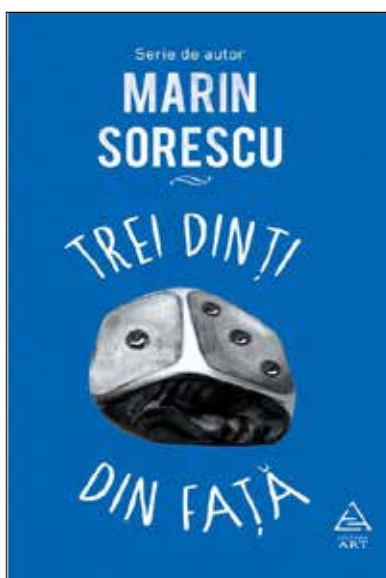
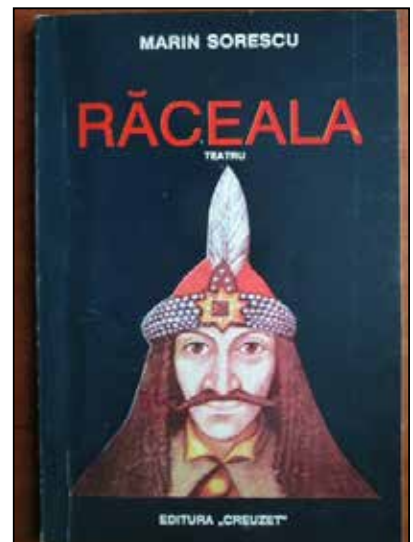
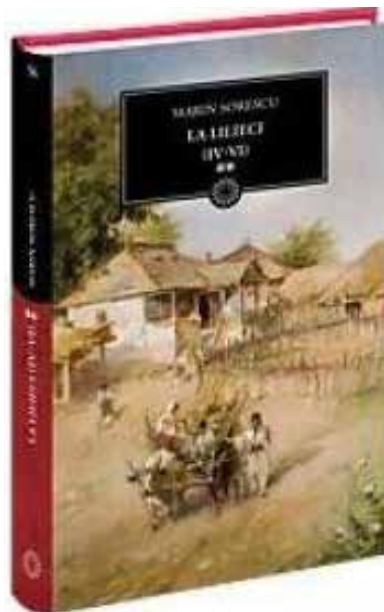
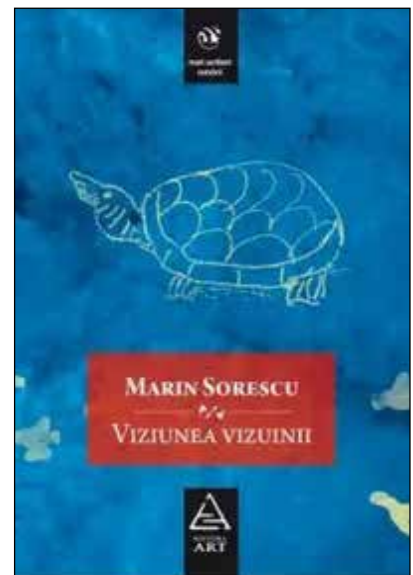
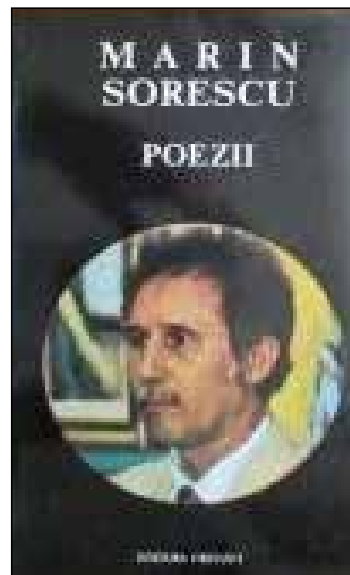
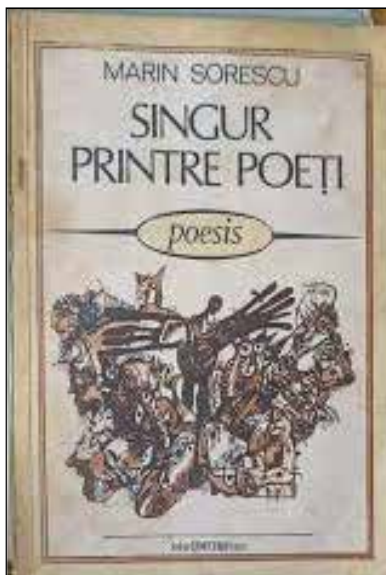
* Poezia care dă titlul fabulosului volum „*La liliaci*” (1973-1980) - despre oameni, despre felul nostru de a privi viața și moartea.

SCARĂ LA CER*

Un fir de păianjen. Atârnă de tavan.
Exact deasupra patului meu. ...
Deși am slăbit îngrozitor de mult.

Sunt doar fantoma celui ce am fost.
Mă gândesc că trupul meu.
Este totuși prea greu. ...
- Suflete, ia-o tu înainte. Păș! Păș!

* Este ultima poezie a lui Marin Sorescu scrisă pe patul spitalului.

ESEU

LA LILIECI, „UN CÂNTEC DE POMENIRE, UN BOCET AL SATULUI TRADIȚIONAL”

► Beatrice Silvia SORESCU

Personalitate literară de primă mărime, poet cu înalte vibrații ale eului, prozator, eseist, dramaturg tradus, jucat și comentat în lumea întreagă, critic și istoric literar, laureat al unora dintre cele mai prestigioase premii internaționale, membru titular al Academiei Române și de asemenea al mai multor academii străine, Marin Sorescu este scriitorul total, cel care a abordat toate genurile literare și cel care a reușit să ducă numele acestei țări în universalitate.

Așa cum întotdeauna biograful transpare în opera unui scriitor, și la Marin Sorescu găsim încrustată în creațiile sale, așezarea geografică a Bulzeștiului, sat din care a pornit în căruța cosmică pentru a cuceri universalitatea, găsim locurile, oamenii și obiceiurile, și datinile oglindite în volumele din *La Lilieci*. Multe creații poetice ale lui Sorescu poartă amprenta acestor locuri pitorești, unele chiar din titlu: *De la deal la vale*, *Se-ntorc de la deal*, *Femeia de peste deal*, *Dealul Muierii* etc. Prin titluri chiar, Sorescu fixează punctele de reper ale demersului liric, permițând stabilirea coordonatelor geografice ale spațiului său mioritic: „Când se văd munții, ca niște ochi/ Deschiși în piatră, să se uite peste țară, la deal și la vale (...), rar./ Cam o dată pe lună”...

Creația soresciană, mai cu seamă cele șase volume din *La Lilieci*, demonstrează voința arzătoare a scriitorului de a recupera trecutul acestui neam și, în general, al satului Bulzești, evidente obiceiuri, credințe, port, limbaj etc. Cele șase volume din *La Lilieci* reprezintă „un cântec de pomenire, un bocet al satului tradițional”, așa cum îl definea Mircea Iorgulescu. Criticul Eugen Simion, un împătimit al operei soresciene, afirma că Sorescu nu a cântat satul, așa cum au făcut atâția scriitori la noi, ci a creat un limbaj poetic și o tipologie fabuloasă, pornind întotdeauna de la elemente autentice. Însuși scriitorul recunoștea: „Faptele din ciclul *La Lilieci* sunt adevărate, nu mistifică nimic, mai ales cele care țin de familia mea, sunt fapte autentice, și bune, și rele, trebuie să le luăm ca atare. Nu am încercat să înfrumusețez, nu am încercat să clintesc cumva adevărul.”

Pentru Marin Sorescu, întreg satul Bulzești este ca o adevărată familie, cu toate că ideea de neam este foarte puternică și în lumea satului, unde fiecare este al cuiva, femeile fiind ale unor bărbați din sat: Ioana lui Mărăcine,/ Femeia nu mai este supusă, nu-și mai vede de „socotelile ei” (copii, casă): „Acum nici copii nu mai face ca lumea,/ Să-ți umple casa, să te simți om”.

Imaginea cimitirului nu revine în mod obsedant în volumele lui Sorescu, el nici nu se prezintă ca un tărâm lugubru, trist, ci, dimpotrivă, chiar de ziua morților este invadat de oameni vii, care se ospătează, se cinstesc cu țuică și vin, plini de bucurie. Este un alt fel de han al Ancuței, eroii poemelor sale fiind de fapt vii. Înconjurat de gardul viu al liliecilor bătrâni, care parfumează în fiecare primăvară acest loc al morții, ca un triumf al vieții perene, acestui spațiu funebru i s-a spus „La Lilieci”.

Atitudinea poporului nostru față de moarte se cunoaște încă din balada populară Miorița: „E bine să fii mort aici, între codri, locul e ferit, nici nu trage,/ Clopotul nu te deranjează, că nu sună decât de sărbători,/ Și duminica dimineața, când cade în misticism, bang- bang-/ Cine-o mai fi murit?”

Imaginea cimitirului din Bulzești se regăsește și-n alte volume, de pildă în „Scinteala vremii”, poezia *Gardul viu*.

În primele trei volume ale *Liliecilor*, Sorescu evocă lumea satului ca leagăn al copilăriei, apoi, în cel de-al patrulea, scriitorul se axează pe ceea ce Lucian Blaga numea „Sufletul satului”. Volumul I începe și se încheie cu poeziile publicate ca avanpremieră, în anul 1972: *Nea Florea și La Lilieci*. Țăran cu pământ „doar sub unghii și poate când oi muri, deasupra”, *Nea Florea* e prezentat la „politica oamenilor”, un fel de morometjană poiană a Fierăriei lui locan.

Poetul situează în primele trei volume propria familie: Tata, Mama, Nunta bunicii, Baba, Ioana, Muma, Moare străbunica sunt elocvente în acest sens. Imaginea tatălui dispărut prea devreme se adună vag din amintirile copilului de numai trei ani:

„Așa mi-a rămas în minte tata, mâniaș,/ Bătând o vită care era să-i omoare copilul.”

Din dragoste față de trecutul neamului, Marin Sorescu evocă în *La Liliaci*, și oamenii bătrâni. Baba, bunica dinspre tată, maniacă în teama ei de microbi, „păla clanța ușii după fiecare musafir...” Când spăla cămășile./ Începea de luna și până vineri le tot linciurea”, fusese nu numai adepta curățeniei, dar și cea mai frumoasă femeie din sat, iar soțul ei, Ion Bălan Sorescu, de asemenea, „roșu în obraz, cu pielea roză.”

Albumul de familie se completează: Ruda, Mitru Tălmăciu, Gheorghe Zăbic, Rița, Ciocea, Chirțu etc. Îndeletniciri, ritualuri cotidiene sau ocazionale, evenimente particulare și comentate apoi de obște, ciudățenii, cum ar fi Gâscă bătrână cu pană de găină, unele ale comportamentului uman, Dumitru „bodicăie” cu lumânarea prin zăpadă, prin pădurea Murgăș, după nasturele de la manta, ignorând primejdia de lupi... (Necazul), stări depressive, atitudini, sentimente, gospodari împovărați de nevoi, ori puși pe șotii, făcând haz de necaz etc, iată atmosfera plină de inedit a volumelor *La Liliaci*, ale satului lui Sorescu, în care autoritatea este reprezentată de învățător, preot, șeful de post, sanitarul și mai puțin primarul.

Evenimentele majore ale existenței sunt marcate conform datinei și, firește, în limita posibilităților. De pildă, nașterea la camp a copilului muribund al Tilinei, necesită oficierea rapidă a creștinării. Creștinul lui Dumnezeu, în lipsa apei, „c-o strachină de nisip” și înmormântat în grădină, la rădăcina unui pom. De reținut imaginea „copaci cu îngeri la rădăcină”, care este de un dramatism aparte.

Moartea este înțeleasă în Bulzești mioritic. Mitrică al lui Brichiș cere ca atunci când va fi „permutat din comună” să fie îngropat cu taraful, ca la nunta”. Oamenii simpli au presimțiri atunci când le vine sorocul: își fac ordine-n casă și în ogradă. Ritualul înmormântării e prezentat punctual, începând cu ale ieșirii sufletului. Bulzeștenii sunt buni creștini, ei cred în binele divin și se tem de diavol, țin post, respectă sărbătorile religioase, îi respectă pe slujitorii bisericii.

Aspectul cel mai impunător în *La Liliaci* îl constituie relieful epopeic de lumi țărănești și acea capacitate de a percepe în obișnuitul vieții, absolutul.

La Liliaci provoacă în noi senzația că am intrat într-un ținut spiritual aparte, într-o lume articulată desăvârșit în oricare fibră, având forța să dea un sens propriu desfășurării umane fundamentale: nașterii, copilăriei, iubirii, declinului biologic și morții. Altfel spus, „ne aflăm în fața unei cărți care, cu o mare autenticitate și percepție stilistică, ne descoperă un univers ignorat instalându-l cu drept de cetate în cuprinsul literaturii române”.

AFIȘ CULTURAL-ARTISTIC (2)

F
U
N
D
A
T
I
A
P
E
L
I
N

ESEU

MARIN SORESCU CULTURA ORIENTALĂ ȘI ȘCOALA „SAMKHYA”

► Nicolae BALAȘA

În urmă cu ceva timp, publicam articolul „Obiectiv – subiectiv, relație duală în cadrul înțelegerii sau formă speculativă de amestec omenirea?!”, o mai veche frământare ce nu mi-a dat și încă nu-mi dă pace. Nu mă lasă să vegetez sau, altfel spus, să trec și eu cu capul între umeri prin lume și, evident, să-mi meargă, asemenea celor care o fac, bine. Motivul? În primul rând, obsesia conform căreia ceva (idei false – premisele irelevante, superstiții, prejudecați, speculații, teorii, tot felul de „învățăături” de la „deșteptii” prezentului sau de la cei de când lumea, sfătuitori de profesie la care musai trebuie adăugați specialiștii în manipulare), mi-au întunecat mai întâi mintea, înțelegerea și, evident, capacitatea de a povesti și a mă lăsa povestit, pentru că acolo, în poveste, stăruie să încolțească sămburele de adevăr. În al doilea rând, motivul are caracter contextual, chiar dacă își trage seva din stereotipia cu care văd descris (redescris), un fenomen despre cum „se întâmplă” (dacă se întâmplă?!) ceva. Trebuie să vă reamintesc că: „Lumea este tot ce se întâmplă. Lumea este totalitatea faptelor, nu a lucrurilor” – *Tractatus Logico-Philosophicus*, Ludwig Josef Johann Wittgenstein). Cu alte cuvinte, lumea este tot ce facem, astfel încât materializarea sa, a facerii, să rămână semn, imanență pe pânzele vremurilor. Asta, dacă vrem să fim!

Citesc și, sincer, mai că îmi dau lacrimile când văd că în exprimarea multora, a noastră, în general (ca să fiu delicat!), încă mai stăruie limba de lemn specifică ședințelor de partid de dinainte de '89. Blestemați dacă am fi fost și tot am fi sărit din tiparele vremurilor de atunci, după atâta amar de ani! Dar fără carte nu se poate! Am și spus-o, am și scris pe tema asta, însă nimeni nu aude, nimeni nu vede. Norocul nostru (zicem și ne mai și credem deșteptii lumii!), cu Internetul! Tastez ceva și „informația” îmi este pusă pe tavă. Apoi, doar două funcții ale calculatorului „copy” și „paste”, la prima vedere, m-au și făcut genial!

Machea?! Fals! Cum nu se poate mai fals, dar se poartă! Nu neg utilitatea acestor mari invenții contemporane (calculatorul, Internetul, Sistemele ultrarapide de comunicare etc.), însă fără erudiție, fără autoreflexie, fără filologie, fără a întoarce cuvântul, în lumea cuvintelor, pe toate părțile, tot la un fel de a bate câmpii rămânem! Adevărul e că, în lumea lui neica nimeni, lume productivă și consumabilă de nimicuri, nimicuri suntem. Ce semeni aia răsare, zice un proverb românesc, iar de aici spusa cu: „nimic nu pui, nimic răsare”, ni se potrivește mănășă, chiar dacă, paradoxal, povestea cu nimicul are structură și poate fi formulată filosofic, însă pentru o chestiune dintr-asta îți trebuie minte, nu glumă!

Cum nu mi-am propus o lecție de morală și pentru că mi-am amintit și cuvintele Eccleziastului „visurile vin din multe griji, iar glasul celui nebun din mulțimea de vorbe” (*Biblia*, București, 2002, Eccleziastul, cap. 5, versetul 2) mă întorc la oile mele și mă întreb, repet, contextual, cu ocazia omagierii scriitorului Marin Sorescu, e bine, pentru noi, ca oameni, ca popor, să apară scris sau rostit, pe ici, pe colo: „...marele scriitor s-a născut la... a scris, a publicat în... bla, bla...?” Adică, mai pe înțelesul tuturor, să apară scris sau rostit ce se găsește publicat în cele două, trei pagini de internet? Dacă îi facem lui, scriitorului, un deserviciu, tot proverbul românului ne limpezește la cap: „dacă tăceai, filosof rămâneai!”. Pe aia cu datul în petec, nu are rost să v-o mai reamintesc! „Adevărul e” – o să sară unii – „că nici nu ști cum să o mai dai! Dacă nu zici nimic, de ce nu zici?! Dacă zici, de ce zici?”

Trec peste, și reamintesc faptul că în urmă cu câțiva ani în cadrul evenimentului de omagiere a poetului, organizat de către Primăria și Consiliul Local al Municipiului Craiova, cu ocazia „Zilelor Marin Sorescu”, Academicianul Eugen Simion își propunea reflexiv: „trebuie să stabilim și lui Sorescu un loc în literatură, românească și nu

numai“. Nu cred că v-a trecut prin cap ideea conform căreia distinsul Academician i-ar cunoaște și nu prea opera lui Marin Sorescu și, de aici, ezitarea. Nu! Spusa lui Eugen Simion avea atunci cel puțin alte două conotații, altele decât cele interpretabile simplist sau la prima vedere. Prima: îl vedea pe Sorescu, ca gen literar, oriunde în literatura română (chiar și universală), și a doua: îndemna oamenii de cultură, criticii și istoricii literari, la studiu, la re-interpretarea operei lui Marin Sorescu, spre re-așezarea sa în Marele Panteon Cultural. Re-așezarea lui Sorescu și a altora asemenea lui înseamnă așezarea noastră, ca popor, în lume.

Revenind asupra lui Sorescu și mai ales asupra piesei de teatru *Iona*, pentru a ne lămurii oarecum mai mult și mai bine sau măcar pentru a propune o nouă perspectivă de interpretare, mai întâi am să reiau câteva pagini din „*Acvariul cu fâțe*”, Nicolae Bălașa Ed. NEWEST, Târgu Jiu, 2010, 309 p.:

„...*Toți spun că piesa Iona este demențială jucată de Ilie Gheorghe! Hai, vino! Te rog eu, vino! Singură, nu se cade să mă duc! Și vreau să o văd! Hai, vii? Te așteaptă și te sărută dulce, dulce, puiul tău mic!*“ – erau ultimele cuvinte dintr-o scrisoare scrisă, probabil, într-o pauză dintre ore. [...]

„– Ți-a plăcut? Cum ți s-a părut? – m-a întrebat Elena la sfârșitul spectacolului.

– Totul, un fel de încrâncenare a omului cu lumea și cu el însuși! Pentru cunoaștere și nimic mai mult! Iar, de aici, drama!

– Am citit și eu câteva comentarii din diverse reviste. Unele sunt selectate și aici, în caietul-program... Majoritatea încep cu: *Piesa Iona* de Marin Sorescu, piesă de inspirație biblică... La fel ca în manualul de liceu!

– Aiurea! Piesa este o capodoperă. Ca să o înțelegi, îți trebuie mai mult decât un gram de minte! *Iona*, ce-i drept, este personajul biblic, înghițit de un chit, adică de o balenă. Dar, după aceea... ca să iasă la lumină, din hăul în care a căzut, parcurge un drum, ori tocmai el, drumul, este un fel de mers în genunchi, de acolo, din întuneric, spre Dumnezeu. Strigătul lui spre lume și spre el însuși este semnul fiecărui pas. Din păcate, pe poteca asta de ape, din care a țâșnit, cândva, viața, te mai poți odihni doar pe o bancă pusă în mijlocul oceanului... Dacă ai construit-o la timp! Altfel spus, cunoaștere și sacrificiu!

– Dar finalul? – m-a întrebat ea vizibil marcată.

– *Finalul?! Așa cum e și scrisă și jucată, nu are nimic în comun cu ideile creștine! - Dacă asta vrei să întrebi!*

– Dar cu spusa lui Schopenhauer? Știi din *Lumea ca voință și reprezentare*? Plătim cu moartea pentru tot ceea ce primim... Iar omul, în general, primește. Toată viața primește cunoaștere!

– ...Dacă are urechile pâlnie și e deschis la cap, altfel tot înfundat rămâne! – am glumit eu. Mă pui în încurcătură! Cu toate astea, nu! Nu cred! *Iona* nu moare ca să plătească nici măcar un gram din cunoașterea ce i-a fost dată! *Personajul lui Sorescu vrea lumina absolută și recurge la sacrificiul suprem. Suprimarea! Or, fapta aceasta, în creștinism, e căderea în păcat! Finalul piesei îl găsesc, mai degrabă, în cultura Samkhya, din gândirea indiană. ...Cam cu șapte sute de ani înainte de Hristos!*

– Mda! Nu știam! Omul cât trăiește învață! La fel și eu!“ (*Acvariul cu fâțe*, Nicolae Bălașa, 2010, pp. 292–294).

Revenim la subiectul piesei, dar și la interpretările făcute până în prezent de critici de renume. De exemplu, distinsul profesor universitar Dumitru Micu, din cadrul Universității din București, plasează piesa tot sub umbrela creștinismului, umbrelă, de altfel pentru toată cultura europeană, dar din perspectivă literară și filosofică, îi găsește loc în cadrul existențialismului, din care nu-l scoate însă pe Dumnezeu. *Iona*, spune Dumitru Micu, este asemenea unei muște prinsă între niște geamuri fumurii care se zbate și iar se zbate pentru a ieși la lumină, pentru deslușirea vieții.

Se zbate, punem noi, de ce nu, și pentru un nou început. Prin reîncarnare? Desigur, dacă avem în vedere câteva elemente ce conturează o altă perspectivă de abordare. „Doamne, mai naște-mă o dată!“, idee care nu are nimic în comun cu învățăturile creștine, mai ales că Sorescu se adresează, prin vocea personajului *Iona*, unui Dumnezeu mort (Nietzsche), incapabil de un „exemplu“. Apoi expresia „*Eu cred că există în viața lumii o clipă când toți oamenii se gândesc la mama lor. Chiar și morții. Fiica la mamă, mama la mamă, bunica la mamă... până se ajunge la o singura mamă, una imensă...*“ face trimitere către India, cu precădere către miturile acestei imense și vechi civilizații.

Dacă avem în vedere și cultura europeană, în special perioada antică și privim cu precădere către Teoria cunoașterii la Platon, ne amintim că sufletele noastre înainte de a coborî pe pământ, trăiesc într-o lume a ideilor și formelor pure, locul în care albină era albină, pasărea era pasăre, unde omul era OM. După el, după Platon, venirea pe pământ a tuturor și a fiecăruia în parte ar fi fost, cumva, cădere prin uitare. Numai după aceea, re-învățare și re-înălțare prin reamintire. Cu alte cuvinte, re-construcție prin cuvânt. Chestiunea asta mă face să văd o legătură între el, geniul antichității, și Ioan Botezătorul, unul dintre cei dintâi apostoli care mărturisește lumii despre cum Dumnezeu-Cuvântul s-a făcut trup.

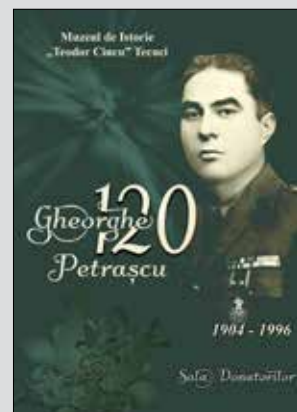
Prin urmare, Iona este înghițit de o balenă, aceasta la rândul său de o altă balenă și tot așa până ce întunericul în care cade trebuie să-și schimbe sensul. Necunoașterea nu e pentru om. Din acest moment al conștientizării întunericului în care a căzut, Iona, ca și copilul abia născut țipă, apoi străpunge spații înapoi spre lumină, cautând să cunoască lumea și menirea sa în ea. Iona, repet, nu se mulțumește doar cu atât, el, asemenea geniului uman, vrea să cunoască Adevărul absolut, în filosofia indiană, Lumina absolută, și se sinucide.

Pentru adevăr trebuie să spun că Marin Sorescu a cunoscut-o, aici, în România, pe indianca Amita Bhose, fostă doctorandă a Doamnei Zoe Dumitrescu Bușulenga. Discuțiile cu Domnia Sa, cu Amita Bhose, despre *întreaga cultură orientală, cultură ce include și școala „Samkhya”, școală ce admite, chiar conceptualizează sinuciderea ca formă supremă de cunoaștere*, l-au îndemnat pe Sorescu la scrierea celui final din *Iona*.

Precizăm totuși, că *Școala Samkhya nu a făcut carieră. Ea nu a rezistat timpului pentru că niciunul din curentele de gândire, filosofică sau religioasă etc., din cultura orientală și occidentală, în special, nu au admis sinuciderea ca formă sau mijloc de cunoaștere, ci meditația.*

Odată spusă și admisă această perspectivă de interpretare a piesei Iona, ne permitem să afirmăm, leger, ideea conform căreia Marin Sorescu a reprezentat și reprezintă, prin scrierile sale, o veritabilă punte de legătură între cele două mari culturi ale omenirii: cultura de tip occidental și cultura de tip oriental.

AFIȘ CULTURAL-ARTISTIC (3)

F
U
N
D
A
Ț
I
A

P
E
L
I
N

T
E
O
D
O
R
C
I
N
C
U

M
U
Z
E
U
L
D
E
I
S
T
O
R
I
E

► Adrian Dinu RACHIERU

RECITIRI

MARIN SORESCU ȘI „DEMOCRATIZAREA” POEZIEI

Azi, mai degrabă ignorat decât contestat, deși, nu cu multă vreme în urmă, se bucura de o largă popularitate, cu un bun instinct al pieței literare (observa N. Manolescu), făcând o figură aparte în cadrul generației, șaizecistul Marin Sorescu, un maestru al strategiilor auctoriale, s-a bătut pentru reinventarea poeziei. Congenerii, în contextul neomodernismului nostru, redescopereau, cu entuziasm, filioanele liricii interbelice; mânat de impulsul înnoirii („Am vrut să mă schimb pe unul mai bun”), antitraditionalistul Sorescu, considerând că poezia noastră este „volatilă”, „decolorizată” etc., voia să o apuce *pe alt drum*. Dincolo de versificația circumstanțială (la începuturi), oferta sa, permeabilă, depoetizând motive (care au făcut școală), reîmprospătând vocabularul poetic „umil”, folosind masiv oralitatea și narativitatea îl definește drept poet de avangardă, e drept, fără furii demolatoare. Încât, *marca Sorescu*, regenerând lirismul, stârnind febra imitativă, cultivând prozaismul, intertextualitatea, cotidianitatea, banalul etc., ne obligă să recunoaștem în prolificul autor *un optzecist avant la lettre*. Cu observația esențială, la îndemână, că avem de-a face cu un caz aparte, refuzat de optzeciști! Celui „mai bun scriitor postmodern” (cum opina Ion Buzera) îi datorăm un precursoriat *nerecunoscut*, ceea ce ar explica (nicidecum justifică) tăcerea care îi însoțește posteritatea, exceptând unele manifestări rituale oltenești, și ele în recul. Exceptând spectacolele de poezie organizate și moderate de Nicolae Coande, secretar literar al Teatrului craiovean sau investigațiile lui Tudor Nedelcea, evidențiind acribios, sub lupă, „relațiile” lui Sorescu cu Securitatea (Dosarul „Soare”, nebuloasa Mișcării transcendente etc.). Manevrând o definiție laxă, N. Manolescu ne asigură că, în postmodernism, poezia este „fără frontiere”. Așa fiind, fără a avea la îndemână termenul, șaizeciștii au avut „o contribuție considerabilă”, deoarece, după anii

’60, „toată poezia valoroasă”, conștient sau nu, este o *poezie postmodernă*. Cea a lui Sorescu, desigur, în primul rând.

Să ne amintim că junele Sorescu trezise interesul lui Călinescu, apreciind insolitul textelor (v. *Un tânăr*, în *Contemporanul*, 1964). Această „ștampilă augustă” (cf. Alex Ștefănescu), evident, l-a consacrat ca poet. Aruncându-și ochiul pe încercările soresciene, „divinul critic” – cu o intuiție de zile mari – descoperea *fantasticul lucrurilor umile și latura imensă a temelor comune*; să recunoaștem, observații de uz obștesc acum, prefigurând acea *nouă formulă lirică*, ieșind din negurile dogmatismului, subminând convențiile și înviorând lirismul autohton. Adevărat, debutul său nu a fost strălucit. Cum primul volum (*Singur printre poeți*, 1964, cu o *Prefață* de Marcel Breslașu) era o colecție de parodii în registru minor, reconstituind („caricatural”, sesiza Ion Pop) stilurile unor poeți în vogă, persiflând uzanțele confortabile, securizante, veritabilul debut se va consuma un an mai târziu (*Poeme*, 1965).

Eugen Simion (v. *Gazeta literară*, nr. 12/1964) remarca posibila „fuziune” între atitudinea lirică originală și spiritul polemic. Același critic semnală mai apoi substratul tragic al imaginarului sorescian, scoțând *efecte* imprevizibile prin „schimbarea unghiului de percepție” a faptelor, deturnarea sensului și *răsturnarea* concluziei, „luminând planuri ascunse”. De fapt, anunțata schimbare a „unghiului de vedere” (v. *Spectacol*) confirma, dincolo de facilitatea înșelătoare, că pentru Marin Sorescu poezia este „o artă care doare”. Fantezismul ironic, tentația calamburului, degradarea simbolurilor, desolemnizarea temelor mari converg jocului; iar infiltrarea sugestiilor grave, șocante, a neliniștilor celui care se sprijină „pe taifun” și scrie „pe cutremure” (v. *Creație*) căutând *sensul* („ieșirea”), spulberă vâlul de iluzii, pregătind declicul. Ideea că poetul se mișcă „în limitele aceleiași formule” (Ion Pop, 1973), cu

riscul autopastișării, nu bloca accesul direcției „mai grave”, cu „șanse de dezvoltare”, aprecia criticul clujean. Ceea ce chiar s-a întâmplat, coborârea în cotidian nealungând filosofarea și vederea *dincolo*. Vorbim, desigur, de o metafizică învăluită sub năvala prozaicului, de materia primă „umilă” folosită (regândind locul comun și inventariind spaime, gânduri, tristeți), de inocența pierdută, renăscând ca *simplicitate a posteriori* (cf. S. Marcus). „Capcanele” sorescianismului au pus în încurcătură comentatorii. Pe bună dreptate s-a vorbit de o *dublă mișcare*, antrenând „mecanismul silogistic” și mascând tragismul prin bravadă; adică, de o denudare la scara cotidianului și, complementar, de o investire cu potențe magice, sub incidența fabulosului (cf. Iulian Boldea). Poetul-șaman, parodistic, ins simplu, marginal, de o modestie netrucată în viața obișnuită, inventiv, întreprinzător, mobil, iubea spectacolul subversiv, demistificând actul creator și subminând mitul marii poezii. S-a vrut un scriitor complet, anxionist, dovedind proteism stilistic, încercându-se în proză, critică, dramaturgie și traduceri, cheltuind inteligență și umor. Curios, de o mare timiditate, stânjenit în „societate” (nefiind om „de lume”), s-a bucurat de o imensă popularitate, intrând, nemeritat, în eclipsă în epoca postdecembristă.

Teatrul, s-a spus, ar fi punctul forte al creației soresciene. Piese, amputate nemilos de cenzură, posibil repartizate în cicluri aparent independente, sunt de fapt poeme dramatice, cu deschidere parabolică, testând ipostaze-limită, luând o turnură carnavalescă, parodic-ludică. Altfel spus, o metaforă a existenței umane în relația om-lume, o confruntare cu destinul aspirând la o semnificație simbolică. Fie că vizăm trilogia *Setea muntelui de sare* (*Paracliserul, Matca, Iona*), fie că avem în vedere piesele istorice (*Răceala, A treia țeapă*), înțesate cu aluzii politice, *omul-lume* își trăiește – monologând – captivitatea, limitele, alienarea, claustrarea, însingurarea, încercând o evadare din spațiul carceral, plonjând în metaistorie; dar pe fundament biblic. Deși suntem în plin absurd, formula soresciană cochetând cu anti-teatrul, rezolvarea comică se insinuează în pofida tragismului.

Jubilativ, digresiv, vervos, Sorescu se manifesta liber, chiar dacă – mărturisirea într-un interviu – relația autor-cenzură a fost „o relație permanentă”. Citit, adaptabil, permeabil, imprezvizibil, neceremonios, taciturnul și timidul Sorescu brusca, trecând granița antipoeziei, tabieturile de percepție. Curios, întrebător

(neavând timp de răspunsuri), inventiv și derutant, spiritul sorescian nu iubea fixismul / fixarea; iubea comunicarea, cultiva dialogul complice, prezidat tiranic de „voința efectului” (poanta). Firește, sub masca aparentei simplități, a ironismului sprintar, surdinizat, insolit, apt de regenerare; ca dovadă, și doctoratul său târziu (*Insolitul ca energie creatoare*, 1992), explicând, astfel, sursa creației sale. Acest „cinic al poeziei” (cum l-a văzut Mircea Martin), pictor de succes (confundat chiar cu Picasso!), avea să ne surprindă, iarăși, prin ciclul *La liliaci* (1973-1998), tras în șase volume, fructificând experiența „rurală” a autorului. Ne întâlnim cu o lume văzută „din pânțelele ei”, preciza poetul, prezentând realist-naiv, ca într-un veritabil documentar etnografic, *spectacolul vieții*. O poezie orală, epicizată, aglutinată, concretă, limbută, antilirică, purtând ecouri biografice; o narativitate pletorică, „plebeiană”, cu iz evocator, invitându-ne într-un univers muzeistic (expresii idiomatice, obiceiuri, porecle), închipuind o monografie sentimentală. Unii i-au reproșat lingvistica „pestriță”, stilul oral-auditiv (Gh. Istrate), alții, dimpotrivă, au purces la un demers dialectologic (Marian Barbu), încercând o „desfoliere de sensuri” a subgraiului oltenesc. Bizara serie are o istorie ciudată. Dacă e să-l credem pe Eugen Negrici, un „amănunt” financiar (la sugestia lui Mircea Ciobanu) l-a motivat pe Marin Sorescu „să treacă în versuri” prozele scurte dedicate sătenilor din Bulzești. Poetul însuși oferea o explicație. Bursier la Iowa City timp de șase luni (1971-1972), a luat contact cu poezia concretă și programul *autenticist*, descoperindu-l pe Edgar Lee Masters cu a sa *The Spoonriver Anthology*. De unde poeticitatea orală, anecdotică, explicită, cu enumerări fastidioase, monografiind satul-cetate, aducând la suprafață „lava nevalorificată” a Bulzeștiului. Sunt povești înflorite, melițate, zeflemitoare (pomeni de viu, „pulsul modei în adânc”), când bulzeștenii „stau la taină”. Poetul, străin de jubilația demiurgică, privește lumea „țărănește”, oferindu-ne *autobiografia unei colectivități*; o lume suficientă sieși, în care moartea (cu lumea ei invizibilă, cimitirul) nu înspăimântă iar viața satului oltenesc, transcrisă aici, fremătândă, colcăitoare, gălăgioasă (în care țuța Veta preluase comanda) aduce a pictură naivă, contrapusă universului convenționalizat, inautenticului, vieții „țipărite”. Și poate că Mircea Iorgulescu, survolând integrala soresciană, avea dreptate: ea nu e atât expresia unei lumi, ci „a unui fel de a privi lumea”. Pe care Sorescu, sedus de succesul

rețetei, era dispus să o exploateze interminabil, prelungind deruta criticii. Ne întoarcem, astfel, la opinia Mihaelei Andreescu care descoperea, în 1983, o „pecete genetică a atitudinii față de lume”, asigurând coezivitatea corpus-ului sorescian, de o mare diversitate, perceput secvențial, cu un lirism estompat, camuflat, prozaificat, expedit de folclorul critic sub eticheta ironismului sprințar, golit de metafizică. Or, încă *Moartea ceasului* (1966) anunța puseele anxioase, iar *Descântoteca* (1976) vorbea despre o domesticitate potolită. Și *Poezii alese de cenzură* (1991), invitând – mai degrabă – la o lectură „politizată”, și *Traversarea* (1994) și, îndeosebi, *Puntea* (1997, adunând postumele) evidențiază schimbarea dramatică de accent; în pofida asigurărilor („mă întorc repede”), poetul știa prea bine că intră în „peștera fără sfârșit a nopții”, adulmecând „o planetă nouă a durerii / Sfârșind prin eter tăciune” (v. *Rugăciune*). El a schimbat „condeiul pe un toiag” și, spectator îngrozit, pregătit de marea călătorie, află în poezie *puntea* spre lumea din afară, ultimele zile oferindu-i o „esență de tortură și chin”. Sunt versuri de o sinceritate nudă, vorbind cu economism și religiozitate despre iminența morții; totuși, cu o ultimă grimasă ironică, poetul contemplă neputincios *Scara la cer* (o capodoperă, acest text minuscul), așteptând ca sufletul să „o ia înainte”, „păș-păș”...

Ultimul Sorescu, „diferit”, traversând ani grei de vrajbă scriitoricească, pus la zid este un observator ținut la pat; își narează agonia, încât *Puntea* poate fi o *carte a morții*, de un tragism integral (cf. G. Dimisianu). Boala se „încuibase” și, în plină solitudine, captiv al suferinței, poetul, sperând într-o zi „mai blândă”, renunță la pletorism, pitoresc, succulentă. Inserturile reflexive încearcă a esențializa imaginarul, *comprimând existentul*, nota Daniel Cristea-Enache. Față de Nichita Stănescu, incontinent, sedus de abstractizare, împingând poezia în ininteligibil, Sorescu reprezintă celălalt pol al generației, dorind „democratizarea” liricii prin colocvialitate, epicizare parodică, transparența simbolurilor, dezvăluind articulațiile și mecanismele textuale etc. Altfel spus, sperând în „înzdrăvenirea” versurilor, ca „spectatori sănătoși ai lumii”, însoțindu-ne trecerea.

AFIȘ CULTURAL-ARTISTIC (4)

M
U
Z
E
U
L
D
E
I
S
T
O
R
I
E

T
E
O
D
O
R
C
I
N
C
U

ESEU

SVETLANA PALEOLOGU-MATTA DESPRE CREAȚIA ESTETICO-FILOSOFICĂ EMINESCIANĂ (III)

► Ștefan MUNTEANU

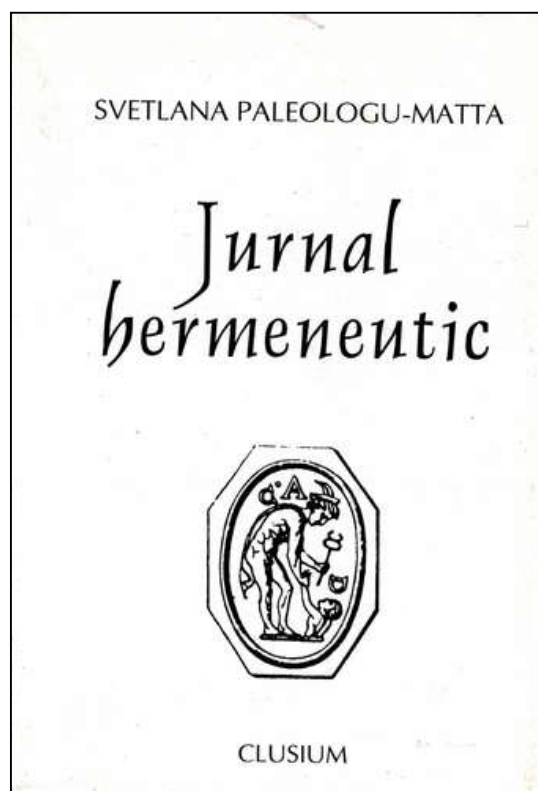
Să ne reamintim, mai întâi, că potrivit înțelegerii eminescologului George Popa, o premisă importantă de la care pleacă lucrarea *Eminescu și abisul ontologic*, are la bază „o sensibilitate particulară a autoarei pentru suferința umană, hermeneutica ei fiind intens participativă, empatică” (George Popa, *In principio fuit Eminescu*, Editura Panfilius, Iași, 2013, p. 180). Să observăm, apoi, că George Popa vorbește despre aceeași motivație și când se referă la următoarea carte de eminescologie publicată de Svetlana Paleologu-Matta, respectiv *Jurnal hermeneutic*. De data aceasta, eminescologul ieșean notează: „În volumul *Jurnal hermeneutic* apare o a doua abordare a operei eminesciene, și anume, privind publicistica la Timpul – *Politeia eminesciană*. Fapt semnificativ, și aici suferința fizică și morală, de astă dată a gazetarului, a determinat pe Svetlana Paleologu-Matta să se ocupe de această activitate a poetului” (*Idem*, p. 184). Înțelegem deci, fără mari eforturi, că lucrarea *Jurnal hermeneutic* continuă, sub aspecte importante, eseul *Eminescu și abisul ontologic* în perspectiva problemei poetice și a vieții sociale. Aceasta cel puțin în ideea că ambele lucrări aduc în atenție o metafizică vie, o analiză sinceră dintr-o fericită perspectivă filosofică. În fapt, cum vom vedea pe parcurs, chiar și autoarei îi place să recunoască acest adevăr.

Jurnal hermeneutic

Din prefața autoarei la *Jurnal hermeneutic*, cred că merită reținute cel puțin două declarații. Prima, plină de onestitate, pune în evidență frumusețea caracterului cercetătoarei: „Am scris acest Jurnal din îndemnul scriitorului regretat și prietenului Paul Anghel” (*Jurnal hermeneutic*, p. 11). A doua, o declarație vizionară: „A-l înțelege pe Eminescu (dincolo de dogmatismele cotidiene,

schematisme fixe și tendințe de nivelare a vieții sociale), înseamnă a participa la un *sens prezent*” (*Idem*, p. 12). Trimiterea este făcută către un sens care se deplasează împreună cu noi și care ne ajută să ne descoperim propriile noastre mistere. Continuând justificările, autoarea adaugă: „Urmăresc, așadar, în acest *Jurnal*, care nu e deloc un studiu critic, ceva peste erudiția de ordin lingvistic, stilistic și chiar estetic – estetica rămânând, cum spune Hegel, «o armătură interminabilă a elementelor moarte». Dimpotrivă, țelul meu este o «comprehensiune», subiectivă, nici obiectivă a spiritelor precum Eminescu ori Borges, angajați atât poetic cât și istoric în destinul țărilor lor” (*Idem*, p. 24).

Stilul hermeneutic expresiv al autoarei, care evidențiază o largă cultură filosofică și literară,

rezultă și din structura lucrării intitulată *Jurnal hermeneutic*. O structură în care primele cinci eseuri anunță cum trebuie înțeleasă trecerea de la *Abisul ontologic* la *Politeia eminesciană*, după care urmează alte două eseuri concludive; unul privind viziunea eminesciană asupra educației și culturii, iar celălalt privin cercul hermeneutic heideggerian. O structură care, până la urmă, permite aprecierea că și „Politeia e tot Poesis”.

Primul capitol al cărții, intitulat *Divinul poeziei*, debutează cu prezentarea particularităților societății europene în perioada de după Nietzsche și punctează, pornind de aici, câteva comandamente stringente, de ordin cultural și artistic. În primul rând, teme de ordin epistemologic și moral, cu mare ecou și în creația eminesciană. În opinia autoarei, „mesajul lui Nietzsche constă în a prepara umanitatea la un «moment de supremă reflecție asupra ei înseși». În ce scop? Spre a înlătura corupția falselor concepte care acoperă și degenerază centre de greutate. Unul dintre ele, de prim ordin, este originea valorilor morale de care depinde viitorul omenirii. Geniul cel mai intempestiv, care e Nietzsche, vrea să «imprime devenirii caracterul ființei», adică omul să suporte contradicția existenței. Nu e vorba de o resemnare ci de un mare curaj – acela de a transfigura un univers care se creează și se distruge etern, dat fiind că puternica sa unitate noi nu o cunoaștem (*Idem*, p. 15).

Ideea pe care o cultivă autoarea este aceea că întreaga cunoaștere, întreaga cultură și artă, trebuie să angajeze și valorile morale, cele care ne ajută să optăm între bine și rău. O ocazie pentru a face trimitere la lucrarea lui Søren Kierkegaard, *Ori... Ori*, despre care, în sinteză, conchide: „Opțiunea nu este o exorcizare a răului, lucru de fapt imposibil. Acela care alege «și răul și binele» alege, până la urmă **binele**” (*Idem*, p. 16).

Important mi se pare și felul în care este raportat Eminescu la Platon, plecând de la cele două versuri cu care se încheie poemul „Preot și filosof”:

Al oamenilor zilei sublimul adevăr –

Ce voi spuneți în pilde, iar noi l-avem din cer.

Comentariul autoarei sună astfel: „«Sublimul adevăr» pe care, prin misterul unor «șoapte» divine, poetul îl are «din cer», se lămurește prin platonismul lui Eminescu. Platon, deși raționalist (a conceput matematic lumea ipotezelor lui),

legitimează totuși accesul poeziei la adevăr prin favoarea unor forțe divine – în *Ion*, *Banchetul* și *Fedru*. Faptul că tânărul Eminescu folosește termenul «filosof» spre a desemna poetul nu e numai indiciul platonismului lui, ci probabil și o aluzie la sexagenarul Platon care scrie o operă poetică și chiar enigmatică. E tocmai *Fedru* în care apare o fundare filosofică a Erosului, cât și a inspirației poetice” (*Idem*, p. 17-18).

După această explicație, care provoacă dubii, trebuie făcute unele clarificări. Tot respectul pentru intuițiile Svetlanei Matta. Aceasta nu înseamnă că se poate susține și judecați contrare textului eminescian. Pentru că Eminescu nu folosește întâmplător termenul «filosof», spre a desemna «poetul». În creația sa poezia și filosofia formează o unitate, în sensul că el nu concepe poezia fără filozofie și nici filozofie fără poezie. Vreau să spun că Eminescu rămâne Eminescu, chiar și în comparație cu Platon, Kant ori Heidegger.

Revenind, rețin și o altă judecată a autoarei: „Platon e primul care pune problema adevărului în poezie, prin **divinul** ei, și tânărul Eminescu exprimă acest lucru, simțit de el, în mod simplu și mișcător: «Noi suntem cei cu-azul fin»” (*Idem*, p. 18). Cred mai curând că în cazul lui Eminescu putem vorbi despre o exprimare poetică, metaforică, iar la Platon o trimitere la transcendent, la «Lumea Ideilor», care este echivalentul divinității.

Recunoscând că este pasionată de asemenea gânduri și după publicarea volumului *Eminescu și abisul ontologic*, Svetlana Paleologu Matta își anunță intențiile cercetărilor viitoare: „Voi rămâne, așadar, în acest *Jurnal* în preajma unei zone ca «eveniment perpetuu» - fiind filosofia însăși în definiția lui Merleau-Pontî. Căci căutarea filosofiei, a infinității adevărului, este de neînlocuit. Perspectiva filosofică, «incomensurabilă» (Nietzsche) apare astăzi sub aspectul universal hermeneutic” (*Jurnal hermeneutic*, p. 19).

Cât despre divinitatea poeziei eminesciene, Svetlana Paleologu Matta nu aduce argumente semnificative. Mi se pare chiar că asemenea formulări, folosite cu emfază, în loc să ilumineze ceva, mai mult derutează. Mult mai insistent, cum vom vedea cu altă ocazie, cu privire la **fenomenologia creației poetice** a fost George Popa. Este adevărat că Eminescu, în anul 1874, în poezia *Preot și filosof*, a scris și versurile: „*Nu ne muștrați! Noi suntem de cei cu-azul fin/ Și pricepurăm șoapta misterului divin*”. Dar de aici nu rezultă că putem vorbi despre „dicteul în creația

poetică eminesciană”, cum face George Popa.. Dimpotrivă!

În capitolul al doilea al lucrării, intitulat „Numărul 1” și „Numărul 2” (aluzie la dihotomia internă pe care o descrie Jung ca propria lui natură), autoarea atenționează asupra unei posibile realități, situată dincolo de cadrele raționalității, pe care marii creatori o descoperă prin vis. Printre acești mari creatori este situat și Eminescu, despre care spune: „Visul nocturn și pentru Eminescu este o sursă de informație” (*Idem*, p. 21). Și pentru a ne convinge aduce versuri din poemul *Povestea magului călător în stele*:

„De-astă viață mândră de vrei să ai o știre
Gândește num-atunci la visuri și la somn,
Ca mort e corpul rece în noapte, nesimțire,
Pe creațiuni bogate sufletul este domn;
În ocean de stele, prin sori, nemărginirea,
El împlă, risipește gândirile prin somn;
Deși nu sunt aievea aceste lumi solare,
El tot le vede, simte, le-aude și le are”.

Din comentariu care urmează aflăm: „Acest frumos poem din tinerețe spune lumea profundă a lui Eminescu – e lumea magului, e lumea solară, a lui Hyperion, e toată constelația *Luceafărului*, așa cum la Jung era lumea *Graalului*” (*Idem*, p. 22).

Amintind constelația *Luceafărului*, Svetlana Paleologu Matta are grijă ca, alături de vis, să sublinieze importanța miturilor în creația spirituală: „în *Luceafărul* Eminescu recurge la un complex mitic – Zburătorul, Hyperion, Orfeu, Narcis, pentru că miturile au un preț inestimabil, indispensabil, fiind un intermediar între inconștientul nostru și cunoașterea conștientă” (*Idem*, p. 22). Mai mult: „Poezia are primatul asupra științei, având baza ontologic-transcendentală. Cu poezia începe neapărat și o metafizică, nu abstractă, ci simțită și imaginată: e un univers auroral prelogic, unde se anunță deja o fenomenologie a spiritului (*Vico, Știința nouă*)” (*Idem*, p. 22). Autoarea amintește și atitudinea unor mari poeți față de principalele figuri mitologice: „Figurile mitologice, puternic retrăite de poeți (Orfeu – de Eminescu, Prometeu – de Goethe, Dionysos – de Nietzsche, mitologia greacă în genere – de Hölderlin), sunt o nouă rechemare la bogăția realului, nivelat și banalizat de multitudinea zdrobitoare a mediocrilor, a «conștiinței animale», cum îi numește Nietzsche” (*Idem*, p. 22).

Gândind la cercetarea pe care o pregătea, cea privind *Politeia eminesciană*, Svetlana

Paleologu Matta punctează adesea, pornind de la Nietzsche, ori Heidegger, și particularitățile societății contemporane. Lasă chiar să se înțeleagă că va ține cont de aceste aspecte în cercetarea amintită.

Cel de-al treilea capitol, *Fenomenul hermeneutic*, aduce noi lămuriri în legătură cu noțiunea de hermeneutică pe care autoarea intenționează să o promoveze. Și, întrucât plaja opțiunilor este largă, suntem întâmpinați cu o sinteză istorică a problematicii, urmărită de la Platon până la Adrian Marino. În plus, cred că textul acestui capitol trebuie corelat cu un studiu ulterior, intitulat *Funcția hermeneutică la Eminescu*, care a fost publicat în revista „Convorbiri literare” din ianuarie, 2008.

Aflăm astfel, mai întâi, definiția clasică, potrivit căreia „Hermeneutica este de sorginte mitică, numele ei venind de la Hermes, mesagerul și interpretul zeilor” (*Jurnal hermeneutic*, p. 24), și că hermeneutica „Este ceva imens. Este cultură mondială și anume partea cea mai grea a cunoașterii umane. De origine greacă, ea este atribuită miticului Hermes Trismegistul, traducător al mesajelor zeilor” (*Funcția hermeneutică la Eminescu*).

Capitolul al patrulea, *Scritura poetică*, vine cu o abordare strict hermeneutică, aproape miraculoasă, asupra limbajului poetic. Provocarea este făcută încă de la început: „Știm cu toții că scriitura poetică este un limbaj în limbaj. Ea este ceva unic, de alt ordin, nemanipulat în scopuri practice - «în afara oricărei atingeri a oricărui fel de nivelare», cum spune Heidegger. Oamenii pot simți poetic, în viața lor, în meseria lor – dar asta nu-i face poeți. Numai poetul transmite cititorului o anumită stare prin lucrul lui, prin apropierea cvasi fizică a cuvintelor sale care se interferează creind un alt univers” (*Jurnal hermeneutic*, p. 35).

Comentând fenomenologia creației poetice propusă de scriitorul și filosoful francez Paul Valéry, cu trimitere la poemul *Cimitirul marin*, Svetlana Matta observă că în scriitura poetică nu poate fi vorba nici de descriere, nici de idei abstracte. În schimb acceptă prezența unei profunde meditații. Și că, pentru transmiterea acestei meditații sub forma unei imagini artistice, cuvintele trebuie să fie măestrit prelucrate. Explicația? „Cuvântul poetic este așadar ceva foarte complex și marchează o netă diferență de restul limbajului” (*Idem*, p. 36).

În viziunea autoarei cuvântul poetic este asemuit cu un abis, care, prin imagini transmite unele aspecte ale realității, dar și ascunde alte

aspecte. „De aici și efortul aproape supraomenesc al poetului, chinul care transformă, elimină chiar unele sensuri, prin organizarea cuvintelor” (*Idem*, p. 36).

Mai departe, Svetlana Matta încearcă să explice semnificația aspectelor obscure din creația marilor poeți. Referirile sunt făcute la Mallarmé și Valéry, în ideea de a ajunge la Eminescu. Sigur că și Eminescu a fost un geniu al creației poetice, dar nu este deloc obscur. Aici explicațiile autoarei, par a-și pierde semnificația. Pornind de la Mallarme, iată ce spune autoarea despre Eminescu: „Și Eminescu a trăit o experiență asemănătoare: poezia pentru el era fantasma de la geam, «partea cea mai bună, mai pură și mai sfântă» a sufletului său” (*Idem*, p. 37). Ceea ce nu a luat în calcul Svetlana Matta, ca și mulți alți exegeți, este faptul că Eminescu avea două «părți bune, pure și sfinte», respectiv poezia și filosofia. Mai mult, Eminescu a considerat că cele două părți nu trebuie despărțite niciodată. Numai așa a fost posibil un «miracol» fără să fie bântuit de obscuritate. Poezia devine obscură atunci când este desprinsă de filosofie. După cum și filosofia devine rece, atunci când este desprinsă de poezie. Aceasta a fost credința și adevărul lui Eminescu. El nu a dorit nici poezie obscură, nici filosofie sistemică, rece.

Parcă ar fi presimțit notațiile mele, Svetlana Paleologu Matta revine, pe parcurs, și mai ameliorează un pic situația. Își amintește că Eminescu, „prin formația lui filosofică, se ținea desigur în inima tradiției Occidentului, ascultând și el «logos»-ul redat de el prin cântul izvorului” (*Idem*, p. 41). Își reamintește, de asemeni, pornind de la Parmenide și Platon, că „Gândirea sufletului, așadar e deschisă ființei. Un alt raport, pe atât de misterios pe cât de fundamental la Eminescu este «vecinătatea», cum spune Heidegger, a gândirii și a cântului poetic” (*Idem*, p. 42).

Dar nu durează mult și autoarea revine, spunând: „Lumea poeziei, «o lume în lume» pentru Eminescu” (*Idem*, p. 42). Motiv pentru care revin și eu și spun că pentru Eminescu poezia singură nu este o lume în lume. Poezia devine lume în lume numai însoțită de filosofie.

Înclin să cred că, până la urmă, cam tot la fel gândește și Svetlana Paleologu Matta, chiar dacă îi este greu să se despartă de alte afirmații făcute anterior. Acum, constatând importanța filosofiei lui Platon în explicarea teoriilor asupra limbii, până la viziunea instrumentalistă modernă, având în vedere și reflecțiile lui Eminescu,

autoarea conchide: „Platon lasă tuturor această lecție sublimă de gândire constrângătoare căreia Eminescu i-a urmat în felul său poetic. Nu e greu să ne închipuim că Eminescu a fost fascinat nu numai de momentul central al acestei gândiri în tradiția filosofică, dar și de farmecul ei artistic inexprimabil. De ce să nu-l vedem pe Eminescu nu numai la Viena, ci, în amploarea lecturilor sale, aflându-se, în închipuire, și în viața intensă a Atenei și a tineretului ei, pasionat, ca și el, de cunoaștere” (*Idem*, p. 46).

Ba chiar trebuie să-l vedem pe Eminescu și în antichitate, alături de Platon, și în modernitate, alături de Kant, Nietzsche sau Heidegger. Dar să-l vedem și singur, prin originalitatea viziunii sale. Sugestie care poate fi ghicită, măcar parțial și din exegeza făcută de Svetlana Paleologu Matta. Pentru că, și autoarea, recunoaște: „Gândirea, atât de fundamentală la Eminescu (care îi «divinizează» sufletul) și poetizarea sunt amândouă felul privilegiat al unei «ascultări», fie a șoptelor izvorului ori a suflului ce-l îngână valurile și vânturile” (*Idem*, p. 49). Din acest motiv trebuie să recunoaștem că scriitura lui Eminescu nu este doar poetică, ci este întotdeauna poetică și filosofică. Pornind de aici, trebuie căutată originalitatea lui Eminescu.

Capitolul al cincilea, intitulat *Frumosul metafizic și alchimic* sugerează noi aspecte de care se ține seama în hermeneutica acestui *Jurnal*. Primul pas îl constituie referirea la metafizică, pornind de la definiția transmisă încă de gânditorii antichității grecești. „Termenul de «metafizică» își are origine în **ta meta la physica**, o rubrică însemnând «după», «succesiv» fizicii, în care au fost grupate scrierile lui Aristotel” (*Idem*, p. 52). Desigur că, în timp, înțelesul termenului a suportat transformări, dar, observă autoarea, chiar și astăzi „noțiunea de metafizică încă mai oscilează între cei doi poli aristotelici: al ființei în genere și al științelor raționale speciale” (*Idem*, p. 52). De reținut este și convingerea autoarei privind necesitatea funciară a omului de metafizică. „Cert este că metafizica rămâne o necesitate, revendicată și în secolul nostru în toată Europa, căci ea este o aspirație profundă a ființei umane, prin nevoia ei de a înțelege esența realului” (*Idem*, p. 52).

Presupuneri cu privire la drumul eminescian către frumosul metafizic și alchimic sunt formulate de Svetlana Matta, pornind de la poemele *Sarmis* și *Lucașăruț*. În *Sarmis* este subliniată legătura poetului-filosof cu natura.

*Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată și flori până-n pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt...*
(*Idem*, p. 53).

Comentând aceste versuri, din poezia *Sarmis*, autoarea notează: „Această viziune nu este nici cadru, nici decor, ci un fior pur, trăit intens, în care poetul recunoaște destinul omenesc. Acest destin, în conștiința poetului, apăsătoare, este marcat de finitudine” (*Idem*, p. 53). Finitudine pe care Eminescu o pune în contrast cu dorința umană de a dobândi eternitatea fericirii, prin iubire.

În hermeneutica Svetlana Matta, spiritul trist din *Sarmis* anunță pe cel din *Luceafărul*. Dar aici, „ imaginea centrală, imaginea-cheie a lui Eminescu e mult mai greu de înțeles. Ea apare aproape ca un lucru monstruos:

*Un mort frumos cu ochii vii
Ce scînteie-n afară”* (*Idem*, p. 54).

Din comentariul autoarei mai aflăm: „De fapt, imaginea nici nu a fost elucidată până acum. Lucrul nici nu e cu putință... Propria mea încercare (*Eminescu și abisul ontologic*), în eseu, releva că această frumusețe a eroului, din diversele ipostaze, sperie, motivând respingerea prietesei” (*Idem*, p. 54). Este interesant exercițiul hermeneutic, dar mi se pare că este și riscant. Nu este exclus ca prin asemenea speculații să nu mai știi despre ce vorbești. Cert este că oricâtă hermeneutică se va face, nu vom ști niciodată ce arhetipuri ancestrale, ori imagini mitologice găzduia Eminescu, atunci când și-a creat opera.

Sigur că exercițiul hermeneutic este stimulat, însă trebuie să avem în vedere și câștigul obținut, precum și ce sacrificăm, prin autoamăgire. Referindu-se la Eminescu, Svetlana Matta adaugă: „Revine tema fundamentală a poetului, legată de marea lui suferință, de angoasa lui metafizică. Sensul la care se înalță poemele lui nu poate fi cel rațional, și nici estetic (acesta din urmă nici nu se susține...). Dimpotrivă, în imaginea scânteierii ochilor din *Luceafărul*, un mitologism, e ceva înspăimântător. Lumina cuvântului poetic, mereu ambiguă în sine, nu lămurește lucrurile. Și totuși, numai textul rămâne revelator – dar el conține și ce este nespus. Ce este spus, este unit cu infinitatea celor nespuse. Cuvântul poetic apare astfel ca o discontinuitate” (*Idem*, p. 55). Dacă lucrurile ar sta chiar așa, atunci, în mod sincer,

poate chiar răutăcios, m-aș întreba: Este vinovat Eminescu, pentru felul în care a creat, ori sunt vinovat eu, pentru că nu-l înțeleg, ori pentru că î-l înțeleg greșit? Voi încerca, pe parcurs, măcar unele frânturi de răspuns.

Cât despre frumosul metafizic și alchemic, opiniile nu sunt tocmai bine conturate. Ni se spune că metafizica țintește Ființa, și că Ființa este situată în transcendent. Astfel că nu poate fi gândită, ci doar intuită. Omul însă trăiește în imanență. Iar dintre oameni, doar cei aleși, pot intui Ființa. În această situație, Heidegger, sub provocarea lui Hölderlin, conchide că Ființa poate fi intuită doar de geniile poetice, de către artiști. Motiv suficient, cred unii exegeți, între care și Svetlana Paleologu Matta, să slăvim doar componenta poetică a creației eminesciene, chiar dacă am risca să îl apropiem prea mult de mistică și alchimie.

Cu destulă precauție, Svetlana Paleologu Matta, sub influență heideggeriană, vorbește despre felul în care se raportează Eminescu la alchimie: „E de presupus astfel că, în multiplele stratificări ale culturii lui Eminescu, este inclusă și filosofia alchimiei care numai în laborator a durat 17 secole... Astfel, o influență alchimică la Eminescu pare a nu fi exclusă – dar ea s-a transformat, desigur, ca și celelalte nenumărate influențe, în propriul său «laborator»” (*Idem*, p. 58).

Tot în perspectiva filosofiei lui Heidegger, a *Dasein*-ului, ca ființă pentru moarte, dar și ca deschidere pentru libertate, este analizată și tema frumosului metafizic. „**Zeul muritor**, care a fost concepția omului în gândirea Greciei antice, este o concepție tragică. În adevăr, Eminescu moare succesiv, mereu. Este condiția umană a unei depășiri continue, a urcării treptelor spre zonele rarefiate ale înălțimilor. Această succesiune este **transformare, sublimare**. Nu putem trăi fără ea. O arătau și alchimiștii în imaginile lor... Dar numai pe acest drum al morții se arată **Frumosul merafizic**, ontologic, anagogic, ca realitatea **esențială** a sufletului – cea mai strălucitoare” (*Idem*, p. 63).

Dificultatea asumării unor asemenea speculații vine de la faptul că Eminescu nu a fost numai poet, nu a fost „spirit pur”, nici ca geniu. Nu a fost și nu a dorit să primească „dicteuri”. După cum nu a vrut să fie numai filosof. A iubit la fel de mult și poezia și filosofia. A ținut și a reușit, prin creația sa genială, un frumos poetico-filosofic.

ESEU

CALUL TROIAN AL CRITICULUI SAU CUM „NE-MPLETICITIM PARCĂ-N ACEEĂȘI PIESĂ”

► Petre ISACHI

Motto:

„Trăim momentul feeling-urilor. Nu mai există nici adevăr, nici minciună, nici stereotip, nici invenție, nici frumusețe, nici urâțenie, doar o paletă infinită de plăceri diferite și egale. Democrația ce implică accesul tuturor la cultură se definește de acum înainte prin dreptul fiecăruia la cultura pe care și-a ales-o, ori să numească drept cultură pornirea sa de moment – lăsați-mă să fac ce vreau cu mine. Nici-o autoritate transcendentă, istorică, ori pur și simplu majoritară, nu poate influența preferințele subiectului postmodern ori governa comportamentul”

(A. Finkiekraut)

Lectura integrală a **Operei** inimitabilului Marin Sorescu ne oferă revelația unei exemplare fidelități a scriitorului cu sine însuși, puterea de a rămâne „singur”(= singularitate/unicitate), estetic-filosofic vorbind, printre criticii, dramaturgii, poeții, romancierii, esești, de ieri, de azi și de mâine. Cum? Prin omniprezența spiritului critic, imanent limbajului – în toate genurile cultivate: epic, liric, dramatic -, particularitate care explică agresiunea estetică a limbajului sorescian (persiflant, meditativ, (auto)ironic, paradoxal, dubitativ, parodic, metaforic), poetica șocului, desacralizarea, bagatelizarea, escaladarea treptelor comicului de la unor la absurd, anvergura alegorică, obiectivarea lirismului, raporturile insolite cu ironia, tragicul, sublimul, oniric, fantasticul, grotescul. Iată-l glosând în capodopera **Iona**, despre *sic transit gloria mundi*, moarte, posteritate, agoniseală:

„ – Începe să fie târziu în mine. Uite s-a făcut întuneric în mână dreaptă și-n salcâmul din fața casei. Trebuie să sting cu o pleoapă toate lucrurile care au mai rămas aprinse, papucii de lângă pat, cuierul, tablourile. Restul agoniselei, tot ce se vede în jur până dincolo de stele, n-are nici un rost s-o iau, va arde în continuare. Și-am lăsat vorbă, în amintirea mea, măcar la soroace mai mari, universul întreg să fie dat lumii de pomană.” (Tabloul II, **Iona**)

În volumul **Ușor cu pianul pe scări**, Editura Cartea Românească, 1985 – pe atunci Teatrul sau Colegiul de Arte din Craiova nici nu-și imaginau că îi vor purta numele –, scriitorul cu vocație critică

înnăscută (extaz pentru perfecțiune și frumos, capacitate de adorație, pasiune, comprehensiune ce potențează incandescența ideii, educație estetică maioreșciană, intransigența intelectualului de tip junimist, dreapta cumpănă a judecății de valoare, inteligența de a nu se pierde în (pseudo)ierahizări, interogația, mirarea) se pătrunde de ideea, uitată azi, că va da seama viitorimii de valorile, portretele literare „sculptate pe dinăuntru”, din cele două părți ale cărții: 1. **Aproximații definitive** (Geo Bogza, Mircea Eliade, C. Noica, Ion Lăncrăjan, Nichita Sănescu, A. E. Baconsky, Dan Hăulică, Eugen Ionescu, Șerban Cioculescu, Gh. Grigurcu, D. R. Popescu, Titu Maiorescu, Nicolae Breban, Eugen Simion, Macedonski, Octavian Paler, Dionisie Eclesiarhul, Borges, Henri Michaux, Vasko Popa, Vasile Voiculescu, Cioran); 2. **Neadăugitele** (Eminescu, Ady Endre, Vladimir Streinu, Bacovia, Victor Felea, Constanța Buzea, E. Jebeleanu, O. Henry, Eugen Barbu), care reconfirmă detașarea și obiectivitatea subiectivă a discursurilor critice, libere de prejudecăți, de faptul că sub cortina cuvintelor și a eclecticismului auctorial, oriunde ne aruncăm privirea, nu ne vedem decât pe noi înșine. Cartea nu mai este percepută ca un dat, ci ca un Text făcut de noi înșine, cititori, critici, exegeți.

Reamintim cititorilor „nenăscuți încă” – eclecticismul sorescian al opțiunilor din vol. **Ușor cu pianul pe scări** („am primit cărțile cum mi-au venit la mână: bune, rele, mai bunicele, mai vechi, mai

noi, reeditări, primele manifestări ale unor talente”) îi reconfirmă opiniile/ ideile poetice din volumele de eseuri, **Teoria sferelor de influență**, 1969; **Starea de destin**, 1976. În viziunea romancierului (**Trei dinți din față, Viziunea viziunii**), „o literatură în plină desfășurare este un mare spectacol. Ca o vânatoare, unde criticul are rol de hăitaș: gonește, țipă, se agită și scoate în lumină, dar nu ochește și nu ucide”. Autorul **Paraclisierului** exclude din literatură ca spectacol viu, statutul de „critic-vânător”, care „ochește” și ucide voluptosul „joc de icoane” al scriitorului. Motivația sa trebuie înțeleasă ca o iubire necondiționată a Criticului, pentru literatura pe care o interpretează și de care depinde:

„N-am putut fi niciodată un vânător, din cauza milei ce mă copleșește în fața sălbăticiunii, care țâșnește, concretă, adevărată, frumoasă cu spaima înscrisă în ochi și în fiecare por al ființei fremătând. Și v-aș putea arăta copacii – în loc de formidabilele trofee - de care, în momentul în care ar fi trebuit să trag, am dat de-a azvârlita și mi-am izbit deznădăduit pușca mea cu lunetă...”

Ați citit undeva un crez mai omenesc, mai înțelegător al unui critic, mai apropiat de „*ființa fremătândă*” a scriitorului/ operei? Descoperim cu plăcere că hermeneutul/ interpretul, criticul, Marin Sorescu este în mod necesar un tip estetic, poetic și poietic, dependent de Text. Unul care nu se poate stabili pe sine drept scop. El nu-și aparține sieși, ci Operei-interlocutor. Doctrinile, principiile, convingerile estetice, filosofice, religioase, politice etc. sunt temnițele lui. Nici mitologia ființei, nici biografia intelectuală – se știe: biografia scriitorului ieșeano-craiovean este Opera sa -, nici orgoliul exacerbat al olteanului care locuiește „*într-o roată*” și care a zidit de vii, metaforic vorbind, „preafrumoase și iubitoare Ane”, nu-i pot ascunde în actul critic, expresia depersonalizării, a autoalienării, a înstrăinării în Opera interpretată. Criticul se autoexilează din ținutul adevărilor colective (ale Cărților), într-un spațiu al adevărilor personale, ceea ce presupune, cum admitea și filosoful danez Kierkegaard, asumarea unui risc, dar „fără risc nu există credință”. Acest sentiment al iluziei criticului de a poseda un adevăr personal explică diversitatea și pluralitatea relativismelor cognitive, filosofice, estetice, religioase, morale, științifice, politice, psihanalitice, omniprezente în demersul critic. Exilul interior al criticului, ca axă a modernității, a fost susținut printre alții, de Goethe (*Mă întorc în mine însumi și găsesc o lume*), de Rousseau (*Omul își ajunge sieși, ca și Dumnezeu*) și de Holderlin: *În noi este totul*. Am putea continua cu Eminescu, Cioran etc.

Camelionismul criticului este desăvârșit și firesc. Își scrie întotdeauna discursul critic în și cu

„cerneala” Operei, cu metafizica/ filosofia, estetica, poetica, poetica celui interpretat. Demersul critic sorescian este borgesian, atunci când interpretează fie **Cartea de nisip**, fie **Text și intertextualitate** de Cristina Hăulică (care, se știe, analizează prin grila intertextualității opera Marelui orb). Rămâne, totuși, contaminat întotdeauna de o poezie insomniacă de „decântotecă” oltenească, are un limbaj inimitabil de erudiție mitologică în lucru, se adâncește în sine, caută, ca orice neoromantic, un paradis pierdut, un dialog cu un suflet „bun la toate”. Dar să-l vedem cum tomografiază personalitatea misteriosului personaj configurat de genialul scriitor argentinian:

„Un Faust cu mai multă imaginație, o imaginație dezlănțuită, necruțătoare, ultralucidă, împăcând rigoarea cu absurdul și realul cu fantasticul, personajul borgesian izbucnind și acționând doar în povestiri (ficțiuni) scurte, ca un fulger, ce nu poate înconjura cerul decât frânt, trăiește infinite faze ale iscodirii și neliniștii creatoare. (Recitindu-mi fraza, văd că-i cam lungă. Să-i fie de bine! Alceva mă frământă pe mine acum.) El se rostogolește prin istoria omenirii – uneori sinonimă cu istoria infamiei – prin cele 1001 de nopți, prin fabuloase ținuturi și împărății, prin practici cabalistice, mistice, școli filosofice. Deșurubează totul și, înșurubând la loc, rămâne în mână c-o piuliță, cu un cuvânt, o idee, o metaforă. Și privind-o parcă uimit, se pune dintr-o dată pe contemplant. Și-o contemplant, și-o contemplant, ca-n poveste, zi de vară pământ-n seară, până scoate din ea cine știe ce drăcie de adevăr. Și tu juri că din toate acele imense șandramale, deșurubate și înșurubate, acela e, într-adevăr, adevărul adevărat. Acel șurub, acea piuliță, acel cuvânt, acea idee. Iată partea magică a artei: (precum și bâlciul ei) să te faci să te dai de partea magicianului. Să te dai legat. Prin emoție.” (p. 249)

Prin categoria fantasticului și varga magică a imaginarului mitico-filosofic, a metempsihozei, a interogației și a mirării din prozele *Avatarii faronului Tia*, *Geniu pustiu*, *Cezara*, *Sărmanul Dionis*, *Făt-Frumos din lacrimă*, criticul Marin Sorescu îl leagă pe „Eminescu, cel din umbră” de Poe, Eliade, Borges, Goethe etc. adică cu acei îndrăgostiți de eternul estetic și de circularitatea criptică a Lumii. „O repetiție fără repetiție, fără a cădea în monotonie” – borgesian existențială – reconfigurează/ sugerează comentându-l pe autorul vol. **Plumb**, 1916, plecând de la celebrul și enigmaticul vers *Dormeau adânc sicriile de plumb*, intuind ubicuitatea bacovianismului tragico-sublim:

„Bacovia e mai mult decât un poet cardinal, e un savant, descoperă în același an, 1916, bacovianismul, acele particole de tristețe de margine de galaxie, de provincie de stea, pe care toți le avem în

noi, pluteau în aer, dar nimeni nu reușise să pună degetul pe ele să le arate, halucinant.” (**Bacovianul Bacovia**, p. 362)

Ecce Marin Sorescu, cel cu „pegasul pripornit de-un leuștean, trist cu metodă”, interogativ, inventiv, asemenea celor pe care-i interpretează, întotdeauna înlăuntrul stărilor, ideilor, sugerându-ne cioranian, o permanentă tentație de a exista și a trăi poetic lumea, de „a introduce sălciile plângătoare în categorii”. Iată cum îl conectează în anul 1985, pe autorul **Cărții amăgirilor**, de „dedesupturile abisale” ale culturii europene:

„Opera sa de mai târziu își are rădăcini trairnice în tot ce a scris în românește. De multe ori îți vine să râzi chiar, la urmă îți dai cu mâna peste gură: stai că aici e o filosofie adâncă! Chiar e, dar e spusă atât de răsucit, parcă e spusă de ... Caragiale!. Cioran posedă simțul umorului bineînțeles ca orice mare tragic (Dostoievski îți incită zâmbetul la fiecare pagină), dar calambururile și jocurile de cuvinte sunt mutate de la nivelul limbajului la cel al gândirii, pentru a întări tortura. De aici, vioiciunea, vioișia paradoxului său perpetuu, care se înoadă și se dezoada sub ochii tăi într-un spectacol unic. Și încă ceva. Spre deosebire de Borges care e saturat de citate și trimiteri (adevărate sau false), sau de Noica, un comentator întotdeauna solid, deși suplu, -Cioran parcă *n-ar fi citit nimic*. E un înger. A ascultat doar vibrațiile culturii. Ca o muzică suavă și purificată, care l-a pus pe gânduri.” (**Cioran sau „a fi trist cu metodă” 1. Româneasca unui mare stilist francez**, p.340)

Spectacolul unic cioranian, paradoxul său perpetuu, umorul tragic, muzica „suavă și purificată”, impresia de parcă „n-ar fi citit nimic” sunt intuite de atipicul critic Marin Sorescu, ca o particularitate a spiritului românismului, cu deosebire, a limbii române – „cea mai dulce și mai nuanțată pentru chițibușurile filosofiei și dedesubturile abisale ale poeziei”. Merită să vedem/ auzim concret, să ne reamintim poeticitatea și intraductibilitatea limbii române, chiar dintr-o scriitură soresciană, inclasificabilă canonic: „*Dacă aș avea mijloace, n-aș face altceva decât o bancă în mijlocul mării. Construcție grandioasă de stejar geluit, să respire pe ea, în timpul furtunii, pescărușii mai lași. E destul de istovitor să împingi din spate valul, dându-i oarecare nebulie; vântul, el, mai degrabă, s-ar putea așeza acolo din când în când. Și să zică așa, gândindu-se la mine: „N-a făcut nimic bun, în viața lui, decât această bancă de lemn, punându-i de jur-împrejur marea”. M-am gândit bine, lucrul ăsta l-aș face cu dragă inimă. Ar fi ca un lăcaș de stat cu capul în mâini în mijlocul sufletului”.* (Iona – T. II)

Vreau să spun, de fapt, că intraductibilul Cioran, caracterizat de detractori, drept „un antiromân”- o gogoriță, bineînțeles, conchide craioveanul – cu o Operă „ciudată, ciufută, cu fixuri” (de pildă, obsesia morții reiterată până la saturație de prietenii existențialiști: Nietzsche, Kierkegaard, Heidegger, Șestov etc.) nu este mai bine înțeles decât de criticul Marin Sorescu, care arde poematice-ironic, ideile despletite cioraniene și-i perpetuează lirismul filosofic, expresionisto-blagian. Critica soresciană place prin *spusa originală* de șaman oltenesc, prin artisticitatea stilului și aura de eseu absolut, prin voiața de paraclisier, prin jocul de lumini și întuneric, încât fiecare frază își este suficientă sieși. Urmăriți, vă rog, un posibil portret din ideile despletite, a unui

Cioran „răzgândit”, să nu se fixeze cumva într-o anumită filosofie, dar configurat bifrons de păcatul bilingvismului, al dubitativului și al interogativității:

„Fruntea - un neant eruptiv; în loc de ochi două injecții cu esență de panică; în loc de nas un silogism amar. Cioran aude cu cățelul pământului, plimbat sub căruța cu coviltir, dintr-un Rășinari oieresc, într-un Paris cosmopolit. Îndeletnicirea de bază e ca și a Penei Corcodușa: de a spăla morții, cu precizarea că morții săi sunt abstracți, sunt stafii care au făcut din viață o lungă îngropăciune și-au înviat în concepte ale sleirii spiritului; el dă să plângă cu lacrimi de sfinți. O tensiune neobișnuită a ideilor care fac scurt-circuit la marginea cunoașterii. Aceste scurt-circuite – negru pe negru – sunt colecționate și date omenirii în criză de energie. Conștiința jubilează în jerbe de negații, ca un fel de delir al paradoxului. Meta și paralogica sa înțepă percepția în punctul sensibil – un călcâi al lui Achile rănit o ia la sănătoasa din fiecare frază, urlând de groază. Urlând însă frumos, cu stil. În cultura română, poate cei doi Caragiale, maniaci ai stilului, ne mai pot da o idee cât de mult contează *cum spui* ceea ce spui...” („**A introduce sălciile plângătoare în categorii**”, p. 347)

Las cititorului plăcerea estetică-filosofică, de a-l redescoperi pe Cioran cel visat de Marin Sorescu care ne „vorbește cu limbă de moarte” și mă întorc la **Argumente pentru lirica lui Alexandru Macedonski**, poate și spre a ilustra altruismul mentorului de la revista *Ramuri*, conjugat cu cel al criticului oripilat cum „mizerabilul destin” ce l-a urmărit pe autorul **Noptilor** și după moarte. Îl consideră un scriitor mare, inclasificabil, asemenea junimistului Eminescu. De la bun început găsește complementară, nu antitetică, conexiunea estetică dintre autorul **Scrisorilor** și cel al **Noptilor**, care-și dau mâna în conștiința critică (post)modernă. Condamna nefericita prejudecată a întâietății ce a făcut ca geniul eminescian să se fie contrapus celui macedonskian, chiar și după intervențiile critice ale lui Tudor Vianu, Tudor Arhgezi, Adrian Marino etc. Imaginea din timpul vieții a celui ce l-a debutat pe Bacovia este cea impusă de „Junimea”: poet bizar, incomod prin atitudinile în răspăr, orgolios peste măsură (de, fiu de general!; iar pe atunci nu erau atâția generali fără armată, ca astăzi) și, estetic vorbind, împotriva revistei **Convorbiri literare**; doar B. P. Hașdeu mai avea la acel moment al literaturii române, un asemenea curaj polemic. Mentorul și poetul revistei **Literatorul**, prin distanțarea nu doar estetică față de confrății contemporani, complexați față de celelalte literaturi (franceză, italiană, germană, spaniolă etc.) a ajutat efectiv literatura noastră să nu cadă definitiv în provincialism și resemnare mioritică.

Revolta poetică macedonskiană, asemenea celei eminesciene, își află unica salvare în aspirația spre Absolut. Emirul, săpânul absolut al Bagdadului este însuși Eul poetic, „e tânăr, e farmec, e zeu”; iar Bagdadul e un spațiu ideal, abstras din geografie și timp, în antiteză cu deșertul, simbol al clipei atroce, perceput senzorial, înspăimântător prin ilimitat –, contradicție irezolvabilă, pe care Sorescu o actualizează revelând în context, drama morală, gnoseologică sau existențială, mai ales că Opera macedonskiană admite o pluralitate de interpretări plecând de la antinomia fundamentală clasic-romantic, alături de altele la fel de însemnate: antic-modern, clasic-baroc, clasic-manierist, realist-romantic. O posibilă certitudine: dacă Macedonski ar fi fost în armonie cu el însuși, nu s-ar fi născut polemica macedonskiană cu „Junimea” și nu s-ar fi creat o secretă afinitate și o continuitate de spirit cu Eminescu, Arghezi, Bacovia, Voiculescu etc. În volumul **Ușor cu pianul pe scări**, autorul pare un autoexilat gata să se sacrifice pentru integritatea „pianului”. Nu întâmplător, Textele sunt interpretate ca niște bucăți muzicale - sonate, simfonii, operete, lieduri, balade, doine.

Autoexilul într-o Carte este în esență, o creație a sinelui despre sine. Întreprinzător, solitar, criticul M. S. atestă opinia că preponderentă în literatură este nu atât necesitatea obiectivă de a reconstrui/ judeca pe fundamente sigure, cât o nevoie subiectivă de a lua lucrurile pe cont propriu de la început, în stilul lui Harap-Alb din celebra poveste a lui Creangă. Criticul se așează nevăzut în interstițiile enunțului, pentru a fi trăit de senzațiile subiective, iar apoi caută până când cuvintele îl vor configura pe sine, îl vor aduce în pragul propriei istorii, „în fața ușii care se deschide spre istoria mea”, după sintagma lui Michel Foucault. Cele mai reușite discursuri critice sunt cele în care Marin Sorescu pare să fie ales de carte: *Polemici cordiale*, *Viața pe un peron*, *Don Juan*, *Aspecte ale mitului*, *Cel mai iubit dintre pământeni*, *Poeți români de azi*, *Vânătoarea regală*, *F etc.* Adevărul pe care-l caută hermeneutul se deplasează spre roșu și este receptat ca atare, din spre actul ritualizat de enunțare, către enunțul însuși, către sensul, forma și obiectul său, către raportul cu propria lui referință. Adevărul (estetic, cognitiv, religios, mitic, politic etc.) nu mai locuiește în ceea ce este discursul și în ceea ce el face, ci în ceea ce el îi spune, îi comunică criticului/ receptorului. Câtă capacitate de comunicare într-un discurs (= forța spiritului, după Seneca), atâta adevăr/ mesaj receptat.

Aproape permanent, autorul meditației sorescian-hamletiene asupra condiției artistului, **Vărul Shakespeare**, insinuează în scriitură nostalgia discursurilor „de spus”, ce ar urma să fie spuse ... Se știe, fiecare dintre noi avem senzația că avem „Ceva” nou/ neștiut de comunicat, *Ceva* care ceilalți au uitat, încât „Ne-mpleticim parcă-n aceeași piesă”. Și totuși ... :

„PROLOGUL (*intră îmbrăcat în togă, cu mască și pe coturni*): De-i spațiul curb ca mingea, ce-n perete/ Dacă-o izbești, îți sare în piept - și astfel/ Tot căutând pe alții, dai de tine ... / Atunci și timpu-nchis în minge-același/ Rămâne secole, milenii lungi/ Și zile, chiar din drojdia genezei,/ Se-nvecinează cu ale tale clipe ... / Stau secole după gard, cu mâna/ Le-atingi și respirând același aer,/ Aceleași viziuni ai ... Toți de-avalma/ Ne-mpleticim parcă-n aceeași piesă,/ Pe care încercăm s-o tot rescriem,/ Dar replicile ni-s mereu suflate/ Și trase-n piept de-apuse generații/ Și vântul ce rotește-n veci pământul/ Ne suflă sufletele --- și le-ncurcă ... *Intră Titirez ...*” (**Vărul Shakespeare**)

Peste problematica de tragedie shakespeariană, din prologul piesei în care „ne-mpleticim” fiecare dintre noi, autori, critici, cititori, se ivește ca din senin și plutește, precum amenințările Războiului Rusia – Ucraina, stereotipul noutății, prejudecata

că trăim sub umbrela unui trecut inactual. În fapt, actualul creează inactualul. Cât actual, atâta inactual. Este menținut și perpetuat paradoxul din Glossa eminesciană: „toate-s vechi și nouă toate”, tocmai pentru că, raportându-ne la esențial, între vechi și nou nu există opoziție, ci continuitate și complementaritate! Săpân pe libertatea de opțiune, discursul critic sorescian interferează cele ce sunt spuse, cele ce rămân spuse, cu cele ce sunt încă de spus, încât ideea de continuitate și complementaritate ce străbate scriitura vol. **Ușor cu pianul pe scări**, vine parcă de la sine.

Criticului Marin Sorescu îi este imposibil să iasă din sine, încât el toată viața a fost convins că un scriitor nu poate să vorbească esențial și absolut autentic decât cu sine însuși, ca anamneză a Ființei. Personal îl regăsesc în spusele Sf. Ioan al Crucii: „trebuie să plecăm de la cele ce văd, și care nu există, pentru a ajunge la cele ce nu se văd, dar există.”. A considerat cărțile interpretate, pe care le-a iubit necondiționat, un act viu de interlocuție și nu un lucru de analizat după o anume teorie la modă.

Merită să-l recitim pe scriitorul ce are un Teatru (și un Colegiu) în Craiova, care-i poartă numele, nu pentru a-l cunoaște și înțelege pe el – omul este incognoscibil -, ci pentru a ne cunoaște și înțelege pe noi, veri de-al doilea cu Shakespeare și frați buni cu Eminescu. Există ceva mai noocratic/aristocratic într-o cultură? Bprges ar spune, desigur că nu. Poate Creangă ar mai cârți, spre a perpetua spiritul polemic junimist... Care spirit polemic? A murit demult, îmi spune o cititoare anonimă și speriată de minciuna mea. M-am simțit obligat să-i continui interogația ... Spune-mi mai precis, totuși ce ascunde, criticul cu pianul (sigur, nu cu securea...) în calul său troian? O armată de scriitori, îi zic repede, în frunte cu Shakespeare, și alta de iluzii. Dar nu am văzut decât două iluzii: prima, doar cititorul are libertate absolută în literatură; a doua: criticul întruchipează sclavia celui ce crede în utopia Cărții, adică într-un climat axiologic ce nu poate fi desprins de un real suficient sieși, autotelic. Climat axiologic zici...? Nimic mai seducător și mai apropiat de „viziunea vizuinii”... În limba poetului Sorescu: Eu, criticul criticului craiovean, „mă mai țin într-un gând./ Ba într-un singur cuvânt/ Care-a și început să nu mai fie/ La un capăt.” Norocul meu este că am uitat cuvântul, încât mi-a rămas doar gândul – „pierdut vâslaş pe-al vremurilor mers”(Bacovia). Înclin să cred, totuși, că a fost cuvântul critică – ficțiune a ficțiunii, a zecea muză, harul divin de a te bucura de cărți și de a-i învăța pe alții să se citească pe sine sau să (re)citească Lumea. Cu certitudine, critica este un act clar de narcisism. Nu vedem în Textul sorescian decât figura spiritului nostru.

AFIȘ CULTURAL-ARTISTIC (5)

C
A
S
A
A
D
E
C
U
L
T
U
R
Ă

OAMENI ÎNTRE DOUĂ LUMI - BIOBIBLIOGRAFIE MOLDAVĂ

MEDICUL SCRITOR ION (JAN) HURJUI

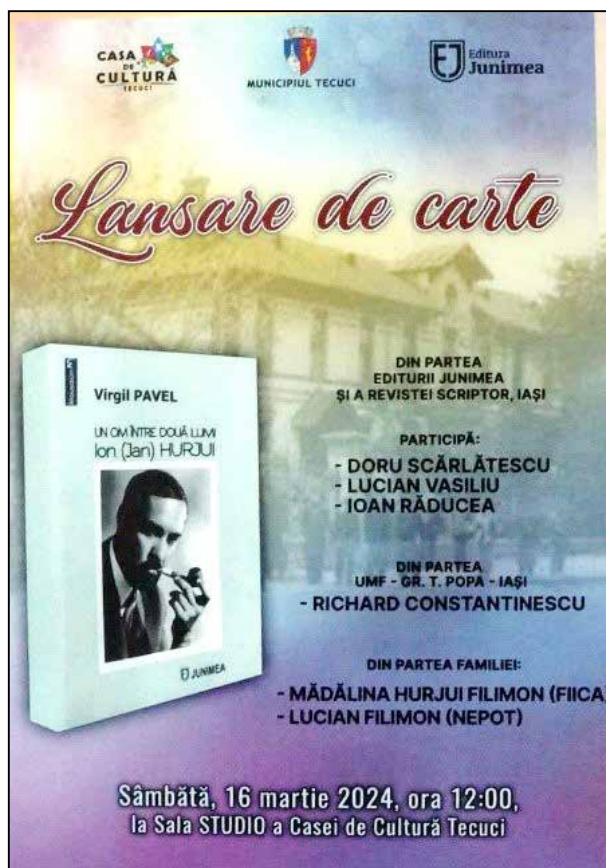
► Doru SCĂRLĂTESCU

Am parcurs paginile cărții *Un om între două lumi*, elaborată de Virgil Pavel, profesor matematician din Moldova de Jos, dedicată medicului-poet Ion Hurjui, cu un cumul de sentimente: de blândă melancolie, la reîntâlnirea cu oameni și locuri cunoscute într-un luminos-benefic episod de viață tecucean, de bucurie, că sunt încă vii și reverberante în memoria unor contemporani, de încredere, că viitorii cititori, mai ales tineri, vor găsi în ele necesarele modele de personalitate, în planuri distincte și intersectabile, general-uman, strict profesional, cultural-artistic, oferite de personajul titular și, deopotrivă, de biograful acestuia.

Noua apariție, facilitată de generoasa editură ieșeană Junimea, ca întotdeauna interesată de punerea în valoare a bogatului potențial creator, științific, cultural și artistic al ținuturilor moldave, readuce în același timp în atenția noastră un subiect general pe o arie tematică de vaste suprafețe și profunzimi și, judecând după numeroasele ecouri din lumea de azi, de mare și stringentă actualitate: relația dintre medicină, ca știință strâns articulată a vindecării omului, și disciplinele umanistice, în special literar-artistică, antrenate în îmbogățirea, eficientizarea și, ca să spunem așa, *estetizarea* actului medical.

Universuri complementare: Medicina și Poezia

Un valoros volum publicat în 1964 la Editura Meridiane de doctorii academicieni Marin Voiculescu și Mircea Angelescu, *Medici-scriitori... Scriitori-medici*, privind fenomenul în dimensiunea lui universală, se încheie cu un util capitol dedicat *medicilor scriitori din țara noastră*, începând cu dascăli de la Academia constantinopolitană ai lui Dimitrie Cantemir, Ieremia Cacavelas, călugăr, dar și medic cu studii la Padova, Alexandru Mavrocordat Exaporitul, autor de tratat despre circulația sângelui, Liciniu, format și el la Padova, ulterior medic la curtea din Moldova (domnitorul însuși

probează serioase cunoștințe medicale cu bogat ecou în scrierile sale), cu macedoneanul Dimitrie Nicolae Luca (supranumit Caracaș), medic al lui Mihai Vodă Suțu în București, autor, după modelul înaintașilor săi antici, al unui tratat hipocratic în versuri, *Poemata Medica*, tipărit la Viena în 1795¹, continuând cu reprezentanți onorabili ai luminismului românesc, precum ardelenii Ioan Pioariu Molnar, Vasile Popp, Andreas Wolff, în secolul al XIX-lea, cu Carol Davila, Victor Babeș, Mihail Obedenaru, Grigore Haralamb Granda, Victor Crășescu, în cel următor, George Magheru, Emil Dorian, A. Steuerman-Rodion, Sașa Pană, în vremile mai noi, dramaturgii Aurel Baranga, Dan Tărchilă, Horia Stancu, George Magheru, prozatorii Victor Papilian, I. I. Mironescu, Grigore Popa, George Ulieru... Marele absent al cărții din 1964

este Vasile Voiculescu, dincolo de voința autorilor, din motive conjuncturale (condamnat împreună cu grupul „Rugului Aprins”, după patru ani de nedreaptă temniță grea, eliberat în 1962, decedat peste un an din cauza bolii contractate acolo, el va fi reabilitat abia în 1968). În plan academic, reparația va veni prin vocea autorizată a medicului scriitor și publicist Mihail Mihailide, director fondator al săptămânalului „Viața Medicală” și al Editurii „Viața Medicală Românească”, care, într-un bogat „mic dicționar” al *medicilor-scriitori* din România din 2001, cu peste 400 de articole bio-bibliografice, îl proclamă pe confratele buzoian, cel supranumit „poetul îngerilor” și „medicul fără de arginți”, drept „patron spiritual” al minunatei confrerii de slujitori ai lirei și caduceului?

Mergând pe urmele lui Vasile Voiculescu, ajungem în binecuvântata țară a Moldovei, la Bârlad, în vreme de război, primul numit „al popoarelor”, 1917-1918, unde-l găsim pe tânărul medic de 33 de ani, provenit dintr-un sat de munte de „pe țărni de ape mari”, în valea Buzăului (*Gânduri albe*), medic-șef al Spitalului 472 de răniți, medic la Atelierele Centrale ale Confecției Armatei, apoi medic-șef al orașului, fără a uita de dragostea pentru literatură (în 1916 îi apăruse volumul *Poezii* la Tipografia Poporul, din București), frecventând casa lui Alexandru Vlahuță, refugiat aici din Dragosloveni-Vrancea, activând în cadrul revistei „Florile dalbe” și al „Academiei Bârlădene”, alături de alți slujitori ai condeii, oameni ai locului sau aduși de viforul vremii, George Tutoveanu, Tudor Pamfile, Mihai Lungeanu, Toma Chiricuță, Victor Ion Popa, Nichifor Crainic, Romulus Dianu, Artur Gorovei, I. M. Rașcu, frații Iuliu și Virgil Nitzulescu, medici, viitori universitari și academicieni, și publicându-și aici al doilea volum de versuri, *Din Tara Zimbrului și alte poezii*, 1918, cu trimitere prin titlu la animalul sacru, totemic, al Moldovei și cu reținute ecouri ale conflagrației mondiale, aceasta fiind, cum se va exprima poetul într-un interviu, mai târziu, „prilej de poezie patriotică, nu însă prea strigătoare...”.

Nu întâmplător, cenaclul literar al Universității de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași, înființat în 1964 și coordonat timp de patru decenii de profesorul Ion (Jan) Hurjui, membru fondator al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, va lua ca împrumut numele lui Vasile Voiculescu, și nu întâmplător, tot un tecucean, coleg la aceeași prestigioasă instituție, va prelua ștafeta din mâinile sale, în 2004, într-o rară și exemplară ilustrare de coordonare academică. *„Întâlnirile noastre au fost dintotdeauna foarte*

deschise, cuprinzătoare, reunind atât studenți, cât și cadre didactice, prilejuind debuturi, prezentări, editări de volume. Acum cenaclul își va continua activitatea sub forma unui club literar cu același nume, coordonat de Richard Constantinescu”, declara atunci medicul scriitor Ion Hurjui, protagonist al evenimentului desfășurat într-o frumoasă seară de miercuri, 19 mai, în Amfiteatru Rectorat al UMF sub genericul „Poezia există ca o undă seismică”, în prezența și cu participarea activă a unor invitați de onoare: universitarul filolog Liviu Leonte, poezii Horia Zilieru și Friedrich Michael, actorul Petrică Ciubotaru, folkista Petronela Baldovin. Și iată, desprinse din presa vremii, rostite cu același prilej, cuvintele de program ale noului coordonator: „În fond care e menirea unei instituții de învățământ superior medical? Educația, sănătatea și cultura. Pe aceiași trei piloni se sprijină și Clubul de literatură «V. Voiculescu». Literatura, ca și medicina, îți permit să intri în universul celuilalt. Lectura, ca și dialogul cu pacientul, sunt procese de conectare. Experiențele fiecăruia dintre noi, cunoștințele și gândurile noastre au o organizare de tip narativ. Ce-am fi fost dacă nu scriam? Ce-ar fi fost medicina dacă n-ar fi fost transmisă prin intermediul cărții? Toate întâmplările frumoase ori dramatice pe care le-am trăit și nu le-am povestit și scris s-ar fi pierdut în trecut. Există o carte celebră – «Cine ai fi tu, fără povestea ta?». Mă întreb ce-ar fi medicina fără poveștile ei? Fără poveștile erorilor și succesele marilor medici. Cred că, dacă e să vorbim de literatură și medicină, multe din adevărurile medicinei pot fi transmise doar prin intermediul ficțiunii”³.

În ceea ce privește capitala Moldovei, căutătorii de „povești” medicale spuse chiar de oamenii în alb, ar putea găsi câteva chiar pe la finele secolului al XVIII-lea, bunăoară în cartea latinească a doctorului Gustav Orraeus despre epidemia de pestă de la Iași și Moscova, din

1770-1771, cu relatarea vizitei sale pline de curaj în plin focar, la Spitalul Sf. Spiridon, spre uimirea doctorilor greci de acolo, depășiți de situație, cu toată experiența lor de practicanți la Constantinopol, și cu descrierea combaterii empirice a bolii, cu fum „puturos”, zi și noapte, ceea ce le-a tăiat apetitul locuitorilor orașului multă vreme pentru țigări și lulea⁴. Sărind peste timp, să remarcăm că plăcerea povestirii, trăsătură se pare specific moldovenească, o regăsim la medici ieșeni din zilele noastre, în pagini memorialistice semnate de **Constantin Oană** (*Medic la Voinești*), **Adrian Aldea** (*Medicinist în târgul leșilor*), **Vlad Bejan** (*Din viața studenției interbelice*)..., ca să dăm doar câteva exemple. Numărul medicilor îndrăgostiți de literatură, legați de lași prin naștere, studii de specialitate, exercitarea profesiei, poeți, prozatori (autori de schițe, nuvele, romane, amintiri, însemnări de călătorie), dramaturgi, esești, istorici și critici literari, dramatici, plastici, foiletoniști, nu e de neglijat⁵; cu atât mai mult cu cât o parte însemnată sunt figuri reprezentative la nivel național și chiar de ecou internațional. Două astfel de personalități venite din două zone geografice diferite (Vrancea și lași), din generații distanțate în timp (interbelică și postbelică), atrase deopotrivă de focarul de știință și cultură al capitalei moldave sunt medicii George Popa și Liviu Pendefunda, ambii realizați plenar în plan academic, ca practicanți și teoreticieni ai științei vindecării, cu tratate orientate către zone diferite ale disciplinei, internă, hematologică și de urgență, în cazul profesorului George Popa (*Actualități în hematologie, Vademecum de urgențe medicale, Bolile aparatului respirator, Citodiagnosticul în practica medicală, Diagnosticul și tratamentul bolilor interne...*), neurologică, la profesorul Liviu Pendefunda (*Transcranial Doppler și etiopatogenia accidentelor vasculare cerebrale, Tratat de Neurologie Practică, Compendiu de semiologie neurologică, Managementul maladiilor neurologice, vol. I-III...*), ambii debutanți cu volume de poezii în anii 60-70 ai secolului trecut, atât de apropiați/înrușiți în aspirații, pasiuni și realizări (în primul rând prin ilustrarea modelului de umanitate tot mai rar de găsit în zilele noastre, multilateral-integralist, de tip renescentist), dar atât de deosebiți, din punct de vedere logic omenesc și necesar artistic, structural, calm echilibrat, atras de largi spații de lumină și certitudini, sub zodia solarului Apollo, unul, frământat ezoteric, sedus de profunzimi de neliniști, întrebări și contradicții, sub patronajul lui Hermes Trismegistul, celălalt.

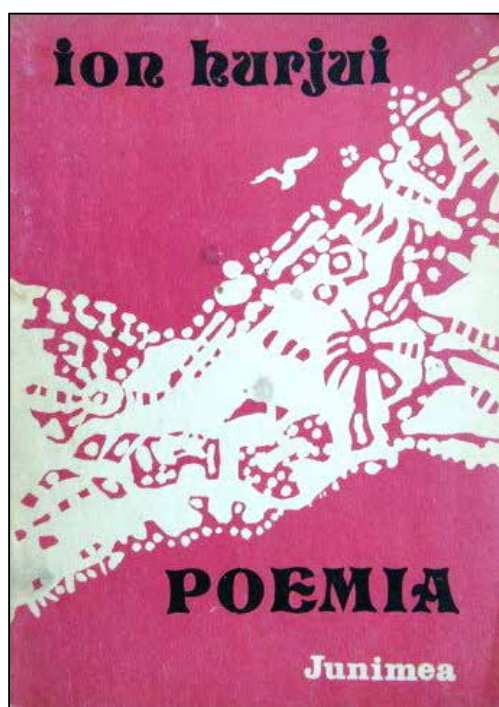
Un clasic, cu reflexe și irizări romantice, este George Popa, autorul volumului de debut *Lauda*

forme din 1969, urmat, într-un ritm amețitor, de alte cărți de poezie, *Constelația Hyperion*, 1978, *Orfeu și Euridice*, 1989, *Înălțarea mai sus de sine : poeme*, 2001, *Vitraliile Bunei Vestiri*, 2004, *Tratat de uimire: catrene*, 2008, *Pe pagini de eter*, 2012, *Un Templu al luminii*, 2015, pagini de meditații aforistice, *Însemnările unui oaspete al luminii: aforisme și fragmente*, 2006, teatru, *Mai ales toamna*, 2008, eseuri de filosofie a culturii, literatură și artă, *Semnificațiile spațiului în pictură*, 1973, *Istoria culturii și a civilizațiilor : un compendiu al spiritualității umane*, 1997; 2015, *Imposibila aventura: eseu dramatic, Aporii ale tragicului*, 2001, *Metafora și cei trei oaspeți ai poemului*, 2002, *Rodin*, 2003, *Repere în spiritualitatea românească*, 2004, *Trei fețe ale sublimului. Shakespeare, Hölderlin, Tagore*, 2004, *Studii de literatură comparată*, 2009, *Ars poetica*, 2016, *De la noietica presocratică la dezumanizare: eseuri de filozofie a culturii*, 2015, eminescologie, *Spațiul poetic eminescian*, 1982, *Spiritul hyperionic sau Sublimul eminescian*, 2003, *Libertatea metafizică eminesciană*, 2005, *Prezentul etern eminescian*, 2009, *Eminescu sau dincolo de absolut*, 2010, în fine, traduceri din Omar Khayyam, Hafiz, Rabindranath Tagore, A. K. Coomaraswamy, R. M. Rilke.

Un umanist în sensul tradițional al cuvântului, cum l-a întrezărit magistrul nostru Constantin Ciopraga, coleg al său de generație: „Moralist cu serioase lecturi filosofice și literare, autor de eseuri de artă și literatură, de sinteze privind istoria culturii și a spiritualității universale, traducător din Omar Khayyam, din Hafiz și Tagore, *oaspetele luminii* devine un centru de balans între Occident și Orient, de unde trimiteri la Shakespeare, la Goya, la texte biblice și la hinduism, la Leonardo și la Rilke; programatic, în orizonturi diferite e vizat omul”, un sacerdot al luminii, cum minunat l-a caracterizat un mai tânăr *alter* al său spiritual, Al. Zub: „Însetat de candoare, «prizonier al absolutei delicateți», George Popa se simte afin cu eminescianul Hyperion, cu îngerii lui Leonardo, cu Mozart, cu florile, cu lumina. Se poate închipui o bucurie mai intensă, o mai nobilă aspirație? Ceea ce a publicat George Popa, la răstimpuri bine gândite, indică o «ardere de tot» pe altarul poeziei, prezentă și în textele de exegeză plastică sau în cele istorico-culturale. Un joc filigranat între imanență și transcendență”.

Un modern, scindat între pulsiuni avangardiste și nostalgii ale evilor renescentist și romantic, este și cel ce, tânăr medic internist la lași, debuta la o editură bucureșteană cu volumul de versuri *Sideralia*, 1979, urmat, la editura

Junimea, de *Farmacii Astrale*, 1981, și de multe alte cărți de poezie, proză literară și eseistică, studii de literatură română și străină, traduceri, parcurgerea lor fiind pentru noi, un nou prilej de a medita la relația instituită de milenii între medicină și literatură. Nu se poate ca, vorbind de dubla ipostază a medicului savant și poetului elevat Liviu Pendefunda, să nu te oprești (domnia-sa însuși a făcut-o în câteva rânduri) la inerentele interferențe și dezbinări de destin ce i-au marcat plener existența. Împreună, și medicul, și poetul, sunt chemați să participe la nobila misiune de reparare a stricăciunilor lumii, prin seringă și bisturiu, unul, prin simbol și metaforă celălalt, prin scădere de rău, unul, prin adaos de frumusețe, celălalt. Dincolo de imersiuni și investigații dirijate statornic, cu program (dur și constrângător adeseori), în

„corola de minuni”, văzută și nevăzută, a lumii, o prezență de har divin și inefabilă vrăjitorie încapă aici. „Un magician oscilând între fizică și metafizică” se autodefinește Liviu Pendefunda undeva. Un solomonar, îndrăznim a zice, apelând la inventarul mitologic autohton, mișcându-se cu abilitate între Tărâmurii. Imanență și transcendență, așadar. Constantin Ciopraga ne propunea și el o dicotomie: *astre și neuroni*. S-au adunat, din ambele direcții, numeroase contribuții (răspunzând provocării unui intervievator, autorul și-a luat răgazul și a numărat, cu ceva timp în urmă, peste 100 de titluri) ce i-au adus recunoașteri și recompense la înalt nivel științifico-academic și literar-artistic. Nu sunt tocmai comod de citit cărțile domniei-sale, care te

împovărează sever, nu doar cu număr cumulativ de pagini (unele ajung singure la 700), dar și cu bogăție de idei și cu generoasă încărcătură expresivă. Autorul nostru e un renaștist rătăcit în vremea de acum, cam meschin-superficială, cam frivol-risipitoare. Credem că i-ar fi plăcut să trăiască în epoca lui Pericle, frecventând grădina lui Akademos de lângă Atena, alături de Socrate, Platon, Aristotel, admirându-l pe Fidas, vizionându-l pe Euripide, ori, peste două milenii, la Florența, „conversând lejer cu Pico de la Mirandola și cu Lorenzo de Medici în grădinile de la Castello”, cum și-l imaginează criticul de artă Valentin Ciucă. Un confrate poet, Daniel Corbu, îl vede ca pe un demn ucenic al divinului Leonardo. Nu i-ar sta rău, zice Ioan Holban, nici printre romantici, și pe această sugestie ni-l închipuim și noi aflat în bună tovarășie la curtea lui Goethe de la Weimar. O publicație construită pe un model renaștist cu inserții romantice ambiționează să fie îmbelșugat elaborata revistă „Contact internațional”, adunând într-un veritabil *Sympósion*, exigent elitist, creatori de ținută de la noi și de pe alte meridiane ale lumii, în care literatura (poezia, proza, critica literară, eseul) intră în dialog armonios și fertil cu filosofia și știința, cu muzica și artele vizuale. O frumoasă carte de vizită a inițiatorului ei. Despre volumele de poezie ale lui Liviu Pendefunda, de la cele de început, cu titluri care-i conturează profilul artistic, cu teme predilecte, metafore obsedante, strategii ritualice (neobișnuite în peisajul liric optzecist), *Sideralia* și *Farmacii astrale*, și până la mai recentele intitulate *Adevăr și Har/ Truth and Grace*, *Din adâncul meu*, *Șoapte de Lumină/ Whispers from Light* s-au scris pagini de excepțională magnitudine, comprehensiune și prețuire, semnate de istorici și critici literari de prestigiu, de parteneri de idei ori tovarăși de breaslă. Printre mulți alții, Constantin Ciopraga, Ioan Holban, Emanuela Ilie, Constantin Pricop, Liviu Ioan Stoiciu, Mihai Cimpoi, Cornel Ungureanu, Constantin Trandafir, Theodor Codreanu, Calistrat Costin, Ion Hurjui, Valentin Ciucă, Daniel Corbu, Geo Vasile, Lucian Alecsa, ultimul, Nicolae Busuioc, în „Expresul cultural” din aprilie al acestui an. Ele ar putea face obiectul unui bogat volum omagial, cu care confreria critică ieșeană ne rămâne încă datoare, reiterând imaginea familiară și totuși, pe destule paliere, enigmatică, a „Călătorului astral”, cum îi place să se recomande poetul, navigând printre întrebări, certitudini, îndoieli, către limanul de lumină al Adevărului absolut.

Să mai menționăm că ambii scriitori-medici despre care vorbim au meditat asupra dublei lor

condiții facilitate de destin, primul, George Popa, în octombrie 2008, cu ocazia acordării titlului de *Doctor Honoris Causa* de către Universitatea de Arte „George Enescu”: „Într-o conferință despre umanism, Edmund Husserl afirma că un creator trebuie să fie ceea ce renașcentiștii numeau un *uomo universale*. Răspunzând unei întrebări, nu rare ori adresată, - personal, consider că ideal este să încerci să fii creator totodată și al gândului și al faptei. Zalmoxis - filozof, preot, medic și profet - este, după cum ne-a informat Platon, primul care a formulat conceptul de om total, în sensul că omul trebuie recreat și ca trup, dar și ca suflet. În felul acesta, dubla preocupare realizează o *experiență creatoare*, la rândul ei, - *totală*”, al doilea, Liviu Pendefunda, într-un poem din recentul volum, *Șoapte de lumină*: „Poetul ar părea să fie vraciul ce vindecă și trupul/ iar medicul un menestrel, cu incantații alinând/ a sufletului neștiută durere terestră obsesivă./ Nu e furtună nici tornadă, nici valul cigiș în spirit nu’i/ ci doar fragment de răsuflare divinul acceptând;/ aceasta’i poezia ce curge ca un râu hai-hui,/ măreață și fertilă, spre Dumnezeu a omului misivă./ O treaptă urc când mă visez idei rememorând/ un act de bună vrede al unui vraci precum/ aș conveni cu tine, eu să recit și tu’n tăcere să mi’ascuți/ călătoria unei boli ce inutil ne înspăimântă,/ eu vraci și tu, umile cititor, în rol perpetuu de ajutor;/ dintotdeauna știu nu’s singur pe halucinantul drum/ pe care’ncoronați hălăduim dar și descuți... (*Vraciul menestrel*).

O asumare a acestei nobil-împovărătoare alterități o mărturisește, tot în versuri, modelate în propria-i „limbă Hu”, și cel ce face obiectul lucrării de de la Junimea: „În umbra propriului chip/ așteptând desprinderea/din ipostaza dublului travesti/ (poetul și medicul una mâine)// privind-și chipul și unul și celălalt/ sunt stâlpii de rezistență în curtea interioară -/ din această contopire zboară către înalt/ chipul niciodată știut - niciodată căutat” (*peristil*)⁶.

Evocarea unui fost elev tecucean: medicul scriitor Ion (Jan) Hurjui

Amănunte privind existența fizică a medicului-poet, Ion (Jan) Hurjui, izvorâte din mărturiile și interviuri ale acestuia, din minuțioasa cercetare a documentelor din arhive oficiale și de familie, din amintiri personale, ale autorului, Virgil Pavel, ale unor rude apropiate, consăteni, prieteni, colegi de stetoscop și condei, foști studenți, caracterizări ale activității sale pe paliere multiple, datorate unor medici specialiști, critici literari, jurnaliști și reporteri, le găsim în această carte și ele sunt, cum ne sugerează chiar titlul ei, indispensabile „repere” pentru o viitoare substanțială monografie de tip academic. Aceasta va trebui să completeze, bunăoară, însoțită de necesarele docte pagini exegetice, acriboasa *Fișă bibliografică* întocmită chiar de regretatul poet, plecat dintre noi în septembrie 2021, deschisă de evenimentul debutului ca tânăr scriitor, cu poemele *Corn dacic*, *Despărțire*, *Homo Sapiens*, în nou înființata publicație „Cronica”, din Iași, nr. 46, 1966, și dusă doar, din păcate, până joi 22 aprilie 1993, când, în plină maturitate, se proiectează pe ecranul cultural al orașului, „la Casa Pogor, invitat de onoare, cu care ocazie susține o temă legată de literatură și medicină și se confesează unui auditoriu universitar și studentesc, deopotrivă”.

Tema întâlnirii dintre literatură și medicină, uneori în una și aceeași persoană, acum, chiar autorul, Ion Hurjui, este admirabil servită de volumul de „terapie cognitivă” din 2002, ajuns la a treia ediție, la Alfa, Iași, în 2009, *Medicul familiei*. El ilustrează, după părerea noastră, conceptul modern (unii vorbesc chiar de o „disciplină relativ nouă”) de sorginte americană, cu o spectaculoasă carieră internațională, proliferat și la noi în mediile universitare, inclusiv în grad intensiv la Iași, al *medicinii narrative*, fundamentată, cum au arătat

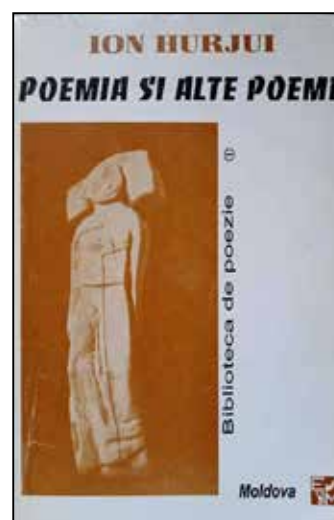
inițiatorii și teoreticienii ei, pe „reumanizarea” actului medical, prin construirea unor punți de comunicare, înțelegere și empatie între pacient și doctor, și prin sporirea capacității de a „recunoaște, absorbi, metaboliza, interpreta și a fi mișcat de poveștile bolii”⁷. Din acest punct de vedere, departe de a fi un simplu și arid inventar de „leacuri”, medicina „de familie” e înțeleasă de propunătorul ei ieșean în sensul extins, generic, ca o „carte de învățătură”, recomandată pentru conținut, dar și pentru „frumusețea discursului terapeutic”. Bazată pe un dialog, direct sau epistolar, cu cititorii/asculțătorii din presa locală sau Radio Iași, se profilează astfel „medicina cea de toate zilele”, într-o formulă mai puțin obișnuită: „cuprinderea noțiunilor medicale într-o haină sărbătorească de aducere aminte, despre personaje, cărți, întâmplări inedite”. Ele, întâmplările, se derulează într-un mixtum de registre, de la cel comic, cu un aer lejer anecdotic (Carol Quintul, mort la 58 de ani, mânca douăzeci de feluri la prânz și în două reprize, seara), ori de improvizată descoperire științifică (din cercetarea portretelor lui Napoleon deducem postum o suferință gastrică a împăratului), până la cel grav, de dureroasă „frământare” existențială (o vizită la căminul de bătrâni din Copou e un prilej de reflecție asupra dramei vârstei ultime și a responsabilității tinerilor, medicilor, societății). Cu rare excepții, cum e bunăoară secvența intitulată *Boli care parazitează îmbătrânirea*, p. 56-57, despre propriile-i abandonuri, sub presiunea timpului constrângător: concertele de vineri de la Filarmonică, emisiunile muzicale de la radio, viorile îndrăgite, un Steiner și o copie de Stradivarius („cântă singure, le aud astfel, le văd, le mângâi. Nu știi cât va mai fi până voi abandona și mângâierea aceasta?”), accentele tragice lipsesc din cartea lui Ion Hurjui. Chiar textul citat, cu exemplul personal și cel al prietenului inginer, bolnav de diabet, prăbușit după pensionare, părăsit de rude și prieteni, nu e un strigăt de disperare, ci un avertisment: abandonul e și o problemă medicală: „Murim încet, renunțările fiind primul semn”. Cartea e o pledoarie, fără excесе moralizatoare, mai degrabă discretă, implicită, pentru activitate și implicare. Medicul familiei e un sfătuitor, prin sine însuși un supporter, rol asumat într-o evocare a întâlnirii cu o tânără colegă aflată în catastrofă sentimentală: „Sunt dator mai departe să readuc tinerețea acolo unde îi e locul. Un cuvânt bun, o încurajare este mult mai mult decât un medicament” (p. 158). Acest rol este exterior tentației mercantile curente. Un comentariu la cartea lui Davis Short, recent tradusă în română, *Medicina ca vocație*, propusă

de autorul ei, nu spre vânzare, ci pentru o „liberă distribuire”, devine o carte de vizită pentru sine „Așa ar trebui să fie și cartea mea acum încheiată. Așa ar trebui să fie și consultația medicală. Adică să nu fie o sursă de venituri. Dar economia de piață nu iartă nimic. Ar trebui să ierte omul bolnav” (p. 160). Omul din medic este mereu prezent și de neînlocuit: „Niciodată computerul nu va putea înlocui consultația umană, căldura umană” (*Computerul – medic?*, p. 164-165).

Înainte de a fi o carte de specialitate, *Medicul familiei* este o carte despre sine, scrisă de autor la vârsta de bilanț, a senectuții, indispensabilă elaborării unei biografii complete a acestuia.

Aspecte voalate din propria-i viață apar evident și în scrierile beletristice ale lui Ion Hurjui, în poemele amintind de „neamul Hu înălțat din ruine” (*suffletul*), cu imagini fulgurante ale Tecuciului bombardat de americani în timpul ultimului război și al familiei plecate cu trenul în refugiu (*respirația întreruptă*), cu fragmente de peisaj rustic familiar (*dinspre lunca Berheciului*), cu evocarea unor mai recente clipe de recreație domestică, Duminica, ziua „întâlnii cu Dumnezeu”, când „recitesc estetica morții a lui Mihai Mircea Ciobanu și mă rog pentru el” (*weekend*)..., ori în paginile de roman, evocând în *sfumato* un Iași al studenției de altă dată, unde una din eroine, medicinista Valencia Gorgan, asistă la cursuri de matematică, prilej de comentariu auctorial:

„În studiul numeroaselor probleme noi de medicină, matematica își făcea loc treptat; prelegerile celor mai buni profesori erau revelatoare în acest sens. Studenții de la matematică asistau și ei la unele cursuri de medicină. Mai târziu s-a pierdut tradiția din acele cursuri memorabile, când științele erau nedespărțite, artele își dădeau

și ele mâna, ultraspecializarea fiind pe atunci necunoscută”⁸.

Dar, așa cum am arătat, numeroasele pagini confesive din cartea de medicină devin esențiale pentru descifrarea tainelor vieții unui autentic medic-scriitor. Sunt evocate în ele momente din copilărie, la țară, la bunici, cu ritualul impus celor șapte nepoți, al spălării mâinilor și al spunerii rugăciunii: „Din acest ritual înțelegeam că masa era un eveniment pregătit în curățenie și sfințenie. Era un moment solemn” (p. 47-48). În curate rame de lumină sunt prinse evenimentele din tinerețe, din practica de student la Vatra Dornei ori din viața de „medic tânăr și încrezător”, de dispensar, apoi de spital, din ținutul Tutovei natale, din zilele de concediu, înconjurat de prieteni, la Casa scriitorilor de la Neptun, sau de sărbătorire, în același vesel alai, a Anului Nou la Slănic. O vocație a prieteniei o mărturisesc amintirile despre renumitul sculptor George Apostu, coleg de liceu la Tecuci, cel ce i-a făcut coperta cărții de versuri de la Junimea, din 1971 și împreună cu care îl vizitează pe Nichita Stănescu. Prietenii ieșeni, scriitori, Lucian Vasiliu, Florin Faifer, actori, Teofil Vâlcu, Sergiu Tudose, urmați de Ion Alexandru Angheluș, „poetul din Huși pe care îl iubeam toți”, și alții, se perindă în continuare.

Tenta cărții este precumpănitor livrescă, evidentă în condimentarea discursului despre diverse maladii prin apelul la viețile unor scriitori și artiști renumiți: cauza morții Lordului Byron (*Malaria*), pierdere a auzului lui Beethoven (*Surditatea*), „urinele dulci” cunoscute de pe vremea lui Molière (*Diabetul zaharat*), boala de ochi a lui Axel Munthe și Borges (*Orbirea*)... Un citat din Paul Valéry face elogiul talentului medical: „mă minunez de valoarea ta și a medicinei pe care o practici și cum ai putut pătrunde admirabilul mister al ființei mele, prevăzând mersul către vindecare” (*Starea confuzională*). Nevoia de a repeta ascultarea cu stetoscopul se sprijină pe un vers din Eminescu: „Urechea te minte și ochiul te-nșeală”. Numeroase sunt citatele sau trimiterile la opere din literatura universală: veterotestamentara *Cântarea a cântărilor*, de Solomon, *Mărturiile calvarului* de Papini, „carte absolut copleșitoare”, *Crimele iubirii* de Sade, *Vineri sau limburile Pacificului și Amanții taciturni* de Michel Turnier, *Peștii virgini din Babughat* de Lockenath Bhattacharya..., din literatura română: *Pe drumuri de munte* de Calistrat Hogaș, patronul de acum al liceului tecucean absolvit în 1951 (pe când se numea D. A. Sturdza), *Adela* de G. Ibrăileanu, *Zahei orb* de Vasile Voiculescu „medic și scriitor deopotrivă”,

Isabel și apele diavolului de Mircea Eliade, *Pe culmile disperării* de Cioran, *Verile după Conachi* de Lucian Vasiliu, *Semnele lui Hermes* de Florin Faifer, *Octavia* de Grigore Ilisei. Imaginea medicului și scriitorului e întregită de cea a cititorului scufundat, cum la granița dintre anii 1995 și 1996, în mirifica lume a cărților, *Clio Medica se destăinuie*, de Corneliu C. Ionescu, *Flacăra unei lumânări* de Gaston Bachelard, *Arta tăcerii* de B. Bulanchard: „sunt prietenii mei din aceste zile, vorbind ele despre existență și nonexistență” (*Factori de risc cardiovascular*).

Darul și plăcerea istorisirii sunt moștenite pare-se de Ion Hurjui de la congenerii săi tecuceni, neam de povestași în notă meditativă, cum i-a definit G. G. Ursu, fost profesor la liceul „D. A. Sturdza”, într-un „studiu de istorie și geografie literară” din 1943⁹. Unul dintre ei este, în zilele noastre, dascălul matematician Virgil Pavel, căruia-i datorăm cartea de față, autor al mai multor volume cu caracter documentar-memorialistic, cum este cel de evocare a ținuturilor natale – satele părinților, Strâmba-Corbița, de pe Colinele Tutovei, și Bouroș-Izvoarele, a familiilor Pavel și Ghiugan, *Întoarcere în timp*, Galați, 2016; 2020, cu un vibrant omagiu adus satului și țăranului român, ori masiva *Carte a vieții mele (80+5)*, Bârlad, 2021, cu imaginea unui om și profesor de excepție, proiectată pe o colorată pânză a vremii, desfășurată pe întinse arii geografice, Vrancea, Tecuci, Satul Mare, Iași, din nou Tecuci, cu o febrilă rostogolire de evenimente, din „copilăria cu farmecul ei deosebit, petrecută în satul natal – leagănul meu de dor și de tot ce a fost mai frumos în viața mea” și până la anii de frumoasă și rotundă împlinire, ai vârstei înțelepte și productive, în „acest oraș cu tei și castani, cu oameni minunați, încărcat de istorie, în care au trăit mari personalități...”, cu o numeros-fremătătoare prezență umană, martori și participanți, implicați sau simpli contemporani, rude, prieteni, consăteni, profesori și colegi de clasă, directori, inspectori, colegi de catedră și de cancelarie, foști elevi, colaboratori, personalități oficiale, religioase ori laice..., o lume scoasă generos din anonim și uitare, revendicată și readusă în atenția noastră, ca potențială sursă de frumusețe și bogăție spirituală. Pe aceeași direcție se înscriu cele două cărți scoase la Editura Performantica din Iași, despre două figuri proeminente ale orașului de pe malul Bârladului, din domeniul învățământului, *Iulia Gheorghiu, O floare rară a Tecuciului*, 2018, și din cel artistic, *Sculptorul Dan Mateescu*, 2022. La aceeași editură, Virgil Pavel marcase în 2017 întoarcerea la „cronica de familie”, prin cartea 75

de ani – Nicolae Pavel, cu subtitlul semnificativ *România – America via Matematica* (ajunsă la a treia ediție în 2022), despre fratele său mai mic, matematician de renume, ajuns profesor de la Ohio-Athens în America, vârful „Familiei Piramidă” Pavel (toți cei cinci frați, copii de simpli țărani vrânceni, au terminat, nu fără greutate și eforturi, o facultate la Universitatea din Iași), cum frumos se exprimă în carte una din surori, Tatiana Mușat, profesoară de franceză la Galați. Cartea pune mai puternic în lumină aplicația de povestitor a autorului matematician¹⁰, tentând uneori chiar treceri de graniță către proza poetică, după modelul asumat al unui maestru al genului, tecucean și el, Ștefan Petică, ca-n această reconstituire de „colaborare literară” din vremea copilăriei la țară: „În nopțile de vară dormeam împreună în cerdacul casei și somnul nostru era lin, plăcut, în compania concertului neîntrerupt al greierilor. De multe ori după ce ne bucuram de o porție bună de somn, Nicu mă trezea și îmi spunea: «hai Virgile, scrie, scrie repede» (...) Doamne, câtă feerie, câtă liniște, câtă bucurie trăiam atunci și martoră ne era de fiecare dată împărăteasa nopții – Luna, care ne dădea cu multă generozitate lumina necesară pentru a putea exprima în scris gândurile, sentimentele aceluia copil care, poate până atunci nu văzuse un bec cu lumină electrică, nu auzise un radio și nu citise din poveștile lui Creangă sau ale lui P. Ispirescu – decât la lumina lămpii cu gaz”. Texte ca acesta îl îndrituiesc pe prefațatorul cărții, nimeni altul decât Ion Hurjui, să-l caracterizeze astfel pe prietenul său: „Așa cum eu îl cunosc, a fost și va rămâne un nostalgic și discret romantic, un iremediabil îndrăgostit de locurile natale, de oamenii ce au trăit pe aceste meleaguri, de frumusețea câmpiilor și pădurilor ce înconjoară satul natal, Vâlcele – Vrancea”¹¹.

Și iată, acum, ca un feedback de atașament și recunoștință, această nouă carte, a lui Virgil Pavel despre Ion Hurjui, facilitată de o lungă și constantă cunoaștere și reciprocă prețuire, *Un om între două lumi*, lumi ale a medicinei și a literaturii, se înțelege.

Pe lângă apelul riguros la documentul de arhivă și de familie, nu lipsește din ea nici componenta sentimentală, dobândită de matematicianul riguros prin definiție, autorul, prin benignă contaminare de la poetul liric, personajul său, mărturisită cu franchețe în *cuvântul introductiv*:

„Și acum, după aproape doi ani de când lucrez la această carte, îmi vine greu să cred că nu voi mai avea posibilitatea să-l văd, să discut și să mă încarc cu voie bună de la acest generos și erudit

om. Poate voi fi acuzat pentru faptul că în unele situații devin prea nostalgic și dau libertate deplină sentimentelor care m-au legat de această nobilă ființă care a avut harul divin să poată înțelege ce se petrece și dincolo de timp./ Vă mărturisesc că nu pot renunța la nimic din ceea ce m-a legat de omul, poetul și medicul Jan Ion Hurjui, deși această tolbă a amintirilor este greu de purtat în inima mea. N-aș vrea să rămân cu un sentiment de vinovăție față de cel plecat, față de colegii de breaslă, față de familie, față de toți cei care l-au cunoscut, prin omiterea vreunui aspect important al acestei remarcabile personalități. Scriind această carte, sper că am deschis poteci, uși și ferestre ce duc în marea casă Ion Jan Hurjui”.

Această componentă e mai vizibilă, cum e firesc, în capitolele adunate sub genericul *Coordonate biografice*, cum sunt cele de evocare a ținuturilor natale (*Ploscuțeni, un tărâm de vis, Vladnicul de Sus*), a anilor de studii preuniversitare (*Licean la Tecuci, Ambianța culturală tecuceană*), aici, cu contribuția substanțial-generoasă a poetului nostru (*Rememorări adolescente*), și, mai cu seamă, în vibrantul tablou în contururi de umbră și lumină al anilor din urmă, ai senectuții, realizat de fostul său vecin de zonă natală, apropiată geografic, mai tânăr coleg de școală locuind la o gazdă comună, rudă prin alianță, prieten de-o viață (*Actori pe scena vieții*). Imaginea celor doi soți, verișoara Valeria și Ion, gazde ale profesorului tecucean venit la Iași în pelerinaj la mormântul părinților, urmărindu-l succesiv cu privirea și semne de rămas bun la plecarea spre gară, de la etajul șase al apartamentului lor din bulevardul Independenței, ca într-o nouă scenă shakespeariană a balconului, nu lipsită de accente tragice, îți stăruie încă multă vreme întipărită în minte. Nu putem rezista tentației de a reproduce cele două secvențe simetrice, admirabil construite de autor, ale acestei scene: „La plecare, Vali mă

conducea cu privirea și cu semne neîntrerupte ce exprimau marea și sfânta noastră prietenie. Mă grăbeam ca să nu pierd trenul și să ajung acasă la Tecuci, dar nu puteam și nici nu voiam să dispar din câmpul ei vizual. Tălpile pantofilor călcau parcă pe un strat de smoală încă fierbinte. Erau momente de mare încărcătură emoțională, se juca parcă din nou piesa *Romeo și Julieta*, într-o regie proprie. Cele trei ore în tren de la Iași la Tecuci nici nu știu când treceau, pentru că furasem cu mine parte din frumoasa și mult iubita mea Vali. Privind pe geam, vedeam mereu fluturând acea batistă albă din mâinile acestui înger pământean (...) Și iată că a trecut destul timp de atunci. În acești ani, povestea cea adevărată s-a repetat aproape ca la indigo (sau în oglindă). Aceleași vizite, aceleași semne de la balconul apartamentului de la etajul al șaselea, numai că în locul Julietei era acel idilic „crai de curte veche” (cum a fost denumit de o distinsă fostă studentă), medicul poet Jan – Ion Hurjui. Revederile noastre erau pentru Jan momente de mare bucurie, rămăsese chiar singur (desigur că Mădălina și Lucian îl vizitau destul de des), dar necazul cel mare era faptul că nu mai cobora din apartament, spunea că nu mai avea siguranță în picioare”.

Cartea elaborată de Virgil Pavel reface, prin efortul propriu și prin contribuția unui număr însemnat de colaboratori, autori de pagini memorialistice, de tip colocvial ori doct analitice, traseul vieții și activității unei personalități exemplare a capitalei moldave, cu rădăcini și vizibile nostalgii tecucene, doctorul poet Ion Jan Hurjui.

*Din textul de însoțire la volumul *Un om între două lumi*, Iași, Editura Junimea, 2023.

Note:

1. Date interesante despre D. Caracaș găsim în volumul mai puțin cunoscut, de Dr. Gheorghe Crăniceanu, *Literatura medicală românească. Biografii și bibliografie*, Ploiești, 1907, p. 12: opera însumează cinci poeme în versuri grecești „ușoare”, traduse apoi în proză latină. Deși a fost un medic foarte ocupat, mărturisește autorul lor în prefață, s-a delectat în orele libere scriind aceste versuri, ca rezultat al frământărilor minții din vremea când îi audia pe învățații de la Hale și Viena, al lecturilor, al călătoriilor prin Macedonia, Tesalia și Dacia, al experienței de doctor la Craiova și București.
2. Mihail Mihailide, *Medici-scriitori și publiciști români – Mic dicționar*, cu texte introductive de Ion Rotaru și C. D. Zeletin, București, Editura Viața Medicală Românească, 2001, p. 286.
3. *40 de ani de Cenaclu „Vasile Voiculescu”*, „Evenimentul”, Iași, 21 mai 2004. Medicul Richard Constantinescu este doctor în medicină cu teza *Grigore T. Popa*

- *medic-scriitor și publicist*, 2011, titular al Disciplinei Istoria Medicinii, Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași, custode al Muzeului UMF Iași, editor și redactor de carte, coordonator de colecții, redactor al săptămânalului „Viața medicală”, realizator al emisiunii „Corp și intimitate” la Apollonia Tv. Volume publicate: *Eminescu la Însemnări ieșene*, Ed. „Gr. T. Popa”, 2006; *Sensul durerii*, Ed. „Gr. T. Popa” Iași, 2008; Ediție revăzută și adăugită, Ed. Cronica, Iași, 2010; *Ion Petrovici, Prejudecată și adevăr*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008; *Medici ieșeni în documente. Grigore T. Popa. vol. I*, Ed. „Gr. T. Popa” Iași, 2009; *Grigore T. Popa, Spectatorii istoriei*, Ed. „Gr. T. Popa” Iași, 2009; *Durerea în lumina ortodoxiei* (cu binecuvântarea I.P.S. Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei), Ed. Sf. Mina, Iași, 2010.
4. Vezi, disponibil pe internet, Gustav Orraeus, *Descriptio pestis, quae anno 1770 in Jassia et 1771 in Moscu grassata est* (primele 23 pagini, cap. *Historia pastis lassiansis*), Petropoli, Ed. Sumtu Ioannis Zachariae Logan, 1784.
 5. Limitat doar la debutanții din perioada 1945-2008, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor ieșeni contemporani*, de Nicolae și Florin Busuioc, Iași, Vasiliana, 2009, înregistrează 22 de medici-scriitori, începând cu cei născuți în primele decenii ale secolului trecut (Margareta Faifer, Mircea Alexandrescu) și până la reprezentanți ai noului val (Cristina Elena Pîrău, Andreea Luciana Dumitriu). Lista a rămas, se înțelege, deschisă.
 6. Ion Hurjui, *Poeme Hu*. Iași, TipoMoldova, 2008, p. 27
 7. Rita Charon, *Narrative medicine: Honoring the stories of illness*, Oxford University Press, 2006, p. 91.
 8. Ion Hurjui, *Iubirea din strada a șaptea*, Iași, Junimea, 1983, p. 18-19.
 9. G. G. Ursu, *Tecuciul literar*, ediție nouă de prof. Radu Vladimir, Tecuci, Grapho Press, 2017, p. 7.
 10. Cartea despre matematicianul român cu frumoasă carieră academică transoceanică, Nicolae Pavel, poate ilustra conceptul de recentă uzanță didactică, de *matematică narativă* (modelul „medicinii narative” este evident), tradus ca modalitate de a construi și comunica sens și înțelegere matematică, prin cuvânt, metaforă, portret, concept promovat insistent de profesorul german de educație matematică Matthias Brandl, de la Universitatea din Pasau: *The vibrating string – an initial problem for modern mathematics; historical and didactical aspects*, 2009, *Narrative Didactics in Mathematical Education: an innovative Didactical Concept*, 2010, *Narrative Mathematik-Didaktik mittels Elementen bildender Kunst*, 2016, *Narrative Didactics in Mathematics Education: Results from a University Geometry Course*, 2022. De un interes general, cu privire la relația interdisciplinară în discuție, este volumul antologic, reunind gânditori de marcă din matematică, filosofie, istorie, *Cercuri perturbate: interacțiunea dintre matematică și narațiune*, Princeton University Press, 2012.
 11. Ion Hurjui, *Prefață*, în Virgil Pavel, *Nicolae Pavel 75 de ani. România - America via Matematica*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Galați, Editura InfoRapArt, 2022, p. 14.

EVENIMENTE, EVOCĂRI, ANIVERSĂRI

OVID CALEDONIU, POETUL RISIPIT ÎN RÂURI DE LUMINĂ!

► Viorel BURLACU

Sub genericul de mai sus, în urmă cu aproape 20 de ani, mai exact în octombrie 2004 evocam la Casa de Cultură Tecuci opera și personalitatea unui rafinat intelectual: poetul Ovid Caledoniu. Momentul respectiv s-a bucurat atunci de prezența eminentului profesor universitar Alexandru Husar - filosof, cercetător, scriitor, o personalitate enciclopedică a lumii academice naționale. Cu aceeași ocazie a fost lansat volumul „Meșterul Manole” o antologie literară a revistei cu același nume, al cărui studiu introductiv este semnat de distinsul dascăl ieșean. Emoția evenimentului a fost întregită și prin participarea unor reprezentanți ai familiei celui evocat: prof. Liliana Tulică, av. Laura Tulică și Cristian Georgescu.

Anul 2024 fiind din această perspectivă unul aniversar – 110 ani de la naștere și 50 de ani de la trecerea la cele veșnice – readuc în memorie câteva secvențe din profilul poetului și profesorului Jean Florea Georgescu, cunoscut în lumea literară cu numele de Ovid Caledoniu.

S-a născut pe 22 martie 1914 în București. Este absolvent al Universității din București, cu două licențe strălucite: la Facultatea de Teologie (1939) și la Facultatea de Litere (1942). Debutul publicistic este consemnat la o vârstă tânără, 19 ani în revista *Pegas*, anul II, Nr.7, aprilie 1933, mai puțin cunoscută în peisajul literar al capitalei, care a avut și o viață destul de scurtă. În numărul 8 al aceleiași reviste, din luna mai 1933, va publica articolul „Moartea vieții”, o scurtă introspecție filosofică în cele două „lumi” sugerate de însuși titlul eseului, scris la o vârstă a căutărilor, a speranțelor

și nemulțumirii de sine, îmbrăcat cam timpuriu în „haina cenușie a sufletului”. Semnătura de debut a fost Ovid Caledoniu, un pseudonim cu care va rămâne consacrat în literatura și publicistica vremii. Numele său a devenit o prezență constantă în majoritatea revistelor literare ale vremii: *Gândirea*,

Curentul magazin, *Muguri literari*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Litere*, *Dacia rediviva*, *Universul literar*. În perioada bucureșteană a reușit să publice două cărți de versuri: „*Endymion*” (1937) și „*Vrăjitorul apelor*” (1942), lucrări apreciate în cercurile literare ale vremii. Trei decenii mai târziu, cu un an înainte de trecerea la cele veșnice (15 ianuarie 1974), va publica la Tecuci, volumul „*Pasărea de foc*” (1973), care a fost primit cu multă „discreție” de presa momentului, încorsetată de tot felul de directive,

indicații și ideologii de partid.

A fost unul dintre membrii fondatori ai revistei „*Meșterul Manole*” (1939), o publicație a „tinerei generații literare și artistice a României (...) generația de la 1939”, cum o numea liderul ei, poetul, filosoful și romancierul Vintilă Horia. Programul editorial al revistei milita pentru promovarea și integrarea europeană a culturii române, „înălțarea culturii românești pe piscul de lumină pe care îl merită.”

După anul 1947, când a început represiunea asupra elitei intelectualității românești s-a autoexilat la Tecuci. Colaborarea neinspirată la publicația de dreapta „*Muncitorul român*”, numită inițial „*Muncitorul Național Român*”, condusă de Pan Vizirescu a contribuit decisiv la marginalizarea

sa, deși aproape toate articolele semnate erau de esență culturală.

A trăit departe de marile redacții literare ale capitalei, cu spaima de a nu trece prin suferințele unora dintre confrății săi. Până la pensionare (1967) a lucrat ca profesor de limba și literatura română. A fost unul dintre cele mai rafinate condeie ale Cenaclului literar „Calistrat Hogaș” al Casei de Cultură Tecuci, pe vremea când acesta era coordonat de profesorul Doru Scărlătescu.

La scurt timp după apariția la Iași (1973) în colecția „Junimea” a volumului „Pasărea de foc”, V. Horia nota: „Îmi dau seama pe zi ce trece, citind și recitind admirabilele poeme, scrise dintr-un fel de contact nemijlocit între litere și suflet, că Ovid Caledoniu a fost cel mai mare poet al generației mele. (...) Când spun <<generația mea>, mă gândesc la cei de la „Meșterul Manole”, unde au colaborat mulți poeți dintre cei mai buni ai acelor ani de speranțe călcate în picioare de demonii de la Yalta.” („Cuvântul românesc”, Ontario, Canada, oct. 1986).

Prietenia dintre cei doi făuritori de revistă a avut reverberații și peste ani, printr-o corespondență între Vintilă Horia și familia lui O. Caledoniu. Iată ce îi scria în aprilie 1990, fostul diplomat exilat la Villalba, în Spania, profesoarei Liliana Tulică, fiica poetului tecucean: „Fotografia lui Ovid e sub fereastra care dă în grădină (...). Îl văd deci în fiecare zi și vorbesc cu el. (...). Trebuie ca toată *Țara literară* să cunoască într-o zi poezia lui Ovid Caledoniu și să-l iubească așa cum îl iubesc eu.” În aceeași scrisoare erau conturate intențiile lui Vintilă Horia de a vizita orașul și mai ales familia prietenului său: „Cum va fi oare Tecuciul în mai? (...). Rândurile Clemansei m-au emoționat. Abia aștept să vă văd. Ce să vă mai spun? Nimic. Urmarea într-un apropiat post-scriptum la Tecuci.”

Din nefericire, întâlnirea nu a mai avut loc... La aproape doi ani de la data epistolei de mai sus, *surghiunitul Vintilă Horia a plecat la Domnul, lăsând posterității o operă impresionantă,*

din care amintim doar tulburătorul roman: „Dumnezeu s-a născut în exil”, în care se regălesc mărturisiri dramatice despre suferințele exilului.

Peste ani, tecucenii au făcut o reverență poetului „risipit în râuri de lumină” și în memoria sa, fosta Școală Gimnazială Nr. 8 din Tecuci, unde a predat o mare parte a carierei didactice, a devenit Liceul Tehnologic „Ovid Caledoniu”, nume pe care îl poartă și astăzi. Adăugând la aria recunoștinței încă o reverență, poate cineva care ține rosturile marilor spirite ale locului ar putea grava numele poetului în Galeria Cetățenilor de Onoare. Post mortem.

Crizanteme galbene

CARTEA DOCUMENT

VIRGIL PAVEL: UN BREVIAR DE CREDINȚE ȘI COMPORTAMENT

► Doru SCĂRLĂTESCU

Cartea scoasă la finalul anului ce tocmai a trecut de Virgil Pavel, profesor matematician din Țara de Jos, la prestigioasa editură ieșeană Junimea, despre o personalitate cu profil bivalent din capitala Moldovei, apropiat de Tecuci prin studii preuniversitare și legături de familie, *Un om între două lumi, Ion (Jan) Hurjui*, ne îndeamnă la o privire retrospectivă și asupra celorlalte lucrări ale domniei-sale. Iată-le, în ordinea în care au apărut, de la debutul editorial din 2016, la împlinirea frumoasei vârste de optzeci de ani, cu volumele de însemnări autobiografice, *Întoarcerea în timp și 80 de ani în jurul vieții mele* (reluată și îmbogățită substanțial în 2021: *80+5. Cartea vieții mele*), urmate în ritm galopant de alte cărți în același registru apăsător memorialistic, despre un frate, tot matematician, ajuns cunoscut universitar peste Atlantic, *75 de ani Nicolae Pavel. România – America via matematica*, 2017, o îndrăgită dascăliță tecuceană, colegă de cancelarie și de directorat la Colegiul „Spiru Haret”, *Iulia Gheorghiu – o floare rară a Tecuciului*, 2018, un artist plastic de anvergură națională adoptat de oraș, *Sculptorul Dan Mateescu*, 2022, un maior, veteran tecucean încă verde la 100 de ani, *Gânduri împurpurate sub tricolor. Gheorghe Arhip*, 2023, ultima fiind cea amintită inițial, despre medicul scriitor Ion Hurjui, coleg de gimnaziu în copilărie, rudă prin alianță și bun prieten în anii ce au urmat.

O primă întrebare pe care ne-o punem este în ce categorie putem înscrie aceste volume. Ele sunt desigur, cum și citim pe copertă, cărți de autor, ca urmare a impulsului individual, puternic colorat afectiv, a aderenței intelectuale și a efortului propriu de adunare, sistematizare, finalizare textuală și iconografică a materialului demonstrativ. În același timp, și o operă colectivă, în măsura în care adună contribuții bogate și diverse, unele esențiale, ale unor colaboratori permanenți (primul este soția actorului principal, profesoara Lidia Pavel), urmași de mulți alții, angajați sentimental

(rude, prieteni, vecini), profesional (foști profesori, colegi, discipoli) sau *ad hoc* (critici de profesie, jurnaliști, scriitori, oficialități), fără ca prin aceasta să fie diminuat rolul coordonatorului (importantă, experiența sa de diriginte de șantier pedagogic – clasă, liceu, sindicat), acela de stimulare a interesului pentru subiectul abordat, de implicare în act, de materializare efectivă a energiilor creatoare. Din categoria celor din urmă, „treziți” de demersul profesorului Pavel – un adevărat maestru al mobilizării – este și autorul rândurilor de față, care, în elaborarea volumului omagial despre Ion Hurjui, a ajutat prietenește, alături de fostul director al Junimii, Lucian Vasiliu, apoi, de redactorul actual de carte, profesorul Ioan Răducea, la geneza și devenirea ei. Sub stimulul

perseverent al domniei-sale, această cooperare s-a dezvoltat, de la câteva rânduri de recomandare către editură, la o postfață pentru volum și, până la urmă, prin reactivarea unui abandonat proiect de tinerete despre relația dintre medicină și literatură, la un ditamai studiu introductiv.

Revenind la întreaga lucrare la care cu tineresc avânt s-a angajat profesorul Pavel, credem că putem distinge în ea cinci teme principale, obsedante am zice, bine conjugate între ele: *satul*, cel natal, fixat într-o monografie cu apel la document, dar și sentimentală, *familia*, cu ampla ei țesătură de modele, destine individuale, relații și evenimente, *școala*, cu treptele ei succesive, privită în calitate de beneficiar dar și de devotat slujitor al ei, *biserica*, cu rol de suport moral și împlinire spirituală, în fine, *orașul*, Tecuciul desigur, cu frumusețea lui calmă, neostentativă, centru latent de potențe creative, spațiu de stabilitate și împlinire.

Erodat și redus treptat, ca atâtea alte așezări rurale din țara noastră, de dintele ascuțit și nemilos al istoriei contemporane, de la 166 de suflete câte avea în 1940, doar la 15 suflete în 2015, înscrise cu pioșenie pe răboj de cronicarul lor de azi, în frunte cu fostul ofițer de grăniceri Maței Neculai, satul Strâmba (Vâlcele) și ținutul înconjurător, de pe valea Berheciului, din Colinele Tutovei, văzute prin ochii copilului de altă dată, dar și prin filtrul de dragoste și atașament al evocatorului său octogenar, capătă, precum Humuleștii lui Creangă, dimensiuni mitice. Un pământ mirific generator de „energie activă cu influențe pozitive asupra dezvoltării intelectuale și a longevității”, scrie autorul nostru, argumentând cu numărul mare de săteni depășind vârsta de 90 și chiar 100 de ani și cu lungi liste ce-i împănază cărțile, de absolvenți de studii superioare, în frunte cu cei proveniți din propria-i familie, fără exagerare, veritabil model paradigmatic în această direcție.

Dincolo de cifrele seci de statistică, satul profesorului Pavel e încă viu și fremătător și se impune în atenția noastră prin „icoane” reprezentative, din care reținem, bunăoară, ca să dăm doar câteva exemple, pe aceea, efervescentă, a muncilor rurale specifice: „În zilele de lucru satul clocotea de oameni și de carele acestora care alergau în toate părțile, la câmp să cosească, alții la prășitul viei, alții la strânsul fânului sau al recoltelor, spre seară se auzea scârțâitul carelor, cu îndemnul celor ce le conduceau, «hai plăvane», care îi simulau câteodată și cu un vârf de bici”, a naturii înconjurătoare încărcate de frumusețe

și mister, din evocarea făcută fratelui mai mic, Nicolae, a nopților cu lună plină, când la lumina ei, în cerdacul casei părințești, Virgil scria versurile, un caiet întreg, dictate de acesta: „Doamne, câtă feerie, câtă liniște, câtă bucurie trăiam atunci și martoră ne era de fiecare dată Împărăteasa nopții – Luna, care ne dădea cu multă generozitate lumina necesară pentru a exprima în scris gândurile, sentimentele aceluși copil care, poate până atunci nu văzuse un bec cu lumină electrică, nu auzise un radio și nu citise din poveștile lui I. Creangă sau ale lui P. Ispirescu – decât la lumina lămpii cu gaz”, a sfârșitului de săptămână înscris în ritualul țărănesc consacrat:

„Mare zarvă era în familie, în special sâmbăta, pentru că trebuia să terminăm curățenia în ogradă și pe uliță. Mama ne spăla, ne pregătea pentru slujba de duminică de la biserică. Nu se aprindea focul duminica, totul era pregătit dinainte”, în fine, a sărbătorilor, moment de respiro în viața de zi cu zi, deloc ușoară, a așezării: „Chiar și în aceste condiții mai grele nu am uitat micile bucurii pe care le trăiam atunci când de hramul satului (Sfinții împărați Constantin și Elena) în minunata poiană din fața bisericii și a casei noastre veneau negustori din Podul Turcului sau din Adjud, cu scrânciobe, înghețată, acadele, poiană în care în final se încingeau frumoasele hore moldovenești pe ritmul fanfarei ce venea în satul nostru de la Brăhășești, Toflea”. Să adăogăm, că la toate aceste icoane scripturale, cu locuri și oameni, oameni mai ales, puzderie, părinți, rude, colegi, vecini, prieteni, preoți, învățători, primari..., prinși individual în medalioane, în memorii fugare, ori colectiv, în pisanii comemorative de eroi căzuți în războaie, de Independență sau Mondiale, în liste de donatori pentru obiective laice sau religioase, se adaugă, sporind valoarea documentară

a cărților, un număr impresionant de imagini autentice, schițe, hărți, fotografii...

Întoarcerea în timp a profesorului Pavel se încheie cu un succint *Omagiu satului și țăranului român*, cu trimitere la folclor și literatură cultă (Blaga, Vlahuță, Rebreanu). Mai recenta *Carte a vieții mele* se deschide la rându-i cu un elogiu adus locului de obârșie ca izvor de destin asumat: „Mediul în care ne naștem își pune în mod ireversibil pecetea supra ființei noastre. Omul în ultimă instanță este chintesența a ceea ce părinții, biserica, școala și nu mai puțin mediul sătesc, marcat de munca oamenilor, de tradițiile și obiceiurile locale, au modelat în ființa lui. Nu poți uita casa părintească, biserica, școala, cimitirul. Totul trăiește în noi și va fi cu noi în veșnicie”. Sunt cuvinte pe care noi, azi, trecând prin viață și prin lume cu viteza sunetului, gârboviți pe volan sau pe tastatura telefonului mobil, ar trebui din când în când să ni le amintim.

În enumerarea de mai sus pe primul loc apar părinții. În cărțile prietenului nostru Virgil, fie că vorbește despre sine, fie despre alții, familia, „sfânta familie” cum o numește el în cuvinte de rezonanță biblică, cu temeliile, ramificațiile și istoria ei, ocupă un loc primordial. Poate părea desuetă această fixație într-o vreme când, să recunoaștem, pierdem tot mai mult sentimentul familiei, nucleul nostru genetic, ca și, de altfel, pe acela al naturii, mama noastră primordială, dar insistența are, credem, un rol important, benefic, de memento recuperator și stimulator. Câte portrete dedicate mamei mai găsim astăzi în presa curentă, în literatură, în artă? Frazele de dreaptă și vibrantă cinstire despre Catinca Ghiugan, din satul vecin Bouroș, devenită prin căsătorie Pavel, femeie simplă, fără multă știință de carte, dar prețuind-o și veghind ca toți cei cinci copii, din opt, rămași în viață, să urmeze la studii înalte, cea pe umerii

căreia, în lipsa soțului, prin natura ocupației mai mult plecat de acasă, cădea tot greu gospodăriei și al muncilor câmpului, merită întreaga noastră atenție: „Mama a fost o educatoare bună și blândă, cu mare dragoste și devotament pentru «elevii» ei. Nu știa prea mult din slovele cărților pe care noi copiii mai târziu aveam să le cunoaștem. În schimb, avea o «programă școlară» cu o multitudine de reguli de comportament, era programa nescrisă a celor «șapte ani de acasă»”. Plămadă parcă din stirpea sadovenienei Vitoria Lipan, blânda mamă Catinca, în lipsa soțului, nu se sfiește să-și apere cu arma în mână copiii de bandele de hoți și criminali ce băntuiau ținutul în anii bezmetici de după război: „Atunci, în plină noapte, mama auzind zgomote ciudate, bătăi în garduri, a luat arma de vânătoare a tatei și a tras de câteva ori (nu știu dacă mai trăsese vreodată până atunci), încât răufăcătorii s-au retras”. Introvertit, mai reținut în cuvinte și comportament, dar cu o minte limpede, înțelegătoare de mersul vremurilor, agentul administrativ Hristache Pavel, model pentru consătenii săi de un elevat simț al măsurii, datoriei, răspunderii, era în același timp un factor de ordine și bună rânduială, cum era și scrisul său citeț, pentru cei de acasă. Așa cum se întâmplă de regulă în familia noastră tradițională (vezi *Moromeții* lui Marin Preda), aceasta nu era terenul propice pentru efuziuni sentimentale; „aveau timp să plângă noaptea, și să ne sărute când noi dormeam”. Dragostea era însă liantul întregii familii, cum aceea, reciprocă, dincolo de declarații, dintre cei doi părinți: „Tata o iubea mult pe mama, o prețuia, o ajuta, dar și ea se mândrea cu ținuta lui falnică, ordonată, cât de mult îl aștepta la sfârșit de săptămână, să apară în dealul bisericii, călare pe acel frumos cal – Vasile, până să ajungă în casă, mama nu știa ce să-i mai pregătească”.

Aceeași dragoste îi aduce mereu laolaltă pe cei trei frați și două surori Pavel, din anii luminoși ai copilăriei, ai maturității bogate în împliniri, și până la vârsta de retrospectivă și bilanț a senectuții. Nu puține sunt paginile dedicate acestora, componenți, cum frumos se exprimă doamna Tatiana Pavel Mușat ai „Familiei piramidă”, avându-i la bază pe părinți, iar în vârful ei pe românul „americanizat” Nicolae Pavel, cel care a înfipt steagul școlii ieșene de matematică pe înaltul turn al Universității din Ohio, pe care a slujit-o peste trei decenii ca *Profesor emeritus*, nu doar un savant recunoscut în țară și peste hotare, cum depun mărturie foști profesori, colegi și studenți,

În cartea ce i-o dedică în 2018, la împlinirea vârstei de 75 de ani, fratele mai mare, Virgil, dar și un model de armonioasă alcătuire umană, în care intră, alături de dominantă înțelepciunii, bogate rezerve de bunătate, solidaritate și compasiune pentru semenii săi, și, neobișnuite pentru un specialist în *Ecuatii funcționale diferențiale*, disponibilități și aptitudini artistice materializate în poezii, nu chiar de neglijat, scrise de-a lungul vieții. Cartea *Nicolae Pavel. România – America via matematica*, despre un copil compunând la lumina lunii, acompaniat de cântecul noptatic neîntrerupt al greierilor, versuri despre „țăcănitul lin” al morii lui Gheorghiu din ținutul natal, ajuns explorator de „spații Banach” și inventator de insolite formule algebrice, este de departe, dintre cărțile profesorului Virgil Pavel, cartea noastră preferată.

Școala și slujitorii ei formează unul din obiectivele majore din demersurile editoriale ale profesorului tecucean. O luminoasă figură de dascăl ne oferă cartea despre Lulia Gheorghiu, cea numită printr-o sintagmă împrumutată dintr-o dedicație a marelui savant economist american originar din Vizureștiul nicoreștean, Anghel Rugină, „o floare rară a Tecuciului”. Fost elev al învățătorului Constantin Gheorghiu, tatăl Luliei, profesorul din Boston, membru de onoare al Academiei române, a rămas un prieten constant al acesteia și al familiei ei, așa cu s-a întâmplat și cu un alt mare om de știință, academician român, geologul Miltiade Filipescu. După cum însuși mărturisește, aceasta își datorează întreaga carieră fostului său învățător și director de la Școala domnească nr. 1 din Tecuci, același Constantin Gheorghiu, care intervine energic, bătând cu pumnul în masă, în repararea nedreptății suferite din partea comisiei de examen la admiterea în gimnaziu, ce-i favoriza pe fiii de moșieri și negustori ai târgului, același tipic „lanț al slăbiciunilor” satirizat de Caragiale, obligând-o să-l reexamineze și să-l treacă pe lista celor admiși. O pagină din istoria învățământului românesc cuprinde astfel și numele învățătorului tecucean, discipol apropiat al lui Spiru Haret, prieten bun al scriitorului Lascarov-Moldoveanu, autor de manuale pentru învățământul primar, publicist și diriguitor de reviste („Lămuriri școlare”), răsplătit cu distincții și medalii pentru întreaga sa activitate. Un om dedicat, până la uitare de sine, școlii este și fiica sa, Lulia Gheorghiu, așa cum reiese din evocările colegului de cancelarie și directorat, Virgil Pavel, din relatările celor care i-au intersectat destinul, din numeroasele

documente adunate de autor. Între acestea, am menționa, ca edificatoare pentru închegarea portretului moral, intelectual și profesional al fostei dăscălițe și directoare de la Colegiul „Spiru Haret”, fragmentele din tulburătoarele scrisori adresate adjunctului său în perioada bolii necruțătoare care i-au adus sfârșitul, păstrate cu pioasă grijă de destinatar și care, editate integral, vor forma, suntem siguri, obiectul unui alt volum.

Ne oprim deocamdată aici cu prezentarea noastră, nu înainte de a-i îndemna pe cititori să citească paginile despre rolul bisericii în viața comunității, din care desprindem, spre exemplificare, istoria vechiului clopot de la lăcașul din Strâmba, devenit nefuncțional prin acțiunea timpului, dat la retopit, returnat și montat pe o clopotniță nouă, prin efortul familiei Pavel și a donatorilor mobilizați de aceasta. Nu puține sunt, iarăși, secvențele dedicate orașului Tecuci, pus în lumină printr-un pasaj de poem în proză de Ștefan Petică, prin „zestrea” de statui lăsate de sculptorul Dan Mateescu, ori prin fotografiile realizate de Ștefan Andronache. Am stăruit asupra acestui demers inițiat în anii senectuții de profesorului Pavel pentru că am găsit în el tocmai ce începe să ne lipsească nouă acum: întoarcerea, dacă nu fizic, măcar cu gândul, din când în când, la baștină, prezența terapeutică a naturii, ritualul fortificant al vieții de familie, sentimentul prieteniei și colaborării între oameni. Prezentate fie sub forma unor cronici de familie, fie a unor culegeri omagiale despre profesori, scriitori, artiști, militari, cărțile domniei-sale devin, premeditat, cu adresă bine țintită, apăsător, dar calm, fără ostentație, un breviar de credințe și comportament pentru lumea, adesea în derivă, de astăzi.

CONEXIUNI IDEATICE

CONSONANȚE ȘI SINCRONII ÎNTRU GOGA ȘI CIORAN

► Ionel NECULA

Cine a cercetat corespondența lui Cioran a putut constata ușor că numele lui Goga apare deseori și de fiecare dată într-o lumină sensibilă și galvanică. Rășinăreni amândoi, era firesc ca scepticul să arate un interes mai pronunțat față de destinul și opera concetățeanului său. *Barcianu, Goga și Țincu*, îi scria lui Aurel Cioran la 1 noiembrie 1978, *sunt cele mai interesante familii din Rășinari. Fiecare din ele ar merita* (câte, ad.n.) o monografie și, bineînțeles, (câte, ad.n.) un roman. (**Scrisori către cei de-acasă**, Editura Humanitas, București, 1995, p.166).

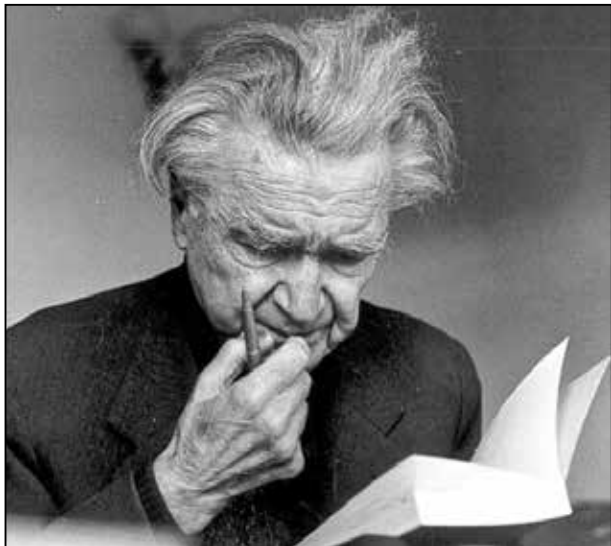
Nu știu să existe vreo dovadă concretă a relației directe dintre Goga și Cioran, dar într-o scrisoare către Noica din 12 iulie 1974 în care se comenta implicarea teologilor în viața socială și spirituală, întâlnim o mărturie care ne pune pe gânduri: *Goga îmi spunea odată, la Sibiu despre e (despre teologi, ad. n.): cu cât mergi mai spre nord sunt din ce în ce mai proști, iar la graniță mănâncă săpun* (Ibid, p. 304). Așadar, deși între ei era o diferență de trei decenii Goga și Cioran s-au întâlnit, au discutat și s-au înțeles. Cioran trecea drept un *enfant terrible* și multe publicații din acea vreme și-l dorea colaborator. Opinia sa chiar conta și mulți cărturari bine așezați în peisajul spiritual

transilvan erau interesați de părerea lui, chiar dacă de multe ori trecea drept oțărâtă, îmbufnată și insurgentă.

Cel mai probabil s-a întâlnit cu Goga în intervalul când era profesor la Brașov și-și petrecea vacanțele la Rășinari, sau întruna din vacanțe, în primii ani de studii în Germania - oricum, până în 7 mai 1938 când Goga și-a încheiat conturile cu viața, cu lumea și-a restituit cerului bruma de țărână purtată o vreme prin timp pentru a se logodi cu veșnicia.

Sigur este că scepticul urmărea cu interes presa transilvană - **România, Țara noastră, Tribuna** și-i de presupus că nu trecea deloc turistic peste textele semnate de Octavian Goga. Ca toți ardelenii, și nu doar ardelenii, îl prețuia pe tribunul rășinărean și aprecia poziționările lui răscolitoare în problemele care vizau țara și destinul românesc.

Puțini, dintre comentatorii lui Cioran au sesizat anumite similitudini între publicistica lui Goga și **Schimbarea la față** a lui Cioran, iar dintre cei puțini subliniem intervenția rășinăreanului Bucur Țincu, care a expus lucrarea lui Cioran într-o vitrină generoasă, alături de publicistica lui Eminescu și **Mustul care fierbe** a lui Octavian Goga. *A doua carte capitală a ideii naționale în România este*

Mustul care fierbe a lui Octavian Goga. Ea este prima încercare de fundamentare a ideii de stat național unitar. (**Pro și contra Emil Cioran**, Editura Humanitas, București, 1999, p.129). Același spirit critic incandescent și tăios, aceeași luciditate în nuce și aceeași reflecție pătimașă vascularizează deopotrivă publicistica lui Goga și *pamfletul fără obiect* al lui Cioran.

Ca peste tot în Ardeal și în toată România interbelică, Octavian Goga se bucura de mare trecere în familia Cioran. Când în aprilie 1932 Liceul *Gheorghe Lazăr* din Sibiu a organizat o festivitate omagială în cinstea poetului pătimirii, Aurel Cioran, fratele scepticului, a rostit cuvântul de deschidere. *Pe timpul oprimării Ardealului de către imperiul Habsburgic*, spunea tânărul vorbitor, *ceea ce a susținut veșnic treaz instinctul înruderii organice a fost, alături de sănătoasa sevă populară literatură care pentru Ardeal s-a substituit vieții de stat, fecundând energia națională singura lozincă cerută în mod imperios de problemele existenței noastre* (Aurel Cioran, **Fratele fiului risipitor**, Ediție îngrijită de Anca Sârghie și Marin Diaconu, Editura Eikon, București, 2012, p. 19).

Cea mai mare parte din conferința lui Aurel Cioran era consacrată poeziilor lui Goga, dar nu lipsesc nici referințele la publicistica tribunului: *Mustul care fierbe*, a mai spus vorbitorul, *a fost o Evanghelie a naționaliștilor. Cu verbul sprinten și caustic Goga se ridică în contra acelor cari demoralizează lumea prin etalarea meschinăriei și a tendințelor evident subversive purificând atmosfera învolburată a țării* (*Idem*, p. 31).

Totuși, într-un lung și lămuritor dialog cu Anca Sârghie, Aurel Cioran induce și o imagine ușor umbră asupra relației dintre familiile Goga și Cioran. Aurel Cioran vorbește despre străbunicul lor, oierul Coman Cioran care avea la un moment dat 16 000 de oi, ceea ce însemna o avere fabuloasă și-l situa printre fruntașii satului Rășinari. El, Coman Cioran a oferit lui Andrei Șaguna suma de 2000 de florini pentru a fi hirotonit ca episcop. Avea 14 copii și-a construit câte o casă pentru fiecare fecior.

La fel de interesantă este și biografia bunicului Șerban Cioran, care ținea casieria satului, dar nu știa că există cineva care deține o dublură de chei și atunci când a dispărut o sumă mare din casierie a trebuit să vândă o casă pentru a completa paguba. *Într-o dimineață*, mărturisea Aurel Cioran Ancăi Sârghie, *venind la Primărie, Șerban a fost anunțat că celuilalt coleg de seif i s-a furat cheia oficială iar peste noapte cei 12 000 de florini care erau banii comunei Rășinari, au dispărut. Știu că primarul Rășinarilor era Aleman Doncaș, un primar*

harnic și longeviv, care a condus satul între 1879 și 1916, el cumulând și rol de casier comunal și pe cel de magistru al Poștei din sat. Când s-a uitat la cheia dată lui în păstrare, Șerban Cioran a constatat că aceea era unsă cu săpun, semn că fusese copiată. (Ibidem, p. 101).

Evident, hoțul nu a fost descoperit niciodată și Șerban Cioran, pentru a acoperi suma a trebuit să facă un împrumut la Banca Albina amanetând casa de pe strada Popilor pe care, neachitând ratele, o va pierde. Cât adevăr și câtă legendă coexistă în această întâmplare este greu de precizat, dar atunci, când Aurel Cioran a povestit-o fratelui său, scepticului s-a arătat rezervat. *Îți mulțumesc pentru amănuntele despre bunicul, îi scria la 6 iunie 1972. Mărturisesc că uitasem cu totul, dacă voi fi știut vreodată ceva despre tragedia lui, despre tragedia familiei noastre de fapt. Acest bunic, îmi amintesc perfect, era un bețivan, sau poate o fi ajuns așa din cauza nenorocirilor lui. Înclin să cred că nici nu era prea serios, în orice caz nu era un căsar. Nu se țin acasă banii primăriei. Acum, că n u mai mergi la birou încearcă să descurci povestea asta veche... (Scrisori către cei de-acasă, Humanitas, 1995, p. 123).* Probabil că fratelui de la Paris i-a transmis o altă variantă, dar din interviul cu Anca Sârghie rezultă că locuința confiscată a ajuns în cele din urmă în proprietatea lui Octavian Goga, ca dar de zestre la însoțirea lui cu fata lui Partenie Cosma.

Oricum. Emil Cioran l-a prețuit pe Octavian Goga și i-a împărtășit opiniile privind distincțiile care caracterizează românul din Ardeal și-l deosebește de regățean. Deși în linii generale păstra epistemologia lui Eminescu, naționalismul lui Goga se deconta dintr-o altă realitate românească decât cea procesată de Eminescu. Naționalismul lui Eminescu se proiecta într-un plan absolut, cel vascularizat de Goga se plia pe o realitate românească obidită, umilită și supusă unui regim sever de deznaționalizare.. *În situația specială în care ne găseam nu numai că nu se putea scoate la iveală personalități de planul întâi, dar chiar înjgheburile unei clase conducătoare se lovea de cele mai grele obstacole.* Eminescu se confrunta cu o clasă politică nedemnă, Goga cu o etnie agresivă.

Nu-i de mirare că teme și idei publicistice, propagate de Goga, uneori într-o partitură claxonată le vom regăsi și în diatribele lui Cioran. Bunăoară ideea că nu tot ce se spune despre identitatea românească în general se potrivește și românilor din Ardeal. este exprimată deschis în comentariul cărții **Din psihologia poporului român** a lui Dimitrie Drăghicescu. Era convins că

ardelenii au alte caracteristici decât cei din Regat și sublinia acest fapt ca o deficiență a cărții. *Dacă a voit să alcătuiască o psihologie a întregului neam românesc, trebuia să cerceteze și Ardealul, care dezmente categoric opiniile lui Drăghicescu prin realitatea palpabilă.* (Cioran, **Opere**, vol. II, Ediție îngrijită de Marin Diaconu și Eugen Simion, 2012, p. 789).

Ardelean prin naștere și formație intelectuală încredința ținutului de peste munți rolul propulsator de stegar și credea sincer că Țara Ardealului își poate însuși rolul asumat cândva de Prusia pentru renașterea germană și poate fi un bun catalizator pentru întreaga devenire românească.

În 1923 Goga publica pamfletul Revoluția sătuirilor - ca o replică la articolul lui Sever Bocu din **Tribuna** - în care tribunul denunța noua *faună* politică apărută după actul de la Alba Iulia nemulțumită de bucatele banchetelor ce se tot organizau și de funcțiile ce le-au fost încredințate. În 1934, Cioran preia titlul lui Goga și, într-o corespondență trimisă revistei Vremea din Germania, unde se afla la studii, vorbește și el despre revolta unor sături, firește, alții decât cei vizați de Goga. Sătuii lui Cioran sunt cei pe care i-a îndestulat Hitler și care tânjesc după libertate, adică exact după ceea ce lichidase dictatura. Or, *un dictator trâmbița Cioran, are drept să trimită la moarte câteva ființe care împiedică ascensiunea unei mișcări în numele unei rațiuni pur subiective.* (Ibidem, p. 542).

Este unul din articolele de care Cioran avea motive să se decică ulterior. A și fost amendat serios de contemporanii săi. Cel mai agresiv s-a pronunțat Al. Sahia care n-a făcut economie de cuvinte grele în combaterea scepticului. *Teoria d-lui Cioran, dacă e făcută fără rezerve și aplicabilă tuturor, e o nebunie pur și simplu, dacă e făcută numai pentru hitlerism sau pentru mișcările de dreapta, atunci e și inutilă și neroadă. S-au săvârșit crime și fără teorie. Ce poate aduce nou masturbația literară sau politică a lui Cioran?*

Cioran a împrumutat titlul lui Goga, dar nu și teoria pe care o asumase deja. Erau, amândoi pe aceeași baricadă politică. A și primit un portofoliu ministerial în efemerul guvern Goga-Cuza. Numele lui, a lui Goga, apare deseori în corespondența cu fratele său. Era convins că la originea dramei lui se află Veturia. *Lacomă și ambițioasă, Veturia a fost nenorocirea lui Tavi*, îi scria lui Relu la 16 martie 1981 (**Scrisori...** p. 189).

Un lucru e clar: Goga și Cioran au fost personalitățile cele mai importante descinse din Rășinari care au îmbogățit patrimoniul cultural ardelenesc și desigur, Panteonul valorilor românești.

AFIȘ CULTURAL-ARTISTIC (6)

B
I
B
L
I
O
T
E
C
A
M
U
N
I
C
I
P
A
L
Ă

Ș
T
E
F
A
N
P
E
T
I
C
Ă

► Ion DINVALE

ESEU

O POLEMICĂ DE ACUM UN VEAC

Totul a pornit de la o întrebare aparent simplă, inofensivă (și nevinovată) a profesorului Florro, mare poliglot, avându-i ca elevi pe Mircea Eliade, Nicolae Steinhardt, Barbu Brezianu ș.a.: „Cum adică, un catolic nu poate fi un bun român?“... „Bun român”, da, dar nu „român”, va riposta marele apologet al ortodoxiei, Nae Ionescu. Altfel spus, ar fi o incompatibilitate între calitatea de „român” și cea de „catolic”, teză ce va alimenta o polemică pasională, laborioasă, în mai multe numere ale „Cuvântului” din 1930, la care nu putea să nu reacționeze (de partea cui, e lesne de întrezărit) și Părintele Dumitru Stăniloae.

A fi „român”, în opinia redactorului șef al publicației amintite, înseamnă o „stare naturală”, o „formulă de echilibru a existenței” determinată de o „realitate ce îl înglobează pe individ și-l depășește”, o „unitate spirituală și de iubire”, înseamnă a avea o anumită „plămadă sufletească”, și, prin urmare, nu constituie o atitudine adoptată din considerente morale sau politice. Așadar, în van va adera bietul profesor Frolo la „Legiunea Arhanghelului Mihail” pentru a dovedi că e un „bun român”, și în van va executa șase ani de detenție pentru „activitate contrarevoluționară”!... Călăii lui, în schimb, vor rămâne de-a pururi „buni români” ca participanți activi la o „unitate spirituală și de iubire”.

Fenomenologic, genetic și generic, ortodoxia ca „structură organică cu precipitat spiritual”, reprezintă pentru Nae Ionescu, elementul esențial, definitoriu, pentru națiunea română: dat ontologic (nu dobândit), stare naturală organică, sinteză de sânge și spirit, predispoziție sufletească înăscută, veritabil cod genetic, model arhetipal, destin. Fiind o veritabilă cosmologie, ortodoxia e consubstanțială modului de viață românesc, ea instituie legile ce guvernează viața de fiecare zi, modul de raportare la viață, la lume și la moarte. Asta înseamnă că formele de viață spirituală nu se transmit și nu se impun, ci ele se nasc, pur și simplu, cele impuse rămânând arbitrare și artificiale, neasimilate în veci.

Se instituie, astfel, comunitatea de trăire ortodoxă și cea de destin național.

Capturat de această convingere, veritabilă dogmă, certitudine absolută, marele magistru este de nerecunoscut. Ușor e a identifica, peste tot, elementele acestei scheme funcționale (și convenționale), în pofida discursului captivant, seducător, însuflețit de mistica ortodoxiei și a națiunii române. El care a învățat „serii întregi de studenți să nu creadă în cărți, în teorii generale, în dogme, dimpotrivă încurajând paradoxul și aventura” (Mircea Eliade), se dovedește, în privința aceasta, de o inflexibilitate absolută: „suntem ortodocși pentru că suntem români, și suntem români pentru că suntem ortodocși” („Cuvântul”, 5 nov. 1930). Un cerc vicios, o bizarerie pentru marele profesor de logică și metafizică. Știut este că un astfel de raționament e valabil dacă și numai dacă, între cei doi termeni („român” și „ortodox”) e un raport de identitate. În acest caz, e vorba de un raport de supraordonare: termenul „ortodox” fiind gen, iar cel de „român” specie, alături de alte...specii (grec, bulgar, sârb, rus, ucrainean).

Căci zice profesorul Frolo: „Învățătura lui Cristos e una, adevărul Învățăturii Lui e universal”. Iar filosoful ortodox Nae Ionescu ripostează: „Eu știu că adevărul Învățăturii lui Cristos e unul pentru ortodocși, altul pentru catolici și altul pentru protestanți” („Cuvântul”, 17 nov. 1930). Evident, chiar dacă fiecare credincios crede că adevărul lui este absolut, el nu poate fi decât apanajul ortodoxiei, se înțelege. Asta ne amintește de părintele Rafail Noica, în opinia căruia sintagma „biserica creștin ortodoxă” e un triplu pleonasm: biserica nu poate fi decât creștină, iar dacă e creștină, nu poate fi decât ortodoxă. În mod inevitabil, se instituie o incompatibilitate funciară între catolicism și românie: „ori ești român și nu ești catolic, ori ești catolic și nu ești român” („Cuvântul”, 5 nov. 1930). Din această dilemă nu puteți ieși, ar zice Farfuridi.

Catolicismul reprezintă calul de bătaie al celor patru articole din „Cuvântul”, în care Nae Ionescu

se străduiește să dovedească superioritatea zdrobitoare a religiei răsăritene. În primul rând, catolicismul, imanteist și „raționalist”, excesiv de dogmatizat datorită scolasticii, cu universalismu-i abstract, preocupat cu precădere de ordinea seculară, de interese politice, sociale, lasă relațiile cu Dumnezeu pe plan secund (spre deosebire de ortodoxism, prin excelență transcendentalist), fiind mai mult adeziune formală, iar nu o trăire religioasă autentică. Ca atare, prozelitismul devine principala preocupare, el fiind subordonat programului „marilor descoperiri geografice”, de fapt al instituirii dominației europene occidentale asupra întregii lumi. De aici, măreția și vulnerabilitatea lui: a câștigat „inși”, dar a pierdut „suflete”. Ca dovadă, protestantismul „a făcut ravagii” în lăuntru bisericii romano-catolice, dar n-a avut nicio șansă în ceea ce privește ortodoxia, cu unitatea ei de monolit... Așa să fie oare?!... Ce-ar zice domnul profesor de multitudinea de culte neoprotestante: baptiști, adventiști, penticostali, iehoviști etc. ce „fac ravagii” în lăuntru bisericii răsăritene?!...

În al doilea rând, biserica ortodoxă este sobornicească și apostolească, pe când cea catolică e numai apostolească. Prin urmare, Adevărul pentru ortodocși e atributul soborului, al sinodului, pe când la catolici ar avea o dimensiune personală (infaibilitatea papei ca urmaș al scaunului Sfântului Petru). Ceea ce îl irită cel mai mult pe Nae Ionescu este afirmația lui Iosif Frollo conform căreia soborul e un „parlament ecleziastic” unde adevărurile se adoptă prin majoritate de voturi, de dorit consensual, după care devin adevăruri ultime, definitive. Pentru Nae Ionescu, dogmele ar fi privilegiul exclusiv al sinodului, caracterul colectiv și anonim ar asigura temeinicia adevărurilor...revelate. O ciudățenie pentru un gânditor ce considera aritmetica voturilor în regimurile democratice, o aberație.

În al treilea rând, apartenența la o confesiune, nu poate fi rezultatul unui act de voință, cum susține Iosif Frollo, ci reprezintă o stare naturală, un „dat ontologic”. Ca atare, trecerea la catolicism a unei părți a românilor ardeleni, a însemnat abdicarea de la starea naturală de român. N-are importanță că noua confesiune le-a fost impusă, nu prezintă importanță contribuția marilor intelectuali ardeleni în fundamentarea ideilor latinității, unității și continuității românilor de pe aceste meleaguri, idei aduse cu ei de la Roma, și de care nu prea aveam cunoștință, mulți dintre ei trecând munții să-i învețe limba română pe românii get-beget. N-are importanță că unirea cu Roma a adus mari înlesniri (egalitatea confesiunilor, înființarea de școli în limba română). Zadarnic: „Cineva poate sta în slujba unei

colectivității, îi poate face servicii eminente își poate jertfi chiar viața, dar nu se poate apropia, în fond, cu nimic de ea“(Nae Ionescu, prefață la romanul lui Mihail Sebastian „De două mii de ani”). Așadar, nici după două mii de ani (cu toate că s-a botezat în închisoare la vârsta de 48 de ani „cu apă și duh”), Nicolae Steinhardt nu va deveni român arhetipal, mitic, spre deosebire de torționarii lui, „ortodocși” autentici.

Pentru românii greco-catolici nedreptatea cea mare va veni mai târziu, în timpul „ortodoxiei” staliniste, prin prigoana comunist-naționalistă împotriva bisericii Unite cu Roma, când cultul a fost interzis, patrimoniul confiscat, clerul și credincioșii, persecutați. Trecă de la noi paharul acesta. Iubirea lui necondiționată pentru ortodoxie (asumată mai mult declarativ), mărturisită, îndeosebi, dar propovăduită cu mult zel, altora, face ca unele considerațiuni să fie de-a dreptul dezarmante. De pildă: chiar dacă Lenin s-a declarat ateu și activat ca atare, prin structura lui sufletească era ortodox. N-are importanță ce crede el despre sine sau despre faptele sale. El, ca și mulți alți reformatori ai veacului, sunt ortodocși, chiar teologi (Stalin), niciunul catolic sau protestant... N-ar fi trebuit să-l ignore pe marele „teolog” protestant Adolf Hitler, și nici pe marii „teologi” catolici Franco și Mussolini. E „vremea teologilor”, anunță ca un mare triumf în „Cuvântul din 6 august 1932. Lăsăm deoparte faptul că activitatea „reformatoare” a celor dintâi vine în contradicție cu inedita constatare: „marele defect, sau marea calitate a ortodoxismului e că nu se poate înnoi”.

Dincolo de poncifele teologice de uz comun, surprinzătoare și dezamăgitoare la Nae Ionescu sunt frecvențele incongruențe, ușor identificabile, anevoie de înțeles și acceptat: „Funcția fundamentală a iubirii este totuși cunoașterea și nu acțiunea”. Or, în creștinism „iubirea nu înseamnă cunoaștere ci acțiune”. S-ar înțelege că religia creștină ar compromite (prin acțiune) sensul autentic al iubirii a cărei dimensiune fundamentală ar fi cea epistemologică (ca instrument mistic de cunoaștere). Tributar unei rațiuni (extrem de libere), prea orgolioase și prea necritice, datorită adorației cu care era înconjurat pentru maieutica-i ce impresiona prin marea ei forță de persuasiune (implicare, mistuire, patetism), nu de puține ori s-a îndepărtat de rigoarea teologică a tradiției dogmatice care se mișcă, smerit, în limitele impuse de Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, eludând consecințele și responsabilitățile ce derivă din asemenea lejerități. Ambiguitatea raporturilor sale cu filosofia, nu putea să nu aibă un deznodământ previzibil: a

ajuns să fie temut de teologi cu care avea raporturi contorsionate, provocatoare, să fie contestat de unii reprezentanți ai ierarhiei ecleziastice. Astfel, polemica cu Patriarhul Miron Cristea l-a determinat pe Patriarh să solicite zugrăvirea scenei Judecății de Apoi de la Mitropolie cu un diavol mare, negru, având chipul ilustrului profesor, dovadă „peremptorie” că inteligența este...diabolică. Toată strădania lui de decenii în slujba ortodoxiei nu l-a salvat, fiind, după expresia lui Mircea Eliade, însoțit toată viața, ca un blestem, de mistica iubirii și a urii.

Trecând într-un registru mai înalt și mai cuprinzător, nu aceste slăbiciuni ar trebui să ne preocupe, ci absența marilor perspective: istorică (de arheologie spirituală), antropologică și sociologică. E drept, confesiunea reprezintă o notă distinctivă a națiunii, dar nu cea mai importantă. Edificatoare în această privință e distincția lui Iosif Frollo între nota esențială și nota integrantă proprii unui neam: esențiale pentru români sunt locul și limba, ortodoxia fiind element integrant (integrator), amintind de spiritul gregar al lui Constantin Rădulescu-Motru. Într-adevăr, în procesul de constituire a națiunilor, mai importante s-au dovedit a fi comunitatea de limbă, de teritoriu, de viață economică și socială, trecutul istoric, comunitatea de interese și năzuințe de supraviețuire și, de ce nu, de măreție. O conjuncție de factori sociali, politici, etnici, spirituali, psihologici, factori ce au însuflețit amplul proces de emancipare și constituire a națiunilor în epoca modernă.

În cazul poporului român, fundamentale s-au dovedit latinitatea limbii și asuprirea de veacuri a provinciilor românești ce au alimentat un puternic sentiment de solidaritate între frații de peste munți. Lucian Blaga considera că ortodoxia de origine bizantină, a fost asimilată ca element al etnicismului românesc, fără a preciza dacă această asimilare s-a desfășurat ulterior sau simultan cu poporul român, dacă a fost determinantă, atașată organic sau subiacentă. Oricum, „majoritatea populației până în secolele VII-VIII a rămas păgână” (Constantin C. Giurescu). Ignorate, privite cu îngăduință de către teologii creștini, prin abandonarea minimele reflexivități, rămân elementele păgâne, puternicele reminiscențe magico-mitologice ce au supraviețuit până astăzi în religiozitatea populară: credința în strigoi, iele, paparude, în vrăjitoare, ursitoare, descântece, blesteme, fetișuri, totemisme (jocul ursului, al caprei), superstiții de tot felul (credința în deochi—amintind vag de mitul Gorgonei—, credința în zile faste și nefaste, privitul în oglinzi etc.). Pentru interesantul sincretism, edificatoare sunt marile sărbători: Sânzâienile (Nașterea Sfântului Ioan

Botezătorul), începutul toamnei (Schimbarea la Față), Rusaliile (Pogorârea Sfântului Duh), Anul Nou (Sfântul Vasile), Cultul morților (Moșii de primăvară) etc. La toate acestea se adaugă laicizarea, secularizarea sărbătorilor creștine, sufocate de kitsch, marketing, consumerism, divertisment, prost gust. Ce să mai zicem de sărbătorile laice (a îndrăgostiților, a îmbrățișărilor etc.) ce le eclipsează pe cele înscrise cu roșu în calendar?!...

Într-adevăr, stranie este absența perspectivei social-istorice... „Cum adică, se întreabă Nae Ionescu, până la Reformă germanii au fost catolici, apoi au devenit protestanți, iar românii din Ardeal erau ortodocși până la Sinodul de la Alba Iulia (1698), apoi au devenit catolici?” („Cuvântul”, 17 nov. 1930). Nu înțelegem de ce nu s-a referit și la catolicizarea în masă a ungarilor pe la anul 1000, în timpul regelui Ștefan cel Sfânt. De asemenea, de ce nu face nicio referire la proclamarea creștinismului ca religie oficială în Imperiul Roman și persecutarea cultelor păgâne, la creștinarea popoarelor din cele două Americi, din Asia, Australia și Africa, în veacurile așa-zis de civilizare (nu de oprire, ferească Sfântul)... Cum se împacă „starea naturală”, „datul ontologic” cu realitățile istorice, sociale, politice, naționale, cu prozelitismul ce a însoțit peste tot Puterea, rămâne un mister.

La fel de stranie e absența perspectivei ontologice... Un copil devine ortodox nu atât prin taina botezului cât prin educația religioasă, îndeosebi din primii ani ai vieții conștiente, aidoma tuturor credințelor, convingerilor, atitudinilor ce-l vor însoți toată viața. „Cine a fost creștinat de mic copil nu are de unde să știe și nu poate bănui censeamnă botezul” (Nicolae Steinhardt). Acest lucru e posibil abia atunci când omul simte cum coboară „lumina lină a sfintei slave”. O spune cel îndrăgostit să iubească în deplină cunoaștere „fenomenul românesc”: poporul, pământul, cerul, câmpurile, munții, până și ceapa și țuica („Jurnalul fericirii”, Editura Dacia Cluj-Napoca, 1994, pg. 50).

Îndreptățită opinia lui, ca și cea a profesorului Frollo, că apartenența la o anumită confesiune, trebuie să fie un act liber, conștient, un act de voință și nu un „dat ontologic” cum credea Nae Ionescu. „Plămadă”, aluatul sufletesc, de care făcea atâta caz Profesorul, reprezintă un element inert, neutral ce poate fi frământat și agrementat în foarte multe feluri și cu finalități dintre cele mai diferite. Marea masă a ienicerilor turci („copii de suflet al lui Alah”), era alcătuită din copii ce aparțineau diverselor neamuri aflate sub dominație otomană și care, islamizați, se întorceau cu iataganele (bine ascuțite) împotriva părinților și fraților, dacă aceștia comiteau

imprudența să se răzvrătească sau să nu plătească la timp... „taxa de protecție”. Ne întrebăm: conștiința tragică a existenței de la Miron Costin și Eminescu, la Iorga, Pârvan și Mircea Vulcănescu, e o stare naturală, ține de plămada noastră sufletească, sau e produsul inevitabil al veacurilor de opresiune și umilință, ce au făcut ca bietul țaran român să frământa în mâini cușma dacică în fața conacului boieresc?!...

Etnicitatea, autohtonismul, marile mituri fondatoare, veritabilele mitologii primordialiste, inflamarea naționalistă, vor monopoliza scena politică a deceniilor trei și patru ale veacului trecut și vor face ca profesorul Constantin Rădulescu-Motru să deschidă cursul său de psihologie de la Universitatea București, exprimându-și îngrijorarea privind recrudescența curentelor mistice, spiritualiste, opinie taxată drept o poziție a „bătrânilor” ce nu s-au emancipat de pozițiile înguste ale raționalismului cartezian, iritați de succesul noilor orientări etc. „Bătrânul” Motru va identifica, pe bună dreptate, acest succes cu „rentabilitatea mărcii mistice”, în condițiile în care „problemele de metafizică și filosofie religioasă fuseseră de mult excluse din preocupările universitare” (Mircea Eliade). Ciudată pentru un filosof, cu largă deschidere, rămâne virulența cu care atacă intruziunea valorilor moderne în spiritualitatea noastră creștin-ortodoxă, pornind, chipurile, de la profunda lor neadekvare la realitățile românești. Încât, ne întrebăm care or fi „bătrânii” și ce-i mână pe ei în luptă, dacă au ceva de spus...

Tentativa de a depăși perspectiva simplificatoare ionesciană o întâlnim nu numai la Constantin Rădulescu-Motru, ci și la Lucian Blaga, ba chiar la unii elevi cum ar fi Constantin Noica (mai pronunțat) sau Mircea Vulcănescu (mai discret, mai voalat)... În „Dimensiunea românească a existenței”, Mircea Vulcănescu consideră că „locul” și „vremea” sunt cele două receptacole prin care trece, ca printr-o sită, ideea de existență, determinând „firea”, modul specific de ființare a fiecărui neam în această lume. De-ar fi fost altele „locul” și „vremile” (lui Miron Costin), altfel ar fi arătat „dimensiunea românească a existenței”.

În „Sufletul neamului românesc. Calități și defecte” scrisă sub influența lui Wilhelm Wundt („Psihologia popoarelor”), Motru consideră că însușirea fundamentală a neamului nostru e spiritul gregar, impus de tradiție și împrejurări istorice, factor determinant în păstrarea limbii, bisericii și unității naționale. Interesantă e distincția pe care o face între spiritul gregar și solidaritate. Românul își are sufletul absorbit de cel al grupului; tot ce face e conform cu „ce zice și ce face lumea”; tot ce întreprinde e „de

ochii lumii”. Spiritul mimetic ar fi inerent unui popor tânăr cum era al nostru, dar ar fi catastrofal dacă s-ar perpetua ca o trăsătură definitorie peste veacuri. Spiritul gregar, din nefericire, este resuscitat de către parohiile ortodoxe ce-i urmăresc peste tot în tentativa (lăudabilă) de a-i ține laolaltă (în rugăciune, nu în acțiune, din păcate)... Numai prin solidaritate nu excelează diaspora românească...

O viziune ontologică mai complexă, mai largă, infinit mai cuprinzătoare o întâlnim în antropologia culturală a lui Lucian Blaga: „matricea stilistică” concură la definirea unui popor „tot așa de mult ca sângele și graiul”. „Matricea stilistică” cuprinde orizonturile spațiale (nemărginite, ondulate, sufocante), orizonturile temporale (cel deschis spre viitor, în care orice clipă e o înălțare („timpul havuz”) alimentând nevoia de transcendere, propriu marilor utopii, cel întors spre trecut, propriu viziunilor paseiste, cu nostalgia fără de leac a „paradisului pierdut”, în care noul reprezintă o permanentă prăbușire („timpul cascadă”), și, în sfârșit, timpul ce curge egal, monoton, omogen („timpul fluviu”) ca sumă de clipe la fel de prețioase (sau de nesuferite). Pe lângă orizonturile spațiale și temporale, foarte importantă e atitudinea față de lume, față de viață: anabasică (optimistă, deschisă spre viitor), catabasică (retragere, abandon) sau neutrală (resemnare, indiferență). În sfârșit, năzuința formativă, după cum accentul cade pe „apolinic” (ordine, armonie, echilibru) sau pe „dionisiac” (dinamitard, stihial).

Toate elementele constitutive ale „matricei stilistice” sunt factori primari, având funcții genetice, deși a extinde la scara întregii națiuni particularitățile psihologice, creatoare, atitudinale ale unor individualități—de pildă a stilului dinamitard al lui Nietzsche—e propriu numai „idealismului romantic”, atât de fertil creației poetice. Îndreptățită, observația critică a Părintelui Stăniloae: unde se regăsește ortodoxia din spiritualitatea acestui neam, în metafizica culturii lui Lucian Blaga?!... Într-adevăr, înalta spiritualitate lipsită de orice constrângeri, religiozitatea esențelor aflată dincolo de convenții, ritualuri, dogme etc., nu putea să nu ducă la relativizarea ideii de divinitate („Marele Anonim”) și implicit a celei de revelație divină („cenzura transcendentă”, cunoașterea „luciferică”)... Oricum, meritorii rămân nuanțele subtile, rezerva, deferența, cordialitatea raporturilor cu religia în genere, și cu ortodoxia în special.

Interesantă ar fi fost reacția lui Nae Ionescu la apariția celor trei trilogii ale lui Blaga... Din păcate, ele au apărut la câțiva ani după dispariția Profesorului. Oricum, fiind fiul unui preot ortodox, deși ardelean,

Blaga s-ar fi bucurat, suntem siguri, de circumstanțe atenuante. În schimb, Iosif Frollo având o origine „nesănătoasă” (italiană) și fiind de confesiune catolică, s-a „bucurat” de circumstanțe agravante. Cu el, magistrul este nedrept („speram ca discuția să fost mai strânsă și mai sistematică”), ironic („sunt cel dintâi ce apreciez îndemânarea dialectică a preopinentului meu”—dialectică pur scolastică-n.n.) și extrem de pătimăș: „...pe acest cald și patetic credincios catolic îl paște...excomunicarea: d. Frollo este, anume, evoluționist. Iar, după cum îmi aduc eu aminte, evoluționismul este la Roma, condamnat” („Cuvântul”, 18 dec. 1930). Spre deosebire de Răsărit unde evoluționismul se afla în mare „cînste”.

Unii vor considera aceste considerațiuni subiective, profund părtinitoare. Și pe bună dreptate... iubirii necondiționate pentru neamul românesc, iubire însuflețită de nevoia de apartenență a unor „străini” (îndeosebi după constituirea României Mari), i se răspunde cu dispreț și cu răceală, cu un orgoliu complet nejustificat, brutal, inuman am putea zice, atitudini atât de străine toleranței proverbiale proprii spiritului creștinismului și, mai ales, acestui neam bun și blând. Mentorul „generației de aur” a culturii române se singularizează în această privință, și, din fericire, n-a fost urmat de marii săi discipoli. De altfel, sublima corupere (socratică) a tineretului universitar din ghearele comodității și banalității de gândire, credem că este mult supralicitată. Ne întrebăm: fără el, Mircea Eliade, Emil Cioran, Mihail Sebastian, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica nu ar fi ajuns ce-au ajuns?!... Primii doi erau deja personalități cu totul conturate, iar Noica se va detașa categoric de magistrul, plasându-l în condiția „lăutărească” a culturii (prin spontaneitate, improvizatie, capricii, indeterminare,) atât de departe de gravitatea și solemnitatea atitudinii noiciene față de filosofie. De la Păltiniș, unde a deschis o altfel de școală, acesta ar replica: „Prieten îmi este Platon, dar mai prieten adevărat”.

Plasat, de către mulți, la egală distanță între publicistica mărunțică („articolașe”) și hagiografie (refuzând totuși martirajul), victimă a prăpastiei ce desparte discursul academic de comportamentul nu de puține ori revoltător de scandalos, relațiile programat provocatoare cu toți și cu toate, perpetua ambiguitate a planurilor și perspectivelor, condamnabilele incongruențe și lejerități, etnicismul neîndurător, exclusivismul nemilos, toate fac ca Magistrul să pară aidoma unui uragan, o veritabilă maree ce lasă peisajul devastat și plaja pustiită de retragerea precipitată a mării.

M
U
Z
E
U
L
D
E
I
S
T
O
R
I
E

**AFIȘ
CULTURAL-ARTISTIC (7)**

T
E
O
D
O
R
C
I
N
C
U

► Sorin LANGU

PORTRET

COCUȚA VOGORIDE

Să vorbești despre Cocuța Vogoride astăzi, e mai rău decât să zici bancuri cu „nea Nicu” în plin comunism. Atunci te băgau în seamă colegii, unul te turna, se mai adăuga o filă la dosarul de la DGS, alții credeau că ești dizident, te băga cineva în seamă. Acum, scrisul în afară de Social Media e ceva elitist, adică ne citim între noi.

Așadar cine a fost Cocuța? Fiica lui Costache Conachi, moștenește de la ilustrul său tată, gustul ales și pasiunea pentru frumos. Este și normal, pentru că rămas văduv când Cocuța avea patru ani, Costache Conachi s-a ocupat singur de educația și creșterea fiicei, dar și de viitorul acesteia. În vârstă, avea 67 de ani, boierul scriitor aranjează o căsătorie între adolescent visătoare și un tânăr Julien Sorel de 26 de ani, Nicolae Vogoride. La cununia din biserica de la Țigănești, unde logofătul Costache își avea moșia și conacul, a asistat și domnitorul Mihai Sturdza. Însă, înalta societate din Moldova a fost scandalizată de aranjament. Vasile Alecsandri a scris poezia „Tzélébiade”, în care îl ridiculiza pe ginerică, al cărui tata, Ștefan Vogoride, un grec împământenit nu cu multă vreme în urmă, nutrea pentru fiul său visuri de mărire.

Căsătoria nu a fost una fericită, Nicolae Vogoride fiind un tip grosolan, pus pe mâncatul averii lui Costache Conachi, iar Cocuța o Madame Bovary de târg moldav (ca să rămânem în contextul romanului francez de secol XVIII.)

Curând, Vogoride va începe o carieră politică, atent înregistrată de Stanbul și Sankt Petersburg, în timp ce Cocuța va cocheta cu „bonjuriștii” din jurul lui Costache Negri, fratele după mamă. Ajuns caimacam al Moldovei după moartea subită a lui Theodor Balș, Vogoride primise asigurări de la otomani și austrieci că, dacă împiedică unirea Principatelor Române, va fi numit domnitor. Prilejul se va ivi curând: alegerile pentru Adunarea Ad-hoc a Moldovei. Dacă în Valahia majoritatea covârșitoare a opiniei publice susținea ideea Unirii, în Moldova lucrurile se arătau mai complicate. Partida unionistă, reprezentată

de personalități ca Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Manolache Costache Epureanu, Anastasie Panu etc. avea în fața ei opoziția separatistilor moldoveni (Nicolae Istrate, ideologul mișcării separatiste, Gheorghe Asachi, Costache Negruzzi etc.), care doreau menținerea separării, motivându-și opțiunea prin posibila decădere a lașilor și a Moldovei, odată cu mutarea capitalei la București.

Vogoride a organizat alegerile la 7/19 iulie, dar le-a falsificat grosolan, ceea ce a dus la o stare de tensiune. Caimacamul Vogoride, care aspira la tronul Moldovei falsificase alegerile pentru Divanul ad-hoc al Moldovei, permițând câștigarea acestora de către forțele antiunioniste. Aici intervine, se pare, Cocuța Conachi care îi sustrage corespondența secretă cu Înalta Poartă și Imperiul Habsburgic. Astfel, tabăra unionistă a avut dovada complotului prin care partida unionistă trebuia să piardă alegerile din Moldova. Scrisorile au fost trimise spre publicare de către Costache Negri cotidianului bruxellez „L'Étoile d'Orient”.

Erau două categorii de scriori. În unele Vogoride era sfătuit cum să obstrucționeze unirea și în altele i se aduceau felicitări pentru falsificarea voturilor. A ieșit un mare scandal între marile puteri, aplanat doar după întâlnirea de la Osborne dintre Napoleon al III-lea și Regina Victoria. Drept consecință, Nicolae Vogoride a fost înlocuit prin înalt hatîșerif al sultanului din postul de caimacam, în octombrie 1858.

După Unire, Cocuța Conachi l-a părăsit pe Nicolae Vogoride, cu care a avut patru copii, și a călătorit prin Europa. În 1864, s-a recăsătorit la Roma cu prințul Emanuele Ruspoli, cu care a avut cinci copii. Din păcate, este răpusă de malarie pe 22 februarie, la Genova, și a fost înmormântată, conform dorinței sale, la moșia familiei de la Țigănești, județul Galați.

Avea doar 41 de ani. Așa se stinge una din puținele figuri feminine ale secolului al XIX-lea. Posteritatea nu a fost foarte îngăduitoare cu ea, poate nu a fost pregătită pentru tipologia ei, mai degrabă de secol XX și nu XIX.

CONCURS NAȚIONAL DE CREAȚIE LITERARĂ

ȘTEFAN PETICĂ - 147 DE ANI DE LA NAȘTEREA SCRITORULUI

„Poete, tu n-ai nimic. Tu n-ai un pământ pe care să-l lucrezi. Inima oamenilor e ogorul tău. Tu n-ai patrie. Omenirea e patria ta. Și simțirile tale nu le poți ține pentru tine singur. Tu trebuie să le spui altora, să-i sugestionezi, că-s prea frumoase.” (Ștefan Petică – „Scrisori comice”)

În literatura română, simbolismul corespunde nevoii de expresie în poezie a unui cuget nou în tendințele și aspirațiile sale, în oscilații, înfrângeri, răbufniri ori întrebări și rătăcirii. În funcție de condițiile istorico-geografice specifice, același „mal du siècle” apare și la noi, iar poeții români ai epocii se vor arăta receptivi la spiritul, temele și decorurile poeziei simboliste.

Ștefan Petică, reprezentant de seamă al literaturii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, a fost cântărețul sentimental de o mare delicatețe, întruchipare a tinereții sufletești complexe, pe care versurile sale le-au îmbrăcat în colorit simbolist de o autentică vibrație și sensibilitate.

Pentru cei câțiva ani de activitate literară a scris mult, a suferit cumplite mizerii materiale. „M-au mâncat fript cafenelele și mizeria” mărturisea despre viața sa dusă în camere sordide, neîncălzite iarna, cu brumă pe pereți. Cu toate acestea, scrierile lui Petică au deschis o perspectivă nouă liricii românești. Era și firesc ca, într-un astfel de mediu, să se formeze o psihologie specifică, aparte, cu destrămările, melancoliile și obsesiile sale, cu elanuri și nevoi firești. Arta sa a pornit din dorința de a fi o „artă adevărată ce cuprinde în sine profunzimea moralității, căci emoția estetică are un caracter social.”

Ștefan Petică s-a născut la 20 ianuarie 1877 în satul Bucești din fostul județ Tecuci. A păstrat vie amintirea institutorului său Gheorghe Chirvăsuță, iar Tecuciul, „orașul castanilor și al teilor, cu case mici și sfiicioase”, ocupa un loc privilegiat în sufletul-i atât de sensibil.

Poezie, proză, teatru, eseu, critică și estetică literară sunt domenii în care a dovedit forță creatoare, având o excepțională intuiție a valorilor moderne, pe care le și promovează.

În poeziile lui de o concepție limpede și muzicalitate interioară, Petică este un adept statornic al perfecțiunii formale, este prin excelență liric,

proiectând dintr-o nesfârșită aspirație către puritate, simfonii în alb major, în care iubitele se întrec în atitudini de madone.

„Fecioara în alb”, „Când vioarele tăcură”, „Moartea visurilor” sunt poeme în care armonia cuvintelor cu o sonoritate amplă redau experiențele sufletesti, angoasele lăuntrice cu un simț deosebit pentru pauze și tăceri muzicale.

Ștefan Petică inaugurează și seria teatrului simbolist în literatura noastră („Solii păcii” și „Frații”), iar în critica literară el marchează o etapă distinctivă, fixând o platformă estetică proprie simbolismului românesc, susținând tendințele novatoare.

Modalitatea de structurare a actului poetic, noua morfologie, bazată pe principiul sugestiei au efecte tulburătoare și reprezintă un reviriment în planul expresiei. Simbolistica este directă și absolut tipică: „Încet se stinge în pădure/ Seninul zilei care moare,/ Și-abia de mai străbat stinghere/ Plăpânde razele de soare.”

A trăit doar 27 de ani, dar a exercitat o influență specială asupra dezvoltării limbii române literare „ca expresie a unei nevoi de frumos autentic și de extaz al estetismului.” (Mihai Cimpoi)

Pe data de 20 ianuarie l-am omagiat pe Ștefan Petică, patronul spiritual al Bibliotecii Municipale Tecuci. La împlinirea a 147 de ani de la nașterea poetului, invităm pasionații de lectură să descopere cadențele melodioase, sensurile și semnificațiile profunde ale operei acestui spirit rafinat, care ne-a lăsat o operă „plină de mireasma pământului tecucean” (G. Ursu).

Așadar, în aceste zile ne controlăm emoțiile, pentru a pune în lumină ceea ce simțim, pentru a asculta vocea distinctă a acestui „peregrin în rugi sfioase”, a cărui cântare „care n-a fost spusă e mai frumoasă ca oricare...”

ISTORII DE CENACLU

GHIOCCEL PAVEL

(1953-2014)

► Viorel BURLACU

Poetul Ghiocel Pavel a fost una dintre scânteierile frumoase care întregeau tabloul tinerelor talente ale Cenuclului literar „Calistrat Hogaș”, înființat inițial (1955) cu numele „Ion Creangă”, în cadrul Casei de Cultură din Tecuci. O voce deseori disonantă, slobodă, rebelă și curajoasă în raport cu restricțiile unui regim totalitar în care metafora era de multe ori o armă de supraviețuire a spiritului.

A fost, de altfel ca și viața sa, o apariție tonică, exuberantă, venită fulgerător spre sfârșitul anilor '70 peste liniștea unui cenuclu riguros controlat de cenzura acelor ani, a lăsat o rază de lumină, după care, măcinat de o boală nemiloasă s-a topit rapid în negura nopții eterne... Uneori a semnat cu pseudonimul Dan Pavel. A lucrat ca operator proiecționist la cinematografele „Arta” și „Popular”, pe care le-a și coordonat mai mulți ani. După 1989 a ales să se implice, mai degrabă risipitor, în viața politică a orașului.

Când a venit în Tecuci avea deja oareșice experiență de cenuclu căpătată în timpul liceului la Iași, unde a și debutat cu poezie în reviste școlare. Repertoriul său poetic purta amprenta modernității, primenit de limbajul lemnos al realismului socialist – să nu uităm era perioada de schimbare șaptezecistă – iar zgândăritul „directivelor superioare” îi magnetiza și pe unii dintre tinerii condeieri. Viața literară locală era de multe ori un fel de cursă cu obstacole, un spectacol bilunar, cumva eliberator în dezbaterile Cenuclului „C. Hogaș”, unde G. Pavel era scânteia tânără, uneori greu de moderat de publicistul Ionel

Necula, cel mai longeviv coordonator al *Agorei* scriitorilor tecuceni.

Stilul poetic radiază cumva din metafora lui Nichita Stănescu, versurile „ciupesc” inima cititorului printr-un limbaj neconvențional, cu trăiri și întrebări incitante, existențiale, dar și cu subtile tresări erotice: „...mi-e frică de ziua când soarele va răsări/buzele tale moi mă vor rosti/dar eu, unde voi fi?” (Elegie). Multe din versurile sale rezonază armonios cu lăra purtată de ocrotitoarea muză Erato: *Când iubim se scurge din inimi/și îți apasă pe pleoape/se rotește ca pupila-n orbită,/o pasăre albă, cu penele moi.* (Joacă de miei); iar dacă iubirea trece deseori și prin vămile însingurării, tema sau poate chiar teama aceasta nu lipsește din stările unui nativ în Pește, care își caută muza afundat în universul singurătății: *Ninge absurd, tristețea se-ndoaie/Fulgi văduviți cer vama-nsingurării/ (...)/Ninge cu stoluri mari de porumbei/Siberia se lăfăie în mine/Închide gerul la intrare dacă vrei/Și trage Universul după tine!* (Poem alb).

Astăzi, poetul Ghiocel Pavel pare aproape uitat și – fie și în momente aniversare – parcă radiază din arhiva spațiului cultural tecucean. Din poezia de cenuclu, dar și de la cea de sertar avea selectat material pentru un volum, însă din nefericire vremea nu a mai avut răbdare, chiar și în fața unei triste invocații: *O, timpule cu mers turbat/Nu-mi pune versul la uscat.* (Invocație).

În memoriam am selectat câteva versuri, unele în primă apariție publică.

POPAS

Ți-au plăcut întotdeauna călătoriile,
 Cu trenuri încete
 Prin gări cu cărămidă roșie
 Neapărat singuratice gări
 Din cărămidă roșie.
 De aceea iubito, în luna mai
 Când înfloresc genunchii verii,
 Iar clorofila face băi de soare,
 Pentru înfruntarea mereu pierdută,
 Cu toamna,
 Fă un popas și în această gară
 Tristă, cu patru camere roșii
 Care-i inima mea!

JOACĂ DE MIEI

Nu am scris niciodată
 Vreun refren pentru ape,
 Vreun refren pentru imensa durere
 Din noi.
 Când iubim se scurge din inimi
 și îți apasă pe pleoape
 se rotește ca pupila-n orbită,
 o pasăre albă cu penele moi.
 Altă ieșire spre lume
 mi se pare fragilă,
 fără noimă o iertare
 în plimbările lungi pe sub tei
 cădere de nuferi în vânturi de nord
 și argilă...
 răsfrângerea noastră-n eter
 o posibilă joacă de mei.

POEM ALB

Ninge absurd, tristețea se îndoiaie
 Fulgi văduviți cer vamă-nsingurării.
 În cerul răsturnat vin lupii jupoaie
 Pași rătăciți în iernile cărării.

Te rog să-nchizi fereastra, un abis
 De crizanteme albe ți-au jurat
 Răstălmăcirea florilor de gheață-n vis
 E trecerea din iarnă în păcat.

Insidioasă-i umbra din cristal
 Când vei sălta obloanele de fum
 Retină refăcută în hamal
 Va prăbuși zăpezile în scrum.

Ninge cu stoluri mari de porumbei
 Siberia se lăfăie în mine,
 Închide gerul la intrare dacă vrei
 Și trage Universul după tine!

BULETIN DE ȘTIRI

Cresc apele Veneției, poeții-s în alertă
 Nu-i știre falsă e o concluzie concretă.
 Se degradează Acropole și lumea țișă
 Bugetele militare cresc, e o risipă
 E o risipă viața miliardarilor din New York
 Unii prăjesc răbdarea în loc de porc
 Alții sunt negri, vină mare ce să-i faci
 Unii sunt negri în suflet, alții sunt posaci.
 Se războiește țara x cu țara y
 În Premiul Londrei cail se întrec.
 Închei ediția din seara asta
 Cu o știre bombă și basta
 Satana s-a supus lui Dumnezeu
 Urmarea unui scurt la un releu.

PLANETA

Trecea un nor cu o pasăre sub braț
 Trecea pe bucata mea de cer fără smog
 Cineva îmi căuta destinul prin zaț:
 -Vei deveni un mare savant sau aproape, mă rog!

Vezi matale acest mic pinguin
 (Mă și vedeam vânzând cețuri albe în nord)
 E tocmai ceea ce de fapt îți spuneam, e destin
 Cred că ghicesc bine, ești de acord?

Nu știi, aș vrea să cumpăr pasărea
 Sau să o cer vamă domnului nor.
 Cred că nu este de loc o idee rea:
 Hei, dă-mi pasărea, nor călător!

Și pentru că norul refuza să mi-o dea
 Am ochit-o cu gândul sub aripi și am tras
 Și am râs atunci când privind în cafea
 Bănuitul destin murise de-un ceas.

ELEGIE

Zi de noiembrie, ploioasă zi
 de noiembrie,
 dar în orice „nu” poate exista

un „da” și mi-e somn de mâinile
tale ce-mi legănau trupul
trist ca o magnolie în ziua vestejirii
mi-e frică de ziua când soarele va
răsări
buzele tale moi mă vor rosti
dar eu, unde voi fi?

STATORNICIE

De neprezența ta geme timpul
Dintre flux și reflux.
Ochii ți se fac supernove cu galaxii
Intrate în conflict căci curge
Peste trupul meu nămol de aștri
Și mă simt fulgerat de o goană de
Mustangi sălbatici.
Mâna ta se face umbra unei flori
De colț și-i înțelege înălțimea.
Dar nu-mi pot explica de ce
Degetul ei transparent caută
Privind în inima mea.
Chiar și acum când tristețea mă
Însoțește cum ceața străzile Londrei
Îmi simt inima mănușă pe făptura ta
Și stau...
Stau și ascult zboruri.
Gândurile tale migrează spre
Țărnul statorniciei.

INVOCAȚIE

O, timp zurliu cu nas bombat
Nu-mi pune versul la uscat
Nu fă din mine măscărici
Nu sunt Esenin și n-am brici.
Iar dacă inima-i sertar
Să nu te faci că n-ai habar
Că Maiacovski a pus în el
Un glonț cu un gest tembel.
Sunt prea grăbit și trist acum
Mă fulguie un gând de scrum
Mă-nlănțuie de gât tăcerea
Și mi se scurge-n vin părerea.
Acum când anii îmi dau în spic
Îmi vând iubirea pe nimic.
O, timpule cu mers turbat
Nu-mi pune versul la uscat.

CONGRES NEOIRONIC DE SCHIMBĂRI ESENȚIALE

Vom înhăma America de Sud
la patruzeci de sateliți și o vom lipi
de Africa.
Vom lipi Australia de Eurasia
iar pentru că America de Nord
e atât de dezvoltată de nu mai încap
în țărături, vom căra Antarctica
lângă malurile ei, așa, să servească
new-yok-ezul whisky cu gheață
originală de sub talpa săniei lui Amundsen.
Mai rămâne să schimbăm ceva în
domeniul climei, hai să spunem un tropic
și două Ecuatoare, nu de dragul climei calde
ci așa, de dragul experienței
iar apoi nu avem decât să-l sculăm
din morți pe Wagener, să moară
de ciudă a doua oară când va vedea
cum i-am interpretat teoria.

De poveste

OAMENI - LOCURI - ÎNTÂMPLĂRI. REZONANȚE

DICȚIONARUL LOCURILOR LITERARE BUCUREȘTENE

► Ionel SAVITESCU

*Prin definiție, un **Dicționar al locurilor literare bucureștene** nu poate fi decât subiectiv și neconvențional, de vreme ce explorează toposuri și legende urbane privite cu ochii, bătute cu pasul și întipărite în memoria personajelor.*

Corina Ciocârlie/ Andreea Răsuceanu

Se constată, în mod benefic, în ultimii ani, că s-au înmulțit lucrările dedicate Bucureștiului a cărui prima atestare datează din vremea lui Vlad Țepeș (20 septembrie 1459), iar tradiția spune că a fost întemeiat de Bucur ciobanul sau de Negru Vodă. Astfel, după trei monografii clasice datorate lui Ionnescu-Gion, Nicolae Iorga și Constantin C. Giurescu, apar și continuă să apară noi și noi lucrări astfel, încât bibliografia Bucureștiului a devenit imensă. Una dintre acestea este datorată celor două cercetătoare, Corina Ciocârlie și Andreea Răsuceanu*, bune cunoscătoare a istoriei Bucureștiului. De-a lungul a aproape 400 de pagini sunt inventariate și descrise o serie de obiective turistice ale capitalei: străzi, biserici, case, palate, cinematografe, parcuri, curți domnești, piețe, grădini, cafenele, hoteluri, magazine, librării, anticariate. Ce este relevant e faptul că pe lângă un succint istoric al fiecărui articol din dicționar, urmează o ilustrare cu pasaje semnificative din operele unor scriitori români interbelici sau actuali, precum și menționarea unor personaje literare care s-au intersectat cu locurile respective. Volumul este ilustrat cu imagini fotografice și hărți ale unor cartiere bucureștene. Nu sunt omise excentricitățile care fac și mai savuroasă lectura. Astfel, descriind cabaretul și grădina *Alcazar*, Corina Ciocârlie scrie că aici evoluase și dansatoarea americană Josephine Baker în 1928, care, între două spectacole, se plimba pe Calea Victoriei într-o șaretă trasă de un struț. Evident, oameni extravaganti au existat dintotdeauna. Bunăoară, cronicarul Grigore Ureche în **Letopisețul Țării Moldovei**, ed. Minerva, 1987, p. 157, scrie despre lancul Sasul, fiul nelegitim al lui Petru Rareș și domn al Moldovei între 1579 – 1582, următoarele: *Acestu lancul Vodă zic cum au fostu umblându vara cu*

sanie de os. Dan Horia Mazilu reia relatarea lui Grigore Ureche în **Voievodul dincolo de sala tronului. Scene din viața privată** (Polirom, 2003, p. 494). În sfârșit, mai aproape de noi, Ion Ghica în **Opere II** (1970, p. 385), scrie despre Nicolae Mavrogheni, domn fanariot în Țara Românească între 1786 – 1790: *După prânz, răsturnat într-o caleașcă poleită, trasă de patru cerbi cu coarnele de aur, ieșea la preumblare...* însoțit de ciondarii, de arnăuți și de soitarii, îndreptându-se spre chioșcul de la Izvorul Tămăduirii să-și bea cafeaua. Deși în București s-au succedat mai multe Arcuri de Triumf în 1848, 1859, 1878, 1906 și 1918 (pe sub acesta au trecut la 1 decembrie 1918 regele Ferdinand I și regina Maria însoțiți de generalul francez Berthelot și prințul Nicolae, când s-au întors în București venind de la Iași. A se vedea fotografia din cartea lui Glenn E. Torrey **România în Primul Război Mondial**, 2014, p. 339). Actualul Arc de Triumf a fost proiectat și executat de arhitectul Petre Antonescu între 1921 – 1922 și regândit în 1935/ 1936. Atelierele CFR Grivița au fost inaugurate în 1897. Sunt renumite și prin greva ceferiștilor din februarie 1933, când Vasile Roaită a declanșat greva prin tragerea semnalului de alarmă. Simbol al luptei muncitorilor, numele său a fost dat unei stațiuni maritime, dar s-a renunțat, ulterior, descoperindu-se că Vasile Roaită era, de fapt, agent al Siguranței. Numele străzii **Bățiște** vine conform lui Miron Costin de la numele italianului Baptista Velleli, iar alte surse indică cuvântul *băteliște*, *loc bătătorit de vite*, dar și *spațiu de adunare*. Ion Neculce în **Letopisețul Țării Moldovei**, 1975, p. 38, menționează un Bățiște vistiernicul în timpul lui Iliășu Vodă. În București au existat câteva cafenele celebre care au fost descrise de Maria-Magdalena Ioniță în volumul **Prin cafenelele din micul Paris**, Corint, 2020. În afara acestor cafenele descrise în cartea menționată la începutul secolului XX pe Calea Victoriei este deschisă cofetăria *Nestor*, iar cofetăria *Riegler* este inaugurată la sfârșitul secolului XIX la parterul hotelului Hugues de pe Calea Victoriei. Printre construcțiile gigantice din București sunt menționate Casa Poporului (arhitect Anca Petrescu), cu peste 1000 de încăperi, cu 9 etaje la suprafață și 9 niveluri subterane: *clădirea a devenit, în timp, deopotrivă articol în Cartea Recordurilor, curiozitate turistică, simbol al unei perioade tragice din istoria română și element generator de legende urbane*, p. 89 și Casa Scânteii, ridicată între 1949 și 1956, fără a se menționa arhitectul. În fața Casei Scânteii a fost

instalată în 1960 statuia de șapte metri înălțime a lui Lenin, executată de Boris Caragea și demolată după 1989. Două realizări din timpul unor domni fanarioți (Ion Vodă Caragea și Alexandru Ipsilante) sunt *Cișmeaua Roșie* și *cișmelele*, dintre care una s-a aflat pe locul actualului parc Cișmigiu. Ion Petrovici (1882 – 1972) a dispus executarea *Rotondei Scriitorilor* în 1943 (v. *Rotonda Scriitorilor*) executată din busturile a 12 scriitori români. O altă construcție emblematică a Bucureștiului a constituit-o *Turnul Colței*, înalt de 80 de metri și ridicat de soldații suedezi ai lui Carol XII, care se întorceau de la Poltava (1709). Turnul purtase numele boierului Colțea Doicescu. La cutremurul din 1802, turnul a fost avariat parțial, adăugându-i-se un etaj de lemn. Inițial, turnul ar fi avut 214 trepte, iar după cutremurul din 1802, 188 de trepte. În 1888 a fost demolat de primarul Pache Protopopescu și pe ruinele sale a fost ridicat *Foișorul de Foc*. Gabriela Melinescu relatează în **România literară** nr. 36 din anul 2000 (*Călare peste timp*), cum asociația voluntară suedeză **Carolux Rex Revivat**, creată de ofițerul Åke Sagrén și-a propus să refacă călătoria lui Carol XII din Pitești până la Stralsund (vechea Pomeranie suedeză), în 14 zile: *Cai și călăreți în uniforme de karolini vor străbate călare mai multe țări, pornind din Pitești: România, Ungaria, Austria, Germania, până la Stralsund*. Traseul din România al regelui Carol XII a cuprins orașele Pitești, Sibiu, Alba Iulia, Cluj, Zalău, Marghita. Noii karolini urmau să fie însoțiți de Tina Nordborg Folin, vorbitoare a limbii române, în calitate de traducător. Voltaire a scris o carte celebră despre Carol XII, *omul cel mai extraordinar din istorie*. În centrul Stockholmului se află statuia lui Carol XII, cu o mână indicând pericolul care vine din răsărit. Alte locuri emblematice ale capitalei sunt *Cotrocenii*, datând de la începutul secolului XVII, și *Curtea-Veche* ce datează din secolul XIV, iar în 1718 fusese distrusă de un incendiu. Curtea-Veche este renumită și prin expresia *Crai de Curtea-Veche* a Penei Corcodușa. Dalles (Sala) și Dămăroaia (Cartierul) își trag numele de la două femei filantroape: Elena Dalles care făcea o donație Academiei Române – un locaș de cultură inaugurat în 1932 și Maria Damaris. Numele străzii *Domnița Ruxandra* este dat în memoria nefericitei fiice a lui Vasile Lupu, Ruxandra, văduvă a lui Timuș Hmelnițki, care refugiată în Cetatea Neamțului este ucisă de un grup de poloni și cazaci în 1668. Viața ei este evocată și de Mihail Sadoveanu în **Nunta Domniței Ruxandra**. Mahalaua și Calea Dudești își trag

numele de la boierii Dudești, familie boierească, spune Ion Ghica, venită în Țara Românească *de peste Carpați: Familia Dudescului era fără îndoială cea mai bogată din țară*. Descrierea casei Dudescului impresionează prin trăinicie și opulență. Ultimul Dudescu cunoscut, Nicolae, fusese trimis de boieri la Paris, ca să susțină cauza românilor, atrăgând atenția lui Napoleon Bonaparte. Generos, Nicolae Dudescu oferea mese sardanapalice: *madame Récamier nu s-a ridicat niciodată de la masa lui fără să găsească sub șervet un diamant sau un rubin*. A se vedea și scrisoarea **Băltărețu**. Pe Câmpul Filaretului, Take Ionescu propusese în 1906 organizarea *Expoziției Generale Române*. Carol I aniversa 40 de ani de la sosirea în România. Gambrinus a fost o berărie celebră, aflată, un timp, în proprietatea lui Caragiale, care ar fi spus: *Decât literatură proastă, mai bine bere bună*. Fabrica de bere Gambrinus fusese inaugurată în 1869 de Gerhard Luther, care devenise în 1881 furnizor al Curții Regale a României. Hanul lui Manuc ridicat în 1808 de negustorul armean Emanuel Mirzoian (Manuc Bei), locul unde s-a încheiat pacea dintre ruși și turci în 1812. A se vedea și cartea lui Ștefan Ionescu **Manuc Bei**. În 1861, Hanul lui Manuc este transformat în Hotelul Dacia, la etajul I a funcționat un timp redacția revistei **Timpul**, mutată apoi pe Strada Regală, în fine, prin 1880 a funcționat în Casa Vanic. Bulevardul Lascăr Catargiu poartă numele unui om politic care a condus Partidul Conservator. Îl aprecia pe Mihai Eminescu, intervenind în favoarea lui: *lăsați, că băiatul va scrie cum știe*. În schimb, pentru dezvelirea statuii ecvestre a lui Mihai Viteazul, Lascăr Catargiu a tergiversat momentul pentru a nu supăra Viena și Istanbulul. Printre liceele celebre din București este menționat Liceul Lazăr înființat în 1860, liceu absolvit și de Gabriel Liiceanu. Capitala a dispus întotdeauna de hoteluri și restaurante celebre **Ambasador, Athénée Palace, Continental, Lido** (acesta dispunea de o piscină *cu valuri*). Prin 1960, intrarea la piscină costa 8 lei). Casa Melik care datează din 1760 este cea mai veche reședință privată din București. Dintre primarii renumiți ai Bucureștiului, amintim pe Barbu Ștefănescu Delavrancea (născut pe strada Vergului) și Pache Protopopescu. Iernile dificile au provocat multe greutăți locuitorilor Bucureștiului. În 1897, ziaristul Dan I. Kretzu a fost găsit aproape înghețat lângă Pădurea Băneasa. În schimb, Ionel Teodoreanu și-a găsit sfârșitul într-un morman de zăpadă în iarna lui 1954. La fel și-a

încheiat viața Nicolae Velea (1987). Piețe, bulevarde, biserici celebre sunt descrise în amănunt. Teatrul Național din București a cărui construcție a durat patru ani (1848 – 1852), o clădire modernă ce rivaliza cu așezămintele similare din Europa, a fost distrus de bombardamentele aviației germane (26 august 1944), în 1973 inaugurându-se noul sediu al Teatrului Național. Universitatea bucureșteană a fost fondată în 1864, pe locul unde a existat Academia Domnească (1694) la porunca lui Constantin Brâncoveanu. Cu regretul că nu am menționat mai multe obiective turistice, încheiem această prezentare de carte în care și-ar fi găsit locul și teatrele *Alhambra* și *Cărăbuș*, blocul *Carlton* (amintit la pagina 375), biserica *Domnița Bălașa*, spitalele *Elias*, *Fundeni*, *Brâncovenesc*, casa lui *Gheorghe Grigore Cantacuzino* (Nababul), dar cele două autoare ne avertizează în Prefață că din cele 2000 de locuri selectate inițial, le-au ales pe cele mai *relevante*. Semnalăm o inconsecvență datorată doamnei Andreea Răsuceanu în scrierea titlului unui roman al lui Mircea Eliade: **Întoarcerea din rai** (p. 35) și **Întoarcerea din Rai** (p. 105).

* CORINA CIOCÂRLIE, ANDREEA RĂSUCEANU, DICȚIONAR DE LOCURI LITERARE BUCUREȘTENE. Cu hărți originale de Rareș Ionașcu, ed. Humanitas, 2019, 2020, 391 p

Veneția I

MITURI ȘI CONCEPTE FILOSOFICE

DAIMONUL LUI SOCRATE

► Ionel NECULA

Unul din miturile care opacizează, într-un fel, perorațiile flecarului din Atena și-a generat, printre comentatori, dificultăți de înțelegere este și acela al des-invocatului Daimon, care, chipurile îl însoțește peste tot și-i șoptește ce trebuie să comunice zdrențăroșilor din piață. Era o formă de delegare a răspunderii pentru cele rostite, sau o postulare a transcendenței pentru a conferi Logosului o autoritate zeiască? Era, desigur, câte ceva din ambele ipostaze.

Și într-un caz și în altul asocierea cu Iisus capătă verosimilitate, substanță, conținut. Hermeneuții lui Socrate se poticnesc deseori de această mărturisire sinceră, că spusele sale nu-i aparțin și nu sunt de fapt ale lui, ci-i sunt șoptite de Daimonul său, care-l însoțește peste tot, veghează asupra lui și-i îndrumă discursul. Paralelizarea cu Iisus se legitimează și din această mărturisire a pehlivanului atenian, că rostirea sa are o origine divină, că nu exprimă gândul său, ci voia Celui pe care îl reprezintă.

Oricât ar părea de curios, ideea acestei similitudini este bine statornicită în istoria creștinismului și-o regăsim și în iconografia vechilor zugrăvi de biserici. Cine n-a sesizat, bunăoară, că pe zidul exterior al lăcașului de la Voroneț, sunt pictate chipurile înțelepților greci în frunte cu Socrate, ca premergători ai creștinismului? Ca și Socrate, Fiul Omului recunoaște că nici El, nici apostolii distribuiți în lume pentru a răspândi noua învățătură nu-și exprimă gândurile lor ci vorbește duhul Tatălui vostru care grăiește prin voi (Matei, 10/20).

În cursul său privat de istorie a filosofiei, Ion Petrovici asociază și el figura lui Socrate cu destinul lui Iisus Christos: Pentru ideile sale Socrate a suferit și a îndurat moartea cu puterea exemplului. Se face o paralelă între Socrate și Iisus Christos. Nici Socrate nu a scris nimic și a murit de bunăvoie ca Iisus Christos (Ion Petrovici, **Curs privat de**

istorie a filosofiei, Editura PIM, 2023, Iași, vol I, p. 41).

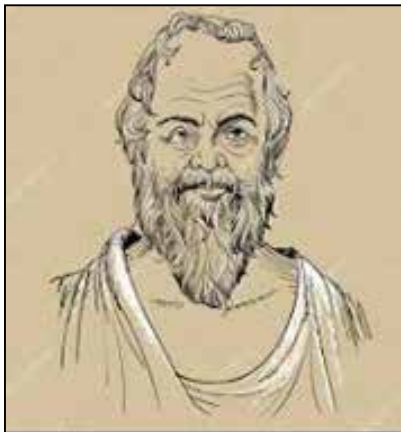
În discursurile sale, Socrate invocă deseori prezența daimonului, dar mai exact și mai aplicat o face în **Banchetul** unde evocă chipul înțelepteii preotese din Mantinea, Diotima, care identifică daimonul cu Erosul, și are menirea de a umple golul dintre zeu și om, dintre lumea pământească și cea zeiască și precizează că *numai prin acești demoni vorbesc zeii oamenilor, fie în stare de veghe, fie în somn*. Deopotrivă zeu și muritor, daimonul face legătura dintre oameni și zei, duce știrile de la oameni la zei și de la zei la oameni și asigură comunicarea dintre cele două lumi, dintre cele două tărâmurii distincte.

Platon nu reconstituie proveniența daimonului, dar în **Banchetul** găsim reconstituită obârșia Erosului, adică a unuia dintre daimoni - zeul mare care reprezintă dragostea pentru lucrurile frumoase și care descinde dintr-un zeu, Poros, (care înseamnă belșug) și Penia (care reprezintă sărăcia). Daimonul este unul dintre substituții Erosului, o ființă între zeu și muritor, dar de fapt este una din înfățișările Erosului, de la care porcede proorocirea și toată știința viitorului.

Așadar, toată discuția despre daimon s-a purtat la ospățul dat de Agaton cu prilejul premierii

primei sale tragedii. Erau prezenți Agaton, Apolodor, Glaucon, Alcibiade, Fedru și alții, iar Socrate le povestește, ceea ce aflase și el de la Diotima, despre daimonul Eros.

S-a născut odată cu Afrodita, când toți zeii erau adunați la un mare banchet și unul dintre zei, anume Poros, care înseamnă belșug, amețit de nectar, căci pe vremea aceea nu se inventase vinul, a ieșit în grădina lui Zeus unde a adormit. La ospățul zeilor venise și Penia (sărăcie) în speranța că va căpăta câte ceva de la această masă îmbelșugată. Văzându-l pe Poros dormind s-a culcat și ea lângă el și din această împreunare s-a născut daimonul Eros. Are deci o dublă natură, zeească și omenească.

Cum în restul dialogului Platon vorbește doar despre Eros, putem deduce că-i conferă valoare prototipală pentru toată diversitatea daimonilor. Este o altă idee care concordă perfect cu învățăturile creștinești. Nu spusese și Sf. Apostol Pavel în prima epistolă către corinteni? *Și acum rămân aceste trei: credința, nădejdea și dragostea, iar mai mare dintre acestea este dragostea (13,13).*

E curios că Noica în succintul său comentariu la textul lui Platon nu se oprește și asupra ambiguității acestui concept. Ar fi convenit, probabil că înțelesul socratic al daimonului este diferit de cel comun, popular, de spirit rău, demonic și are mai mult o valoare pozitivă, de geniu bun, cu menirea de a insufla oamenilor opinii și idei de netăgăduit.

Socrate a înțeles înaintea cinstiților părinți ai creștinismului că orice ar face omul, până și gestul cel mai nevinovat, stânjenește și deranjează pe cineva. Singură iubirea nu incomodează pe nimeni, pentru că nimeni nu refuză dragostea și nu se supără că este iubit. Cu mult înaintea Sf. Apostol Pavel, Socrate a conferit sentimentului iubirii funcție tutelară și l-a așezat la fundamentul naturii umane. Este singura robie pe care omul o acceptă de bună voie, fără să se considere umilit, înjosit sau dezonorat.

Mare și minunată divinitate este Erosul, spune Fedru din Mirinos, prezent și el la ospățul dat de Agaton, *nu numai la oameni, dar și între zei. Este izvorul celor mai mari binefaceri,* conchide același personaj.

De vreme ce i s-a atribuit funcție tutelară, daimonul Erosului se află în relații de suzeranitate cu celelalte calități umane, cum ar fi virtutea, cinstea, înțelepciunea, binele și frumosul. *Iubește și fă ce vrei,* va spune câteva veacuri mai târziu și Fericitul Augustin, de unde deducem că funcția dominantă, tutelară încredințată iubirii în vremea lui Socrate, nu s-a perimat între timp.

Se spune că atunci când arhontele judecător l-a invitat să-și rostească apărarea și să combată toate acuzațiile ce i s-au adus, Socrate a avut, spre surprinderea asistenței, un lung moment de tăcere adâncă. Aștepta un semn, o șoptire tainică de la daimonul său.

N-a venit, așa că toate speranțele erau năruite. La capătul judecății îl aștepta cupa cu zeamă de cucută, iar dinspre Delos se pornise deja corabia care dezlega condamnările la moarte.

Veneția II

ESEU

TRĂIREA MUZICII PRIN MIȘCARE

► Doina BARBU

Tânăra femeie își aproprie gingaș palmele peste mica rotunjime a abdomenului în josul burții. O adiere abia perceptibilă îi atinge vintrele... întâia oară... A doua oară ceva mai puternic... Apoi fâlfâirea unor aripi de fluture... curcubeu tocmai eliberat din crisalida lui... devine undă se împrăștie, se răspindește în întregul ei corp. Minunea întrupării produce mișcarea, îi dă de știre pe calea simțurilor. Își închide ochii se cufundă cu toată ființa în lăuntru maternității sale. Nu a fost doar un abur care i-a străbătut interiorul au fost primii pași ai pruncului său. Cu ochii minții vede piciorușele și mânuțele abia mijite din oul fecund cum dansează, întâile unduiri ale vieții simțite. Auzul ei interior pregătit să perceapă orice vibrație află că adâncul nu este mut unda celestă a coborât viul pășește peste mineral, dansul vieții curge prin apa vie. Acea vibrație muzica pe care o simte pruncul care nu are nevoie de aer ca să -și creeze mediul de simțire muzicală, se întipărește în trup îl modelează în viața prenatală legându-l direct de viața de după naștere, imprimându-i mișcarea, făcându-l instrumentul armoniei. Să fie oare primul mesaj sensibil de deșteptare a euritmiei în mica făptură?

Euritmia pune în mișcare corpul uman. Mișcarea mâinilor și picioarelor transpune în viitorul postnatal predispozițiile neuronale (pornite să zicem de la cap) cu cele afective (pornite din zona pieptului), iar odată cu formarea laringelui și a tuturor organelor vorbirii este angajată participarea puiului de om la viața exterioară. Nu este întâmplător faptul că funcționarea regulată a unei activități organice ritmice este numită euritmie! Euritmie este ritmul regulat al mișcării cardiace! Euritmia, legătură directă între om și viață este una din căile de pătrundere a lumii spirituale în viața pământească fizică-senzorială, formă de comunicare sufletească! Ce altceva poate dovedi mai clar nevoia omului de a-și pune în mișcare sufletul? Ce altceva este mai la

Motto: „Cel căruia natura începe să-i dezvăluie taina ei vădită, acela simte un dor nestăvilit după interpretarea ei cea mai demnă, arta”

Goethe

îndemâna omului spre bucuria sufletului, decât împlinirea prin creație? Creație artistică, artă: muzică, dans, pictură, arhitectură, poezie etc. pot deveni căi de manifestare a sacralului în om, expresie a armoniei între Cer și Pământ. Dar cum s-ar defini arta? Formă de reproducere cât mai fidelă a realității naturale, sau cale de relevare a unor legi ale legăturilor dintre fapte care nu au un model în natură ci sunt furnizate de fantezie? Încercare de exprimare a comuniunii dintre viu și neviu așa după cum este ea purtată din neființă la ființă? O curgere de energii cosmice destinată a stimula și crește spiritual omul? Este arta exponentul umplerii de viață a întregului nostru ambient, sau este transpunerea exteriorului în trăiri senzorial -suprasensibile? Toate laolaltă susțin un adevăr: corpul uman poate memora, contempla chiar perfectă și reproduce simultan legile naturii. Nevoia de mișcare a omului se sincronizează cu nevoia de armonizare în dinamica cosmică. Una dintre cele mai vechi forme de artă este dansul. Ca mijloc de exprimare a unui mesaj, dansul se configurează pe seama unor vibrații sonore generând linii de conexiune universală: ritm, frecvență, expresivitate corporală etc, având caracter religios, artistic de divertisment etc. Exista o bază neurologică a motivului pentru care sunetele în general evocă mișcare. Simțul nostru acustic este îndeaproape legat de sistemul nostru vestibular care este responsabil de păstrarea echilibrului în timpul deplasării corpului: în mers, alergare, dans, sport etc. Ascultarea muzicii activează cortexul premotor, ganglionii bazali și cerebelul, arii motorii asociate cu mișcarea. Într-adevăr, oamenii au nevoie doar să-și imagineze muzica pentru ca acești centri să se activeze.[1] Dintre multiplele valențe ale mișcării corporale dansul are expresia artistică cea mai apropiată de dezvoltarea creativității omului. Poziția erectă și bipedismul au dat ritmul în doi pași și legătura între sunet și mișcare. Mersul și gestică umană

exprimă emoție. Dansul le înglobează pe ambele dând naștere unei structuri unitare- modalitatea nonverbală cea mai grăitoare de a valoriza frumusețea fizică și suplețea mișcării corpului. Prin multiplele lui întruchipări exprimă tot atâtea forme de emoție câte a cunoscut omul în parcursul lui filogenetic. Toate artele sunt grefate pe natură. Spre deosebire de alte arte însă, unde tendința este de a duce forma mult peste originea ei naturală astfel încât să se adreseze omului elevat spiritual, dansul este cu atât mai expresiv cu cât reproduce mai fidel mișcarea originară. Dansul ritualic exteriorizează omul arhetipal și nevoile lui. Dansul de societate expune rigori și coduri comportamentale conforme epocii contemporane lui.

Dar alfel spus, are dansul virtuți adaptative în funcție de nivelul arhaic sau modern, elitist al artistului sau/și al spectatorului? Atunci cum rămâne cu universalitatea oricărui simbolism, cu hermeneutica limbajului corpului? Dacă admitem că dansul este artă, acceptăm că este deopotrivă sacră și profană? Dansul prin muzică și mișcare este un atribut al vieții ceea ce îi conferă realmente caracter spiritual. Impulsul de a mișca corpul îndeosebi brațele în chip expresiv sub influența muzicii este un dar înnăscut; el generează un limbaj care inițial nu este guvernat de conștiința ci de zona mult timp insondabilă stimulată de sunet ca o înrăurire difuză a sufletului în care muzica prinde rădăcini începând să tăiască în și prin corp. Particular față de alte arte, dansul nu are expresie grafică, specificul exclusiv "oral" conferindu-i la rândul său valențe spirituale. Evident că termenul de "oral" este impropriu aici dar poate fi totuși folosit „folcloric” cu sens de „tradițional”. Fie că este de grup, de pereche sau individual, mișcarea coregrafică a fost și este transmisă de la om la om activând resortul imitativ. Dacă baletul presupune virtuozitate de grad înalt o specializare rezervată profesioniștilor pe scenele de prim rang, dansul popular prin angajarea forțelor musculare la intensitate maxima duce la acel extaz un binefăcător catarsis ce poate fi apreciat ca eficiență supremă a adevăratei arte. Sacralitatea comunică nu doar stări spirituale ci și atitudini psihice accesibile tuturor oamenilor. Profunde și naive totodată pentru că dezvăluie stări normale ale sufletului omenesc, fie că este vorba despre omul mediu sau superior. Mișcarea corpului în timpul dansului este simultan exponenta asimilării naturaliste a unei forme exterioare, împrumută frumusețea unui model al naturii și totodată

reflectă o realitate interioară și modelează într-un fel propria esență. Dansul îl conectează pe om la viața socială. O mărturie elocventă este, de pildă, jocul popular la care participă strâns jucătorii și privitorii ne jucători care nu se duc să "vadă" ca spectatori pasivi ci participă activ la el chiar dacă nu intră în horă. Mișcarea coregrafică și melodiile săltărețe sau duioase înlănțuie ca un fluid unificându-i pe toți într-o singură suflare care se descarcă sufletește concomitent la un prilej festiv. Eminescu mărturisea: "Nu pierd niciodată ocazia de a lua parte la petrecerile populare. Ca un prieten pasionat al poporului, când acesta se adună în mase simt că sunt o parte a totalității. E ceva dumnezeiesc în acest sentimentașă că orice serbare a poporului mi se pare o sărbătoare sufletească, o rugăciune cucernică" (însemnare în nemțește tradusă de Ilarie Chendi)[7]. Exemple din cultura română hora, sârba, brâul, călușarii etc sunt cu siguranță mărturie ale unui puternic liant social al comunității rurale iar tagoul, valsul, poca, cadrulul, mazurca ceardașul etc importate și cultivate îndeosebi în mediul urban devin conexiuni "de salon". Minunile artei și ale cunoașterii tuturor veacurilor care stârnesc uimirea și admirația generație după generație se datorează vieții sociale a omului. Relația de legătură a societăților, stânca neclintită pe care sunt ele întemeiate este tezaurul sufletesc al omului păstrat, transmis și îmbogățit continuu.[2] Rațiunea suficientă a oricărei arte tradiționale este chiar ea, într-un anume sens opera să fie mai mult decât artistul și să-l poarte - prin misterul creației artistice - înapoi către țărmurile propriei sale Esențe Divine[6]

Referințe bibliografice

- 1) Jean Grenier - Arta și problemele ei. Ed. Meridiane, București, 1974.
- 2) Constantin Cavaros - Filozofi greci creștini moderni despre Sufletul omenesc. Ed. Doxologia, Iași, 2018.
- 3) Rudolf Steiner - Arta și cunoașterea artei. Ed. Triade, Cluj Napoca, 2002.
- 4) Michael Spitzer - Omul muzical. O istorie a vieții pe pământ. Ed. Nemira, București, 2022.
- 5) [hppt//Dexonline.ro](http://Dexonline.ro)
- 6) Frithjof Schuon - Despre unitatea transcendentă a religiilor. Ed. Humanitas, București, 1994.
- 7) Ovidiu Bîrlea- Eseu despre dansul popular românesc, Ed. Cartea Românească, București, 1982.
- 8) George Balan - Cum să ascultăm muzica. Ed. Humanitas, București, 1998 .

ESEU

MIRCEA ELIADE

► Violeta Daniela COPĂCEANU

„Cultura este singurul mijloc de afirmare, și în fața omenirii de astăzi, și în fața istoriei de mâine.” (M. Eliade)

Ghidat de această cugetare, Mircea Eliade a acumulat informații a depășit cu ușurință limitele civilizației românești, devenind un nume cunoscut oricărui specialist sau amator în studiul istoriei religiilor.

Născut în București, a fost fiul lui Gheorghe Eliade și al Jeanei. Gheorghe Eremia, ofițer de infanterie în Tecuci, și-a schimbat numele în Eliade în cinstea marelui cărturar Ion Heliade Rădulescu. Familia se trăgea dintr-un neam de răzeși moldoveni din Ținutul Covurlui. Incertitudinile în ceea ce îl privește pe Eliade încep odată cu ziua în care s-a născut și continuă de-a lungul întregii vieți. Născut pe 13 martie 1907 (28 februarie conform calendarului iulian aflat în vigoare în acea perioadă), dar înregistrat de tatăl său cu data de 9 martie pentru a corespunde zilei mucenicilor martiri, viața lui Eliade s-a aflat încă de la început sub semnul unui „misticism”, în zona unui simbolism încărcat de semnificații, pe care a ales să-l dezvolte și continuă și el de-a lungul timpului.

Familia s-a mutat de la Tecuci și București, stabilindu-se în capitală în 1914 unde și-a achiziționat o casă în care Mircea Eliade a locuit până târziu în adolescență. Lui Eliade îi plăcea să cultive paradoxul și ambiguitatea. De exemplu, a lăsat impresia că a locuit pe strada Mântuleasa, deși acolo se afla doar școala primară pe care a urmat-o, ulterior devenind elevul Colegiului „Spiru Haret” și coleg cu Arșavir Acterian, Haig Acterian, Petre Vîforeanu, Constantin Noica și Barbu Brezianu. În acea perioadă a început cariera literară, la doar treisprezece ani publicând fragmente din *Romanul adolescentului miop*. Tot atunci a început unul dintre cele mai dure exerciții de disciplină, diminuând perioada de somn până la patru ore pe zi și câștigând astfel timp pentru lectură. Mai târziu, avea să afirme: „Ca și monumentele, cărțile sunt pentru mine timp concentrat.”

A prezentat încă de la o vârstă fragedă o dragoste pentru cărți care, se spune, l-ar fi îngrijorat pe tatăl lui, căci se temea pentru vederea slabă a fiului său. Ignorându-și tatăl, Eliade a citit cu pasiune Honoré de Balzac, nuvelele lui Giovanni Papini și studiile social-antropologice ale lui James George Frazer, pentru care a învățat italiana și engleza; în particular a studiat persana și ebraica. A fost interesat de filosofie și a studiat lucrările lui Vasile Conta, Marcus Aurelius și Epictet, a citit lucrări de istorie și în special pe Nicolae Iorga și B.P. Hașdeu.

Mircea Eliade a înțeles de la o vârstă fragedă că înzestrarea naturală trebuia dublată de disciplină de studiu și de voința de a reuși. Încă de la vârsta de 14 ani, a început să scrie articole de entomologie, care trădau o surprinzătoare imaginație, iar ceva mai târziu, primele romane. S-a interesat de științele naturii și de chimie, ca și de ocultism.

Prima sa operă a fost publicată în 1921- *Inamicul viermelui de mătase* - urmată de *Cum am găsit piatra filosofală*. Patru ani mai târziu, Eliade a încheiat munca la volumul său autobiografic de debut, *Romanul adolescentului miop*.

După o pubertate dificilă de intens studiu solitar, începând din 1925 adolescentul este aproape unanim recunoscut ca „șef al generației” sale.

Romanul *Gaudeamus*, terminat în 1928, partea a doua din *Romanul adolescentului miop*, cuprinde informații autobiografice interesante despre prima întâlnire cu viitorul lui profesor de logică și metafizică, Nae Ionescu, care avea să aibă o influență decisivă asupra carierei sale. Recunoscând talentul și cunoștințele lui Mircea Eliade, Nae Ionescu i-a dat o slujbă în redacția ziarului *Cuvântul*. Deși păreriile posterității sunt împărțite, Nae Ionescu a avut meritul de necontestat de a fi sprijinit tinere talente ca Eliade sau Mihail Sebastian.

Dorind să-și lărgescă orizontul intelectual dincolo de cultura franceză, pe atunci dominantă în România, Eliade a învățat limba italiană și, cu ocazia unor călătorii în Italia, i-a cunoscut personal pe Giovanni Papini - un scriitor italian renumit pentru volume precum *Un om fără sfârșit*, *Gog*; *Diavolul* sau *Amurgul filosofilor* - și pe Vittorio Macchioro, care avea publicații în domeniul istoriei religiilor. O indiscreție a tânărului Eliade, care a publicat un interviu luat lui Macchioro, menționând unele remarci amare ale acestuia asupra regimului lui Mussolini, i-au provocat neplăceri celui din urmă.

Eliade s-a inspirat mult de la Papini, acesta devenind un model cu care empatiza foarte mult, mărturisind: „Mă regăseam aproape pe de-a-ntregul în copilăria și adolescența lui Papini. Ca și el, eram urât, foarte miop, devorat de o curiozitate precoce și fără margini, voind să citesc tot, visând să pot scrie despre toate. Ca și el eram timid, iubeam singurătatea și mă înțelegeam numai cu prietenii inteligenți sau erudiți; ca și el uram școala și nu credeam decât în cele ce învățam singur, fără ajutorul profesorilor.”

Mircea Eliade avea o serioasă formație filosofică încă din România și recunoștea: „Obsesia mea e filosofia. Și acum îmi dau seama de ce: pentru că sunt un laș. Mi-e frică de viață; nu numai de viață. Mi-e frică de tot.” și totuși „mi se întâmplă uneori să îmi fiu străin mie însumi și atunci mă simt foarte fericit.”

În timpul facultății a glisat spre orientalism, publicând primele articole de orientalistă, dar și primele articole polemice (în care l-a atacat pe Nicolae Iorga, într-un conflict dintre generații). Simțea nevoia unei exprimări autentice, iar creștinismul ortodox nu-l mai mulțumea.

În 1929 și-a luat licența cu o teză despre filozofia italiană în timpul Renașterii.

După cultura italiană, filosofia indiană a devenit a doua pasiune a lui Mircea Eliade. Cu o bursă particulară, a început să studieze limba sanscrită și Yoga cu Surendranath Dasgupta, în Calcutta. Pentru interesul manifestat și rezultatele deosebite, a fost invitat să locuiască în casa mentorului său, Dasgupta. Eliade a adoptat stilul de viață indian. Se îmbrăca în *doti*, cămașa tradițională indiană, purta sandale și a învățat bengaleză. A citit scrierile și l-a vizitat pe Tagore, a ascultat discursurile lui Mahatma Gandhi.

Între el și Maitreyi, fiica profesorului său, s-a înfiripat o poveste de dragoste, Eliade încalcând astfel legile ospitalității indiene. A fost nevoit să părăsească Calcutta, îndreptându-se spre Hymalaya, unde a stat alături de călugări. Se presupune că în acea perioadă de criză spirituală a experimentat tehnicile șamanice. Plănuia chiar să se convertească la hinduism, să facă jurământul castității și să se izoleze în pustietate.

Urmare a acestor evenimente, i s-a retras și bursa. S-a văzut ruinat de eforturile academice și nevoit să se întoarcă în țară.

Și totuși în acea perioadă petrecută în Himalaya s-a născut romanul *Maitreyi*, - bazat pe experiența din India și pe date autobiografice - cea mai frumoasă poveste de dragoste a literaturii române. „Este un roman inițiativ, al eternului feminin și al spiritualității hinduse, un amestec de asceză, de exaltare metafizică și senzualitate.” (Emilia Boghiu, Lăcrămioara Burgheș – *Hermeneutică și naratologie aplicată*).

E posibil ca Eliade să fi ales povestirea acelei povești de dragoste din două motive: pentru a o face nemuritoare, dar și ca o mântuire, o șansă de a se scăpa de la moarte, căci reactualizând mintal o experiență, ai șansa retrairii ei și revizuirii sentimentelor și trăirilor prin inteligența analitică și introspecție.

Puține opere din literatura universală tratează aceleași fapte în viziunea, inerent diferită și chiar contradictorie, a doi scriitori care au fost, în același timp, protagoniștii lor. Pentru români, romanul *Maitreyi* al lui Mircea Eliade a constituit generații de-a rândul o adevărată încântare, în care spiritualismul căuta alianța unui erotism fervent, luxuriant. În concepția lui Eliade, iubirea are capacitatea de a da sens existenței, de a reîntineri ființa umană. Este interesant de urmărit „traectoria capricioasă a evoluției sentimentului erotic, de la manifestarea echivocă de la început până la dezlănțuirea pătimașă, într-o curgere delirantă.” (G. Dimisanu). Pe de altă parte, P. Constantinescu remarcă felul în care este conturat cel mai exotic

personaj feminin din literatura românească, „un amestec de frumusețe trupească, senzualitate, candoare, profunzime spirituală, spirit de sacrificiu”.

Demn de menționat este faptul că prototipul personajului principal al cărții a trăit cu adevărat, până în 1990, în țara Vedelor și a Upanișadelor. Era fiica lui Surendranath Dasgupta, un filosof indian, și se numea Maitreyi Devi. Tânărul Mircea Eliade avea, când a cunoscut-o, 23 de ani, iar ea 16. Adolescența scria versuri, apreciate de Rabindranath Tagore, și avea să devină o cunoscută poetă indiană. Întâlnirea dintre Maitreyi Devi și reputatul sanscritolog român Sergiu Al. George, la Calcutta, în 1972, a „declanșat” scrierea unei noi cărți: *Dragostea nu moare*.

Tulburătoarea poveste de dragoste din anii '30 a primit astfel o replică magistrală de la însăși eroina ei, Maitreyi (în carte, Amrita), după 42 de ani. Romanul-răspuns, *It Does Not Die (Dragostea nu moare)*, scris mai întâi în bengali, a fost tradus și publicat în limba engleză în 1976. Ne cufundăm, în timpul lecturii, în peisajul și în mentalitatea indiană, cu mirifica ei lume a miturilor, ritualurilor și simbolurilor. Coloana vertebrală a cărții este însă relatarea cu autenticitate și cu geniu a celei mai mari minuni a lumii: înfipirea sentimentului de dragoste, fericirea iubirii împărtășite și destrămarea ei.

Mircea și Amrita (din *Dragostea nu moare*), ca și Allan și Maitreyi (din *Maitreyi*), pot sta alături de nemuritoarele cupluri Paul și Virginia, Tristan și Isolda, Romeo și Julieta. *Dragostea nu moare* (1976), carte apărută până acum în limbile bengali, engleză, germană, spaniolă și română, nu are încă notorietatea planetară a romanului „Maitreyi” (1933). Ea însă înaintea triumfal pe aceeași cale a consacrării universale.

De altfel, viața sentimentală a lui Mircea Eliade era destul de condimentată. Avea două relații amoroase în paralel: pe de o parte acesta își împărtășea iubirea cu Nina Mareș, femeie divorțată, cu un copil din prima căsnicie, iar de cealaltă parte, tânărul scriitor se iubea cu Sorana Țopa, o actriță foarte adorată și în vogă la vremea respectivă. Eliade nu a putut decide timp de un an și jumătate pe care să o aleagă, acesta s-a gândit că ar fi mai bine să se despartă de amândouă, însă în final a hotărât că menirea lui este alături de Nina, astfel încât s-a căsătorit cu ea în anul 1934.

Nina Mareș pare să fie alter egoul Ilenei, eroina din romanul scriitorului *Nuntă în cer*. Tema volumului pornește de la o dragoste perfectă și cutreieră până la destin, surprinzând iubirea dintre Mavrodin și Ileana. Personajul feminin emană un

mister desăvârșit și este caracterizată de două direcții: felul în care aceasta a dispărut și faptul că a rămas complet marcată de prima sa dragoste. Când Mircea Eliade încercase să se despartă de Nina, aceasta îi dăduse impresia că ar vrea să dispară, să se sinucidă, vorbind despre faptul că nu poate să-și piardă marea iubire a doua oară; întocmai ca Ileana.

S-a remarcat în viața culturală interbelică, fiind apropiat cunoscutului profesor Nae Ionescu, într-un grup de tineri capabili, dintre care pot fi enumerați Constantin Noica, Emil Cioran, Petre Țuțea, Mihail Sebastian și V. Voiculescu.

Opera sa literară stă mărturie a convingerilor de viață, a problemelor existențiale în epoca pe care a trăit-o. Cele două volume *Întoarcerea din Rai* (1934) și *Huliganii* (1935) reprezintă o frescă a așteptărilor și a dezamăgirilor tinerei generații de după Marea Unire, promovează un existențialism incipient, tradus printr-un sentiment de criză totală a valorilor morale și intelectuale.

De la mijlocul anilor '30, Eliade, aflându-se în grupul din jurul lui Nae Ionescu, a aderat la Mișcarea Legionară, în cadrul căreia a devenit un activist cunoscut. A contribuit activ la promovarea mișcării legionare publicând articole antisemite în diferite publicații, printre care și ziarul oficial al Mișcării, *Buna Vestire*, dar și prin campania electorală

Nae Ionescu și Mircea Eliade

pentru alegerile din decembrie 1937. A susținut, prin demersurile sale, cea mai criminală mișcare din istoria politică a României, după comunism.

Dacă ar fi să identificăm o scuză pentru aderarea la grupul legionarilor, am putea să ne gândim la faptul că nenumărați tineri au mușcat momeala extremismului de dreapta; era ca un curent proaspăt, o noutate. Pe de altă parte, „Garda de fier” vorbea despre trăiri spirituale, despre înfrângerea cărnii, despre idealuri care erau pe înțelesul lui Eliade.

În ciuda tensiunilor din viața politică, a reușit să publice, în 1938, volumul *Nuntă în cer*.

Eliade a fost arestat pe data de 14 iulie 1938 în timpul unei campanii împotriva Gărzii de Fier, campanie autorizată de regele Carol II. La vremea arestării tocmai publicase *Provincia și legionarismul* în ziarul *Vremea*, ministrul de interne, Armand Călinescu, considerând că Eliade ar fi autor de propagandă legionară.

Eliade a fost ținut timp de trei săptămâni în arest la sediul *Siguranței Statului* de la Malmaison, unde s-a încercat a-l convinge să semneze o declarație de disociere de Garda de Fier, dar el a refuzat să o facă. În prima săptămână a lunii august a fost transferat la un lagăr provizoriu din Miercurea-Ciuc. A suferit un atac de hemoptizie, iar în octombrie 1938 a fost dus la un sanatoriu din Moroieni, de unde a și fost eliberat ulterior, pe 12 noiembrie în același an.

În martie 1940 s-a stins din viață Nae Ionescu, moment în care Eliade s-a simțit orfan spiritual. I-a fost retrasă cetățenia, iar presa îl denumea „fascist” și „legionar”.

Eliade și-a estompat ulterior activitatea legionară. În timp ce scria articole antisemite, a luat poziție față de expatrierea unor mari intelectuali evrei și și-a menținut amicitia cu evrei ca Mihail Sebastian, a existat un moment în care prietenul său evreu, scriitorul Mihail Sebastian, dezamăgit de articolele prietenului său și de antisemitismul din articolele sale, nota într-un jurnal: „Altă dată mi s-ar fi părut odios, ba chiar imposibil, absurd. Acum mi se pare firesc. E mai simplu, e mai clar. Cu adevărat nu mai am nimic, absolut nimic, nici să-i spun, nici să-l întreb.” Fragmente din jurnalul lui Mihail Sebastian au apărut, mult mai târziu, în niște publicații externe, în care Eliade era acuzat de antisemitism.

Anumiți exegeți ai operei sale au comentat faptul că Eliade, de fapt, nu s-a dezis niciodată de ideologia legionară, preferând să nege ulterior că ar fi autorul unora dintre articolele care i-au purtat semnătura și că unele idei de factură

mistic-totalitară sau antisemite ar fi regășibile în operele sale științifice. În ceea ce privește opera literară, drama *Iphigenia* a fost interpretată de unii comentatori, în frunte cu Mihail Sebastian, a fi o alegorie a morții lui Corneliu Zelea Codreanu.

În anul 1944 s-a stins din viață soția sa Nina, de cancer, în timp ce soțul său era reprezentantul României la legația din Portugalia. Eliade a rămas singur o perioadă de patru ani, după care a cunoscut-o, la Paris, pe Christinel Cotescu, cea care avea să-i fie alături până la moarte. Mircea Eliade mărturisea: „Regăseam alături de ea (Christinel) o dimensiune spirituală pe care o întunecaseră exilul și istoria ultimilor ani. [...] Retrăiam momente izolate din trecutul meu, precum acea toamnă lungă și neasemuit de frumoasă în amintirea mea.”

Eliade a fost pasionat de latura fantastică și ocultă a lucrurilor, influențe puternice pentru această aviditate a scriitorului având-o călătoriile sale în Asia. Acesta și-a manifestat aceste curiozități atât în volumele științifice de istorie a credințelor religioase, dar și în nuvelele și povestirile fantastice, culminând cu apariția cărții *Ocultism, vrăjitorie și mode culturale*.

Mircea Eliade și religia au fost de nedespărțit. Terenul lui de luptă a fost istoria religiilor; armele lui – gândirea analitică, o erudiție greu de învins, cultivarea paradoxului, o perspectivă universală și integratoare și, nu în ultimul rând, talent literar. În 1949, a publicat primul *Tratat de istoria religiilor*.

A fost prieten cu Carl Gustav Jung. Alături de soția sa Christinel, a participat la o serie de conferințe și numeroase congrese în Tokio, Uppsala, Sydney, Mexico constatând ceva uluitor. „Cu cât înaintează mai mult în viață, cu atât mi se pare că voiajele au loc concomitent, în timp și spațiu. Un peisaj, o stradă, un eveniment, au, desigur, prospețimea și farmecul lor, dar în același timp, declanșează nenumărate amintiri: amintirea unei priviri, a unei conversații vechi, a unei melodii demult uitate.”

Mircea Eliade a fost profesor de istorie a religiilor la Universitatea „Loyola” din Chicago, începând cu anul 1957, ca profesor de istorie comparată a religiilor. El afirma că „Disciplina religiilor revelează omul total în sensul că descoperim o dimensiune spirituală chiar la popoarele cele mai arhaice, ce se continuă prin toată istoria religiilor.”

Reputația sa a crescut cu fiecare an și cu fiecare nouă lucrare apărută, a devenit membru în instituții ilustre, primind mai multe doctorate *honoris causa*.

El a înnoit aproape toate științele acestui secol, de la istoria religiilor la antropologie, de la epistemologie la filosofia culturii. Marea operă

a acestui secol a fost descoperirea coerenței, a nobleței, a logicii interne, a structurii metafizice, a culturilor arhaice, așa-zis primitive.

Ca istoric al religiilor, Mircea Eliade a pus accentul asupra conceptului de spațiu și timp *sacru*. „Cred că elementul esențial al condiției umane este sentimentul sacralului.” – mărturisea el însuși. Istoricul religiilor trebuia să descopere ce rezulta din întâlnirea omului cu sacralul și anume – *Hommo religiosus*. „Timpul nu este pentru omul religios nici omogen, nici continuu. Pentru omul profan, timpul este istoric. Timpul sacru este mitic, circular, repetitiv, reversibil, primordial, devenit prezent, egal cu sine însuși, nu se schimbă, nu se sfârșește, este un etern prezent mitic, eternitatea.” (Emilia Boghiu, Lăcrămioara Burgheș – *Hermeneutică și naratologie aplicată*).

Spațiul sacru este, în concepția lui Eliade, centrul universului, pe când timpul sacru este o repetiție a elementelor de la originea lumii, lumea considerată ca „orizontul” unui anume grup religios. În această concepție ființele umane *arhaice* erau orientate în timp și spațiu, cele moderne ar fi dezorientate. Dar și în omul modern ar exista o dimensiune ascunsă, subconștientă, guvernată de prezența secretă a unor profunde simboluri religioase.

Acesta s-a remarcat profund în rândul celorlalte cadre didactice, primind titlul de *Distinguished Service Professor*. Din anul 1985, catedra de Istoria Religiilor de la Universitatea din Chicago poartă numele de Mircea Eliade, ca dovadă a vastei sale contribuții la literatura specializată din acest domeniu.

La Chicago, Eliade a fost în fruntea cercetării fenomenului religios, dezvoltând o întregă școală de gândire și lăsând în urma sa o catedră care îi poartă numele. Multe dintre operele sale cele mai importante au fost finalizate în perioada aceea: *Sacralul și profanul* (1956), *Imagini și simboluri* (1961), *De la Zamolxis la Genghis-Han* (1970) și, bineînțeles, monumentală carte *Istoria credinței și ideilor religioase* (1978-1985).

Omul este în căutarea propriilor sale forțe ascunse, este instrumentul acestor forțe pe care nu le poate controla. Această filozofie personală este exprimată de Mircea Eliade atât în nuvele memorabile, cum ar fi *La țigănci* (1959), cât și în romanul *Noaptea de Sânziene* (1971).

Eliade a fost preocupat de studiul limbilor străine, științele naturii, ocultism, antropologie și, bineînțeles, de istoria religiilor lumii, pe care a sintetizat-o în volumele sale celebre, sub titlul „Istoria ideilor și credințelor religioase”. A fost interesat de filosofie și studiază lucrările lui Vasile Conta, Marcus Aurelius și Epictet.

Chiar dacă a călătorit mult și a locuit multă vreme peste meleaguri, Eliade și-a scris toate operele în limba română. „Există o sete de eternitate în fiecare om, sete pentru neamul și țara lui.” – mărturisea Eliade. Sau: „Cred că în orice fel de naționalism trăiește, mai mult sau mai puțin manifest, această iubire pentru eternitatea neamului. Și mi se pare că nu există decât un singur fel de a-ți sluji neamul și țara: de a lupta, pe orice cale, pentru eternitatea lor. Luptă pe care fiecare o înțelege după firea și iubirea lui. Dar numai setea eternității poate să transfigure acest sentiment și

această luptă. Numai prezența eternității poate depăși politica. Toate acțiunile noastre pe acest pământ ar deveni meschine și deșarte dacă nu ar fi intuiția eternității care să le dea o altă valoare și o altă tărie.”

Acesta susținea că a scrie în limba maternă este singura cale de a se simți în continuare legat sufletește de România.

Pe vremea comunismului a fost un personaj-tabu pe teritoriul României, întocmai precum și opera sa, din cauza simpatiilor legionare arătate în tinerețe. Se spune chiar că prietenul său, Constantin Noica, cu care se cunoștea din perioada liceului, a fost condamnat în 1958 la 25 de ani de închisoare deoarece a citit și promovat în rândul românilor volumul *Noaptea de sânzienă*, aparținându-i lui Eliade.

Acei ani au fost cei mai fericiți din viața lui, mai ales anii petrecuți într-o celulă, singur, fără nici o carte, fără o foaie de hârtie și un creion... Constantin Noica spunea: „Tot timpul era al meu! Puteam medita pe îndelete, fără grabă; puteam gândi la tot ceea ce citisem până atunci. Așa am parcurs întreaga istorie a filosofiei occidentale, de la presocratici la Husserl...”

În data de 11 mai 1966, Eliade a devenit membru al Academiei Americane de arte și științe. În 1977, a primit premiul Bordin al Academiei Franceze, iar în anul 1985 - titlatura de Doctor Honoris Causa al Universității din Washington.

În ultimii ani de viață, în ciuda serioaselor probleme de sănătate, Eliade a continuat să lucreze editând cele 18 volume de enciclopedia religiilor, adunând contribuții pentru ultimul volum de istoria credințelor și proiectând un compendiu al lucrărilor sale de istoria religiilor care să apară sub forma unui mic dicționar.

Scriitorul și filosoful Mircea Eliade a fost măcinat de durerile acute provocate de artrită. Această boală, care a debutat la începutul anilor '60, așa cum aflăm din „Memoriile” scriitorului, cu dureri care l-au împiedicat să lucreze, n-a fost cauza morții sale. Ceea ce l-a răpus pe Mircea Eliade a fost boala secolului, un cancer generalizat precedat de un accident vascular cerebral.

„Optimismul nostru a durat trei zile, în care starea lui Mircea Eliade părea uneori să se îmbunătățească atât de mult, încât nu aveam îndoieli asupra însănătoșirii. Luni la 7.30 dimineața a răspuns perfect examenului neurologic, dar mai târziu și-a pierdut coordonarea, dând semne de nervozitate, probabil din cauza unei dureri”, scria Petru Culianu.

Speranța a rămas vie până în momentul groazniciei vești. Mircea Eliade suferea de un cancer în curs de generalizare, iar „profesorul se afla în comă și că moartea sa era o chestiune de zile, poate de ore”.

Impresionant, menționează Petru Culianu, a fost devotamentul lui Christinel care a refuzat să părăsească rezerva în care zăcea soțul său zile la rând. I-a citit chiar din scrierile sale, conștientă fiind că Eliade, dacă ar fi putut, nu s-ar fi despărțit nici în ultima clipă de cărțile pe care atât de multe le-a îndrăgit. De altfel, așa a și fost găsit de Christinel în seara în care a fost răpus de accidentul vascular cerebral, pe fotoliu, în mână cu cartea lui Emil Cioran „Exercices d'admiration”.

Agonia lui Mircea Eliade a durat opt zile, menționează Ioan Petru Culianu, astfel că în data de 22 aprilie 1986, la orele 9.40, filosoful român se stingea din viață, la vârsta de 79 de ani, la Chicago, fiind incinerat a doua zi.

Mircea Eliade a fost un spirit enciclopedic, renașcentist, care a dat naștere unei vaste și variate opere și care a lăsat în urma sa discipoli ce i-au continuat și perfecționat ideile, făcând un pas mai departe pe noua cărare deschisă de gânditorul român.

La lista cărților pe care le-a publicat (beletristică sau literatură de specialitate) se adaugă articole, scrisori, jurnale, memorii etc., dar și teatru (*Iphigenia*, *Coloana nesfârșită*, *Oameni și pietre*). Aceasta ar fi imaginea despre proporțiile pe care le-a dezvoltat ambiția unei personalități – un total de aproximativ 80 de volume, la care se adaugă o listă și mai lungă de proiecte pe care nu a putut sau nu a avut timp să le ducă la îndeplinire. Opera lui Mircea Eliade este lecția pe care noi, ca popor, o avem de învățat de la cel mai celebru dintre noi.

Blamat sau adorat, Eliade a reușit să se impună drept un reper de neocolit al culturii române a secolului trecut. Moștenirea lui Eliade la nivel internațional continuă, poziția lui rămânând una centrală în domeniul istoriei religiilor și credințelor religioase, studiile sale făcând parte din bibliografiile obligatorii ale oricărui studiu din domeniul mai sus menționat.

► Emil DINGA

ACORDURI ȘI ECOURI LIRICE

SINESTEZII TÂRZII*

Emil Dinga (născut în anul 1956, în comuna Cosmești, județul Galați) este economist în specialitatea cibernetică economică. Este profesor universitar de economie teoretică și de epistemologie economică, cercetător științific la Academia Română, conducător de doctorat și de programe post-doctorale în domeniul economic. Este căsătorit (cu Paula) și locuiește în București. Debutază editorial în anul 2016 (*Aforisme* vol. 1; *Pseudo-rubaiate*, vol. 1, la Editura Scrisul Românesc). În anul 2018 publică, la Editura Tracus Arte, *Aforisme* vol. 2, *Pseudo-rubaiate* vol. 2 și volumul de poeme *Eu nu am înțeles*. În anul 2019 publică, la Editura Curtea Veche, *Aforisme*, vol. 3, *Pseudo-rubaiate*, vol. 3, *Scuzați, sunt doar în trecere* (proză scurtă), *Ciorchini*, vol. 1 (instantanee lirico-metafizice), *Voluptatea tristeții* (poeme filosofice, formă fixă). În anul 2020 publică, la Editura Curtea Veche, *Aforisme*, vol. 4, *Pseudo-rubaiate*, vol. 4, *Studii lirice*, vol. 1 (poezie). În anul 2022 publică, la Editura Curtea Veche, *Aforisme* vol. 5, *Pseudo-rubaiate*, vol. 5, *Sinestezii târzii* (poezie lirică, formă liberă). În anul 2023 publică, la Editura Curtea Veche, *Scrisori către cel nenăscut* (poezie filosofică, formă liberă), *Ciorchini*, vol. 2 (instantanee lirico-metafizice). Are în pregătire, pentru anul 2024, ∞ *Anotimpuri* (roman), *Studii lirice*, vol. 2 (poezie, formă fixă și formă liberă).

Timp

Ca o ploaie neîntreruptă,
clipele au căzut
mereu, monoton,
peste mine,
mi s-au scurs pe
obraji, în barbă,
s-au îmbibat în
cămașă, adunându-se
la picioarele mele,
într-un lac de timp.
Încet, lacul a început
să urce, cuprinzându-mi
genunchii, apoi
mijlocul, pieptul,
gâtul, obraji, până
când am ajuns, în
întregime, sub timp...
Gura mi-e plină
acum, de
timp, și nu mai pot
vorbi, la fel, ochii
mi-s plini de timp, și
nu mai pot vedea,
doar aud, deasupra
mea, clipele care
continuă să cadă,

scoțând un clipocit
ca de cuie bătute
în timpul deja
curs.

Îmbrățișare

Când ne-am
îmbrățișat, umbrele noastre
s-au îmbrățișat
și ele. Apoi noi
ne-am despărțit, dar
umbrele au rămas
mai departe,
îmbrățișate.
Stăm, despărțiți și
așteptăm ca
umbrele să se
despartă și ele, să
putem pleca,
fiecare pe
drumul său.
Și tot așteptând
așa, înțelegem în
cele din urmă, că
de fapt,
ne iubim atâta
timp cât

umbrele noastre
rămân îmbrățișate.
Noi suntem doar
spectatori muți
ai unei
îmbrățișări care
nu ne mai
întreabă, demult,
nimic.

Incertitudine

În fiecare
dimineață, când
mă trezesc, mă
întreb dacă
nu cumva am
murit
deja.

Atunci, mă
duc la pervaz,
și intru, pentru
un timp, în
fotografia îngălbenită în
care stau, uitat,
de ani de zile.

Dacă nu este
nici o
nepotrivire cu
fotografia, atunci
știu că nu am
murit încă, așa
că ies și-mi văd
de viață.

Iar asta, cum
spuneam, se
întâmplă
zilnic, așa că
dacă mă întrebați,
nu mai știu
dacă, acum, sunt în
fotografie sau
am ieșit
din ea...

Pești

Se spune că odată, de
mult, un poet nichitian a
vrut (nu se știe dacă

din furie, sau din
tandrețe, sau de tristețe)
să înece
cuvintele în mare. Atunci,
de frică să nu se
înece, cuvintele
s-au transformat în
pești, de diferite
forme, culori și mărimi,
după cum erau și
cuvintele. De
câteva ori pe an, peștii
se adună în
stoluri și vin la
țărmul mării, ca la
un festival de
poezie, pentru că ei
își amintesc mereu că
la început, la
început, și pentru ei,
a fost Cuvântul, iar
Cuvântul era la
poetul nichitian.

Patru

Eu – tu – el,
când nu mai știu
cine sunt, trec
repede în tine, mă
cuibăresc acolo și
mă văd din partea
cealaltă. Atunci tu devii
eu (sau eu devin tu,
aici nu clar), iar
când nu mai știm
cine e cine, trecem
amândoi în el,
acolo ne măsurăm
între noi, pentru a ne
deosebi și a reveni
la ce am fost
înainte. Nu e
sigur că vom ne vom
mai regăsi așa
cum am fost
la început – mă
gândesc că avem
nevoie de persoana a
patra, dar până
acum nimeni nu
știe unde e, poate
într-un inconceptibil

tesseract...

Aproape

Cum se face, oare,
Zenon, că degetele mele
ating alte degete (știu
asta fiindcă, la
atingere, se colorează
vag în albastru) fără
să aștepte să treacă
infinitul? Cum se face,
oare, că, atunci
când sunt aproape de
un alt eu, față în
față, inima
mea se mută brusc
în dreapta, pentru a
fi în dreptul inimii
celuilalt? (i-ar plăcea
asta lui Lévinas, cred), știu
asta, iarăși, pentru
că, dintr-o dată,
partea mea dreaptă
începe să miroase a
busuioc verde, proaspăt
cules. Și cum se
face că, atunci când
sunt aproape de
o pasăre care
cântă, în loc să aud
cântecul, simt cum
iarba începe să
crească pe trupul
meu?

Plecare

Dacă cineva a
plecat, nu ai cum să
știi – căci dacă
știi, atunci nu a
plecat – o plecare de
care-ți amintești
e o permanentă amânare
a plecării, nu crezi?
Viața (ea însăși) e
formată din
nenumărate amânări
ale plecării. Cu
cât mai multe
amânări, cu atât

mai multă viață. În
cele din urmă,
când hotărăști să nu
mai amâni, când,
așadar, pleci,
nici atunci nu vei
ști că ai
plecat, căci
dacă ai ști, atunci
nu poți pleca
definitiv. Ce e
plecarea definitivă, nu
știu, poate să fie
o plecare de
care nu-ți mai aduci
aminte...

Urme

Urmele mele
calcă, mereu, peste
urmele tale, lăsate
cândva (de unde
ai știut că te
voi căuta?), peste
tot, în iarbă, în
curcubeu, în
foșnete sau în
rugăciuni, sau în
reverii neduse până
la capăt. Mă
uit în spatele meu, dar
nu-mi recunosc
urmele, s-au
amestecat cu ale
tale și acum nu
știu de unde
am venit, în schimb
știu încotro merg,
pentru că, în
fața mea,
peste tot, sunt
urmele lăsate de
tine. Mă torn, cu
propriile urme,
în urmele tale și
mă mir că
nu te văd nicăieri,
deși urmele
tale sunt, cum spuneam,
peste tot.

Culori

Oare ce se
întâmplă cu culorile
lumii, noaptea?
Floarea aceasta era
roșie, iar fluturile
acela era galben, gândul
de a te întâlni era
violet, iar tristețea ta
era vișinie, acum
toate sunt
negre, așa încât o
floare ar putea fi
o tristețe, iar un fluture
ar putea fi o
dorință rămasă
neîmplinită. Poate
că lucrurile își
pun ziua, măști – măști
de culoare, ca
niște actori, fiecare
cu rolul său, iar
rolul depinde de culoare.
Așa că, mâine, nu
știm dacă fiecare lucru
își va păstra culoarea
sau va lua alta,
depinde de ce rol
vrea să joace, dar eu
cum voi ști dacă
ești tristă?

Cimitir

Când merg prin
cimitir, am senzația că
merg prin cer –
cimitirul este
nemărginit pentru că
deși (poate) trec
din nou pe lângă același
mormânt, mie mi
se pare mereu
altul, data trecută (parcă)
altcineva era
îngropat acolo, ba
chiar sunt sigur
de asta, numele (și
poza de pe cruce) diferă
mereu. De aceea, spun,
când merg prin
cimitir, mi se pare că

merg prin cer,
doar că, în loc să
trec pe lângă stele, trec
pe lângă morminte...
Voi merge așa
până când,
întâmplător, voi
găsi un mormânt gol,
pregătit – mă voi
așeza în el, cu
fața în sus, acum, iată,
sunt între două
ceruri sau (poate) între
două cimitire.

Ulițe

Eterici, pașii mei, au
săpat ulițe prin care am
gustat lumea. Au
țâșnit ulițele în
fața pașilor
mei (cu doar o clipă
înainte de a pași) și s-au
amestecat, apoi, în
urma mea, ca
niște ape învolburate. Nu
mă mai pot întoarce
pe unde am
umblat, în urmă totul
e liniștit, și
uniform, ca o moarte
sau ca o mare
liniștită. Cândva, un
arheolog al mării,
(ciudat pentru
acele zile) va reconstitui,
din anomaliiile
valurilor, ulițele dispărute
de mult, iar pe
fundul mării va
găsi urme de pași
străvechi (fosile care
vor fundamenta
noi teorii ale
conceptului de
uliță).

* Din volumul *Emil Dinga/Sinestezii
târzii*, Editura Curtea Veche Publishing,
2022.

POESIS

POEȚI BÂRLĂDENI LA TECUCI

..., Cristina Vizitiu, Adriana Petrișor, Roxana Galan, Ionel Dorin, Georgeta Popovici Strat, Lăcrămioara Iolandina Ivan, Nina Toma, Ioana Dor, ...

Gabriela Ana Bălan este membră în Cenaclul „Alexandru Vlahuță” și coordonator al Clubului de scriere creativă pentru adolescenți de la Biblioteca „Stroe S. Belloescu” din Bârlad. Este redactor șef adjunct la revista *Meridian Cultural Românesc*

Volume apărute: *Împăratul de ceară*, *Labirintul de cristal*, *Moartea trece pe tușă*, *Ochii leului berber*, *Prea mulți Pilați pentru două mâini*, *Jurnalul insurgentei anA* (Editura Neuma), *Diminețile din templul cuvintelor*.

Muzeul poetei de ceară

S-a resetat planeta
Inchiziția are un nou avatar
Acum ard pe rugul uitării
Poetele și poeziile lor

Cândva și eu voi deveni
O poetă expusă
În muzeul figurinelor de ceară - dacă
Mă încâpățânez să tot nasc poezia
Ca pe un prunc din iubire

Vor trece tinerii extremiști
Cu brichete aprinse căutându-mi fitilul
Să vadă în ce culoare îmi iese fumul

Ideilor și cauzelor rebele
Nostalgicii vor plăti bilet
Mirați că nu mă pot recunoaște

Ce bine îmi stă
Îmbrăcată în ceară
Mă vor așeza lângă Emily Dickinson
Amândouă, cu mâna întinsă
Vom cerși ziua de mâine

Simion Bogdănescu. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași, din anul 1998.

A publicat peste 30 de cărți de poezie, proză și eseuri literare. Dintre cărțile de poezie: *Totem interior*, *Dioptrii*, *Șoc*, *Poeme maxime*, *Ursine sabia tăcerii*, *Strămiazănoaptea*, *Valea*, *Poete!*, *Nesfânt*, *Delir după Rahmaninov*.

A primit Premiul de Excelență, USR Iași, 2021;

I s-a acordat Titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Bârlad, unde locuiește, acordat la 11 decembrie 2019.

Femeie de târziu

Chiar m-ai trădat, femeie de târziu?
Chiar m-ai trădat, deși oftai arare,

În ochii tigrului am pus o lumânare
să-i lumineze coastele-a pustiu.

Dar marea îți sărea chiar la picioare
când ți le-ai pus, dacă aminte țiu,
frigea ca un cartuș în depărtare
să-ți nălucească părul fumuriu.

Când sărutam străvechea ta înaltă
și blândă haină, cui să mai fi spus
că arde blana tigrului cealaltă
în destrămarea stepei din apus?

Chiar m-ai trădat, femeie de târziu?
La cine pușca sfântului s-aține?
În cine trage fals, ca să mai scriu
cu vinele rănite în rușine?...

Ioana Dor este Președinta Cenaclului „Alexandru Vlahuță” și coordonatoare a Clubului de scriere creativă pentru adolescenți de la Biblioteca „Stroe S. Belloescu” din Bârlad, membră a Academiei Bârlădene și membră în colectivul de redacție a revistei *Academia Bârlădeană*.

La evenimentul *Zilele Recoltei Editoriale*, organizat de Primăria Municipiului Iași și Casa de Cultură „Mihai Ursachi” din Iași, în septembrie 2023, poeta a primit Premiul Pentru Cartea de Debut *Logodnă în singurătate*.

Nesomn

Nesomnul meu în miez de noapte
Nu poate dorul să-l cuprindă
Cu, rupte, aripile toate
Pe metereze de oglindă

Aud cum sună raza lunii
În golu-mi suflet nedormire
De-atâtea doruri vechi, nebunii
Mor în castel de oglindire.

Ce vine mâine dă să rupă
Întoarcere de gânduri dusă
Cum dorul timpului sub lupă
Se uită-n noaptea descompusă.

Ionel Dorin

A publicat următoarele volume:
Secvențiale ; Meditații; Trecere înaltă de cocori; Și totuși sunt minuni...; Zbor... spre o lume mai bună - In memoriam, IONUȚ-RADU DORIN; De la Răsărit... la Apus

Este prezent în antologia de poezie contemporană *Starea de om – Substraturi* (Ediție îngrijită de Daniela Toma, Editura „Art-Creativ”, București, 2018).

Simion Bogdănescu, Cristina Vizitiu, Roxana Galan, Georgeta Popovici Strat, Ioana Dor

Primăvara mă-nzdrăvenesc

Din somn dimineața își caută zorii,
Sunt lacrimi pe roua ierbii și-i primăvară-n iris
Se crapă în rouă, pocnesc maiestuos mugurii,
Iar inima-mi crește, trăiesc, nu e vis.

Îmi scaldă privirea-n oglinzi de stele
Ce-ntârziate pe cer azuriu mai strălucesc,
Se ascunde și luna mai palidă-n parte
Cu toamna vieții de mână trăiesc.

În zbateri de aripi pășesc cu visele mele
Din raze argintii adun șirag de mărgele
Din lacrimi de petale adun zâmbete
Și dau uitării în van clipele grele.

Din vâlul de lumină-n perdele
Când cernerea de nori ne presează
Vin valuri, valuri de stropi, e mai rece
Pe corzi de arcuș cântă și vibrează.

Mocnesc bulbii sub molcoma ploaie
Și-i miros de ozon și albu-i curat,
Mai crapă un mugur de floare
Iar eu mă-nzdrăvenesc imediat!

Roxana Galan - prozator, eseist, autor de teatru pentru elevi.

Cărți publicate: *D'ale dăscălimii, Conversații încercuite, Fascinația clepsidrei, Copilăria Thaliei, Călătoriile Muzei.*

A publicat în antologii de proză: *Scripta Manent*, vol. 4, *Anamarol*, București, *Vis cu Nechita*, 2020, București, Ro Cart, 2019 Ed. Verbaniana, Craiova...

Simt

Îngerii au tăcut!
Îmbrățișez vederea
Aceluia ce vrerea
Nu are început.

Ating învăluirea
Celei ce L-a născut,
Îngemănând Treimea
În veșnic nevăzut.

Simțirea și tăcerea
În răsărit le cat,
Aduag năzuirea
Și-ncet, la porți mai bat!

Lăcrămioara-Iolandina Ivan

A publicat 11 cărți, toate la Editura „Sfera”
Bârlad: 56 *Poezii pentru dragii mei copii, Lăcrămioare artistice, Catrenu sau ca...trenul, Grecia Sfântului Efrem, În taină la Ierusalim, Un iulie grecesc, 59 de poezii pentru dragii mei copii, Vesel și neliniștitele, Grecia Sfântului Efrem* (ediția a II-a revăzută și completată), *Legendă și adevăr – Frumusețea florilor, Legende cu Dumnezeu*

Zâna bună, Primăvara!

Prima zi din Mărțișor
Ne-a dat nouă tuturor
Vestea că aici, în țară,
Este iarăși – *primăvară!*
A luptat o săptămână
Să ne-aducă vremea bună,
Fiindcă *iarna*, sora rece,
De la noi nu vrea să plece...
S-a crezut veșnic stăpână,
Numai că această zână
Gingașă și înflorită
Cu o față însoțită,
I-a spus: „*gata, îți ajunge,*
Nu fi rea și nu mai plânge,
Acum este rândul meu
Și trei luni voi sta și eu
Pe un tron de ghiocci,
La picioare brebenei,
Toporașii-s în codiță,
Viorele pe fustiță”.
Și cum vremea-i tot mai caldă
Nimeni nu mai cată sfadă;
Bărbații sunt pe ogoare
Și țin calea la tractoare,
Pentru că după arat
Se trece la semănat.
Și în curte e mișcare
Face treabă fiecare:
Gunoaiele ard ca focul
Ca să strălucească locul!
Pomii, uite-s văruiți
Fiindcă mâine-s înfloriți!
În ei păsări călătoare
Nu mai dau din aripioare –
Stau să cânte, să privească,
Locul să și-l amintească.
Toți copiii rād și sar,
Pentru ei nu e hotar!
Și-n ogradă, și-n vecini,
Și în iarbă, și în spini,
Aleargă cu primăvara
Până o să vină **vara!**

Marian Pavel, născut în 01.11.1963 în comuna GOHOR județul Galați, cu domiciliul în Bârlad.

De la debutul literar din 2015 și până în prezent, a publicat zece cărți de poezii clasice, în total 738 creații lirice (465 poezii, 15 elegii, 48 acrostihuri, 102 sonete și 108 rondeluri).

Poduri cu mușchi de fier

Amurgul pleacă spre oraș
Cu pas greoi, cu fruntea grea
Și-n piept rănită inima,
Cu sufletul cam pătimaș.

În față i se apleacă
Zidiri de pietre și coloane
Cu sfincși, gorgone și frontoane
Privirea-n ele-și îneacă.

Clădiri înalte de beton
Zidite unde-au stat străbunii
Cu brațe moi ca niște funii,
Înfășurate în creton.

Trecutul zace sub pavaj
Sub albe pietre de schelete,
Cu sunet sec de amulete
Ce zboară acum în picaj.

Atent cu ochii pe semnal
Un tren pornește obosit,
Depart de clădiri dosit
Spre un crâmpei de ideal.

Străbate nemărginirea
Și-azvârle stele către cer,
Pe poduri lungi cu mușchi de fier
Ce duc către nicăiera.

Prezentul pare mai banal
Pe poduri vechi și uliți ude,
Se-ndeaș umbrele zălude
În spațiul cel artizanal.

Splendoarea străzii e-un coșmar
Plutesc mirosuri de benzină,
Pe-alei fine de muselină
Amurgul simte-un gust amar.

Rămâne-n sine resemnat,
Dezamăgit de tot de vede,
În sfaturi stranii nu se-ncrede,
Coboară tăcut peste-un sat.

Adriana Petrișor este membră a Cenaclului „Alexandru Vlahuță” din Bârlad. A publicat volumul de poezii *Hanul părăsit* și trei cărți de proză: *Doi la metru*, *Popice cu cafea*, *Călătorie spre Noul Pamânt*.

Să tăcem

Cu tine, pe stradă,
Mergând pas la pas,
Nimicuri spunând,
Cu inimi batând într-un glas,
Mi-ar place să trecem
Un timp, neștiuți
Și poate apoi,
Aparent abătuți,
Să ne pierdem pe străzi
sau în crâng,
S-asteptăm împreună
Norii ce plâng.
Să uităm de tumultul
Lumii zbatânde
Și de pofta gurii
Lumii flamânde!
Să ne spunem cuvinte...
Ne-spu-se!
Să ne iubim...
Ca-n vremile-apuse!
Să tăcem!
Să tăcem cum știm
Numai noi,
Să fim o vreme-amândoi!

Dragoș Răianu, născut pe 6 iunie 2010, membru al Cenaclului „Alexandru Vlahuță” din Bârlad, este iubitor de poezie și proză. Debutează în 2024 cu primul roman „Noua regină a noului regat” din trilogia „Trăind printre magie”.

Arderea în sânge

Îmi arde sângele iar venele mi se topesc,
Carnea îmi este tăiată iar mușchii mi se desprind încet,
Stau aici, în prag de moarte,
Torturat de ceea ce ar trebui să fie un prilej
de noapte,

Unde ești, a mea iubită,
Că nu te văd, nici măcar răsărită,
Văd doar că mă ucizi,
În cruzime, cu ochii deschiși,

Sunt legat de mâini și de picioare.
Gol, singur, în a lumii uitare,

Plin de sângele umilit,
Cu trupul deznădăjduit.

Unde, naibii, ai plecat?
Nu vii, dragă, împăcată,
Fiind așa de enervată,
De putere disperată?

Inima ți-este de gheață,
Dar nu poți accepta asta,
Căci sufletul ți-e de paiată,
Și boema e o speranță.

Nu pot accepta umbrita ta prezență,
Și mă confrunt cu o impertinență,
Iar pentru ea plătesc acum,
De asta sunt pe acest scaun, presupun.

Scopul mi l-am îndeplinit,
Dar sper să nu mori cum eu am murit,
Torturată de al dorului veac,
De al primăverii lung, întins și fermecat.

Georgeta Popovici Strat

Volume tipărite și lansate : „Hieroglifă în zenit” (2015), „Cui am trebuit mai mult” (2016), „Altor file” (2018), „Dincolo de Alpha Centauri” (2019), „Sub pleoapa tresărindeii unde”(2021), „Pupilă veșniciei” (2023)

Sub pleoapa tresărindeii unde

Sub pleoapa tresărindeii unde
Tăcerea nopții o adun
Lumină din lumină rug arzând
A mă cuprinde

Dar voi găsi oare o nară
A necheza proscrisul glas
Cum armăsarul nărăvaș jăratecului
Fără pară

Pe unde vor cutreiera copitele-i
Rotundul hău
Când goana le va-nfiera
Potcoavă ochiul meu

Când peste fiecare verb
Dorul se va așterne
Netulburat de-ntâiul erg
Întregului a cerne
Făr-a mă întreba nicicând
Niciunde
Hieroglifă în zenit

Cui am trebuit mai mult
Altor file
Dincolo de Alpha Centauri
Sub pleoapa tresărindeii unde

Nina Toma – a publicat patru volume de poezie, după cum urmează: **Vara celor cinci sânziene**, Editura CronEdit, Iași, 2018, **Ecoul de suflet pe cruce**, Editura CronEdit, Iași, 2020, **Liniștea lumii rezemată de cer**, Editura CronEdit, Iași, 2023 și **Străfulgerare de clipe fugare, timp câștigat**, Editura CronEdit, Iași, 2023.

Din anul 2008 este membră a Societății Culturale **Academia Bârlădeană** din Bârlad.

În anul 2011, sub atenta coordonare a doamnei conf.univ.dr. Luiza Marinescu, am publicat studiul **Influențe ale limbii engleze asupra limbii române**, la Editura **Sfera**, din Bârlad.

Floare de vânt

M-am trezit într-o floare de vânt,
cernută dintr-o umbră de noapte
și-am văzut cum cireșele coapte
se-mbătau cu miros de pământ.

Te-am visat, te-am dorit, nu mai știu,
chipul tău mi se-ncurcă prin gene,
pentru somn, acum, nu e vreme,
te aștept ca să-mi fii și să-ți fiu.

Nu-ntreba dacă timpul-i târziu,
nu întreba de ce-nalț fluturi roi,
și pe-obraz lacrimi curg în șuvoi,
nu întreba, nici asta nu știu.

Visează-mă sau strigă-mă-n gând,
cu iubirea din blândețe șoapte,
și-am să vin, de e zi sau e noapte,
să nu mă pierd într-o floare de vânt.

A consemnat : **Violeta Daniela Copăceanu**

POESIS

ELENA GOROVEI

FLORI ALBE

Flori albe, diafane
își trimit miresele în aerul dulce
din acest nou univers al meu.
Sunt florile albe
în care suflarea mi s-a destrămat.
Mii de petale plutesc
în văzduhul cald al acestei noi primăveri
și îngână în acorduri line
parfumul unei vechi iubiri
ce surprinde
și reaprinde
trăiri adormite
în colțul străin al unui loc prea mare
pentru un singur suflet
și prea mic
pentru o dragoste așa mare.

LUMINĂ ÎN FUGĂ

Eram fugară.
De tine fugeam,
de prea imposibila urmă a ta
pe străzile mele.

Orașul întreg purta
împovărat
parfumul cu care te-am iubit.

De teii ce stau să înflorească
fugeam.
În splendoarea lor somnolentă
regăseam nedrept
imaginea unor boboci
ce nu vor da în floare
poate
nicicând
în copacul care ești tu.

Eram fugară.

ALB

Frumusețea
lumii
a încăput deodată
în albul unei cămăși
adunate în grabă
de la uscat.
Albul acela
adunase atâta soare
că m-a oprit
din graba-mi
să-i admir
strălucirea.

Era lumina
unei clipe de grație
care purta în ea
deplin
iubirea mea
pentru tine.

CÂNTEC

Sunt vioară, ești arc.
„Vreau să cânt”, ți-a cerut sufletul meu.
Corzile-mi sună armonie
sub dulci apăsări și năvalnic zbor,
așteptate înaintări și
negândite plecări...

Mângâierea ta este cântecul meu
și nu știu cum,
acum,
vioara este atingere adâncă și calmă
și arcul este cântec înalt și vibrant.

DISPARIȚIE

Ai oprit cântecul în mine
și tu te stingi
în ființa mea de argint –
mac singuratic
ce flutură în dor.

Se topește imaginea ta
în mine
și te ridici precum ceața
risipindu-te
în zări.

Vrerea-mi nespusă
mi-a stat în golul
pe care tu l-ai lăsat
în urma ta:
„Mai stai!”

ÎNCHIDERE

Iubesc un tânăr bărbat
care și-a închis inima.
O ține zăvorâtă
sub șapte lacăte
de luciditate,
însăimântat
de o posibilă durere.

Îi văd
nerăbdarea
de a deschide zărilor,
dorința
de a închide depărtările
și nu știu
dacă este rana mea
sau a lui

aceea
care sângerează.

VIS

În frigul iernii
am ațipit
căutând căldura aripilor tale.

Și în scurtul somn,
o imensă duiosie
m-a cuprins
până în umbra fiecărei tresăriri.

Fermecată de stare,
înfiorată în marea de nori,
tânjind la dulceața
zborului alb,
mi-am deschis
deodată
ochii mari, albaștri,
în chiar inima cerului
din care să nu mai cobor.

Plajă

POESIS

SILVIA CURELARU IBĂNESCU**LÂNGĂ TINE**

lângă tine
mă nasc dureros
vlăstar altoit
dintr -un suspin
înghețat în iubire

strânsă în palmă
lacrima își țese voal
din cuvintele
străpunse de geruri
se îmbracă în petale
de ametist strâns
ciorchine
căutând miresmele
șoaptelor pierdute
dicolo de val

LINIȘTE

printre urme de păsări
liniștea învește celălalt țărnm
rezemat între oglinzi adulterine

obosită
respir printre lumini sângerânde
firimiturile din noaptea ta.

VORTEX

adun rămășițele
de lumină
din florile de liliac
rămase captive
în fereastră
obosită
cu sufletul aproape
de mormânt
respir din primăverile
acunse în jurnal

ca într-un vortex
uitând de mine
mă golesc de tine
zborurile
noastre
sunt mai aproape
de cer

MAI ȚII MINTE

în plin răsărit
strig de după dealul
cu gust de gutuie
mai ții minte
cât de albă era zăpada
când jarul
din lemnul de viță
scânteia a primăvară
iar ochii mei
sorbeau nectarul
din floarea
crestată în geruri
mai ții minte

DEPRESIE

atât de mult zgomot
în minte
și atâta ceață în priviri
astăzi
strada se lipește de talpă
târându-mă printre stropii
de ploaie
ce tresar
la suspinul captiv
de aici
nu se vede mai mult
decât fanta de lumină
zdrobită
sub privirea legată de cer

PRIN LUMINI

cerul
poartă noaptea pe umeri
cu miros de lună
și frunze în exil
umărul mării tace
strivit sub amurg
șlefuit
ca un strigăt de femeie
înăbușit în tristețe
respir lumina
din noaptea ta
ascunzându-mi
aripa de flutur.

IUBIREA

iubirea este
muzica izvorâtă din lacrimi
sunetul ploii
peste râuri de mătase
țesute de mâini îmbătrânite
în răbdare
o necunoscută a drumurilor
ce nu-și cunosc unghiurile
dar se unesc deopotrivă.

BEATITUDINE

strâng sămânța
botezată în lumină la piept
ochiul mi se îmbracă în cer
strâng pașii răsfirați din neant
și împreună ne naștem

DELIR

sufletul poartă oase
cu miros de viță de vie
înmugurite
între maluri de piatră
rană deschisă
la încheietura inimii
ce nu mai simte
liniștea zborului
din cerul tău
căutând vindecare
mă strecor
printre începuturi de zi
pregătite de zămislire
fulgerul
despică ploaia
hrănită cu nopți
mereu înlocuite
cu sufletele
celor ce miros
a viță devie
înflorită.

JOC PERFID

recunosc
degetele reci
plimbate pe tample
tocite de lacrimi
ce par
că ating cu blândețe
într-o plăcere
prefăcută adulterină
recunosc masca
ținută scut
pentru o iubire
ascunsă
departe de mine
vântul suflă
puținul din tine
lovind florile
crescute din mine
ca într-o vrajă
departe de tine

MELANCOLIE

clipele smulse
din orele adânci
ascunse în râuri
se ating ca într-un vals
de talpa cu gust de ceară fierbinte
îngenuncheată-n în rugă
ca o pasăre ascunsă-n floare

CONCEPTE: FILOSOFIA IDENTITĂȚII NAȚIONALE

RESURECȚIA *SPIRITULUI LOCAL* SAU DRUMUL DE LA *FIRE*, LA *FIINȚĂ*

► Marian NENCESCU

„Uricar”, cronicar, narator, sau pur și simplu *resonneur* asupra fenomenului cultural actual, Ionel Necula (n. 12 mai 1940, Liești, Galați) construiește, de mai bine de trei decenii, „la margine de țară”, aproape exclusiv cu forțe proprii, un *monument editorial* unic: *fișa de sănătate*, sau, după caz, *certificatul de deces*, al unei culturi căzute parcă în letargie. Este ca și cum un arhitect vizionar, pornit în modelarea unei străzi, ori a unui cartier „mărginaș”, s-ar trezi la un moment dat că a reconstituit un întreg *continent*, fără a da semne că e cazul să se mai și odihnească. Cu cele aproape 80 de cărți publicate în nume propriu, la care se adaugă alte peste 30 de lucrări unde a trudit pentru alții, ca editor, prefațator, ori contributor, Ionel Necula este exemplul viu că, în cultură, relația dintre local și național, mai direct dintre *centru* și *provincie*, are alte conotații decât cele strict geografice, că „nasc și la Moldova oameni”, cum ar fi spus Cronicarul, și, mai cu seamă, că *vocația filosofică*, despre care Ionel Necula amintește adesea în scrierile sale, ia forme diverse. „Om al timpului său”, chemat prin vocație să întrețină „focul sacru” din cetatea filosofiei, Ionel Necula este pătruns de faptul că această utopie literară și imaginativ-speculativă rezistă/subzistă doar pentru că „a fost trebuință de a se face”.

Spirit hegelian, privitor cu încredere spre „templul culturii noastre”, Filosofia, Ionel Necula a găsit, de-a lungul timpului, exemple din varii domenii, de la literatură, la cultură, morală și chiar din „politică” (domeniu nicidecum recomandat, și privit adesea cu suspiciune de autor - n.n.) pentru a susține teza, niciodată perimată, a *caracterului național* al speculației filosofice. Pornind de la identificarea *spiritului absolut* al unei culturi, dezvoltat, desigur, în anumite *condiții*, Ionel Necula a săpat adânc în apele freatice ale propriului spirit, și, sondând determinările genetice ale acestui proces fluid și imponderabil, care este *cultura națională*, a reînodat, în acord cu un anume curent filosofic actual, firul rupt al tradiției noastre filosofice.

Ivindu-se parcă miraculos din masa *cugetătorilor solitari*, ignorați sau interziși, care se mulțumesc cu puțin, oferind, în schimb, gânduri profunde despre nația lor, Ionel Necula exemplifică într-un mod, am spune absolut, triumful pozitivist al vremii noi. Așadar, post-modernismul e mort, trăiască tradiția!

Timp de decenii, filosofia marxistă a încercat să minimalizeze, să ne țină departe de izvoarele filosofiei românești autentice. Întrebarea dacă există un *spirit românesc*, sau chiar un *sentiment românesc al ființei*, cum l-a numit C. Noica, i-a răscolit deopotrivă pe marxiști și pe neomarxiști. Această „maladie a spiritului”, de care vorbea și Constantin Noica ne-a condus, cu timpul, spre un soi de letargie, de acceptare a propriilor „suferințe”, îndepărtându-ne de ceea ce Hegel numea „sanctuarul/templul” spiritului/gândirii. În căutarea acestui *spiritus loci* a pornit și Ionel Necula în demersul său paideutic, convins că *spiritul românesc al ființei* există, el este înscris, cu bune și rele, în codul nostru genetic, iar dacă abia acum ni-l aducem aminte, sau doar încercăm să-l reconstituim, alungând letargia minții, este pentru că „ființa” noastră națională este „sub vremi”, sau chiar „în cumpătul vremii”, niciodată la zenit.

Despre *naționalizarea* filosofiei românești s-a vorbit, și se va mai vorbi. Ionel Necula însuși pornește de la acest concept în *Introducerea* la cartea sa despre *Filosofia identității românești* (București, Editura Ideea Europeană, 2018): „Nu era o preocupare exclusiv românească, observă Ionel Necula, toate popoarele erau interesate să-și împrejmuiască identitatea și să identifice buchetul de însușiri, calități și defecte, prin care se diferențiază de alte etnii megieșe. Doar la noi, la români ideea identității etnice a generat o adevărată obsesie. Majoritatea gânditorilor români s-au aliniat acestei probleme și au dat naștere unei bibliografii destul de cuprinzătoare pe această temă” (p. 9). Înainte de a analiza *corpusul* de idei și observații, sintetizat de Ionel Necula în cartea sa, se mai cuvine să observăm că, în practică, nu

avem doar o filosofie națională, sau, după caz, doar una universală. Termenii se suprapun aproape insesizabil, motiv pentru care Hegel observa, cândva, că filosofia clasică germană va sfârși în universalizare, doar dacă va renunța (se va curăța) de aspectele locale, „teutonice”. Aici problema nu este doar de limbă (și implicit de terminologie!), cât de o anume „încurcătură sentimentală inefabilă” ce face ca și „rostirea filosofică românească” să aibă ceva *în plus*, un *ce* adesea intraductibil, ce îi asigură definitiv identitatea națională.

Pe de altă parte, observă profesorul-academician Alexandru Surdu, „viabilitatea unei filosofii naționale nu stă în izolaționism” (*Vocații filosofice românești*, București, Editura Academiei Române, 1995, p. 201). Marile noastre spirite, gânditorii de „formula unu”, despre care (unii dintre ei) dă și Ionel Necula „seama” în cartea sa, au o *dublă* calitate filosofică: ei sunt naționali și universali, în același timp. Cu atât mai mult, în cazul țării noastre, supusă multă vreme constrângerilor ideologice, problema existenței unei filosofii străine de spiritul național pare greu de acceptat. De aceea, o carte (nouă!) despre *identitatea românească* în filosofie este oricând binevenită, mai ales că „etnicul este o sursă perenă a filosofiei românești” (p. 12), teză reiterată de Ionel Necula pe urmele unor „predecesori” faimoși, de la Eminescu, la Mircea Vulcănescu, cel care a și fundamentat, de altfel, condițiile statuării unei filosofii românești (cele trei condiții de bază identificate de Mircea Vulcănescu sunt: existența unei activități de filosofare autentică și originală, născută din motive românești; prezența unui mediu de difuzare adecvat, prin scris, ori prin viu grai, și, în fine, constituirea unor sisteme filosofice create de și pentru români, sunt azi în pericol de cvasi-extincție, din motive conjuncturale, greu de înțeles - n.n.).

În acest sens, demersul critic și hermeneutic al lui Ionel Necula de a identifica „temeiurile lumii” care legitimează gândirea/devenirea românească, de a sonda în grai, cuvânt și *rostire* esența *firii* românești, reprezintă cel mai important proiect cultural al său, o încununare a unei activități critice îndelungate, o contribuție originală la identificarea „destinului” românesc, situat, în opinia sa, între fatidicul *n-a fost să fie* și negația, „de catrință și maramă”, a lui *nu-i bai!* Și pentru a nu cădea în *neantul valah*, de care vorbea și Emil Cioran, se cuvine a stăruși asupra „spiritului care se gândește pe sine”, câtă vreme sufletul (psyché), partea lui cugetătoare, se hrănește mai degrabă din „epode” și „cuvinte frumoase”, decât din intelect și rațiune. Este și îndemnul, subliminal, al lui Ionel Necula,

cel care, zidit în „Cetatea spiritului”, de la Tecuci, veche răscruce de drumuri comerciale, cândva, ca și azi „scaunul sărac a doi pârcałabi”, cum spunea Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*, privește „oțărât” spre destinul românesc, identificându-i și clasându-i „recuzita mult mai bogată” chiar decât lasă să se vadă sumarul acestei cărți-document.

Privită astfel, *Filosofia identității românești* nu este un tratat de istoria filosofiei, cu atât mai puțin un demers istoric consecvent și coerent, ci, mai degrabă un excurs personal și subiectiv în istoria subiectului, o încercare de răspuns la întrebarea dacă există un *temei românesc*, circumscris fenomenului analizat. Din bogata bibliografie a domeniului, Ionel Necula extrage, inevitabil, „câteva” *reper*e, alese aparent aleatoriu, stabilind însă cu exactitate cadrul, condițiile și premisele unui demers epistemic copleșitor și „sensibil”, asupra căruia ne avertizează autorul cărții. Există însă și un mesaj pentru eventualii cercetători ce se vor încumeta „într-o viitoare revenire”, ca să se prindă în „hora” specificului nostru etnic: nu dimensiunile, nu amploarea ori profunzimea „sparie gândul”, ci, mai degrabă, lipsa *conceptelor*. Tot ce ține de *ursită*, de *pronie*, ori de *noroc*, termeni atât de des invocați în carte, „scapă raționalului” (p. 264). În epoca globalizării, a diversității culturale și etnice, a vorbi despre o experiență spirituală românească, a mai face apel la concentrarea energiei naționale spre un țel comun, pare o utopie. Ideea, de sorginte pseudo-marxistă, a „politicii corecte”, parazitează și așa „nevolnicele” noastre scări de valori morale. De aceea, ne semnalează Ionel Necula, avem nevoie de o „busolă” care să ne orienteze spre o evoluție „sănătoasă” (p. 265). Cu bune și cu rele, această carte este (și) o necesară *busolă* pusă în calea improvizației aleatorii ce amenință însăși ființa neamului.

Raportându-ne strict la „filosofia identității”, constatăm că, în linii mari, bibliografia cercetată de Ionel Necula urmează coerent un „fir călăuzitor”, ce leagă direct „fondul paremiologic”, de „identitatea” noastră organică. De altfel, între „prolegomenele”/postulatele identitare, sunt evocate, drept „pietre unghiulare” ale „partiturii epistemice”, *religiozitatea*, în concordanță cu *unitatea limbii*. Precaut, fără să cadă într-un extaz milenarist, Ionel Necula desprinde totuși fervoarea religioasă de imaginea plenară a *firii* românești. Mai degrabă, dă crezare unei anume religiozități *genuine*, decât uneia instituționale, susținută, după cum afirma cândva și Lucian Blaga în *Orizont și stil*, de atitudinea catabasică și anabasică față de fundamentele credinței, observând că: „Ortodoxismul românesc,

cu modestele sale bisericuțe, s-a complăcut într-o cumințenie odihnitoare, așteptând ca Cerul să le binecuvânteze, printr-o coborâre (catabasică - n.n.) asupra lor” (p. 26). În acest caz, ne confruntăm, desigur, cu o „matriță stilistică”, despre care vorbea și L. Blaga, prin care inconștientul acționează *a priori*. A ne oțări, a ne cătrăni pe soartă, cum proceda Emil Cioran pentru că nu ne oferă calea accederii spre un „destin măreț”, nu mai ține de religiozitate, cât de „nădejdea unei dreptăți transcendente” (p. 27).

Surprinzător, vorbind despre *identitatea religioasă*, lipsesc din carte referințe fundamentale la *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, cea mai cunoscută creație istorico-filosofică din epoca slavo-română, (secolul al XVI-lea), unde problema *credinței* este omniprezentă, pentru că, în accepția medievală, spre a funcționa și spre a-și exercita funcția „împărătească”, Statul, identificat în epocă cu Domnitorul/Voievodul, primește cu demnitate Darurile cele mai de seamă ale lui Dumnezeu: trupul, mintea și cuvântul (rațiunea/logosul - n.n.), răspândindu-le asupra supușilor *după firea minții noastre cei omenești* (s.n.). În „Împărăția vremelnică” a alcătuirii voievodale tradiționale, modelul „politic” suprem, am spune *identitar*, este Împărăția lui Dumnezeu, singura justificare a exercitării autorității domnești. Aceeași concepție o regăsim și în scrierile vechi românești, datând din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, cu deosebire în traducerile succesive ale *Bibliei*, între care *Biblia de la București*, a lui Șerban Cantacuzino are meritul de a aduce în circulație primii termeni „filosofici” din limba noastră: *aflare, asemănare, cuget, facere, socoteală* etc. La fel, se trece prea ușor peste opera lui Ioan Budai-Deleanu, al cărui „Poemation eroi-comico-satiric” *Țiganiada*, reprezintă, cum spunea și Nicolae Manolescu: „*Don Quichote* al nostru, glumă, fantasmagorie și scriere înalt simbolică, ficțiune și critică a ei” (*Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralele 45, 2008, p. 132).

Fără a stăruii măcar asupra *Teoriei fatalismului*, a lui Vasile Conta, publicată pentru prima dată în *Convorbiri literare* (1875-76), unde termenul de *fatalism* reprezintă o formă de determinism universal, nicidecum un concept religios, o modalitate prin care voința divină se impune asupra hotărârilor noastre, Ionel Necula își începe excursul său de la... Eminescu, fără îndoială „*Omul absolut* care și-a iubit țara și poporul cu atâta sinceritate debordantă” (p. 28). Cu siguranță, în plan filosofic, însuși Eminescu a evitat să explice și să comenteze acțiunea cauzelor naturale asupra ființei

omenești. Idei precum: *evoluția istorică a unui popor este marcată, esențial, de mediul în care trăiește, sau mediul social se reflectă nu doar în ideile politice și economice, dar și în instituțiile, inclusiv cele religioase ale unei națiuni*, atribuite, parțial lui A. Comte sau Th. Bucke, dar și, într-o adaptare românească, lui B. P. Hasdeu, nu aparțin neapărat unui gânditor anume, cât unei mentalități publice a veacului. La acestea, „în feroarea lui ideologică”, Eminescu a adăugat între calitățile neamului, în opinia lui Ionel Necula, toleranța religioasă, blândețea, altruismul, ce au acționat aparent în defavoarea sa. În textele alese pentru a exemplifica „identitatea românească în ipostaze endemice”, la Eminescu, Ionel Necula face apel mai degrabă la câteva valori *etnice*, decât filosofice, adică exact ceea ce observa, cândva și C. Rădulescu-Motru, invocând „catehismul eminescian al românismului”: „Naționalitatea și religia sunt două noțiuni nepuse în filosofie, și nestudiate de nimeni, singurele lucruri care ne-au scăpat, și au făcut să mai trăim și azi” (p. 37).

Evitând să vorbească despre *Teoria fatalismului*, și, implicit, despre *Teoria ondulațiunii universale* (poate cea mai incitantă și mai originală teză filosofică produsă de spiritul românesc într-un veac și jumătate de creație originală! - n.n.), Ionel Necula ratează o discuție fundamentală despre primul și, deocamdată, cel mai complet proiect metafizic românesc, ce analizează evoluția societății umane pornind de la cauze, iar nu de la factorii subiectivi. *Modelul ondulatoriu românesc*, identificat și descris de Vasile Conta, are aplicații și consecințe nu doar în cadrul fenomenelor fizice, ci (cu precădere! - n.n.) în istoria societății, în evoluția fenomenelor umane, inclusiv asupra *proiectului identitar românesc*.

Un alt aspect meritoriu al cărții lui Ionel Necula este încercarea de a ilustra *unicitatea* lui Eminescu, inclusiv a „catehismului identitar” românesc prin „sigilarea” lui în carapacea limbii. Un Eminescu *intraductibil*, așa cum îl percepea Emil Cioran reprezintă, în timp, o garanție și o dovadă a autenticității: „Limba noastră e cea mai poetică din câte cunosc și din câte intuiesc. Ce noroc, și, totuși, ce nenorocire. Un popor condamnat la izolare”, se jeluia Cioran în *Scrisori*, tocmai el, care, peste ani avea să ia în derâdere sintagma *sentimentul românesc al ființei*, întrebându-l, parcă în răspăr, pe autorul ei, Constantin Noica, dacă, *paraguyan* fiind, ar fi scris la fel despre „sentimentul *paraguyan* al ființei”. Cum astfel de interpretări au în spate un întreg șir de „defecte, slăbiciuni și infirmități”, prezente deopotrivă la români, paraguyeni sau

alții, nu ne rămâne decât să constatăm, pe urmele lui Ionel Necula, că privindu-ne în oglindă, tabloul celor bune și al celor rele „se recompune împreună în realitatea românească, în datele ei esențiale” (p. 47).

Fără a mai zăbovi asupra „problemei etnicului și a identității românești” în opera lui Dumitru Drăghicescu, Ion Petrovici, C. Rădulescu-Motru, Simion Mehedinți, ori Nae Ionescu, și, (ce surpriză!) la poetul Ștefan Petică, autorul conferinței *Sufletul neamului nostru (calități bune și defecte)*, ținută la Ateneul Român, în 1910 și care „va genera un larg interes printre intelectualii timpului” (p. 69), mulți seduși de ideile umanitariste și „socialiste”, autori tratați pe larg de Ionel Necula în cartea sa, vom stărui asupra unui concept care a făcut să curgă multă cerneală la noi, problema „firii”, la Cioran și Noica. Analitic, Ionel Necula observă că ambii gânditori își „trag substanța metafizică” pornind de la perspectivele diferite de interpretare a „modului de ființare românesc” (p. 144). Astfel, în vreme ce C. Noica, pe urmele lui Mircea Vulcănescu, autorul studiului despre *Dimensiunea românească a existenței* (1944), se desprinde de înțelesurile epistemice ale termenilor, conducând discuția „spre cuvânt”, *descoperind, astfel, germeii unei mirări universale despre logosul românesc* (s.n., p. 145), Cioran are o viziune radical diferită, „orientată spre absolut și pătrunsă de misterul eternității”. Cu siguranță, ambele abordări au la bază considerațiile lui Martin Heidegger, concentrate în celebra scriere *Întrebare despre ființă* (dictată de maestru, secretarului său, în septembrie 1946 - n.n.). De la început, Heidegger se distanțează de predecesorul său, Husserl, care încercase să răspundă la întrebare, folosind metoda fenomenologică. În accepția sa, Ființa (Dasein) se „realizează în raport cu omul” (*Timp și Ființă*, traducere din limba germană de Dorin Tilișca și Mircea Arman, București, Editura Jurnalul Literar, 1995, p. 51). „Dar o întrebare încă mai importantă este, continuă Heidegger, de ce Dasein-ul uman și Ființa (adică existența) țin de caracterul vremelnic al Dasein-ului”. Răspunsul e simplu (aparent!): „Problema nu este a Ființei, al cărei sens dobândit rămâne în afara discuției de la Parmenide, ci a explicării manifestărilor Ființei” (p. 53).

În termenii noștri de discuție, Ființa românească, așa cum o „văd” și o interpretează Noica și Cioran, este mai degrabă o formă exterioară de manifestare. Generos din fire, optimist până la autoflagelare (spun cei apropiați - n.n.), C. Noica se entuziasma de suma calităților românești, în vreme ce E. Cioran se „oțără” de mulțimea betșugurilor.

Aceeași Fire, alt Dasein, am spune! Pe bună dreptate, Ionel Necula caracterizează ideile lui E. Cioran drept „bizare” și lucrurile ar fi rămas strict în plan filosofic, dacă n-ar fi intervenit și factorul politic. La vremea lui, Martin Heidegger n-avea cum să bănuiască interacțiunea Ființei cu Timpul: „Pentru mine s-a produs revelația decisivă că Ființa, într-un mod oarecum miraculos, există într-o limpezire a Timpului” (p. 52). Așadar, în accepția sa, adevărul Ființei, al limpezirii și explicației sale, are legătură cu Timpul, stabilindu-se astfel un raport *original* între Timp și Ființa înseși a omului. „E vorba, deci, despre temporalitatea Dasein-ului uman”, conchide Heidegger: „În această întrebare însăși Ființa, în misterul ei, face apel la omul de pe Pământ, aflat în cea mai mare suferință, sau, cum se spune uneori *în uitarea Ființei sale* (s. M.H.), și îl obligă să devină gânditor” (p. 53).

Privite din perspectiva Ființei, raporturile celor doi gânditori cu Istoria/cu Timpul, în termeni filosofici, sunt fundamental opuse, căci, observă și Ionel Necula, dacă Cioran, având „securitatea” asigurată în spatele Cortinei de fier, își permite să-și etaleze „ideile sale năstrușnice și ghimpoase”, din contră, Noica este „de o noblețe admirabilă” atunci când încearcă să se „acomodeze” cu o situație ostilă (p. 147).

Interesante sunt și abordările contemporane, cu deosebire „diagnoza lui H. R. Patapievici (din *Politice* - n.n.) care, din nefericire, „oricât de caustică ni s-ar părea, este la fel de reală ca și cea decelată de Nietzsche despre spiritul german” (p. 259, cu deosebire, amintim noi, că Nietzsche și niciun alt gânditor german, oricât de *cătrăniți* ar fi fost la adresa propriei culturi, nu au vorbit despre clasicii literaturii lor în termenii patapievicieni - n.n.). La fel, în termeni oarecum ironici, („*Pițule* pentru spiritul românesc”), este analizată acțiunea „critică” a lui Luca Pițu (1947-2015), gânditor „insurgent”, unul dintre puținii care au înțeles că această *lume nouă* (s.n.), apărută după revoluție, este... „mai stricată și mai dăunătoare pentru oameni decât vechiul regim” (p. 147).

Cu regretul că din sumar lipsesc, totuși, gânditori importanți care au acordat, cu adevărat, *cinstire* „sufletului românesc” (neajuns reparat cu prisosință de Ionel Necula, în lucrări ulterioare - n.n.), nu putem decât să dăm gir unei lucrări deopotrivă necesară și lămuritoare. Oricum ne-am imagina sufletul nostru, ca spirit, ori ca duh, ca Ființă sau ca pe un *dat* transcendent, avem datoria să-l cunoaștem și să-l păzim. Iar cartea lui Ionel Necula despre *filosofia identității* este un *paznic de far* în furtunile istoriei.

ESEU

PANTHA RHEI

► Doina BARBU

Motto: „Blut ist en ganz besonderer Saft” –
„Sângele este un fluid cu totul special”

Goethe

Tentația de a aborda în manieră eseistică o temă grea, *Hematologia*, s-a dovedit a fi de fapt o fascinantă provocare: cum s-ar putea expune succinct, dar totodată complex, personalizat, dar și naturalist, armonizând istoria cu modernitatea? Ca să nu mai vorbesc despre capcanele filozofico-lingvistice întinse de acest subiect unui explorator care, deși nu îndeajuns de antrenat, este totuși doritor să pornească într-o expediție pe teritoriul cunoștințelor despre sânge!

Expediția poate străbate, mergând la pas, calea analizei observaționale nemijlocite urmând un parcurs filogenetic. Sau poate survola „muntele umed”[3] care este picătura de sânge dintre lamă și lamelă urmând ontogenetic calea științelor moderne biologie, genetica, citomorfogeneza funcțională, cibernetica, chimie moleculară, fizica cuantităa spre conectarea integratoare a tuturor elementelor structurale și functionale[3].

De ce ne captivează *Hematologia*?

Dacă privim din perspectiva etimologică *Hematologia* (cf. gr. *haima*-sânge, *logos*-studiu) este o ramură a biologiei și a medicinei care studiază morfologia, fiziologia și patologia sângelui și a organelor hematopoitice. *Hematologia* din perspectivă epistemologică însă, ne perindă prin fața ochilor minții *sângele* cu puterea lui istorică de a ne captiva pentru că ne poartă cinematic din antichitate până în prezent, de la magie la psihologia experiențială, de la filozofie la religie și la descoperiri științifice.

De ce ne captivează *Hematologia*?

Pentru că medicina modernă este medicina bazată pe dovezi. Dovezile cele mai la îndemână le putem culege din monumentală creație, corpul uman cu toate valențele sale fizice, energetice, spirituale, prin intermediul sângelui periferic sau/și central, pe căi minim invazive, minim costisitoare, rapide dar multiparametrice. De la uzualul screening analitic până la sofisticatele, complicatele studii genetice și moleculare, sângele deschide calea dovezilor, fiind cel mai fidel transportor informational trans-sistemic, trans-visceral dintre toate țesuturile. El, sângele, este

portal al deciptării mesajelor profunde prin compuşii săi celulari – eritrocite, leucocite, trombocite și noncelulari – structurile ionizate aferente în continuă mișcare, mișcarea fiind componenta inerentă a lumii micro și macroscopice. De la atomi la galaxii totul este în continuă mișcare. Reologia sângelui este în fond forța vitală care susține respirația tisulară, apărarea imună, funcția depurativă, echilibrul fluido-coagulant, echilibrul acido-bazic etc., etc., etc.

De ce ne captivează *Hematologia*?

Unul dintre răspunsurile la această întrebare îl oferă dr. Maxwell M Wintrobe în „*Blood, Pure and Eloquent. O Story of Discovery, of People and of Ideas*” (1980).

Nu voi zăbovi asupra valențelor medicale pentru că domeniul este extrem de vast și prea serios, imposibil de a fi comprimat în paginile unui eseu.

Mă voi „limita” doar la întrebarea: este sângele un fluid vital cu o istorie controversată?

Sângele: de la viață la moarte, de la magie la fobie, de la observația empirică la adevărul științific!

Sângele este forța vitală care stă la baza multor ritualuri, de la jertfele păgâne la slujba creștină unde preotul bea sângele lui Hristos, chiar dacă el este bineînțeles, doar vin [1].

Omul preistoric supraviețuiește cu ajutorul cărnii, deci și a sângelui (cunoaștem cu toții valoarea fiziopatologică a aminoacizilor esențiali în homeostazia organismului uman). Sângele este factorul major care mobilizează vânarea animalelor sălbatice și sacrificarea celor domestice. Consumul de carne nu este posibil fără vărsare de sânge, iar sângele se varsă și pe timp de război și prin alte acte de violență. Gustul și mirosul sângelui activează omul primitiv. Setea de sânge îl stimulează să se arunce cu sălbăticie asupra vânatului ca sursă a supraviețuirii. Și nu numai oamenii sunt însetați de sânge, ci și animalele. Vânătoarea și bestialitatea vărsării de sânge contribuie prin selecție naturală la evoluția antropologică: cei puternici pot vâna, învinge, deci supraviețuiesc, și calitățile lor fenotipice se perpetuează transmise ereditat descendente. În antichitate sângele devine exponentul comunicării cu

ființele superioare: magicienii folosesc sânge ca să stabilească legătura cu zei, spirite, demoni. Extazul indus de sânge transpune într-o stare de conștiință care transcende planul uman și pătrunde sferele divine. [1]

În Grecia antică cele mai impresionante exemple ale poftelor extatice de sânge au fost preotesele templului lui Pythaeus fiul lui Apollo, din Argos, peninsula Peloponez. Filozofia elină în perioada presocratică – Empedocle, Anaxagora, Democrit – a considerat sângele ca izvor al vieții, iar Aristotel a încercat să-l definească ca un concept rațional, detașându-l din amalgamul mitic și magic, așa cum apare în toate culturile primitive. [3]

În Evul Mediu și chiar în perioada modernă până la Francis Bacon, au existat cele mai fantastice păreri asupra sângelui, considerat ca un fluid vital special fără relații cu alte țesuturi care l-ar putea regenera. De-a lungul istoriei se cunosc multiple dispute în privința naturii, rolului și valorii sângelui în organism. Că este un fluid vital s-a putut constata cu ușurință din cele mai vechi timpuri, când era clar că pierderea unei mari cantități de sânge produce moartea, dar abia foarte târziu s-au putut formula ipoteze științifice cu privire la rolul sângelui. Disputele doctrinale au avut mult timp doar valoare teoretică, fără răsunet practic. Foarte multă vreme nu s-a știut aproape nimic despre rostul sângelui; tot ceea ce se cunoștea era că într-un fel sau altul este esențial pentru viață. Teoria cea mai răspândită, datând din vremea venerabilului medic grec Galen (cca. 129-cca. 210), era că sângele este produs continuu în ficat și folosit de corp în același ritm. Abia în 1682 medicul englez William Harvey și-a dat seama că sângele nu este consumat în permanență, ci că el circulă într-un sistem închis, descoperind sistemul circulator al corpului. Într-o lucrare de referință intitulată *Exercitatio anatomica de Motu Cordis et Sanguinis in Animalibus* (Cercetarea anatomică despre mișcarea inimii și a sângelui la animale) Harvey a schițat toate detaliile privind funcționarea inimii și a sistemului circulator, folosind termeni pe care într-o măsură mai mare sau mai mică îi înțelegem și astăzi [6].

În 1684 Robert Boyle scrie „Memorii pentru istoria naturală a sângelui uman”, primul tratat de chimie a sângelui. Boyle și Harvey au intuit că sângele era mai mult decât un amalgam de componente chimice, i-au trimis lui Marcello Malpighi, fondatorul italian al microscopiei, un recipient cu sânge conținând „spiritul uman”.

În 1660 Malpighi a descoperit că sângele conține particule roșii – eritrocitele. Din punct de vedere istoric biologul și specialistul în microscopie Jan Swanmerdau s-ar putea să le fi descoperit cu câțiva ani mai devreme: el a văzut particule ovulare înotând în plasmă.

În 1746 Vicentio Menghini a descoperit că sângele conține fier, iar în 1753 J.J. Rhades s-a gândit că acest metal dă culoarea roșie. În primele decenii ale sec. XIX cercetători din Franța – Denis, Lecau și Fourcroy și din Germania – Engelhard și Hunefeld au descoperit o moleculă feroasă care reținea oxigenul în sânge, numită inițial globulină și hematină, care avea să se numească până la urmă hemoglobină. În 1770 William Hewson descrie celulele albe, leucocitele. În 1818 Everard Home descoperă trombocitele descrise în detaliu în 1842 de Alfred Donne. În 1868 Ernst Neumann și Giulio Bizzozzero au descoperit simultan că sângele este produs nu de inimă, ci de măduva osoasă.

Astfel de momente revoluționare care au schimbat lumea ar putea continua. În prezent se știe că volumul global al cunoștințelor din domeniul medical se dublează exponențial și că ritmul de creștere în Hematologie este mai rapid decât al oricărei alte discipline medicale. [8] Hematologia modernă s-a dezvoltat nu numai în suprafață, fiind „cucerite” teritorii noi – autoimunizarea, genetica, antropologia, ci și în profunzime, deschizând orizonturi noi: concepția bolilor moleculare, relația dintre anomaliile cromozomiale și manifestările clinice, baza biologică a individualității, concept noi în imunitate și transplant de organe. [8]

Dar mă voi opri cu explorarea retrospectivă. Mă voi întoarce la Goethe: cum să descifrăm mesajul cuvintelor lui Mefisto adresate alchimistului Faust că sângele este un fluid foarte special? Fluid, deci curgere. Curgere, deci evoluție și dezvoltare. Dezvoltare, deci libertate și optimizare. Aici mă aflu într-un impas intelectual și decizional: intersecția unui impresionant număr de cai pe care le-ar putea lua discursul, pentru simplul și firescul motiv că sângele este forța vitală pentru organismele care îl conțin.

Căile, fiecare dintre ele, rămân extrem de provocatoare și deschise explorării.

Sângele: de la viață la moarte, de la magie la fobie, de la observația empirică la adevărul științific.

NOTE BIBLIOGRAFICE

[1] Jan Velplaeste: *Istoria întunecată a unui fluid vital*, Ed. Prestige, București, 2022.

[2] Mihaela Gheorghiu: *Viul de dincolo de moarte*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2021.

[3] Ștefan Berceanu: *Hematologie Clinică*, Ed. Medicală, București, 1977.

[4] Wintrobe's: *Clinical Hematology*, Ed. 11th Edition, Ed. Lippincott Williams and Wilkins.

[5] Constanța Ionescu: *Reologia sistemelor polimerice multifazice*. Teză doctorat, 2001, <http://www.didactic.icpm.tuiasi.ro>

[6] Bill Bryson: *Corpul*, Ed. Polirom, Iași, 2021.

[7] Francis Bacon: *Novum Organum Scientiarum (Noul Instrument al Științelor)*, Ed. Open Court, 1999.

[8] Emil R. Popescu: *Hematologie Clinică*, Ed. Medicală, București, 1966.

SEMNAL EDITORIAL

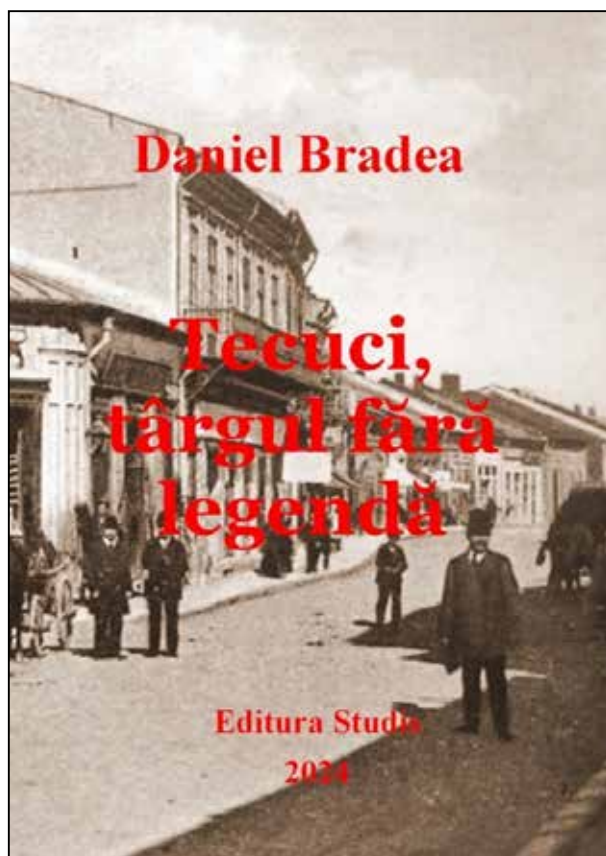
ESTE TECUCIUL UN ORAȘ FĂRĂ O LEGENDĂ ÎNTEMEIETOARE?*

► Ionel NECULA

Da, Tecuciul este un oraș fără o legendă originară din care să fi descins și să-și fi legitimat evoluția în timp, în istorie și în temeuri identitare. Nici un prinț din Levant, sau din altă parte de lume n-a descălecat prin zăvoaiele Bârladului și nici un zimbru nu s-a lăsat ademenit de *fânețurile* luncilor moldovenești, sau de mireasma pădurilor ei seculare. Universul magic tecucean, - cu podul doamnei, cu Mița biciclista de Tecuci, cu foișorul de foc, cu omul de Tecuci care a avut un motor și cu multe-altele - au apărut și-au fost puse în circulație începând cu ziua a doua după apariția Moldovei pe hartă - o hartă pe care vitregiile istoriei au tot schimonosit-o, de-a rămas împuținată până în zilele noastre.

Dintr-o condiție marginală și anonimă, Daniel Bradea face o istorie mare și valoroasă, și, prin asta, desfide complexul provincial. Nici o autoritate nu l-a compensat cu vreo recunoaștere, nici o instituție științifică nu i-a apreciat strădania și nu l-a încurajat cu vreun semn de prețuire, dar asta nu l-a împiedecat să-și vadă de rostul său, să scoată carte după carte și să reconstituie istoria locală după toate regulile cercetării științifice. O reconstituie sincer, trudnic, cinstit și din proprie inițiativă. Nimeni nu i-a cerut și nimeni nu l-a încurajat. Mă uitam azi, în drum spre alimentară cât de frumos au înflorit cele două magnolii de pe strada Gheorghe Petrașcu. Aș fi vrut să le onorez cu o plecăciune pentru că s-au mai deschis încă odată ca să-mi bucure efemera mea trecere prin lume și mă întrebam dacă au primit o încuviințare de la stăpânire. N-au primit. Repetă un ritual primăvărat pentru că așa sunt programate genetic și nici o cabală nu le poate deturna de la rostul lor.

Daniel Bradea n-a primit nici el nici o însărcinare oficială pentru deslușirea istoriei locale. O face pentru că nu poate viețui altfel. Are cultul adevărului istoric, îl caută, îl îngrijește și-l adoptă, doar în măsura în care poate fi certificat subsolic. De-ar fi fost grădinar sau pantofar, ar fi cules, cu siguranță, mai multe recunoașteri decât i-a oferit

condiția de cărturar și de istoric, nerecunoscut oficial, al locului. E un semn că societatea pentru care scrie nu este încă pregătită să se înțelească în criterii de valoare, de calitate, de competență.

Probabil că și această carte, ca și celelalte, va trece, tot așa, ignorată și necomentată de bravi noștri cărturari, prinși deja într-o cabală a ofensei prin tăcere și prin lipsă de reacții. N-o comentez nici eu, dar îi mulțumesc, tot ca anonim, pentru bucuria lecturii oferite și mă plec adânc în fața strădaniilor sale, cum n-am făcut-o în fața magnoliilor înflorite. Îmi dau seama că suntem legați printr-o coardă de alpinism. Reușim împreună sau eșuăm împreună.

* Daniel Bradea, *Tecuci orașul fără legendă*, Editura Studis, Iași, 2024, 287 de pagini.

ESEU

AMINTIREA DOINEI (8)

(Text postum)

► Grigore RACARIU

Un supraviețuitor: „*giocul de hoină*”

Duminicile și sărbătorile de peste primăvară îi găseau pe doineni adunați pe șanțuri și pe zoane, mai ales pe cele din răscrucea drumurilor de la fosta cârciumă a satului. Acum, după ce democrația pusese lacăt pe ușa care era mereu deschisă în timpurile trecute, locul era numit în sat „La Han la Racaru”. Aici încă mai dăinuiau sala de „bal” și aria pe care se petrecea la scrânciobul de Paște.

La această răspântie de drumuri și de istorie îi aflai acum pe săteni grupuri, grupuri strânși după vârstă de chemarea primăverii, această dimineață a firii. Se discuta cu voce surdă și se râdea zgomotos. Se făcea parcă în ciudă evenimentelor. Adesea locul era vizitat, în strategii de descurajare, de milițienii de la Girov, cu puștile la umăr.

Preîntâmpinând pericolul ca adunarea lor să fie considerată ca „neprincipială și dușmănoasă”, cineva a venit cu inițiativa de a se organiza în acele zile aici „*giocul de hoină*”. Aproape cu toții cunoșteau oina de la școală, căci acest sport devenise obligatoriu în programa școlară încă din 1897, datorită înțeleptului ministru al învățământului, Spiru Haret.

Puiu își amintește cât de repede a apărut echipamentul necesar: mingea meșteșugită din cârpe și bățul special, rotund la capătul de prindere și lat la cel de „bătaie”. Se constituiau în pripă echipele de 8-10 jucători, fără a se ține seama de vârstă și uneori în echipe vedeai și tinere fete. Cele două echipe erau „Dealul” și „Valea”, deși nimeni nu putea să-ți explice unde începeau și unde se sfârșeau în Doina părțile de sat, numite La Deal și La Vale, dar așa se nasc unele toponime, prin opoziție. Căpitanii de echipă stabileau ordinea de joc, folosindu-se de bățul pentru bătaie, pe care îl cuprindeau succesiv pumn, peste pumn. Căpitanul a cărui mână cuprindea ultima parte a bățului trecea cu echipa lui la bătaie, cealaltă echipă juca la prindere. Se măsurau pe șosea vreo șaptezeci de pași mari, delimitând-se terenul pe mijlocul căruia se trăgea linia, ce despărțea culoarul de ducere de cel de întoarcere. Organizarea continua cu negocierea

gălăgioasă a regulamentului, transmis prin viu grai, căci oina fusese, între timp, „exmatriculată” din școli. Se jucau două reprize fără limită de timp până ce toți jucătorii treceau pe la bătaie și pe la prindere. Pe cele două zoane se înșira satul spectator. Entuziasmul devenea copleșitor. Era un palid ecou al vremurilor apuse, când oina devenise un fenomen social, tinzând să devină sportul național și mândria românilor. Ardelenii, patrioți mai înflăcărați susțin că baseball-ul american își are originea în oina românească, dusă peste Ocean de valul mare de emigranți transilvăneni. Puiu l-a auzit pe nenea Costică Mândru spunând că a citit în revista „Albina”, la care era abonat, că pe Columna lui Traian sunt reprezentate bățul și mingea de oină. „*Giocul aista* face parte, măi băiete, din tradiția noastră strămoșească”, zicea el, răsfoind caietul său „de citire”.

Dar foarte curând Ana Democrața, cum era numită Ana Pauker de țărani, avea să introducă un alt sport: cotele obligatorii. Un hâtru, făcând haz de necaz, zicea că acesta era un sport de „masă” simțit la micul dejun, la prânz și la cină.

Tata

Trecuse războiul cu norii lui negri de spaime, cu fulgerele și tunetele lui de groază. Sfielnic, pământul pârjolit de secetă își recăpăta verdele dătător de viață. Foametea, hămeseala lipsei de bucate, își potolise tortura. Bunica zicea însă că deși au trecut toate aceste chinuri, abia acum urmează grozăvia cea mare, numită în cartea cea sfântă Apocalipsa, căci a apărut Anticristul cu numele Iosif Visarionoviciu. S-a luminat în primăvară când a aflat că Stalin, „Ucigă-I Toaca” a fost luat de Bunul Dumnezeu. Puiu s-a bucurat mai ales când a auzit-o pe Bunica spunând: „De acum poporul își revine cum a reușit de multe ori”, deși o altă urgie, Colectivizarea, urma să-l încerce pe „biet român, săracul”.

Puiu se mira cum copilul plâpând din el reușise să le învingă pe toate. Oamenii mari nici nu știu cât de puternică este copilăria. Dacă ar fi mai atenți ar observa că de fapt copilăria durează toată

viața, că de fapt ea, copilăria, dă putere idealurilor lor. Totuși începuse să înțeleagă că, pe zi ce trece, este și el mai puțin copil, căci observa că adeseori greșea și nu-l mai certa nimeni. Dacă ajungi să ai acest suprem drept, libertatea de a greși, înseamnă că ai crescut mare. Bunicuța Casandra îi spunea: „Mai așteaptă puțin. Fii tare atent, în curând soarta îți va deschide o poartă prin care va intra ca un Făt-Frumos, viitorul tău. Trebuie să-l primești atent și să ai mare grijă de el, căci nu ascultă decât de tine. Cu greu cineva te mai poate ajuta”.

Între timp se întorsese și Tata de prin necuprinsele stepe ale Rusiei și de prin asprele spitale ale țării. Privindu-l pe Tata, Puiu înțelegea că războaiele sunt purtate de bărbați, care ridică din trupurile lor zidul de neclintit, numit „pe aici nu se trece”, pe care îl apără eroic, cu înverșunare, pentru neam și țară, pentru pământul care le acoperă strămoșii. Dar amintirile recente îl îndreptăteau pe Puiu să constate că acasă războiul este purtat de mame, care își organizează cu același eroism tactica și strategia supraviețuirii familiei. Legea aceasta nescrisă i-a hotărât și lui primii ani ai copilăriei, conduși peste lipsuri și griji de Mama.

Acum câtu-i ziua Puiu îl urma peste tot prin gospodărie pe Tata. Este știut că într-o gospodărie dacă trece o zi fără să bați un cui, acea gospodărie se șubrezește. Și dacă priveai casa și ograda lor săraca, în acești ani de război se dărăpăna de-a binelea: gardurile își croiseră spărturi, grajdurile se gârboviseră, potecile odată netede și curate se înnoiseră. Deși nefolosite, toate uneltele: furcile, greblele, sapele, lopețile, coasele decăzuseră sau îmbătrâniseră ca niște oameni loviți de acea boală gravă care se numește lenea.

Au început să repare gardurile și porțile, ușile și ferestrele. Avea și Puiu sculele lui, cutia sa cu ciocan, clește și cuie. Dar curios, deși avea un ciocan mai mic, cuiele lui se îndoiau cel mai lesne și i se înnegriseră și unghiile degetelor, pe care le nimerea mai ușor decât pe blestematele de cuie. Tata nu râdea însă niciodată, cum făceau meșterii pe care îi mai întâlneau adesea și care făceau mare haz când Puiu, aproape plângând, își umezea în gură degetele turtite de ciocan.

Când lucreai cu Tata nu aveai nevoie să pui mereu întrebări, căci el explica în amănunt tot ce făcea și insista asupra greșelilor frecvente care pot interveni în anumite lucrări și, fapt foarte curios, tata nu suduia. Și mai interesant era că accepta sugestii și observații, lăudându-l pe Puiu la toată lumea pentru ce propunere făcuse. Îl îngrijora totuși pe Puiu că Tata spunea mereu: „Fii atent la ce-ți spun, că urmează examenul și nota nu ți-o dau eu, ci viața”.

Cu timpul cuiele nu se mai îndoiau, unghiile nu se mai înnegreau. Acum Puiu trecuse la o

operație mai onorantă: ținea contra cu un ciocan mai mare sau cu o bardă pe partea opusă locului unde Tata bătea cuiul, înlăturând vibrațiile care îngreunau prinderea șipcii în gard.

Tata cu banderolă pe brațul stâng: sergentul Racaru Constantin - comandatul plutonului de mortiere Stokes Brandt de 81,4 mm (aruncătoare de mine)/ Pe malul Mării Azov 29 III 1942.

La o lecție adevărată, ba chiar la un curs universitar, a asistat Puiu în prima zi de coasă. De la început a aflat că în orice meserie cel care o practică trebuie să aibă sculele necesare, pe care să le cunoască perfect și să aibă grijă de ele ca de ochii din cap. Pentru cosaș, în afară de coasă care este unealta de bază, sculele de întreținere se află în trăistuță, „mapa cosașului”, glumea Tata. Aici se află permanent următoarele: „arcerul”, o piatră naturală, de obicei o gresie, cu care se ascute coasa; „tiocul”, adică teaca în care cosașul ține la brâu arcerul, umezit în apă; „batca”, o nicovală mică pe care se bate coasa, subțindu-i-se gura cu ciocanul; „ciocanul de coasă”, un ciocan special cu ambele părți ascuțite ca ciocul de rață. Coasa nu se ascute la polizor sau la tociță ca celelalte unelte de tăiat. Dacă s-ar proceda așa s-ar pierde o parte din oțelul coasei sau poate s-ar decăli. Prin batere se prelungește viața coasei, gura ei fiind subțiată fără a se pierde nicio fărâma de material.

Un adevărat ceremonial îl constituie bătutul coasei. Cosașul își alege un teren plat, la umbră pe care așterne un covoraș. Fixează la loc potrivit în pământ batca, se așază pe partea stângă, sprijinit în cot, poziționează gura coasei pe batcă și sprijină toporișca, adică partea de lemn a coasei, pe coapsa piciorului drept, flexat. Se bate apoi de la măsă spre vârf, centimetru cu centimetru, realizându-se subțierea uniformă a coasei. Se aude o muzică specifică acestui instrument de percuție: coasă-ciocan.

În timpul cositului, gura coasei se tocește de la ierburi groase și de la vrejuri, de aceea cosașul se oprește la intervale diferite și, folosind *arcerul* din *tiocul* de la brâu, corectează ascuțișul prin treceri repetate pe o parte și pe alta a coasei, pe care o așază sprijinită pe toporiște și cu lamela la nivelul umerilor. Operația este de asemenea de o muzicalitate inconfundabilă și de un romantism specific dat de reverberația imașurilor și câmpurilor înconjurătoare.

Aflat în lanțul de trei patru cosași, Puiu aștepta cu nerăbdare ca Tata, aflat în frunte, să se oprească pentru a-și ascuți coasa, lucru pe care îl făcea și el, dar mai ales ca un necesar și binemeritat moment de odihnă.

Cositul poate fi privit ca un sport elegant și foarte complex, dar este mai ales o muncă agricolă istovitoare. De aici și reproșul, adresat celor ce se vaită lesne de oboseală: „da ce, ai tras la coasă?”

De la o vreme, în sat se practica o formulă avantajoasă, din multe puncte de vedere pentru cei care aveau oi: pășunatul și mulsul cu rândul. Adică doi sau mai mulți gospodari își adunau oile împreună și le păzeau și le mulgeau pe rând câte un lapte pentru fiecare oaie. Cum vara oile se mulg de trei ori pe zi, Puiu, care avea acum cincisprezece oi mulgătoare, stăpâna mica stână cinci zile, apoi era liber cam o săptămână. În răgazul astfel câștigat, Puiu participa la toate muncile gospodăriei ca cel mai mare dintre „bărbații tineri”. La câmp mergea cu tata la arat, ținând de coarnele plugului și îi strunea pe cai cu hățurile lungi, să nu iasă din brazdă. Adesea Tata îl lăsa să tragă singur câte o brazdă de jur împrejurul ogorului. Acasă le rodea urechile tuturor cu isprăvile sale. Tata zâmbea mândru, dar toți știau că de fapt caii ascultau de vorba domoală a Tatei și nu de hățurile din mâna voinicului.

Peste vară participa la toate muncile câmpului, dar cel mai adesea mergea cu Tata la adunatul fânului. Creșteau animale erbivore: oi, cai și vacă, adusă ca o mare bucurie într-o zi de marți, de la târgul din Roznov de tata, într-o primăvară. Pentru aceasta în fiecare an cultivau loturi cu trifoi, lucernă, parinc, o graminee folosit numai ca nutreț și borceag, un amestec de mazăre cu ovăz. Puiu începuse să cosească, având o coasă mică adaptată și bătută special pentru el de Tata. Cosea la trifoi care este mai fraged, dar încă nu era un cosaș adevărat, obosind după câteva brazde. Această muncă elegantă ca un dans era prea bărbătească. Participa însă cu spor la adunatul fânului: întorcea fânul cu furca cea cu numai două coarne, când acesta era potrivit de uscat pe o parte. Aduna cu grebla suluri mari de fân, din care tata modela căpițe zvelte pe prepelege de brad, aleși special din pădure când mergea după lemne. La făcutul căpițelor, în câmp sau a stogurilor și girezilor

pentru iarnă, acasă, Tata era un meșter neîntrecut. O artă adevărată a Tatei era și încărcatul carului, echipat cu corlată pentru fân. Corlata era o gratie specială, formată din leațuri, care mărea suprafața căruței, când aceasta era folosită pentru fân sau pentru snopii de grâu. Tata așeza pe corlată, mai întâi pe colțurile, echipate fiecare cu câte o țepușă, pe urmă pe mijloc, pale peste pale de fân în echilibru perfect. apoi le făcea una cu căruța, strângându-le la mijloc cu un drug special și ferecând totul cu frânhii și vârtejuri. Dacă nu era perfect încărcată căruța, aveai surpriza să se răstoarne la transport într-o margine de drum, ceea ce era o mare rușine, urmând a suporta toată compasiunea ironică a celor ce treceau pe lângă tine.

La prășit și secerat era mare maestru Mama, care făcea aceste munci cu o rapiditate neîntrecută.

Un calvar adevărat era prășitul dintâi la sfeclă. Trebuia rărită și salvată din buruieni sfecla, fir cu fir. Când mâncai dulceață, erai îndreptățit să spui că amare nu erau cireșele, ci sfecla din care s-a scos zahărul.

Ca și la alte munci ale câmpului, mai ales la sfeclă se practica o strategie aducătoare de optimism: prășitul pe postate. A începe munca, privind spre capătul îndepărtat, la două trei sute de pași, era descurajator. De aceea se măsurau douăzeci, treizeci de pași, adică o postată, te întorceai cu spatele la capătul îndepărtat, și munceai încurajat de capătul acum apropiat.

Dar activitatea cea mai îndrăgită de Puiu era munca la pădure unde mergea adesea cu Tata după lemne pentru provizia de iarnă. Se făceau pregătiri atente încă cu o zi înainte. Căruța era lăsată numai cu inima ei, adică lemnul puternic de stejar, principala structură de rezistență și cele două dricuri cu roțile din față și din spate. Nu se lua decât strictul necesar: țapina, topoarele, traista cu merinde și apă, un polog de fân și sacul cu ovăzul cailor. Tata era recunoscut ca cel mai priceput meșter din sat la munca pădurii, mulți doreau să meargă după lemne împreună cu el.

Era un adevărat spectacol să vezi cum Tata deplasa pe sute de metri trunchiuri imense de copac numai cu țapina. Căruța era trasă lângă câte un dâmb special ales, care devenea rampă de încărcare. Lemnele ajungeau spectaculos

în căruța prin manevre scurte cu caii, care trăgeau trunchiurile agățate la orcic cu *cioflângul*, un lanț scurt cu pană și cârlig. Totul se făcea fără muncă istovitoare, numai cu pricepere și mișcări îndelung chibzuite. Ajunse în car trunchiurile de stejar sau carpen, frumos fasonate, erau legate strâns cu lanțuri și pârgonii, spre a rezista la drumul de peste douăzeci de kilometri. Mergeau la păduri cunoscute, de mai mulți ani: la Pângărăcior, aproape de Mănăstirea Pângărați, la Agârcia, dincolo de cetatea dacilor de la Bâta Doamnei sau la Mălina, pe Calul-lapa, unde fugise Puiu de ruși.

Adesea, printre prașile sau alte munci agricole, doinenii își echipau căruțele cu scoarțe și mergeau după bracuri, adică deșeuri de scândură, la fabricile de cherestea, care se înșirau ca niște mărgelile pe malul stâng al Bistriței, în partea de apus a orașului Piatra Neamț.

Cu atitudinea pe care o avea Tata față de munca lui, nu exista ceva care să nu-i reușească.

Mândria doinenelor

Mult mai din timp, chiar după tunsul oilor, de prin mai-iunie, începeau și gospodinele pregătirile cu toate cele necesare pentru țesut, căci vrednicia femeii se măsoară în cât de mult lucra la stative.

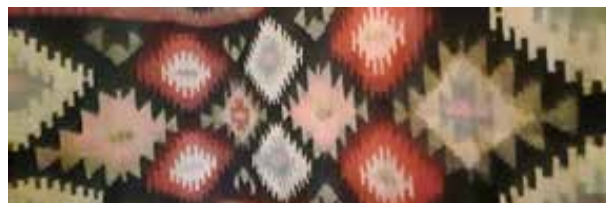
Lâna, abia tunsă și curățată de cornuți și de alte resturi vegetale, era spălată în ciubere mari cu apă fierbinte și cu leșie din cenușă de fag sau de mesteacăn. După limpezire la Cracău, gardurile erau îmbrăcate ca în niște cojoace cu lâna întinsă la uscat. Scărmănată și dată la darac, lâna intra într-un lung proces de transformare în fire. Intrau, mai întâi, în funcțiune pieptenii, alegându-se cele două calități ale lânii țurcane: părul, adică fibra lungă, bună de urzeală și canura, folosită la băteală. Urma torsul caierelor de lâna.

Puiu își amintește, că erau perioade lungi în care peste tot în sat întâlneau femei de toate vârstele și tinere fete cu furca în brâu și fusele sfârâind, de parcă o trupă de soldați torcători ocupaseră Doina. Lâna de pe fuse era apoi trecută în gheme sau în sculuri, dacă trebuia să fie spălată și vopsită. În majoritatea gospodăriilor din sat se găseau puse la păstrare, de la an la an, stativele, adică războaiele de țesut, varianta pe orizontală, cu toate componentele lor: sulul de urzeală, fusceii, ițele, vatalele, câteva spate, călcătorii, scripeții, slobozitorul și sulul de țesătură. La loc sigur, de obicei în pod, așteptau celelalte unelte de pregătire

a firilor pentru țesut: căleapul sau rășchitorul de făcut sculuri, vârtelnița, sucala, suveica, și cât mai multe țevi, croite din lemn de soc, potrivite ca lungime după suveică. Stativele se instalau, de obicei după Bobotează, la loc luminos în odaia de locuit. Operația cea mai dificilă era urzitul la care participau, practic, toți membrii familiei. Cu multă trudă erau trecute firele de urzeală de pe gheme pe *urzoii* uriași. Apoi se învelea urzeala pe sulul dinapoi al stativelor, așezându-i-se din loc în loc fusceii, pentru a se păstra firele depărtate și paralele. După aceea, fir cu fir se trecea urzeala prin ițe și prin spată până la sulul de țesătură, adică se făcea năvăditul.

De aici încolo intra în scenă meșterul țesător, care de obicei era prima gospodină a familiei, adică mama, care învățase meșteșugul sau, mai bine zis această artă, de la bunica. Fetele tinere treceau și ele pe rând, la stative și deprindeau secretele acestei îndeletniciri tradiționale a țaranului român.

Copiii participau și ei la această muncă, depănând firele de pe vârtelnița și pregătind la sucală „țăgii” pentru suveică.

Trecând pe ulițele satului în cășlegi sau în postul mare până pe la Miezul Păresimi, auzai în toate părțile bătaia ritmică a vatalelor, care însoțea această operație, în aparență simplă, de încrucișat urzeala cu bătătura, care este, de fapt, un adevărat miracol, numit țesut. După o muncă istovitoare se nășteau minunatele covoare, lăicere și păretare, se realiza stofa de veșminte sau pânza pentru cămăși și ștergere. În odaia cea bună, la loc de cinste se aduna zestrea fetei de măritat.

Chiar și acest ritual sacru a fost profanat de comuniști, care în aprilie 1950 au sigilat toate mașinile de dărăcit lâna. Comitetele provizorii comunale, cum se numeau la început Sfaturile populare, puteau desigila daracele și aproba primirea lânii la prelucrat, numai după ce se preda cota obligatorie, stabilită la un kilogram și jumătate de lâna pe cap de oaie țurcană, rasa de oi existentă pe atunci la Doina. Se putea prezenta la dărăcit numai surplusul rămas după predarea cotei, adică un smoc două de lâna. Se încheia și povestea frumoasă, a covorului fermecat.

(Va urma)

Notă: Covoarele „inșerate” în text, împodobesc acasă, *Amintirea Doinii!*

► Sara MINA,
Editura „Biscara”, București

UNIVERSUL CĂRȚILOR. INTERVIU

DIALOG DESPRE CELEBRAREA CĂRȚII

În perioada 12-19 februarie, s-a desfășurat la Tecuci a treia ediție a Salonului de Carte „LIBRIS”. Au fost invitați să-și expună creațiile publicate în 2023 toți autorii din Ținutul Tecuciului... și nu numai! Printre participanții la Salon, se numără scriitorii Virgil Pavel, Vasile Ghica, Mihaela Gudană, Ramona Sonu, Daniel Bradea, Ionel Necula, Eleonora Stamate, Tănase Dănăilă, Gheorghe Vasilache, Constantin Oancă, Săndel Stamate, Cătălin Dumitrescu, Olimpiu Zăgorean, Emil Dinga, Viorel Burlacu, Mihai Ganea, Dumitru Stoian... La categoria colaje foto-video, a încântat publicul prin creațiile sale preotul Constantin Velicu.

Managerul Casei de Cultură, organizatorul evenimentului, mi-a prilejuit, cu deosebită amabilitate, un dialog referitor la acest eveniment...

Sara Mina: Domnule Cristian Gabriel Călugăru, în 2021 începeați o frumoasă aventură, aceea de manager al Casei de Cultură din Tecuci. Ce semnificație are Salonul de Carte „LIBRIS” în panopia proiectelor dvs. de revigorare a preocupării concetățenilor față de mediul cultural?

Cristian Gabriel Călugăru: Vă mulțumesc foarte mult pentru interesul acordat activității noastre și în special Salonului de Carte, aflat astăzi la a III-a ediție. Salonul e un proiect absolut necesar având în vedere avalanșa de lucrări publicate în această zonă. Era necesară o formulă integratoare, care să-i aducă împreună pe scriitorii din Ținutul Tecuciului și care să le facă vocea mai puternică în peisajul cultural. Alături de colegii de la Biblioteca Municipală „Ștefan Petică” și de la Muzeul „Teodor Cincu”, avem multe proiecte care încearcă reobișnuirea adulților cu lectura sau ateliere pentru cei mici, făcând din citit o călătorie plină de surprize. Deși cărții îi este greu să se lupte cu *smartphone*-ul, cu dependența de imagini succedate rapid și cu informații suprasintetizate, textul scris (pe hârtie sau în format digital) rămâne singura sursă care poate da un material adevărat de lucru minții noastre...

Sara Mina: Vă rog să ne prezentați câteva repere ale scenariului derulat la ediția actuală a evenimentului cultural dedicat cărții.

Cristian Gabriel Călugăru: La această ediție am încercat dezvoltarea formatului obișnuit

prin prezentarea și lansarea cărților unor edituri importante din țară. În acest an invitatele speciale au fost Editura *Biscara* și Editura *Eikon*, ambele din București. Aceasta, din urmă, este binecunoscută scriitorilor tecuceni și mulți dintre aceștia și-au publicat lucrările aici. Pe viitor, odată cu dezvoltarea acestui proiect, intenționăm împărțirea Salonului pe mai multe secțiuni: literatură pentru copii, reviste literare, școlare etc, poezie, beletristică, studii diverse, toate în funcție de peisajul literar local.

Sara Mina: Spuneți-mi, vă rog, care este elementul novator al acestei ediții față de anterioarele?

Cristian Gabriel Călugăru: Faptul că am decis mutarea într-un spațiu mai mare, potrivit numărului din ce în ce mai mare al expozanților, dar care este și un spațiu mai ofertant logistic. E vorba de

foaierul sălii de spectacole „Ion Petrovici”, un spațiu unde s-au mai organizat și alte evenimente literare în cursul timpului. Încercăm să cooptăm școlile din oraș la acest proiect, pentru că, deși nu e un timp în care lectura să fie o pasiune prea des întâlnită, sunt mulți elevi care studiază și creează literatură.

Sara Mina: Să nu uităm că din Ținutul Tecuciului descind nume importante ale literaturii noastre: *Mircea Eliade*, *Hortensia Papadat-Bengescu*, *Calistrat Hogaș*... I-am enumerat pe cei care au avut un puternic ecou în formarea profilului meu literar și, poate nu întâmplător, în creionarea portofoliului de cărți al editurii mele.

Ținând cont de această *dulce povară a trecutului*, cum i-ați putea caracteriza, în câteva cuvinte potrivite, pe oamenii de litere de azi, din Ținutul Tecuciului?

Cristian Gabriel Călugăru: Deși numărul oamenilor de litere din Ținutul Tecuciului nu este prea mare, faptul e compensat de o inteligență vie, o dorință puternică de-a învăța și de a explora noi idei și concepte, de un spirit critic și analitic extrem de ascuțit, aceștia fiind capabili să ofere perspective complexe și adânci asupra diferitelor subiecte. De asemenea, au un respect profund pentru tradițiile locale și pentru istoria orașului lor și a zonei, încorporând aceste elemente în munca lor creativă.

Sara Mina: Mărturisesc faptul că unul dintre obiectivele mele personale este acela de a sparge cumva enclavele artificial construite în jurul noțiunii de carte, pe criterii regionale. Pentru că posibilitățile mele operaționale sunt viabile doar la o scară mică, îmi doresc nespun parteneriate în acest sens, pentru a ne (re)cunoaște cu adevărat elita culturală, oriunde ar viețui și s-ar manifesta aceasta...

Așadar, stimate domn, intenționați să deschideți porțile Salonului în următorii ani și scriitorilor din alte zone ale țării?

Cristian Gabriel Călugăru: Bineînțeles!

Ar fi un lucru extraordinar ca participanții acestui eveniment să fie din toate părțile țării. Deocamdată, încercăm cu pași mici dar siguri câștigarea unui loc central în panoplia evenimentelor culturale locale. Cred că editurile pe care le vom invita pe viitor ne pot ajuta în răspândirea mesajului nostru de deschidere culturală dar și de păstrare a unor repere care au fost atât de respectate de înaintașii noștri, dar care, iată, acum sunt blamate și trecute la index!

Sara Mina: Când am inițiat proiectul editurii, am ales publicarea în exclusivitate a scriitorilor români contemporani. În portofoliul nostru sunt prozatori, poeți, critici literari, unii, membrii ai uniunii scriitorilor, alții, cu multiple recunoașteri la concursuri din întreaga țară și nu numai... Într-o epocă în care presiunea de promovare prin mass-media și social-media poate să pună în umbră realele criterii valorice de selecție a cărții, să susții scriitorii autohtoni de azi este un deziderat dificil.

Ce părere aveți despre modul cum este promovată literatura românească actuală, în raport cu traducerile?

Cristian Gabriel Călugăru: Bineînțeles că România nu avea cum să rămână în afara curentului general. Dacă în privința studiilor de istorie, de economie, a cărților de poezie – cea mai mare parte a lor având autori români, beletristica, literatura motivațională, cărțile pentru copii fac din ce în ce mai mult loc traducerilor.

Sara Mina: De câte ori am ocazia, pledez pentru latura culturală, des neglijată, a noțiunii de responsabilitate socială, mai ales în domeniul corporatist.

Oare cum putem lupta împotriva tendințelor mercantile de a transforma cultura într-un exclusiv mijloc de profit material?

Cristian Gabriel Călugăru: Este important să educăm oamenii cu privire la valoarea culturală și artistică în sine, independent de profitul material. Acest lucru poate fi realizat prin programe educaționale în școli și comunități, precum și prin campanii de conștientizare publică. De asemenea, sprijinirea instituțiilor culturale poate contribui la menținerea accesului la cultură și arte fără influența predominantă a profitului. Participarea cât mai numeroasă la evenimente culturale, achiziționarea de opere de artă și de alte produse culturale, în mod responsabil, poate reduce dependența de marile corporații și de comercializarea excesivă.

Sara Mina: În acord cu vremurile, dar și cu dorința mea de-a face cartea accesibilă, am inițiat în 2020, de Ziua Limbii Române, un program gratuit pentru autori și cititori, numit Biblioteca Virtuală. Pe site-ul editurii se regăsesc volume în format digital disponibile tuturor. Autorii acestor cărți sunt dintre cei cu spirit novator, dar care nu renunță, totuși, la ideea volumului tipărit.

Ce părere aveți, mai poate fi cartea în format letric un real mijloc de perpetuare a culturii, un artefact viabil... într-o epocă în care mai toți ochii sunt îndreptați spre inteligența artificială, revoluțiile industriale 4.0 (actuală) și 5.0 (de mâine), către... Metavers?

Cristian Gabriel Călugăru: O, cum să nu! Rolul cărții tipărite nu poate fi luat de niciun ecran, oricâte mii de nuanțe ar conține. Deficitele de atenție și de concentrare, slăbirea capacităților cognitive, a puterii de judecată și a motivației sunt efecte ale noii modernități și sunt observabile, mai ales, de la copiii de vârstă școlară, până la tinerii studenți. Ar fi o greșală să ne lăsăm cuprinși de aceste nisipuri mișcătoare, doar pentru argumentul comodității!

Sara Mina: Foarte atractiv numele ales pentru această sărbătoare a cărții... „LIBRIS”!

Dacă ar fi ca toate volumele prezentate la Salon să poarte o vignetă, ce deviză ați alege să înfruncheze?

Cristian Gabriel Călugăru: Aș alege tot deviza Casei de Cultură: „Cultura bucuriei” – e sinteza activităților noastre din ultimul timp, e felul în care am trecut peste toate obstacolele, pășind degajați peste probleme și neajunsuri, pentru că nu înrâncenarea și autosuficiența intelectuală pot construi numeroasă trainic. Ne adresăm unor categorii de public atât de diverse încât nu putem să ni le apropiem decât în acest fel, primindu-i cu bucurie, pentru că avem multe de împărțit comunității!

Sara Mina: Timpul zboară pe negândite. Orice obiectiv are nevoie de un strop de vizionarism, dar și de o asiduă muncă de prevenire a riscului de a nu ajunge acolo unde ne dorim!

Cum credeți, așadar, că va arăta Salonul de carte „LIBRIS” la ediția cu nr. 10?

Cristian Gabriel Călugăru: Permiteți-mi să visez! Va fi plin de standuri și de vizitatori tineri, în paralel desfășurându-se și un târg de carte, iar pe scena de alături vor fi piese de teatru, în fiecare seară, susținute de liceenii entuziaști din oraș.

Sara Mina: Și muzică, evident... desăvârșind o atmosferă înălțătoare!

Iată, stimate domn, un alt punct de intersecție al modului nostru de a gândi!

Sinergia artelor, reîntoarcerea la Homo Universalis, îndemnul către acumulări integratoare de cunoștințe din varii domenii...

Toate acestea, pe fondul sporirii inteligenței emoționale, ne vor face mai buni, pregătiți să transcendem aparentele limite înconjurătoare...

*

Reiterez mulțumirile mele către domnul Cristian Gabriel Călugăru, managerul Casei de Cultură din Tecuci, făcându-mi mie însămi o promisiune, aceea de-a rămâne alături de oamenii cu viziune, care configurează și dau viață proiectelor de responsabilizare culturală a noastră, a tuturor...

EVENTIMENT

ION PETROVICI - ÎN DEZBATERE COLOCVIALĂ

► Ionel NECULA

În sfârșit, Casa de Cultură din Tecuci a revenit la vechea tradiție de a omagia anual, de ziua mondială a filosofiei, câte un gânditor din galeria valorilor românești, la care să participe și să-și dea concursul personalității importante ale vieții noastre științifice și culturale. Inițiat cu mulți ani în urmă de fostul director Viorel Burlacu, Colocviul a pus deja în dezbatere câteva nume importante din Panteonul gânditorilor români, iar faptul că în anul 2022 s-a repus în dezbatere un nume - Ion Petrovici - care a mai figurat în programul altor colocvii anterioare se datorează probabil faptului că acest an a însemnat cifre rotunde de omagiere și comemorare a filosofului.

Nu a fost un motiv de poticnire, niciodată nu se poate spune că s-a făcut suficient pentru cunoașterea și valorificarea gândirii sale filosofice, ba chiar cred că poate figura în continuare în calendarul altor omagieri viitoare, cum cred că merită un tratament asemănător și alți gânditori ceși au obârșia în aria fostului județ Tecuci.

E ceva curios în ceea ce privește gânditorii pe care Tecuciul i-a furnizat Panteonului național de valori; este vorba de cei trei gânditori cu contribuții importante la îmbogățirea bibliografiei noastre filosofice, Ion Petrovici, Ștefan Zeletin și Vasile Pârvan - toți trei s-au născut în același an, 1882. Din nefericire, în toată devenirea istorică a ținutului, planetele s-au aliniat într-un fel anumit și binecuvântat o singură dată. Suficient totuși pentru a sublinia apăsător că cei trei gânditori au avut o importantă contribuție la constituirea zestrei filosofice românești.

Încă ceva. Filosofia este o disciplină aridă, rece, pretențioasă și mai greu de asumat gnoseologic, așa că nu trebuie să ne așteptăm ca publicul să ia cu asalt sala unde se susțin colocviile. Situația aceasta poate descuraja organizatorii și-i de apreciat că actuala conducere a Casei de Cultură nu s-au inhibat de eventualitatea slabei receptări și-a înscris în programul ei manifestări de genul acesta. Publicarea comunicărilor într-un

format de carte compensează, într-un fel, numărul mic al celor care au populat sala colocviilor. De dorit ar fi ca broșura rezultată să se distribuie gratuit și să ajungă la cât mai mulți cititori. Aștept momentul când Biblioteca și liceele din oraș vor organiza diferite concursuri pe teme filosofice iar lucrarea cu comunicările colocviului va figura ca bibliografie obligatorie.

Ultima ediție s-a desfășurat în ziua de 22 noiembrie 2022. S-au dus vremurile când aceste colocvii se desfășurau în două zile pline, dar e bine că tradiția s-a păstrat chiar și într-o formă simplificată. Subliniez intervenția (online) plină de miez, de substanță și de conținut metafizic susținută de acad. **Ștefan Afloroaei** *Sensibilitatea metafizică și orientarea atenției către faptul înțelegerii* - problemă pe care Petrovici a grădinarit-o cu stăruință în toate zbaterele sale de gând. Maiorescian în toate demersurile sale - la Universitate, ca profesor cu multă audiență, la Guvern ca ministru în mai multe formule politice, la Academie - Petrovici l-a urmat și în grija ca mesajul filosofic să ajungă la public într-o formulare cât mai clară și explicită. De unde Maiorescu și-lămurit intenția în broșura *Nițică filosofie în formă populară*, Petrovici chiar a făcut filosofie în formă populară. A înțeles că pentru nivelul intelectual al societății românești din vremea sa important era să clarifice sistemul categorial cu care operează filosofia și mare parte din conferințele sale publice sau rostite la Radio este consacrată acestei intenții. Sub o formă duală și contrapunctică, Petrovici clarifică raportul dintre prejudecată și adevăr, dintre teme și tradiție, dintre diletantism și creație, dintre creștinism și naționalitate vorbește cu îndrăzneală despre legile ascunse, invizibile care ne influențează conștiința, conduita și comportamentul. *Pentru cugetarea românească*, a conchis d-l Afloroaei, *dar și alte creații spirituale, urmează să radieze într-un spațiu de viață cât mai larg și să devină, cum singur spune, bunuri obștești atât cât e posibil acest lucru.*

O comunicare interesantă a susținut (tot on-line) și prof. **Ștefan Munteanu**, - un vechi participant la aceste colocvii în anii din urmă, care explică *de ce este atras de opera lui Ion Petrovici*. Amintim în aceste succinte rânduri marginale că Ștefan Munteanu este, ca și d-l Afloroaei, unul dintre cei mai devotați comentatori ai filosofiei lui Petrovici și-n comunicarea sa reconstituie *drumul de la creația poetico-filosofică eminesciană către metafizica raționalistă a lui Ion Petrovici* și explică elementele contextuale care îl atrag către opera lui Ion Petrovici. Arată cum a descoperit filosofia lui Petrovici și paralelizează viziunea lui Petrovici cu cea eminesciană.

O relatare interesantă și inedită mai face profesorul băcăuan și despre vizita lui Petrovici la Găiceana (o comună din fostul județ Tecuci, acum în județul Bacău) și realizează la ideea din comunicare că, din cauza împrejurărilor istorice nefaste a rămas cu o operă filosofică neîncheiată și nestructurată în toate articulațiile epistemice. Oricum, era cel mai aproape de plămuirea unui sistem filosofic închis, deși vremea marilor sisteme filosofice apusese.

O prezență tonică și de bun cunoscător al dispunerilor lui Petrovici în domeniul filosofiei și al logicii a reprezentat-o **Dragoș Popescu** care a suplinit, prin prezența sa, absențele care, din varii motive, n-au putut onora invitațiile cu prezența lor fizică. Excelent cunoscător al operei lui Petrovici a lămurit, cu temeiurile la vedere, toate neclaritățile venite din public Prin prestația sa doctă și erudită și-a câștigat multe simpatii la Tecuci și-l asigurăm că va găsi întotdeauna aici prieteni statornici și loiali.

Despre cursul de logică al lui Petrovici relatează și comunicarea semnată de **Cristinel**

Munteanu care își structurează comunicarea în 11 puncte și ne convinge că filosoful tecucean chiar a fost unul dintre cei mai importanți logicieni români. Că este unul dintre cei puțini care au adus inovații în această disciplină profund conservatoare. Că aceste inovații figurează sub numele logicianului francez Edmond Goblot nu mai este vinovat tot el, vitregitul unei istorii bolnave.

Lipsește dintre comunicatorii acestei ediții expunerea părintelui **Gheorghe Joghio** care a vorbit despre dispunerile filosofice arătate de filosoful tecucean față de doctrina creștinismului. În istoria receptării și comentării viziunii lui Petrovici au existat două poziționări care l-au considerat un *apologet creștin* Este vorba de G. Modoiu și de Constantin Micu - amândoi susținând că autorul *fulgurațiilor filosofice* poate fi trecut în rândul filosofilor creștini. În această linie se integrează și intervenția părintelui Gheorghe Joghio și regret că lipsește din culegere.

Comunicarea d-lui Daniel Mazilu, care vede în Petrovici *un model* demn de urmat de mai tinerii alumni de ieri, de azi și din totdeauna și generoasa prefață semnată de Cristian Gabriel Călugăru completează fericit conținutul acestui volum sporitor de cunoaștere și poate fi citit cu folos de orice tânăr iubitor de înțelepciune și cu predispoziții pentru mirare filosofică.

Altfel, ce să mai spun? E bine că organizatorii au păstrat și-au dat continuitate tradiției, că o mare personalitate ridicată din arealul tecucean a intrat iar raza de interes a cercetătorilor și că manifestarea de la Tecuci a adăugat încă o cărămidă la construcția edificiului petrovicean, pe care gânditorul îl merită cu asupra de măsură.

Balcic panoramă

EXPOZIȚIE DE PICTURĂ

„IMPRESII AFECTIVE”

► Maestrul Sterică BĂDĂLAN

„Reîntâlnirea cu spectacolul naturii”

Noua expoziție vernisată la 1 Martie 2024 în Sala Galeriei de Artă a Muzeului de Istorie „Teodor Cincu” din Tecuci reunește lucrări ale pictorului gălățean Sterică Bădălan. Este pentru a treia oară când maestrul expune pe simezele din Tecuci, în precedentele evenimente expoziționale având la dispoziție Galerile de Artă „Gheorghe Petrașcu”, astăzi aflate într-o promisișă și așteptată reconfigurare funcțională.

Mare îndrăgostit de natură, Sterică Bădălan încântă și de această dată cu imaginile sale inspirate de peisajele fermecătoare, spații pe care le-a cunoscut mai bine cu prilejul taberelor de creație la care a participat în ultimii ani. Sunt lucrări în care peisajul este surprins în rotația ciclică a anotimpurilor și a unor momente diferite ale zilei. Predominante sunt cele dedicate anotimpurilor, tematică ce oferă posibilitatea slujitorilor penelului să folosească o bogată paletă cromatică.

De aici și culorile întâlnite cel mai frecvent în pânzele pictorului gălățean: galben, auriu, argintiu, roșu, oranj, griuri, pământ de Siena. Uneori, pictorul plăsmuiește imagini de **toamnă**, în care arborii au îmbrăcat hlamidă purpurie („Octombrie”, „Toamnă târzie”) sau în care galbenul inundă suprafața tablourilor („Toamnă în galben”, „Toamnă aurie”).

Ipostaziați într-o reprezentare frontală, copacii din lucrarea „Toamnă” par adevărate flăcări vegetale. Alteori, galbenul stins conviețuiește pe aceeași ramură cu pete de oranj, roșu și-un verde supus descompunerii, din care sevele au dispărut. Semnele toamnei se citesc reflectate și în valurile unduoase al Dunării („Reflexe”); ceața lăptoasă creează o atmosferă mohorâtă („Ceață la mal”).

Adesea, efectele acțiunii factorilor meteorologi ai toamnei sunt sugerate prin dominante de culoare („Diptic”, „Câmpina I”, „Toamnă în Deltă”). Când pictează peisajul în

anotimpul de **primăvară** ori **vară**, Sterică Bădălan trăiește la un alt ritm cromatic întâlnirea cu spectacolul naturii. Verdele ocupă cea mai mare parte din suprafața tablourilor, albul florilor este exploziv, albastrul apei se contopește cu cel al cerului.

Iernile au și ele farmecul lor, fiind plăcute ochiului, dar strecoară în suflet un sentiment de melancolie („Iarna”, „Prima zăpadă”). Există în peisajele artistului gălățean – crescut lângă maluri și grinduri înălțate printre apele Dunării și ale Siretului străbătute adesea cu barca -- o poezie izvorâtă din ființa unui om care se simte o parte din natură și trăiește în registre diferite orice întâlnire cu plaiurile natale sau cu locuri descoperite în momente semnificative care i-au marcat existența. Florile din ciclul „Buchet”, pictate pe suporturi de formă rombică (o noutate în creația artistului), transmit și ele un sentiment de tristețe iremediabilă, de regret după zilele când în tijele și corolele lor pulsa viața în toată plenitudinea ei.

Artist aflat în plină maturitate creatoare, cu o paletă experimentată, în consonanță cu mișcarea plastică din țara noastră, participant la importante

tabere și simpozioane naționale de artă plastică, Sterică Bădălan semnează astăzi, la începutul unui Martie-Mărțișor capricios, asemenea feminității căruia i se dedică frumusețea și gingășia de pe simeze, o expoziție de ținută, pe care tecucenii sunt invitați să o viziteze.

Consecvent, sensibil și modest, astfel ar putea fi caracterizat maestrul Sterică Bădălan. Are în palmares peste 35 de expoziții personale, la Galați, în țară și străinătate. La acestea se adaugă participări la numeroase expoziții de grup, fie cu lucrări de pictură, fie cu sculpturi.

Tabloul „trebuie să fie o compoziție care să te reprezinte 100%”

A început să picteze încă din clasele primare. A avut șansa să-l aibă profesor pe maestrul Nicolae Spirescu, care l-a luat la el în atelier și l-a învățat tot ceea ce înseamnă pictură. „Când eram copil îmi doream să fiu Van Gogh. Mai târziu, voiam să fiu Corneliu Baba. Fiecare perioadă din viața mea a fost marcată de un mentor”, mărturisește cu sinceritate pictorul.

La vârsta de 21 de ani a realizat prima sa expoziție. De atunci, a avut remarcabile și remarcate/apreciate expoziții, la Galați, în țară și în străinătate. Acumulând experiență și un veritabil simț al măsurii și al lucrului bine făcut, artistul plastic și-a întărit convingerea că „Într-o expoziție, o lucrare trebuie să depășească faza de studiu. Ea trebuie să fie o compoziție care să te reprezinte 100%”, punctează Sterică Bădălan.

De-a lungul timpului, a luat parte la o serie de expoziții de grup, colective, peste tot în țară, pe plan internațional, precum și în tabere de creație. Ca răsplată pentru activitatea sa, a primit și numeroase premii. În total, are peste 2.000 de lucrări. Mărturisea într-un interviu acordate presei centrale că „La începuturi, am pictat mult mai

clasic, impresionist. Dar treptat, fără să vrei, treci de la o perioadă la alta. Perioada care îmi place cel mai mult este cea în care sunt. Eu îmi văd de drumul meu...”, spune maestrul Bădălan.

Cele mai multe opere sunt inspirate din copilărie. O imagine regăsită des în picturile sale este malul Dunării, precum și culoarea albastră. „Toate sunt interpretări. O lucrare la vârsta maturității trebuie să te reprezinte, să fii tu. Să nu semnezi lucrarea, dar publicul să știe că îți aparține. Este ca și cum ai recunoaște versurile unui poet”, consideră artistul.

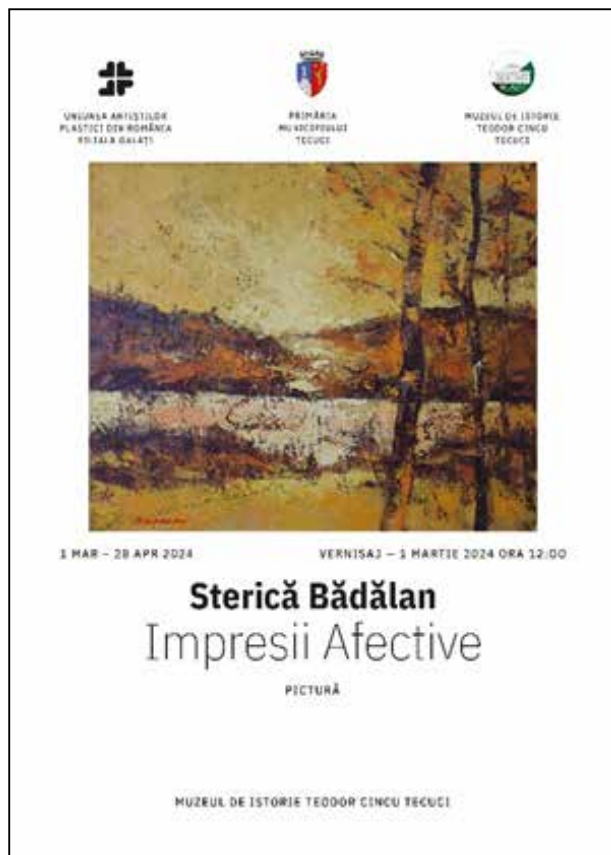

De observat originalitatea fiecăruia dintre tablouri! Maestrul a mărturisit că nu a putut face niciodată un tablou la fel. „Nu are rost să reproduc. Nu o să iasă niciodată același lucru. Eu fac structuri cu pânze, cu carton, cu relief. Îmi stabilesc un desen, îmi formez niște structuri, și apoi le colorez. Dacă aș încerca să reproduc identic o lucrare, m-aș minți pe mine însumi”, detaliază maestrul. Și iată o demonstrație practică: aici pe simezele acestei expoziții, nici măcar unul dintre tablouri, fie el peisaj, fie natură statică ilustrând flori, nu are elemente identice în abordarea estetică. Poate doar tematic să se înrudească, dar fiecare se distinge prin originalitatea transpunerii vizuale și afective.

„Atelierul. Locul în care mă regăsesc întru totul”

În prezent, timpul maestrului se consumă în micul său atelier din comuna Vânători. „Îmi place să pictez. Este ceea ce știu să fac mai bine. Atelierul este locul unde sunt doar eu și creațiile mele. Acolo mă regăsesc întru totul”, mărturisește

cu emoție. Își amintește cu drag de perioada când în atelierul său dintr-un cinematograful gălățean a legat o strânsă prietenie cu alți talentați colegi de breaslă, de discuții estetice la un pahar închinat Thaliei: George Miron, David Sava, Ioan Tudor. Îl putem adăuga și pe Dan Mateescu, artistul-tecuțean căruia îi simțim dureros absența...

Domnul Bădălan, artistul plastic Bădălan este mândru din cale afară de cei doi fii ai săi, care îi moștenesc din plin talentul. „*Cel mic face grafică și lucrează doar pe calculator, iar cel mare a terminat masteratul în picturi religioase. Am ofamilie împlinită*”, adaugă acesta.

Multe dintre tablourile de natură expuse pe simeze aici, în holul Muzeului de Istorie „Theodor Cincu” din Tecuci captivează atenția și admirația iubitorilor de artă prin faptul că sunt peisaje tonice sau care strecoară în suflet o undă de melancolie, în fața cărora trăiești la un înalt simțământ estetic sentimentul frumosului. Privite cu ochiul cunoscătorului, sunt metafore ale unor impresii afective care învăluie într-o armonie coloristică grandoarea unei naturi transfigurate. Pentru vizitatorul mai tânăr, ori neexperimentat, impactul este copleșitor. Cum e posibil ca dintr-o paletă largă de culori să te captiveze o creangă, un trunchi de copac într-un anotimp anume? Cum din aplicația cu un cuțit de vopsea, pictorul trece

dincolo de impresia bidimensională și se îndreaptă către acele 3 sau 4 G-uri? Și astfel se mărește categoria amatorilor de artă cărora noi le suntem datori cu explicații și îndrumări suplimentare.

Această atmosferă tonică o degajă și tablourile sale reprezentând flori, în care artistul folosește o materie picturală succulentă, vie, strălucitoare, punând în valoare carnalitatea, transparența tijelor, gingașia și fragilitatea modelelor sale („Maci la malul mării”, „Vază cu flori”, „Flori de câmp”, „Crizanteme galbene”, „Florile dalbe”, „Buchet”, „Parfum de roze”, „Panseluțe”). Sunt peisaje tonice sau care strecoară în suflet o undă de melancolie, în fața cărora trăiești la o înaltă vibrație sentimentul frumosului.

Pictor ajuns la maturitatea creației sale, cu un discurs plastic propriu, făurit în timp printr-o muncă asiduă și dese apariții la întâlnirile cu publicul maestrul Sterică Bădălan oferă și de această dată o expoziție de înaltă ținută artistică, dovedind încă o dată respectul pe care îl are pentru artă și pentru beneficiarii acesteia.

Cuvânt de prezentare/ **Vladimir RADU**

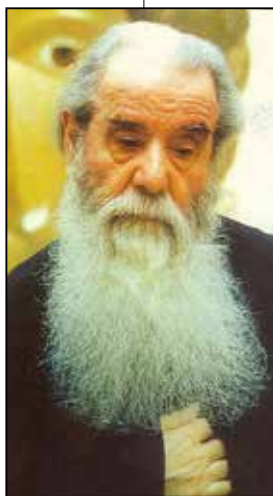

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

După instalarea sa, frecvența credincioșilor la Sfânta Liturghie era foarte redusă. Părintele a folosit o metodă foarte inteligentă de a-i determina să vină la biserică, anunțând într-o duminică cum că necuratul va veni la ora cinci în biserică, conform unei viziuni: „Fraților, seara trecută, pe când mă rugam, mi s-a arătat chiar necuratul. Acesta, cu chipul lui înspăimântător, m-a anunțat că o să vină la biserică noastră, peste trei zile, după-amiaza, la 5¹. Ce s-a întâmplat după aceea? Cum au evoluat lucrurile?... „Peste trei zile, la amiază, biserică deja dădea pe afară. Înăuntru nu mai aveai unde să arunci un ac, curtea gemea, lumea stătea agățată pe garduri. Părintele înăuntru, în altar. Din când în când, ieșea pe ușile diaconești, își privea cu îngrijorare ceasul, dădea din cap preocupat, apoi intra din nou la adăpost, în sfântul altar. Pe la cinci fără un sfert, tensiunea atinsese cote de avarie. Se putea auzi musca în zbor; cu toții își țineau răsuflarea, parcă pentru a nu speria duhul ce urma să se arate în mijlocul bisericii lor. Părintele își face apariția pentru ultima dată. Lac de apă, uitându-se tot timpul la ceas, ridicând iscoditor ochii spre cer, încet, pe ușă, s-a strecurat și preoteasa lui. Pendulul bate de cinci. Cu tonalitatea obișnuită, ca de obicei, dar celor prezenți le bubuiau deja urechile. O bătrână a leșinat de emoție, un copil a izbucnit în plâns. Doi tineri râdeau nervos, într-un colț. La cinci și un sfert, atmosfera se detensionase ușor. Chiar dacă cei prezenți veniseră să îl vadă pe dracu' gol, absența lui parcă i-a ușurat. Într-un târziu, de după catapeteasmă a apărut părintele. „Fraților, după cum vedeți și voi, dracul tot nesperios a rămas. N-a apărut, așa după cum a spus. Și voi, care ați venit așa de mulți să-l vedeți... Dar știți ceva? Dacă la întâlnirea cu „Uci-gă-l Toaca” sunteți prezenți într-un număr așa de mare, de ce nu veniți toți atâția și la Dumnezeu, că doar suntem în casa Lui? Șade frumos?”²

После его назначения мало верующих присутствовали на Святой Мессе. Отец использовал очень умный метод, чтобы заставить их прийти в церковь, объявив в воскресенье, что нечистый придет в церковь в пять часов, согласно видению: «Братья, прошлой ночью, когда я молился, мне показался нечистый. Он со своим испуганным лицом объявил мне, что придет в нашу церковь через три дня, в 5 часов вечера¹. Что случилось после этого? Как все развивалось?... «Через три дня, в полдень, церковь уже была переполнена. Внутри не было места бросать иглу, двор кишел от народа, многие забрались на заборах. Отец в алтаре. Время от времени он выходил через дьяконские двери, с беспокойством смотрел на часы, качал головой и снова заходил в святилище. Без четвертью пять напряжение накалилось, достигло вершины. Можно было слышать муху в полете; все затаили дыхание, как будто боялись испугать дух, который должен был появиться посреди их церкви. Отец выходит в последний раз. Весь мокрый, все время смотря на часы, медленно глядя на небо, а через двери незаметно улизнула матушка. Маятник указывает пять. С обычным тоном, как обычно, но у присутствующих уже гремело в ушах. Старик упал в обморок, ребенок заплакал. Двое молодых людей нервно смеялись в углу. В пять с четвертью атмосфера немного расслабилась. Даже если присутствующие пришли увидеть обнаженного дьявола, его отсутствие, казалось, облегчило всех. Позже, из алтаря, появился батюшка. «Братья, как вы можете видеть, дьявол всегда был и остался несерьезным. Он не появился, как он сказал. И вы, которые пришли в таком количестве, чтобы увидеть его... знаете что? Если на встрече с «Нечистой силой» пришли в таком большом количестве, почему не приходите и к Богу в таком же составе, ведь мы находимся в Его доме? Это красиво?»²

1. ****Dracul de la ora 5*, în rev. «Rost», nr. 12, an I, 2003, p. 8.

2. *Ibidem*.

1. *** Дьявол с 5 часов, в ред. «Рост», нет. 12, я, 2003, с.

2. Там же.

EXPRESII CELEBRE

„VENIREA LUI MESIA“

► Theodor PARAPIRU

În religia creștină, Mesia (Trimis divin, Mântuitorul) este un simbol al lui Dumnezeu ca instituție a speranței. Venirea sa presupune izbăvirea de orice cumpănă omenească, înseamnă judecată, purificare, domnia Armoniei prin credință și eternitate în ideal.

Noul Testament este prefigurat în cel Vechi prin viziunile profeților, îndeosebi cea a lui Isaia, care rezumă circumstanțele apariției lui Hristos cu sute de ani înainte de a se fi produs: „De-aceea Domnul însuși vă dă un semn: Iată, fecioara este grea, și va naște un fiu. Și va chema numele lui Emmanuel (Dumnezeu este cu noi)” Sosirea Robului Domnului va fi un triumf: „Și vei cunoaște, că eu, Domnul, sunt Mântuitorul tău, Și răscumpărătorul cel puternic al lui Iacob...”. Împărăția pe care o va întemeia va fi minunată: „Nu se va mai auzi silnicia în pământul tău. Dărăpănarea și nimicirea în hotarele tale: Ci vei numi zidurile tale: Mântuire, Și porțile tale: Laudă”. Din cartea Rut se iscă genealogia casei lui David în care se va naște Iisus, dar întruparea de Spirit Sfânt, salvatoare pentru oameni, transpare peste tot la iluminări în peste trei sute de referințe din textul Bibliei.

Evreii nu-l recunosc pe Iisus drept Mesager al lui Dumnezeu, fiindcă, datorită circumstanțelor istorice și a suferințelor în durate, îl identificau cu un eliberator de sub stăpânirile străine. Afirmatia sa că este Mesia îl pierde: „Noi avem lege, și după legea noastră trebuie să moară, pentru că s-a făcut pe sine Fiul al lui Dumnezeu”, spun acuzatorii către Pilat. În locul unei dezrobiri aparente, Iisus aducea împărăția spiritului prin dragoste și credință: „Răspunse Iisus: Împărăția mea nu este din lumea aceasta. Dacă împărăția mea ar fi din lumea aceasta, slujitorii mei ar fi luptat, ca să nu fiu dat prins Iudeilor; acum dar împărăția mea nu este de aici” (Ioan). Apostolilor le spune: „Credeti-mi, că eu sunt în tatăl și tatăl este întru mine; iar dacă nu, credeti-mi pentru însuși lucrurile mele”. Lor le făgăduiește sosirea Mângâetorului, „Duhul Sfânt, pe care îl va trimite Tatăl”: „Și eu voi ruga pe tatăl și va da vouă alt Mângâetor, ca să fie în veci împreună cu voi. Pe Duhul adevărului, pe care

lumea nu-l poate primi, pentru că nu-l vede, nici nu-l cunoaște; dar voi îl cunoașteți, fiindcă rămâne la voi și va fi întru voi” (Ioan).

Ca Dumnezeu întrupat („Eu sunt calea și adevărul și viața...”), Hristos răscumpără greșelile omenești și cheamă la respectarea poruncilor credinței: „Rămâneți în mine și eu voi rămâne în voi”. Porunca esențială este iubirea: „Aces tea vă poruncesc, ca să vă iubiți unii pe alții”.

Motivul mesianismului este omniprezent în religiile lumii, dar nicăieri nu are amploarea și intensitatea fascinantă din creștinism. Vechiul Testament este pământul roditor în care se află sămânța acestei speranțe în mântuire, în salvare din rătăcire și din sălbăticie, iar Noul Testament seamănă cu o cronică de eveniment înțeles parțial, fiindcă dimensiunile sale sunt copleșitoare pentru capacitatea umană de percepție și de gândire, de aceea el se constituie într-un adevăr revelat și se transferă în unul amănat, a cărui așteptare devine sensul existenței prin credința în Dumnezeu.

Prin extrapolare, expresia „Venirea lui Mesia” are conotația așteptării unei persoane deosebit de importante, care este în măsură să rezolve situații dramatice, complicate, într-un spirit justițiar incontestabil.

Toamnă la Cotul Piscii

PRINȚESA PROZEI FEMININE

PARCUL NESFĂRȘIT

- fragment -

► Cristina LUCA-PARAPIRU

David sună de zeci de ori, disperat, dar nimeni nu-i răspunde.

În cele din urmă, hotărî să plece în căutarea fetelor. Luă telefonul cu el – avea GPS-ul telefonului Mariei, pe care Tina îl instalase când stătuseră la bătrână și la bărbat. Nu mică-i fu mirarea când văzu că se aflau la bălci!

— Deci, m-au mințit, oftă el, de-abia apoi observă că lângă utilizator MARIA STANISLAV se afla utilizator JOHN TUCKERTOWN. Icnii: Vai de mine! Nu se poate, Tina a avut dreptate! Acolo nu e un bălci... e capcana lui John Tuckertown!

leși cât putu de repede din Terasa Mov, care dispăru în urma lui, și se avântă în pădurea din apropiere.

Alergă trei ore fără să se oprească, și se făcu ora șase seara.

Abia atunci căzu mort de oboseală. Gâfâia continuu, privirea i se încetșoșă, iar picioarele i se înmuiară.

— Ufff... Din cauza blestematei ăleia de uși, nu o să-mi mai văd niciodată sora... mormăi el. Trebuia să merg cu ele. Ah, prostul de mine! Pun pariu că erau ascunse, iar eu le-am sunat și le-am dat de gol!

Și pe loc adormi.

Fu trezit de niște țipete prelungi. David sări ca ars.

— TINA!

Apoi veni alt țipăt:

— Ajutor!!! E cineva acolo?

Se auzi un bufnet surd, iar un glas care îi aparținea Mariei izbucni în plâns.

— Tacii se răsti o voce de bărbat.

— Ce-a pățit? suspină Maria.

Se auzi alt „buf!” și nimeni nu mai vorbi.

„Tuckertown”, gândi David și înaintă prin tufișuri. Îl văzu pe bandit în apropiere și înțepeni. John Tuckertown se îndepărtă, iar David ajunse la o cabană mică. Se uită pe fereastră și le văzu pe fete întinse pe jos. Erau inconștiente.

— Psst! șopti David. Fetelor, sunt eu, David!

Dar ele rămaseră nemișcate. „La naiba, au leșinat”, gândi David. „În orice caz, trebuie să fugim de-aici înainte să se întorcă Tuckertown”.

Băiatul se strecură pe fereastră, luă o găleată cu apă rece și o vărsă pe fete. Amândouă țipară:

— Aaaaaah!

Dar când îl văzură pe băiat, răsuflară ușurate:

— Oh, ești numai tu! David, trebuie să scăpăm din lumea asta până la răsărit!

Și-i povestiră ce auziseră de la bandiți. David tăcu.

— Ce e? întrebă Tina.

— ÎI PUTEM LUA ȘI PE BĂRBAT ȘI PE BĂTRÂNĂ? Ei ne-au salvat din momente grele! se dezlanțui băiatul. Vă rog, au fost așa de buni cu noi! Nu-i putem lăsa să fie distruși, vă rog! Nu vreau să moară...

Era gata să izbucnească în plâns.

— Cred că da, zise Maria, îi putem lua, asta doar dacă vor și ei! Acum, fugi, du-te la ei acasă și convinge-i! Noi mergem să cercetăm „bâlcii”.

Copiii ieșiră pe fereastră. David o luă la goană spre casa bătrânilor, iar Tina și Maria, în direcția opusă, spre păpușile monstroase.

David alergă o oră spre casa celor doi binefăcători, dar fetelor le luă mult mai puțin. Când se aflară în fața maldărului de păpuși, Tina zise:

— Acum nu ne rămâne decât să așteptăm aici până dimineață.

Și se așezară (ca pentru ultima oară) pe un urs de pluș zdrențuit.

Dimineața, când Tina și Maria căscău și se frecău la ochi, păpușile începură să trosnească, apoi, una câte una, se ridicară în picioare.

— Fugi! zbieră Maria.

Și o zbughiră ca din pușcă spre oraș. În urma lor veneau păpușile, cu pași mari, dar alene, ca niște zombi înalți de zece metri.

Când fetele ajunseră în fața zidului, observară că David, bătrâna și fiul ei îi așteptau. Femeia stătea într-un scaun cu roțile pe care îl ținea bărbatul.

— Ce se aude? întrebă bătrâna.

— Dispare Parcul Nesfârșit, răspuse Tina.

Monștrii lui

Tuckertown!

— Și cum trecem de zid? întrebă David.

Însă, în noaptea aceea lungă, Maria avusese o revelație.

Aruncă o pietricică în zid, iar pietricica trecu prin el.

— Tot portal a rămas, zise ea, apoi se întoarse spre bărbat și spre bătrână: Treceți dumneavoastră primii!

Bărbatul, ținând strâns scaunul cu roțile, își luă avânt și trecu prin zid.

Păpușile deja călcau casele în picioare.

— Rândul tău, Maria, zise Tina și își îmbrățișă prietena.

Aceasta trecu și ea cu viteză. La urmă, Tina și David se luară strâns de mână.

Păpușile făceau prăpăd în urma lor.

Frații închiseră ochii, își luară avânt și... odată ce au trecut și ei, Parcul Nesfârșit încetă să mai existe.

Tina, David, Maria, bărbatul și bătrâna se aflau acum în același pasaj întunecos din parcul lumii pe care o știau. David avu o reacție întârziată și începu să plângă în brațele bătrânei.

— Liniștește-te, toți suntem în viață.

Tina și Maria se priviră bucuroase. Nu le venea să creadă că erau vii, după ce au trecut prin atâtea pericole!

Se întoarseră spre bătrână și spre bărbat.

— Unde o să locuim acum? întrebă el.

— Știu eu! răspuse Maria. Unchiul meu are o casă. Am să vorbesc cu el, am să-i spun că sunteți prietenii noștri, și vă va adăposti acolo.

— Mulțumim! zise bătrâna.

— Vă las adresa lui de e-mail. Și repetați asta: Suntem niște prieteni de-ai nepoatei voastre, Maria Stanislav.

Își luară adio de la cei doi, apoi David aruncă o ultimă privire pe după ușă.

— PRIVIȚI! exclamă el uluit.

Fetele se uitară și rămaseră cu gura căscată.

Parcul Nesfârșit nu mai exista, iar ușa nu mai era un portal.

Era o simplă ușă spre o casă veche, în care se aflau un fotoliu mâncat de molii, un televizor stricat și o bibliotecă de modă veche, răsturnată pe jos. Și nu, nu era niciun infractor periculos pe-acolo.

Apoi Tina și David, împreună cu Maria, căzură de acord că trecuseră prin aventura vieții lor – și probabil că nu urmau să o uite vreodată –, însă tustrei aveau sentimente amestecate știind că nu or să mai vadă niciodată Parcul Nesfârșit.

ESEU

DE LA CETĂȚEANUL TURMENTAT, LA PROFESORUL TURMENTAT ORI „TOȚI SUNTEM VINOVAȚI SAU TÂMPIȚI”

* Viorel SAVIN, *BUSTUL – Politică și mahala* – teatru – (2), Editura Rotipo, Iași, 2023

► Petre ISACHI

Motto:

„Prostul poate că nu e decât un spirit puțin pretențios, care se mulțumește cu puțin. Ar putea fi un înțelept?”

(P. Valery)

Primul mesaj al comediei tragic-absurdă, **Bustul – politică și mahala**: expertul/ politicianul în arta de a se juca cu entuziasmele, idealurile și ignoranțele poporului – un profet ce nu greșește permanent – trebuie să știe că nu poate governa oamenii, nici măcar dintr-o fictivă localitate româno-maghiaro-țigănească, numită Negru/ Fehete, în care Eroul Revoluției, Ștefan Deac, ajunge să fie identificat cu Ahasverus/ „jidovul rătăcitor”, decât numai servindu-le interesele niciodată satisfăcute. Această lege nescrisă a politicii stăpânește fără excepție lumea. În acest sens, veți observa cum interesele politico-economice, sufletești ale celor 16 personaje plus cele colective: cetățeni, muzicanți, jandarmi, nu coincid, dimpotrivă. Nici nu au cum să coincidă, din moment ce dramaturgul are grijă să-și avertizeze spectatorii/cititorii, de ubicuitatea fenomenului, de faptul că „lumea-i cum este și ca dânsa suntem noi” (M. E.): „Acțiunea se petrece într-un orașel de provincie. În Ungaria, Franța, Rusia, Slovacia, Serbia, Bulgaria etc., apartenențele etnice ale personajelor vor fi marcate adecvat – prin „nume” și „costumație” - , replicile nesuferind nici o schimbare.”

Ca în orice oraș multietnic, multicultural, „tautologic” - cum îl caracterizează sarcastic, Profesorul turmentat -, dominat demagogic de o falsă „conștiință de neam” (planificatul „magazin pentru maghiari și pentru rromi”), de prejudecăți ce trădează o prostie fără leac (episodul cu Zambilica este edificator), de (pseudo)conflictele multimilenare între bogați și săraci, generații, etnii, ideologii, sexe, perpetuate de „anofeli șovini”

și „ștrulemshoni”, afaceriști, „boanghine” și țigani cu darul furatului, români șantajabili, cameleonici, puși pe căpătuială etc., moartea suspectă a lui Ștefan Deac, la „Revoluție, în București”, și soclul „construit din mozaic venețian, masiv și inestetic”, care-l așteaptă pe Dealul cu Statuie este o adevărată mană cerească, pentru „primarele” Carol Daman, pentru Bumbă/ Tricoi, președintele Filialei Partidului Socialist, pentru Rămurel Vijelie, președintele Filialei Partida Rromilor, pentru Ștrulemshon, președintele Asociației Maghiarilor din orașul Fekete (AMOF), Cosma, vicepreședinte AMOF.

Comedia cu rădăcini la fel de adânci în Teatrul junimistului născut la Haimanale/ Ploiești, ca și **Hotel România**, a primit Premiul „I. L. Caragiale”, al Uniunii Scriitorilor din România, acordat la Colocviile Naționale de Dramaturgie, 2003. Desigur, nu doar pentru hiperbolizarea satirică a corelației politice – mahala sau pentru necesitatea reînțoarcerii spre „dreapta credință creștină”, ci și pentru implicarea ingenios-estetic-compozițional, a motivului „jidovului rătăcitor”, în pandant cu cel al Eroului revoluției. În fapt, dramaturgul bacăuan actualizează, și nu întâmplător, mitul exilatului etern, al „vagabondului transcendent”, un „anima mundi”, un erou-simbol necesar, cu o capacitate de jertfă mitică, sinucigaș etern util - nu întâmplător o salvează de la sinucidere, pe Sita, fiica lui Daman, simbolul „noului val” -, un erou ce perpetuu desacralizează somnambulismul existențial. Merită, pentru că tot am ajuns aici, să auziți mulțumirile lui Carol și

replica Profesorului care, asemenea Cetățeanului turmentat, demitizează ironic, demagogia și veșnicul spectacol al politichiei românești/europene:

„**Carol**: Nu voi obosi niciodată să îți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru mine. Mi-ai salvat fata. Lucrul acesta nu poate fi plătit cu nimic ... !

Profesorul: Ei, asta-i! Sunteți și dumneavoastră om, veți găsi vreo soluție să îi plătiți cu răul binele ce vi l-a făcut.”

Într-o lume în care plătim cu Răul, Binele făcut, unde „toți suntem vinovați sau tâmpiți”(Carol), „cretini cu fețe de bidon turtit și cocoșați de ... experiență de viață!” - „mitomana” Sita, 16 ani, ce nu mai are mult și înnebunește „de atâta planificare, de atâtea interdicții, de atâtea seriozitate”...; pe atunci nu existau telefoanele mai inteligente decât noi, ca să o salveze -, Iosif Adam, reprezentantul revoluționarilor de la „Centru”, (întodeauna există un centru pe care-l căutam aiurea toată viața și toată moartea, deși el există doar în noi) glosează asupra condiției de (pseudo) erou, de „Prometeu eșuat”, ajuns pe soclu, în cea mai fericită situație, rob al unei pasiuni oarbe, aflat în slujba „omului recent”, indiferent, egolatu sau a unui neam ce nu se mai deșteaptă „din somnul cel de moarte”, un personaj-idee, absorbit de scop, nu de ideal, precum sfântul. Să-l ascultăm:

„Iosif: (*derutat*): Carol? ... Doamnă Tatiana? ... (*Deschide ușa la bucătărie*) Sunteți aici? (Rămâne în mijlocul camerei, se privește în oglindă.) Au ieșit ...! (Siese:) Iosife, complici existența tuturor. Ce vină avea biata femeie, că tu simțea că ești monstruos. Măine pleci! Oricum trebuie să pleci. Simți cum se încarcă aerul de electricitate. Vine ploaia și vor începe iar fulgere și trăsnete care îți vor face creierul bucăți ... (*Recită*): „Vreau să fiu și eu, Doamne, în ritmul natural al devenirii, în ciclul elementelor, vreau împlinirea aspirației spre cuvenita moarte!” – Osândă ..., și pentru ce? ... E multă osândă, oglindă parșivă! Nu-l cunosc și nu-l recunosc pe cel pe care mi-l arăți! „Te rog, Doamne, trimitem-mi un înger că mă ducă pe coama muntelui Carmel! ...” (*Pauză*) Sunt un Prometeu eșuat ...! Un polonic spart! Un iepure cu coarne! (*Brusc, parcă încercând să-l sperie pe cel din oglindă.*) Bum! ... (*Încremenește așa, cu brațele ridicate, scrutează chipul celui din oglindă, apoi, cu înfinită milă de sine*) Ești un biet clown! ...”

Contaminat de zădărnicie, Iosif se întreabă hiperionic: „Și pentru cine vrei să trăiești? „Osândă ..., și pentru ce?”. Important este să crezi în ceea ce faci, în destinul tău. Revelator și misterios este faptul că de la decizia lui Iisus: „*Vei fi omul care nu moare niciodată./ Vârsta ta va fi și a mea.*”, Iosif, cizmarul, cel care a refuzat „pur și simplu”, să-l ajute pe Mântuitor, îi perpetuează de atunci până azi, moștenirea, „veșnica durere”, aleargă

din templu în templu, din cetate în cetate, fără să-l fi întâlnit vreodată și strigând fără glas, Unde este El? Îndoiala Sitei, simbol al omului viitorului, care nu are „cu ce-și plăti dreptul la libertate, dreptul la vis”, este a fiecărei promoții – „ne succedem generații și ne credem minunați”:

„SITA (*uluită*): Tu chiar crezi că ești Ahasverus?!

IOSIF: Tu chiar crezi că ești cel mai bun om de pe pământ?”

Găsesc ingenioasă – poietic vorbind - includerea lui Ahasverus, simbol al căutătorului de Adevăr, care trădează o relație privilegiată, între români și evrei. Am putea spune că românul pe care-l transfigurează Viorel Savin, în Opera sa (nu doar în Teatru) este prin suflet și prin istoria pământului său, un fel de jidov rătăcitor. Personal nu pot să uit că peste zece milioane de români locuiesc în afara granițelor și strigă fără glas, Unde este Țara mea?.

Peste filosofia „jidovului rătăcitor” – de fapt a implicării lui Dumnezeu în Istorie -, peste „unitatea” noastră politică: „*Toți țiganii v-au votat, dom primar*”(Râmurel), peste dezbaterile „academice” ivite ca din senin, „*Adevărul despre relația dintre români, rromi și maghiari*”, dresajul pentru câini în limba maghiară, „*legitimația de maghiar*”, înființarea în cadrul Primăriei a Corpului de Control al Respectării Drepturilor Țiganilor, „C.C.R.D.Ț. compus din trei membri: eu, Tuflică și Negel. Toți trei plătiți”, desigur, același Râmurel, funcționează ireproșabil, înțelegerile electorale, între Carol Daman convins că „omul face istoria și nu invers”, adică, El face istoria la Negru, cu Bumbă interesat brusc de zvonurile acuzatoare răspândite de Șturlemsohn (în realitate Gheorghe Buric, nici evreu, nici maghiar, nici țigan, ci român cameleonic, hoț de identități), dar și de discoteca de pe insulă. Iată negocierea tipică, ca la piață: interesul poartă fesul, pseudorespect, pseudoprietenie, (in)discreție:

„BUMBĂ: Dați-mi-o legal: cu ofertă în plic, cu comisie, cu proces verbal ... tot tacâmul. Fără probleme!

CAROL: Te întinzi cam mult!

BUMBĂ: Plus că semnez procesul verbal de ... licitație ... pentru *execuția statuii!* Și mai aduc și două oferte absolut necesare ca să rezolvăm aspectul legal al problemei dv. Că problema, îmi pare rău, dar ... o aveți!

CAROL (*îi dă mâna*): Ești bun, d-le președinte. Bun, bun ... S-a făcut! Dar să nu uiți că m-ai obligat. Cred că ... vom mai lucra împreună ...!

BUMBĂ: Vă asigur de întregul mei respect și de toată prietenia mea, d-le primar. Acuma că v-am fost de folos, mă retrag.”

Ca și pe vremea Cetățeanului turmentat, singurul personaj autentic, din capodopera **O scrisoare pierdută**, comedia (accentul pe a doua silabă) alegerilor, a supunerii și a manipulării este configurată cu aceleași mijloace: minciuna, femeia, dezbinarea, interesul personal, delațiunea, trădarea, șantajul, demagogia, promisiunea deșartă, iluzia, pactul cu diavolul, într-o sintagmă, prin propensiunea răului și a interesului personal. E bine de observat cum este transfigurat șantajul de către Viorel Savin, un dramaturg ce n-a avut „norocul” lui E. Ionesco, dar care ar fi făcut celebru Bacăul post-revoluționar, dacă s-ar fi găsit Cineva cu autoritate cultural-educativă, care să impună o stagiune permanentă, la Teatrul din localitate, cu câteva dintre capodoperile sale – **Funia, Poarta sau Inițierea, Bătrâna și Hoțul** etc. -, urmând, desigur, modelul Parisului:

„BUMBĂ: Au! Adică, mă scuzi, ei ... cred că au. Cică, în loc să repari școala, ai cheltuit banii pe monument. L-ai dat în execuție fără concurs. Și fără licitație! L-ai dat unei rude, amator. La două zile după plată ... ți-ai luat mașină. Cu bani cash. (*Grăbit*.) Așa zic ei! Ștrulemshon mai zice: „De unde?” – Că, fie vorba-ntr-ntre noi, n-ai avut nici un ban adunat în bancă sau la C.E.C. ... Am verificat eu!” (p. 70)

Partea a III-a din comedia **Bustul - Politică și mahala** este admirabilă atât prin „regia”/strategia „premarelui”, inginerul Carol Daman, care, deși condamnă vătaful „unic, Partidul Comunist de care trebuia să ne ferim toți”, nu înțelege de unde și cum „au apărut alții, mulți, răi, lacomi și proști”, încât Ștefan Deac, „produs al unei familii mixte româno-maghiare, prin sacrificiul său suprem ne-a adus libertatea și ne îndeamnă să avem înțelepciunea de a ne uni!”... Desigur, entuziamul și ovațiile sunt fără margini, atunci când „*Bustul său de pe Dealul Statuii ne privește dojenitor. Ștefan Deac, atât de tânăr, de înțelept și de curajos, a plecat dintre noi, pentru noi! Să nu-l dezamăgim!*”. Cel mai succint comentariu: Nimic nou sub soare, demagogie și iar demagogie!

Desigur, Profesorul, patriot-pensionar, „cu o pensie de trei rațe, șapte pâini și trei vodci”, după ce-și plătește întreținerea, este convins că am fi cunoscuți în toată Europa și jumătate din Asia, dacă Justiția și Poliția ar funcționa cum trebuie; nu înțelege însă cum eroul Deac ne-ar putea ajuta „dacă se odihnește!”, dar intuește drepturile duble ale lui Ștrulemshon, și se gândește să dea pieții în care are loc Ceremonialul dezvelirii bustului, „numele marelui primar Carol Damian” - să mai zică un oarecare, că nu avem intelectuali înplicați

activ în eternizarea Revoluției = erată a greșelilor politice din secolele trecute și viitoare, în timp ce Sitei îi vine să vomite de ceea ce vede, iar Iosif pare tot mai convins, asemenea dramaturgului bacăuan, că „un om fără dușmani este profund necinstit”. Mai curând - un ipocrit absolut, credem noi.

Cel mai reușit, personaj al acestei comedii tragico-absurde mi se pare a fi, Rămurel, cu nimic mai prejos decât eroii din epopeea eroico-comică, **Țiganiada**, de I. Budai Deleanu. Discursul lui Rămurel Vijelie, președintele Filialei Partida Rromilor, despre „pariotismul democratic” este unic în literele românești, prin umorul fin și împăcarea cu soarta: „Toți ne iubim țara. Mama România! Numai că unгурul o iubește ungurește, românul o iubește românește, iar noi, țiganii, o iubim țigănește! ...” Inteligența vie, umorul, empatia, sinceritatea lui Rămurel, convingerile necontaminate de prejudecăți cosmopolite, „originalitatea” limbajului de lemn, dreptul de a vorbi al doilea, după Carol Daman, primarul orașului „tautologic”, îi asigură conviețuirea politică, nu doar cu românii, ci și cu unгурii, evreii și alte „minorități majoritare”... Tot țiganilor, „*mâncașia-aș conștiința*”, le aparține muzica adecvată Evenimentului. Orchestra și dirijorul ei nu au doar un simplu rol decorativ în **Mahala și Politică**:

(Dirijorul tresare, face semn, orchestra intonează „Deșteaptă-te române”)

„CAROL (*strigă*): Bă, am zis să cântați! „Presărați pe-a lor morminte”, ce-am stabilit?”

DIRIJORUL (oprește orchestra): Iertare, dom inginer primare, mâncați-aș conștiința, ne-a emoționat dom plutonier Bucur care a zis „stai!”

CAROL: *Presară* și lasă vorba!

DIRIJORUL: *Presărăm*, să trăiți!”(p. 76)

Specific savinian este deznodământul comediei (dedicată criticului Mircea Ghițulescu) unde bustul deteriorat al lui Ștefan Deac seamănă, în „Întunerul sfâșiat de fulgere”, izbitor cu chipul lui Iosif Adam, cel cu un trecut „confeționat”, cum intuește mefistofelic, Profesorul. Asta-l determină, probabil, pe Carol Daman – inspirate, simbolic universale, numele personajelor - să-și amintească că trupul lui Șt. D. nu a fost găsit și că „ar fi fost ars pe ascuns la Crematoriu”. Vocile lui Carol: „*Oameni buni: un erou mort este folositor tuturor, viu, însă ... este o nenorocire!*” și ale Profesorului: „**Nu ne vom schimba niciodată**”, spun totul despre o Românie euro-atlantică. Așa se explică cum deteriorat de ploi, tunete și fulgere, continuăm să vedem **bustul lui Iosif Adam**, deși sinucigașul

util, Ștefan Deac ajută minunat, cele patru rânduri de alegeri ale anului 2024. Reamintesc viziunea filosofului Petre Țuțea, asupra unui erou de tipul celui transfigurat excelent de Viorel Savin - Ștefan Deac/ Iosif Adam:

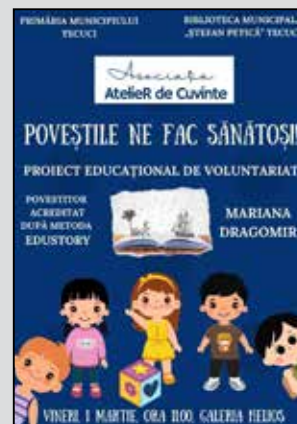
„Rob al pasiunii, capacitate de jertfă, uneori sinucigaș util, sau inutil, înec istoric prin desfășurarea în timp și spațiu, în slujba omului sau al unui neam, fiind absorbit de scop, nu de ideal, ca sfântul. Bio- și socioistorie națională și universală. Conștiința eroului este legată de *civitas terrena*, el se înecă efectiv în curgerea universală, fiind orbit de pasiune. Este determinat de o concepție a vieții și lumii, care poate fi numită uneori glorie, adică pseudoveșnicie. Nu există nemurire între cer și pământ. Cultul eroilor este un pseudocult. Ei pot fi divinizați ca-n perioada mitică, fără să li se poată schimba natura bioistorică”(Petre Țuțea, **Prometeu. Nihil sine Deo!**, p. 17)

Prin urmare, dacă în perioada mitică eroii erau sacralizați, în perioada postmodernă li se schimbă doar natura bioistorică, spre a fi folosiți ca idioți utili, desigur, în slujba unui neam, a unui ideal „pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este.”, înec istoric, cum constată Țuțea. Peste mecanismul mașinii de vot transfigurat genial și de I. L. Caragiale, în celebra comedie **O scrisoare pierdută**, dramaturgul bacăuan, Viorel Savin, satirizează original în **Bustul - Politică și Mahala**, pseudocultul eroilor, nu doar la românii, nu doar din orașul tautologic, Negru, ci dintr-o Românie în care omul este rău din propria-i voință, iar efectele malefice ale sindromului Stockholm potențează și perpetuează impostura, egolatria, lașitatea, șantajul, minciuna, trădarea, politicianismul, răutatea, frica, pseudo-victimizarea, conflictul dintre generații, religii, delațiunea, comportamentul de slugă etc., dar, mai ales limbajul colorat al inconfundabilei mahalale românești. Paradoxal, dar unicitatea, originalitatea și autenticitatea unei Cetăți, este vizualizată de mahala, oglinda adevărată, în care vezi, simți cum este guvernată țara de politicienii vremii.

Da, teatrul savinian este o școală de morală, când este bine tradus/ înțeles, citit și jucat atât pe scenă, cât și în eterna Lumea ca teatru. Simultan este un reflex al realităților văzute/ nevăzute și o reflecție ironic-satirică, activă, a omului, despre el însuși. Se înșeală cine crede că nu este pictat/ caricaturizat pentru eternitate, de cel puțin trei ori, în **Bustul. Politică și mahala**. Verificați.

AFIȘ CULTURAL-ARTISTIC (8)

B
I
B
L
I
O
T
E
C
A
M
U
N
I
C
I
P
A
L
Ă

Ș
T
E
F
A
N

P
E
T
I
C
Ă

PROZĂ

EXPLORÂND DELTA DUNĂRII (I)

Copacul cu... cormorani

► George DIMITRIU

În cea de-a treia zi de Paște a anului 2023 am pornit dis-de-dimineeață împreună cu fiul meu cel mare, Ștefan, spre Dunavățu de Jos. Ajunși pe la prânz la pensiune, am fost întâmpinați de arbori gătiți cu superbe magnolii alb-movii, ornate-n interior cu sute de puncte. Pe-un perete trona o imensă planșă care prezenta peștii din apele României alături de una referitoare la păsările migratoare, de ample hărți ale Deltei, și de-un tablou-caricatură ce înfățișa oameni politici. La loc de cinste se hodinea, înfipt într-un panou lemnos, un cap de pește cu gura deschisă - se voia hidos însă era cam știrb! Din restaurant se putea admira un pitoresc canal, vecin cu pensiunea, canal pe care se odihneau câteva bărci.

Începuserăm dejunul cu borș de pește, servit ca la Letea: zeama și cartofii în boluri iar peștele, fiert, îmbrăcat în legume, ne 'mbia de pe-un platou. Am continuat c-o saramură de crap cu mămăligă minunată așezată într-o farfurie încăpătoare, farfurie-n care locuia și un recipient cu supliment de zeamă. Nea Florin, barcagiul, și-a făcut apariția înainte să terminăm de mâncat. Fața roșie, de lipovean, n-avea pilozități; avea în schimb buze subțiri, nas consistent, și fusese plantată pe-un trup solid. L-am citit imediat:

– Aduceți un păhărel să vă torn niște pălincă ardelenească de prune.

Vine cu un pahar pentru vin, îl umplu pe jumate, însă băutura n-apucă să se hodinească.

– Încă unul?

– E bună! declară în timp ce-mi întinde paharul gol.

Îi fac plinul, stabilim planul de bătaie, însă ochii, căprui, cercetători, i se lipiseră de sticla de un litru plină cu lichid galben ca Soarele.

– Mai pun unu'?

– Nu, tre' să conduc barca!

Am coborât scările pietruite spre terasa cu piscină care avea atașat un mic debarcader și am urcat într-o șalupă. Doar noi.

Călătoria a început pe Canalul Satului, sub privirile mirate ale unei berze semețe care însă nu s-a sinchisit de noi. Străjuit de arbori, de debarcaderele pensiunilor și de ambarcațiuni, canalul găzduia și două bănci așezate pe-o platformă, la umbra unui copac. În scurt timp am ieșit în Lacul Barcaz care se lăuda cu o insulă de stuf și cu câteva rațe. Cerul se lăsase dominat de nori mari, albi. Prin intermediul unui canal de legătură străbătut de-o apă muștar, mată, încadrată de arbori ce formau parcă o boltă, am ajuns în Lipoveni. O puternică senzație de junglă îți transmitea acel canal, canal în care copaci pletoși, vernil, furau din luciul apei ca muștarul. Lăstăriș aparent timid mușca hotărât din canal când dintr-o parte când din alta, de-ți era imposibil să vezi calea de urmat. Pe-alocuri câte-o salcie plângătoare ne făcea reverențe ori fire răzlețe de stuf se odihneau pe fața adolescentă a apei. S-adunau mai multe câteodată, luând țăntoș fața arborilor. Unele crengi se înclinau dându-și parcă mâna peste canal, ca într-un dans al dragostei. Altele, verzi-muștar sau de-un verde-crud, se reflectau alături de cerul alb-gri pătat uneori cu albastru lângă stuful maroniu ce străjuia apa 'ngustă, creând un peisaj ireal. Soarele, atunci când își făcea apariția, se folosea de arbori pentru a-ntuneca apa canalului, canal prin care barca se strecura unduindu-se.

Pătrunși pe Canalul Opt am constatat uimiți cum copacii, înclinați, își uneau crengile vernil pe deasupra apei, construind parcă un pod al mirilor. Atunci când ramurile s-au despărțit cerul s-a luminat și două lișițe și-au luat rapid zborul zbatând aripile-n tandem, cu viteză. Mai încolo o lebedă traversa agale canalul însă la apariția

noastră a început să formeze cu aripile V-uri tot mai largi, călcând apa-n care-și desenase dâra.

Ne-am vărsat în Canalul Dunavăț, penetrat și el de lăstăriș și de stuf însă tatonat pe-alocuri de stâlpi de electricitate. Cerul albastru, pătat cu nori, se oglindea leneș în canalul cu apă muștar. Am trecut pe lâng' un hotel plutitor vecin c-o casă de vacanță păzită de doi câini, unul alb și unul negru - cum altfel?! Puțin mai în față, în dreptul superbului Complex Delta-Paradis, patru pui de găscă ce deprindeau înotul și-au dat examenul la trecerea noastră, scufundându-se instantaneu, cu rotiri peste cap. Complexul, străjuit de sălcii plângătoare și de-un ponton ce părea fără sfârșit, găzduia căsuțe acoperite cu stuf și o clădire impunătoare, cu acoperiș stufos ornat cu ferestre-pleoape. Canalul părea un bulevard acvatic! Din păcate, la capătul pontonului decorat cu șalupe sălășluiau un vapor și un hotel plutitor părăsite, aflate într-o avansată stare de degradare.

Ceva mai încolo canalul era străjuit de stuf pe-o parte și de arbori pe cealaltă - unii dintre ei își odihneau crengile pe luciul apei. Copacii au început să se rărească și să devină mai scunzi, ba chiar își făcuse apariția și unul ce părea uscat, fără frunze. Ba nu, avea frunze însă erau negre! Stai așa! Nu pot fi frunze, căci au cioc și coadă! Sunt cormorani negri, perfect camuflați! În zare, alți copaci purtători de cormorani. Mai mari, parcă! Ba nu, erau cuiburi! Cuiburi și cormorani! Zeci! Copacii ce străjuiau canalul aveau „rod bogat"! Ne-am apropiat ș'am trecut pe sub cuiburile mari acompaniați de chirăitul păsărilor. Câte-un pescăruș stătea înfipt pe vreo creangă, așteptând momentul prielnic pentru a fura ouă. Soarele lumina rotund, scăpându-și uneori câte-o rază, ca un laser, printre crengile pline de cuiburi. Pe malul celălalt, asaltat de stuf, un arbore singuratic, cu crengile argintii, mai mult despuiate însă pline de cuiburi și de cormorani negri, se reflecta creț în apa canalului. Din când în când câte-un ciripit melodios se suprapunea, ca un *voice over*, peste chirăitul cormoranilor din acel loc mirobolant. Pe fundal, un cer alb-albăstriu completa o paletă de culori de care nu te puteai pur și simplu desprinde. Pân' la urma nea Florin a întors barca ș'am pornit domol spre altă destinație, însă sufletele noastre au rămas multă vreme acolo!

Fragment din volumul „Prin mirifica Europă”, aflat în pregătire.

AFIȘ CULTURAL-ARTISTIC (9)

C
O
L
E
G
I
U
L
N
A
T
I
O
N
A
L
S
P
I
R
U
H
A
R
E
T

î
n
p
a
r
t
e
n
e
r
i
a
t
c
u
B
I
B
L
I
O
T
E
C
A
M
U
N
I
C
I
P
A
L
Ă

► Elena NETCU

FRAGMENT DE ROMAN

ACEST PĂMÂNT CARE MĂ UIMEȘTE

În camera arheologului Horia Suciu toate erau învălmășite. Cărți și lucruri aruncate la întâmplare pe fotolii, pe canapeaua desfăcută- unde dormea și pe care n-o mai strânsese de la moartea soției care se prăpădise într-un stupid accident, cu trei ani în urmă. Lăsase patul mereu desfăcut, dar cu cearșafuri curate, parfumate, amintindu-i de ea, femeia lui, norocul și nenorocul, iubirea și moartea, bucuria și tristețile lui, toate anotimpurile încărcate de imaginea ei, de Cleopatră imperială. Întreaga ei făptură era a unei femei voluptuoase, o grecoaică brunetă, maiestuoasă, cu ochii mari, migdalați, cu o strălucire în care se amestecau umbrele înserării, așteptând mângâiere și tandrețe. Horia o alinta mereu, îi spunea Regina nopții, o floare care emana un parfum amețitor numai seara, când nu mai rămânea din apus decât o dungă vineție și se aprindeau misterios stelele, una câte una.

Horia rămânea zile întregi în camera lui, rumegând amintiri, disperări, neputințe, iluzii deșarte, speranțe inutile. Era încă tânăr și nici nu se gândea la viitorul lui, ci numai la trecut. Se hrănea din el cu o voluptate aproape maladivă, trecutul îl secătuia de puteri ca un vampir. Și nu era nimeni pe lângă el să observe declinul trupului de patruzeci de ani care-și amplifică durerea, autodistrugându-se.

Privea mereu spre fereastră, spre faldurile perdelei somptuoase care fremătau, uneori, inexplicabil, chiar dacă fereastra era închisă.

În ziua aceea de august risipitor, în toată splendoarea lui, copt ca o pâine aburindă, privi spre fereastra unde se răsăfața un smochin în plină coacere, cu miros amăru. Ramurile atingeau ușor geamul, stârnind amintiri, dar și tentația gustului dulce-zemos. Horia privi insistent spre fereastră. Simți cum ochii i se dilatau, perdeaua se dădu ușor la o parte, camera se umbri de înserare, în timp ce dincolo de fereastră, ca într-un joc al facerii, se întrupa chipul unei femei. Și cu cât privea mai intens, cu atât formele umbroase îmbrăcau un trup de femeie. Hrisula! Femeia lui lipită de geam

îl ademenea cu un bol de smochine. Cu mâna ei prelungă și fină îi făcu semn să vină spre ea, întinzându-i un pahar cu vin dulceag-amăru. Se cufundă în înserare, încercând cu brațele să cuprindă imaginea fugară și nestatornică a unei himere, coborând treptele unui adânc amețitor, centrifugar.

– Ia, iubitul meu, este vinul pe care îl degustam în nopțile noastre tumultuoase, când ne iubeam cu un fel de nesăbuiță, prăbușindu-ne amândoi în abis. Vino, iubitul meu, în adâncul pământului, căci, deși am răscolit pământul amândoi, încă nu știm ce comori ascunde.

– Vin, iată-mă, iubita mea, șopti Horia surgrumat de emoție, nebănuind cufundarea în vis...

Aluneca din ce în ce mai repede, cu o forță gravitațională amețitoare. Era ca-ntr-un lift, înghesuit în doi metri pătrați, simțind că se sufocă. Întuneric beznă! Pierduse orice contact cu realitatea. Care realitate? Se întreba Horia Suciu, care de la o vreme era convins că realitatea are multiple fețe. Nu e una și aceeași pentru toți. Realitatea lui este învinsă, supusă unor legi gravitaționale. Se pipăia, se simțea trup încarcerat, coborând spre miezul pământului neștiut, de sub el. Mai avu încă discernământul să se vadă pe sine alunecând spre nicăieri.

Horia nu avea de unde să știe că acest "nicăieri" era o poartă spre o altă lume.

– Toată viața mea am răscolit pământul în căutarea civilizațiilor înghițite de timp, de cataclisme și de războaie, se pomeni Horia vorbind de unul singur în întuneric.

– Acum ieșim la lumină, auzi el o voce care-i sufla în ceafă.

– O, Doamne, cine ești? Nu sunt singur?

– Nu ești. Sunt Duhul Pământului, sunt fantoma ta. Taci! Aici nu se pun întrebări. Incertitudinile aparțin oamenilor muritori. O să afli poveștile lor ascunse în pământ. Vom ajunge unde ți-ai dorit o viață. La adevăruri neștiute.

– Mă minți! Adevărul nu e niciodată "adevărat", pentru că nu există adevăr absolut!

– Pentru că ești muritor, Horia!

Deodată ieșiră la lumină, una orbitoare, deasupra unei ape cu vuiet de cascadă și o boltă alburie cu sclipiri sidefii. Se vedeau păsări albe, păsări negre, zburătăcind aiurea într-un joc acrobatic, iar el, arheologul Horia Suci, se mișca într-un zbor greoi, ca un copil care învață să meargă.

– Asta e Bazinul hidrografic al Dobrogei. Aici este o năvală de apă cât Dunărea în toată lungimea ei. Rezerva lui Dumnezeu. Să nu te sperie! Când Dumnezeu a făcut lumea, s-a gândit la noi și a adunat rezerve de ape în pământ, pentru că ne iubeste, Nu se supără pe noi, nu vrea să ne piardă, dar ne dă semne, dacă încalcăm legile nescrise. Și sunt multe, Horia, multe, mintea noastră nu le poate cuprinde.

Horia se gândea că Dumnezeu vede tot, ar trebui să fie tare mândru, dar ne lasă să simțim pe pielea noastră nesăbuinta și neascultarea.

– Împinge picioarele și fă-ți vânt. Poartă-ți singur de grijă că și aici sunt duhuri rele, iar eu n-am de gând să-ți tocmesc un înger! Horia se poticnea, mișcându-și brațele circular, de parcă ar trage la rame.

– Așa, așa! În Dobrogea ta se merge pe apă, în aer și pe uscat. Aici se zboară. Nu pentru asta ai venit?

– Nu știu cum am ajuns aici sub comanda ta, Duhule, ce vei face cu mine?

– Ce te-ar interesa?

– Sunt arheolog, fantomă, vreau să cunosc tainele pământului.

– Fiule, pământul Dobrogei este unic. Are cele mai multe taine nedescifrate. Îți trebuie multe vieți ca să deslușești poveștile acestui zbuciumat pământ. Vrei să-ți mai spun că acum mii și mii de ani, Dobrogea a fost un Continent? Uite ce-a mai rămas din el! Un rest din Grădina Raiului!

– Duhule, nu știu câți ani ai, dar să știi că eu vin din secolul XXI, vreau să-ți spun că e mare tulburare pe pământ!

– Și de aceea ai plecat de nebun? N-ai făcut rău! Dacă faci un pact cu mine, o să-ți arăt toate comorile acestui adânc din Dobrogea ta!

Planând deasupra unei ape care nu se mai termina, Horia observă sub el dealuri multe care-și ondulau ierburile tremurătoare, legănate parcă de valurile unei ape nesfârșite. Brațele planau ca două aripi întinse, iar picioarele se lungeau ciudat. Privi în jos și se văzu reflectându-se în oglinda apei, metamorfozat într-o uriașă pasăre. Îl strigă pe Duhul Pământului, dar constată că a rămas singur și-l apucă frica, nemaivăzând pe nimeni.

– Unde ești, Duhule? Unde mă duci? Femeia mea mă caută!!

Dar încremeni în aer, văzându-se plutind în derivă spre nicăieri...Se gândi să amerizeze, dar nu era convins că va reuși să înoate, deși era foarte priceput, însă acum era într-un spațiu străin, nu era sigur pe ceea ce vedea, nu știa ce va găsi dacă ar lua contact cu toate frumusețile care i se dezvăluiau sub el, izbindu-se parcă de o lumină orbitoare. Auzi vuietul unei cascade și-i plăcu. "Întotdeauna mi-au plăcut cascadele. Dacă Hrisula ar fi trăit, am fi văzut împreună cascada Niagara", se gândi Horia cu amărăciune. Își aminti totuși că au văzut împreună cascada de la Bâlea-Lac. Simțea o durere în piept.

"Cine știe, poate m-am lovit în lift, sau ce-o fi fost ăla, că nu urcam, coboram. Și Fantoma asta m-a lăsat în aer!" Începu să strige, dar nu-i ieșeau decât chiah-chiah! de parcă ar fi fost un cintezo. "Doamne-fereste! Fantoma asta își bate joc de mine? Oare mi-am pierdut identitatea?"

Se lăsă cât putu de jos, atinse apa cu o aripă, dar se deplasă în direcția cascadei pentru că văzu o stâncă înaltă, sub forma unui ou bine șlefuit și ateriză pe ea.

– Oh, asta e salvarea mea! rosti el ușurat. Neputând să-și păstreze echilibrul pe acest ou uriaș din calcar, căzu în apă, simțind înțepătura unor alge. Avea o durere de-l seca la oase.

Se trezi în camera lui, căzut din pat, răsturnând carafa de apă de pe noptieră și înțepându-se zdrăvăn cu un ciob în pulpa piciorului.

Horia deschise larg ochii, constată că e dimineată, se apucă de masă, se ridică imediat, ca să oprească sângele și să-și pună un pansament.

– Drace, cum am ajuns să sparg carafa din sticlă? Ce-am căutat acolo? Apoi își aminti cu acuratețe coșmarul, de parcă i s-ar fi întâmplat în realitate.

Telefonul de pe măsută sună ascuțit. De mult voia să schimbe sunetul la telefon. Din cauza singurătății, credea el, căpătase o sensibilitate exacerbată la zgomote.

Tresărea la orice fâșăit, avea un fel de zvâcnire dureroasă a terminațiilor nervoase, de parcă ar fi fost însângerate. Apucă grăbit telefonul, oarecum iritat. La capătul celălalt, auzi vocea repezită a lui Cristache:

– Alo, ai făcut ochi, bărbate? Te-am căutat aseară, unde ai fost?

– În fundul pământului, nu știu cum se numea locul ăla, dar era o minunăție ce nu s-a mai văzut. Plutea o lumină stridentă și sidefată,

nefirească. Îți imaginezi? Și asta în adânc. Să știi că nu eram în vreo mină de cărbune, era o lume paralelă, poate mai frumoasă ca a noastră. Chiar nu-mi mai place pe pământ.

– Lasă bazaconiile, că asta a fost poate într-un vis de ăla de fete mari, că nu mai ieși din bârlogul tău de la moartea Hrisulei. Ce Dumnezeu! Nu ești nici călugăr, nici sihastru, vrei s-o iei din loc? Hai, spune, unde ai fost aseară?

Horia tăcu, nu știa cum să-i spună sau dacă merită să-i spună, fără să-l persifleze, cum făcea mereu.

Cristache începu la telefon să turuie ca o moară hodrogită:

– Scuze, te-ai ofensat?! Sunt indiscret! Bănuiesc că ai avut vreo întâlnire! A dat Dumnezeu drăguțul, să-ți vină mintea la cap! De câte ori să-ți mai spun? Morții cu morții și viii cu viii!

Horia i-o reteză scurt:

– Hei, alo! Taci! Am avut coșmar. Punct!

– Horia, echipeză-te, s-a deschis șantierul arheologic de la Cheile Dobrogei. Ne-a aprobat proiectul. Ai tot interesul să mergi. Este investiția ta!

– Du-te, eu nu merg, vin mâine!

– Ce ești nebun? Trebuie să cunoaștem echipa. Șapte specialiști și trei sunt cu utilajele. Avem de lucru. Tabăra este deja instalată. O să fie o forfotă de nedrescris!

Horia știa cât este de important acest experiment. Erau multe semne de întrebare. Trebuia să fie acolo, să nu se abată de la proiect. De ani

de zile, din cauza retragerii apelor și a eroziunii solului, e posibil să iasă la iveală vreo cetate. Era visul lui de arheolog. Horia se gândi la coșmarul lui și avu revelația că acolo în adâncul pământului Dobrogei va descoperi o altă lume. Se întreba dacă nu cumva are legătură cu coșmarul lui. ”Dacă a fost un semn?” se întreba Horia, cuprins de entuziasm. Își aminti de un alt coleg de la muzeu care făcea o pledoarie scormonirea adâncului de la Cheile Dobrogei. Peșterile acelea duc ele undeva? Colegul lui, la fel de pasionat de arheologie, îi spunea de multe ori:

– Doar să mor, Horia! Este așa cum spun eu. Centrul Dobrogei este pântecul care ascunde comori. Nu mă las până nu le găsesc, de-ar fi să scormonesc pământul cu palmele astea două.

Sărmanul! își aminti Horia, a murit anul trecut fulgerător, într-un infart, în avionul care-l ducea în Mexic la băiatul lui, însurat acolo.

Pe Horia îl apucă, dintr-o dată, febra cercetării, a descoperirii, visa că el va fi primul care va da de ceva esențial. Se ridică din pat, nu înainte de a-l anunța pe Cristache că va fi gata într-o oră.

– Bătrâne, așteaptă-mă la intersecție. Vin într-o oră.

În drumul lor spre Constanța, Cristache era într-o vervă molipsitoare. Nu-i mai tăcea gura.

– Horia, știi cum simt această plecare? Ca pe un drum spre un Paradis. Sigur vom face o descoperire epocală. Nu mă las până nu sap până în miezul Pământului!

Maci la malul mării

► Năstase MARIN

FRAGMENT DE ROMAN ÎN LUCRU

O CASĂ FRUMOASĂ

I - Meleaguri dunărene

- eseu geografic -

Oamenii, precum copacii: oameni-frunză și oameni-copaci. Ei, dar copacii – copacii trăiesc într-un singur loc, reținuți de rădăcinile lor, ancorați temeinic de pământul care i-a crescut, se mulțumesc să trăiască sub cerul liber care îi alintă cu lumina și căldura de la soare, le răcorește frunzele și crengile cu adierile vântului, iar cu stropii norilor le dă apa cea de toate zilele, mult dorită și așteptată.

Și pentru toate aceste daruri divine, copacii mulțumesc cerului cu frunzele și crengile lor îndreptate mereu în sus, tot mai sus, în foșnet de rugăciune umilă. Dar uneori, cerul îi mai ceartă, cu furtuni, cu arșiță, cu vijore și înghețuri, iar ei, în durerea lor, vuiesc a iertare, scuturându-și păcatele și crengile uscate, însă ei rămân tot în același loc, purificați și revigorați, nu-și părăsesc rădăcinile și pământul care-i hrănește, pentru că ei nu cunosc proverbul latin: „ubi bene ibi patria”.

Dar oamenii? Cei mai mulți își părăsesc ușor, mai întâi temporar, apoi definitiv, rădăcinile și locul natal. Însă oamenii-copaci adevărați nu-și uită rădăcinile și se întorc mereu la casa natală, pe care o umplu cu bucurie și speranțe. Omul-frunză se simte bine când își părăsește rădăcinile și nu cunoaște dorul de acasă. Doar uneori, îl apucă un fel de alean, rătăcind pe cărările străine, unde nici eoul nu-i răspunde, ca să-i aline suferințele sufletului.

Omul-copac nu-și uită niciodată „acasa”, pentru că aceasta se numește DOR. Acolo el a lăsat sfintele rădăcini și copilăria, cu ulița colindelor, pârâul cu sălcii, clipocitul apei din fântână, păsările din pomi, bujorii din grădină, colegii de la școală, bătrânii de la biserică, tinerii de sâmbătă seara, hora de duminică și... multe, multe altele. Pe această „acasă” o porți mereu în desaga sufletului tău, alături de icoana mamei.

Dacă pierzi această desagă, atunci toți vor privi la tine ca la o lighioană neidentificabilă.

Astfel de gânduri mă bântuie tot mai des acum, când acasă la mine nu mi-a mai rămas nicio rădăcină vie. Ca să nu uit de „acasa” mea, deseori privesc ca prostul cartea mea de identitate, unde scrie că m-am născut în comuna Traian, județul Teleorman, undeva... chiar, unde?.. Da, daa..., aproape de Dunăre, la 11 kilometri est de Turnu Măgurele, pe șoseaua care duce la Zimnicea.

Ei, dar asta-i „Valea Dunării”, cu frumoasele ei meleaguri dunărene, din partea cea mai sudică a țării. Mai precis, acele meleaguri dintre râul Olt și râșorul Călmățui, care se varsă în Balta Suhaia, aproape de Zimnicea. Aceasta este Valea Dunării din Teleorman, cu o salbă de localități, care începe de mai sus, de pe Valea Oltului, capătul șiragului fiind comuna Segarcea (Deal și Vale), înșirând spre sud comunele Lița și Odaia, până la Turnu Măgurele, aflat pe buza luncii Dunării din Teleorman, la o distanță de 4-5 km de fluviul Dunărea.

De la Turnu Măgurele, panglica argintie a șoselei se îndreaptă spre est cu smaraldele sale: Măgurele, Ciuperceni, Traian, Seaca – Năvodari (fostă Cioara) și Vânători. Dar între Ciuperceni și Traian, panglica șoselei agață o pânglicuță care atârnă spre sud, până la Poiana (fostă Flămânda), un sat aflat chiar lângă Dunăre, care are un vad celebru, despre care istoria șoptește că aici ar fi debarcat hoppiții lui Alexandru Macedon, ce s-ar fi bătut cu geții și că, tot pe-aici, arcașii lui Vlad Țepeș aruncau cu săgeți, omorând ienicerii sub privirea înfuriată a sultanului Mahomed al II-lea, aflat pe celălalt mal, de la Nicopole. Ei, uitate șapte istorice spulberate-n șuierul Timpului...

Iar acest șirag de smaralde de pe Valea Dunării este așezat pe coama acelei terase vâlurite, numită Lunca Dunării, orientată și ea pe direcția Turnu Măgurele-Zimnicea. Aici trebuie să fac o precizare despre salba de nestemate ce

strălucește sub privirile semețe ale depărtărilor albastre de dincolo de Dunăre, unde „Nicopolea cea vestită” a lui Eminescu își zornăie încărcătura istorică de pe culmile sale.

De la Vânători, panglica salbei cotește spre nord, șerpuiind pe lângă Valea Călmățuiului, până la Lisa, pe care o străbate cotind spre est, trece pe un podeț peste Călmățui, ajungând la marginea de sud a comunei Piatra, veche așezare cu târg și prăvălii la șosea. Astăzi, frumoasele prăvălii au cam dispărut, smulgând din vechea strălucire a comunei, gloria de altădată. Aici, panglica șoselei se bifurcă: spre nord șoseaua urcă până la Furculești, prin comunele Voievoda și Moșteni, sfârșind în șoseaua națională Turnu Măgurele-Alexandria-București. Iar spre sud, panglica coboară de la Piatra, prin comunele Fântânele, Smărdioasa, trece pe lângă Balta Sahaia spre Zimnicea.

Acestea sunt meleagurile dunărene care îmbrățișează județul Teleorman cu Lunca Dunării, pe o lungime de 110 km, luncă montată în filigranul de argint al fluviului Dunărea, în care sunt încastrate alte nestemate verzi, numite ostroave: Cioroiul, în dreptul comunei Seaca și Cioara, iar în aval, mirifica Belina, cu peisajele sale de poveste și misterioasele luciri argintii, unde se pescuiește știuca.

Dar amintirile mă îndeamnă să revin în Traianul natal, unde am copilărit. Când ajung la Furculești, mă cuprind emoțiile... pe unde s-o iau? Să zbor direct pe șosea, spre Turnu Măgurele, trecând prin satele Dracea și Ologi și de acolo, spre Traian? Este mai ușor și mai repede. Dar mai bine o cotesc la stânga, spre Piatra, unde mama și-a avut rădăcinile, iar eu am pierdut primii fiori de adolescent.

Apoi, când mă apropii de locurile natale, pe la Năvodari și Seaca, sufletul începe să-mi vibreze prelung, că-mi vine să chiui în neștire. Mă cuprind niște emoții înălțătoare și simt că plutesc pe valuri de Timp, deasupra bălților din copilărie, care... au dispărut. Ajung la Seaca și privesc spre luncă. Aici lângă șosea era Săratu Mare, mărginit la sud de Grindul Mare, pe unde căutam găurile de tatamoși, iar dincolo de Grindu Mare, era Săratu Lung, iar mai spre sat erau Grindul cu Știr și balta Rotundu. Mai departe... în depărtări, spre apus, balta Lișteava. Dar sufletul meu este copleșit și de actualele peisaje, pentru că... asta este „acasa” mea, fascinantele peisaje de pe Valea Dunării.

Deși pe harta fizică a României aceste locuri sunt colorate doar cu verde (reprezentând câmpiile), ele se înfățișează ca niște reliefuri combinate de deal-câmpie-luncă, toate la un loc. Lunca Dunării este largă și aerată, oferind ochiului pajiști smălțuite cu sclipiri de curcubeu, pe fond de nuanțe verzui, tivită cu zările albastrii ale dealurilor bulgărești, pe care se profilează petele de verde întunecat al pădurilor de pe malul stâng al Dunării. Sclipirile miraculoase se nuanțează magic pe lunca vălurită de grinduri, movile și depresioni, precum și de culturile diferite din luncă, încât pare ca dintr-o poveste cu peisaje fermecate.

Aceste locuri au rămas în amintirea oamenilor din Traian cu toponimul „locurile de la baltă”, deși bălțile au dispărut demult. Pentru că, pe latura de nord a șoselei se zăresc, când mai aproape, când mai departe, coastele unor dealuri mult mai înalte decât lunca, având altitudini ce variază între 30-50 m înălțime. În realitate, aceste dealuri, cu straniile lor coaste sudice, întrerupte din loc în loc de văi abrupte, formate de torenții ploilor diluviene, nu sunt altceva decât prelungirile câmpiei Burnas în lunca Dunării. De aceea locuitorii denumesc aceste forme înalte de câmpie „locurile de la deal”. În realitate, dealul este câmpia vălurită și ea, ca și lunca, în văi prelungi, uneori pe distanțe mari. Aceasta este vestita câmpie cu legendarii codri „ai Vlăsiei”, unde își aveau sălașul tâlhari de drumul mare. Dar străvechii codri au dispărut odată cu poveștile lor de groază.

Însă acum eu mă voi opri în comuna mea natală, cu care mă mândresc, pentru că are peste 5000 ha teren arabil și aceste locuri de poveste, cu o diversitate de reliefuri mirifice, care-i dau un farmec aparte: văi largi, pante abrupte, coline domoale, pante înșorite, pârâul Suraia și scurgeri torențiale adânci.

Pârâul Suraia izvorăște prin mai multe izvoare din Măgura Suria, înaltă de peste 100 m, situată la nord, la o distanță de aproape 5 km de vatra comunei Traian. Cursul pârâului trece prin Valea Suraia cu o deschidere largă, între dealuri înalte de 30-60 m, traversează vatra satului și se varsă acum într-o văltoare din apropierea Dunării. Pe vremea copilăriei mele, se vărsa în Balta Săratu Mare. La izvoare, pârâul a format o mlaștină cu smârcuri, pline de păpuriș, stuf, costrei și rogoz, adevărat rai pentru păsări de baltă. Smârcurile sunt mărginite de coline domoale, largi și înșorite.

FRAGMENT DE ROMAN

ANTICHITATEA – O FORMĂ TÂRZIE A MATRIARHATULUI

Femeia face împăratul tot ea îl conduce din umbră...

► Violeta IONESCU

Când împărații nu aveau copii, la succesiune venea o rudă apropiată. Dar soția împăratului trebuia să fie neapărat din familia unui împărat sau dintr-o familie importantă pentru a confirma pretenția lui la tron. În Imperiul Roman, împăratul Hadrianus era ruda împăratului Traianus, iar soția lui, Sabina, era fiica nepoatei lui Traianus. Antonius Pius, care l-a succedat, nu era rudă cu Hadrianus, dar soția sa, Faustina maior, descindea din sora lui Traianus.

Femeilor căsătorite cu împărați și care s-au dovedit virtuozitate li se dădea titlul de Augusta, chipul lor apărea pe monede, li se ridicau statui din metale prețioase și temple (Faustina maior, soția lui Antonius Pius, a fost divinizată și a zecea lună a anului purta numele ei). Augustele nu-și doreau întreaga putere, ci doar să li se dea atenție, să li se recunoască rolul lor real în asigurarea continuității la tron. În realitate, aveau o influență mare și puteau pune pe taler chiar viața cuiva, dacă doreau. De obicei, se vorbea nu de împărat, ci de cuplul imperial: Traianus și Plotina, Hadrianus și Sabina, Antonius și Faustina etc.

Vom aminti aici câteva din femeile care au rămas în istorie, fie cu numele, fie cu faptele lor, datorită poziției pe care au ocupat-o pe scena lumii.

Lucius Cornelius Sulla (138 î. Hr. - 78 î. Hr.), general și om politic roman, *dictator* care a încercat să constituie o formă nouă de stat, eșuată, s-a căsătorit la bătrânețe, pentru a cincea oară, cu tânăra Valeria, sora oratorului Hortensius, divorțată și ea nu de multă vreme.

Marcus Tullius Cicero (106 î. Hr. – 43 î. Hr.), filozof, politician, jurist, orator, teoretician politic, consul de la sfârșitul Republicii romane, s-a despărțit după 30 de ani de soția sa **Terentia**, mama copiilor săi, pentru a se căsători, la 57 de ani, cu o tânără bogată. Terentia s-a recăsătorit și ea de două ori, cu istoricul Salustius și cu Mesala Corvinus.

Gaius Iulius Caesar (100 - 44 î. Hr.) a avut ca primă soție pe **Cornelia Cinna Minor**, care a murit în anul 69 î. Hr. Rămas văduv, Cezar s-a recăsătorit peste doi ani cu **Pompeia**, nepoata rivalului său politic, Sulla și fiica lui Pompei, de care a divorțat

pentru că asupra ei planau bănuiele de infidelitate. În calitate de soție de pontifex, ea ar fi trebuit să organizeze serbările în cinstea zeiței Bona Dea, din decembrie, un ritual sacru, consacrat numai femeilor. Dar un bărbat, deghizat în femeie, a reușit să pătrundă în clădire, ceea ce a fost considerat un sacrilegiu, în urma căreia Pompeia a primit o scrisoare de divorț chiar dacă nu era vinovată. Pentru că: „*Soția lui Caesar, ca și întreaga sa familie, trebuie să fie deasupra suspiciunilor!*”

În anul 48 î. Hr. Caesar a ajuns în Egipt, la Alexandria, și a avut relații intime cu **Cleopatra a VII-a** (care împreună cu fratele ei Ptolemeu al XIV-lea, conducea Egiptul), ultima reprezentantă a dinastiei Ptolemeilor, cu educație aleasă, cultură bogată, cunoștea 5-6 limbi, literatură și filosofie greacă. Era tipul femeii interesate care pune pe primul plan interesul politic. Și avea și pretenții de origine divină, ca toți faraonii din Egipt. În urma lor s-a născut un fiu, Caesarion. Ea a venit la Roma împreună cu fiul său, a stat la o vilă a lui Caesar, iar după asasinarea lui s-a întors în Egipt, unde și-a ucis fratele și l-a declarat pe Caesarion drept co-rege.

În acest timp, Caesar fusese căsătorit cu **Calpurnia**, o soție bună și supusă, care a visat, în noaptea de dinaintea asasinatului că soțul ei va fi ucis și l-a avertizat, dar el nu a ascultat-o.

Cezar a mai avut o amantă numită **Sulpicia**, căreia i-a oferit o perlă în valoare de 6 milioane de sesterți (Suetonius, *Viața lui Cezar*, 50).

Sora lui Caesar: **Iulia minor** (n. 51 î. Hr.) a fost căsătorită cu M. Attius Balbus (n. 59 î. Hr.) și a avut-o pe Attia (n. 43 î. Hr.), căsătorită cu C. Octavius – ei fiind părinții viitorului împărat Octavian Augustus, pe care Caesar l-a decretat ca moștenitor la tron.

Marcus Antonius (43 î. Hr. – 30 î. Hr.) susținător al lui Caesar, membru, alături de Octavianus și Lepidus, al celui de-al II-lea triumvirat. Era căsătorit cu **Fulvia**, când a întâlnit-o pe **Cleopatra** la Tarsos, în anul 41 î. Hr., în timp ce ea, vrând să și-l facă aliat, i-a ieșit în întâmpinare pe râul Cydnus, într-o corabie cu pupa aurită,

pânzele de purpură și vâslele de argint care se mișcau cadențat în sunetele flautelor și lirelor... Era strălucitor înveșmântată, stătea sub un baldachin cusut cu fir de aur, înconjurată de copii-Eros și de Nereide. Parfumurile ce ardeau pe navă înmiresmau malurile până departe... Se spunea: „*E Venus în persoană! Merge să-l întâlnească pe Bacchus!*”...

S-au întâlnit, el a rămas vrăjit, au format pe loc o alianță și au devenit amanți. A petrecut cu ea iarna la Alexandria, dar a fost nevoit să se întoarcă la Roma. Între timp, Fulvia a murit, iar Antonius, pentru a pecetlui pacea cu Octavianus, s-a căsătorit cu sora lui, **Octavia minor**. Cu ea a avut doi copii, iar cu Cleopatra doi gemeni. Între timp, Antonius a plecat din nou la Alexandria, după care s-a căsătorit și cu Cleopatra la Antiohia – deși era căsătorit cu Octavia! Octavianus a aflat și triumviratul s-a destămat, după care l-a înfrânt într-o bătălie decisivă la Actium, în urma căreia Antonius și Cleopatra s-au sinucis.

C. Iulius Caesar Octavianus Augustus (27 î. Hr. – 19 d. Hr.) – soțiile lui; **Clodia**, **Scribonia** și **Livia Drusilla** (58 î. Hr. – 29 d. Hr.), fosta soție a lui Claudius I, cu 10 ani mai tânără; ea a fost și consilierul său, singura pe care a respectat-o și a iubit-o toată viața. În vechiul Drept Roman, un bărbat își putea ceda soția altuia, în schimbul dotei. Așa a luat-o Augustus pe Livia. Pieptănătura ei: o cărare separa în față părul strâns în coc la spate, iar cel din față era împletit în cozi ridicate în suluri pe frunte.

Cu Scribonia a avut doi copii: M. Claudius Marcellus (n. 23 î. Hr., căsătorit cu Lulia, fosta soție a lui Tiberius, fiul Drusillei) și Vipsanius Agrippa.

Augustus a luat măsuri pentru a împiedica divorțul. Urmarea a fost că, în următorii 200 de ani, femeile își repudiau soții, știind că își pot retrage zestrea.

Tiberius (14 - 37) – prima sa soție a fost **Vipsania**, pe care a iubit-o, dar a trebuit să renunțe la ea, acceptând o căsătorie politică, când împăratul l-a proclamat *princeps*, cu **Iulia maior**, fiica lui Augustus. Cu toate acestea, el s-a retras timp de zece ani din viața publică, exilându-se de bună voie în insula Rodos.

Decimus Claudiu Nero Germanicus – fiul lui Nero Claudius Drusus Germanicus și al **Antonieii maior**, general al Imperiului roman, căsătorit cu **Agrippina maior** – despre care se spunea că avea o cămașă țesută cu fir de aur. Cu ea a avut o fiică, **Agrippina minor Iulia** (15-59)

Caius Iulius Caesar Augustus Germanicus/ Caligula (37-41) a avut mai multe soții. A fost căsătorit cu **Milonia Caesonia**, a patra și ultima lui soție (anul 39 d.Hr.), care l-a intoxicat cu afrodisiacele oferite de ea. Amândoi au fost asasiinați în anul 41.

Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus/ Claudius I (41-54) a fost căsătorit a treia oară cu **Valeria Messalina** (17/20–48), fiica Domitiei Lepida minor (fiica cea mai mică a consulului Lucius Domitius Ahenobarbus și a Antoniei Maior) și a lui Marcus Valerius Messalla Barbatus; verișoara paternă a lui Nero, verișoara de gradul 2 a lui Caligula și strănepoata lui Augustus. O femeie puternică și influentă cu o reputație promiscuă. Purta coafuri complicate. Fratele mamei ei, Gnaeus Domitius Ahenobarbus, a fost primul soț al viitoarei împărătese Agrippina minor și tatăl biologic al viitorului împărat Nero, ceea ce-l face pe Nero verișor primar al Messalinei, în ciuda unei diferențe de vârstă de șaptesprezece ani. Bunicile Messalinei, Claudia Marcella și Antonia Major, au fost surori vitrege. Claudia Marcella, bunica paternă a Messalinei, a fost fiica surorii lui Augustus, Octavia cea Tânără, prin căsătoria ei cu Gaius Claudius Marcellus Minor. Antonia Major, bunica maternă a Messalinei, a fost fiica cea mare a Octaviei prin căsătoria ei cu Marc Antoniu și mătușa maternă a lui Claudius. A existat, prin urmare, o cantitate mare de consangvinizare în familie.

Se spune că Messalina purta o plasă de aur care îi susținea bustul. Din unirea lui Claudius I cu Messalina s-au născut doi copii: o fiică, **Claudia Octavia** (născută în anul 39 sau 40 d. Hr.), viitoare împărăteasă, sora vitregă și prima soție a împăratului Nero, și un fiu, Britannicus.

Când Caligula a fost ucis în anul 41, Garda Pretoriană l-a proclamat pe Claudius noul împărat, iar Messalina a devenit împărăteasă și a intrat în istorie ca o femeie crudă, prădătoare și nesățioasă sexual. Soțul ei era condus cu ușurință de ea, necunoscând numeroaselor ei acte de adulter. În anul 48 AD, el a plecat într-o călătorie și când s-a întors a aflat că Messalina s-a căsătorit cu ultimul ei amant, senatorul Gaius Silius. În timp ce mulți ar fi poruncit uciderea ei, împăratul i-a mai oferit o șansă. Văzând acest gest ca pe o slăbiciune, unul dintre ofițerii săi superiori a ordonat, fără știrea împăratului, uciderea Messalinei. La auzul veștii, împăratul nu a reacționat și a cerut pur și simplu un alt potir de vin. Senatul Roman a ordonat apoi o *damnatio memoriae*, astfel încât numele Messalina a fost eliminat din toate spațiile publice și private, iar toate statuile ei au fost distruse.

Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus a al cincilea împărat roman al dinastiei Iulio-Claudiene (54 – 68), căsătorit cu frumoasa **Popeea** (care pentru a rămâne veșnic tânără se scălda în lapte de măgăriță!). Fiica lor era **Claudia Augusta**. Mama sa, **Agrippina minor Iulia**, era sora lui Caligula, strănepoata lui Augustus, nepoata

lui Marcus Agrippa, nepoata și soția lui Claudius. S-a născut în Opidum Ubiorum, numit mai târziu în cinstea ei Colonia Agrippinensis (astăzi Köln). A fost exilată (39-41) pentru conspirație împotriva lui Caligula. Primul ei soț, Cnaeus Domitius Ahenobarbus, a fost tatăl lui Nero. Acuzată de otrăvirea celui de-al doilea soț (49), s-a căsătorit cu unchiul ei, pe care l-a convins să-l adopte pe Nero (născut în anul 37) ca moștenitor, în locul celui alt fiu al său, Britannicus. În anul 50 a obținut titlul de *augusta*. L-a otrăvit pe rivalii fiului ei și, în 54, când Claudius a murit, a fost bănuită că l-ar fi otrăvit și pe el. A devenit regentă când Nero a preluat tronul, la 16 ani, dar și-a pierdut treptat puterea. Nero a încercat să o omoare când ea s-a opus uneia din aventurile lui, iar în final a ordonat uciderea ei la reședința acesteia de la țară.

Caesar Vespasianus Augustus (69-79) a fost căsătorit cu **Domitila maior** cu care a avut trei copii: Titus, Domițian și **Domitila minor**.

Titus Flavius Vespasianus (79-81), fiul lui Vespasian – soția lui, **Calpurnia** (ca și soția lui Caesar), pură, venerabilă, din familia Censorinilor, adică a Pisonilor. A avut un singur bărbat și a fost venerată ca o preoteasă, dintre cele mai sfinte femei. Statuia ei, din piatră aurită, se afla la Roma, în Templul lui Venus. Se spunea că ea avea niște perle care proveneau de la Cleopatra și un platou de 100 de livre de argint, pe care era reprezentată istoria strămoșilor ei. Casa lor de la Roma, foarte frumoasă, s-a păstrat mult timp lângă casa Flavior.

Marcus Ulpius Traianus (96-117) - soția lui, **Plotina Pompeia**, originară din Nemausus (Nîmes, Franța), era o femeie demnă de toată cinstea. L-a ajutat pe Hadrianus să îmbrace purpura, deoarece Traianus a murit subit (de apoplexie) în Cilicia, la Selinota și nu a avut timp să lase un testament. Dar, cu câteva zile înainte, îl adoptase, iar Plotina a dat mărturie că împăratul l-a desemnat pe Hadrianus ca succesor.

Sora lui Traianus, **Marciana**, ca și nepoata lui, **Matidia** au purtat titlul de Augustă. Ambele obișnuiau să își aranjeze cozile în diademe înalte ca niște turnuri.

Publius Aelius Hadrianus/ Adrian (117-138) a fost căsătorit cu **Vibia Sabina** – fiica nepotei lui Traianus, **Matidia** și mătușa lui Marcus Aurelius. Hadrianus l-a destituit pe Suetonius pentru că, în lipsa lui, s-a purtat mai familiar cu Vibia Sabina decât cerea protocolul și respectul față de casa imperială. Și-ar fi lăsat și soția (care era aspră și posacă) dacă ar fi fost un simplu particular! A doua soție a fost **Domitia Paula**.

Antoninus Pius (138-161) era căsătorit cu **Annia Galeria Faustina maior**, o nepoată a lui

Traianus, cu care au avut doi fii și două fiice. L-a reproșat că dă prea puțin alor săi, iar el i-a replicat: „Ești nesocotită! De îndată ce am ajuns la domnie, am pierdut și ceea ce aveam mai înainte!” După moarte, a fost divinizată și a zecea lună a anului purta numele ei. În onoarea ei, Pius a înființat instituția „*Tinerele faustiniene*”. După moartea soției, Pius, a mai avut o concubină, **Galeria Lysistrata**, care i-a fost libertă.

Marcus Aurelius Antoninus (161-180) a avut o logodnică, la 15 ani, când a îmbrăcat toga virilis, pe **Fabia**. Soția lui, **Annia Galeria Faustina minor**, fiica lui Pius și a Annei Galeria Faustina maior. După mamă se trăgea din Hadrianus, cu Traianus drept străbunic (bunica lui Hadrianus era soră cu Traianus). Se știe că purta, la recepțiile de la curtea imperială, coafuri deosebite, pe mai multe etaje, în formă de semicerc, cu cârlionți, fiecare etaj fiind susținut de un ac de păr. Copiii lor: **Lucilla Annilla**, căsătorită cu Lucius Aurelius Verus, apoi cu T. Claudius Pompeianus; al doilea copil: M. Aurelius Verus și al treilea: Commodus. Faustina a fost îndrăgostită nebunește de un gladiator, fapt care amenința să știrbească autoritatea imperială. Un consiliu de vraci, poeți, astrologi, medici, întrunit la voința împăratului, a recomandat să i se administreze infidelei un filtru. Ea l-a băut și s-a vindecat (versiunea oficială). În realitate, gladiatorul a fost înlăturat, căci este singurul caz când cineva scapă după ce bea un filtru preparat din sucuri de madragoră, laptele cucului, lobodă puturoasă și alte plante toxice!

Faustina minor a murit subit, undeva, la poalele Munților Taurus, în satul Halala (Cappadocia), devenit colonia Faustinaopolis. Templul ridicat în onoarea ei a fost dedicat mai târziu lui Heliogabalus. Tot în memoria soției sale, Marcus a întemeiat o fundație pentru fetele sărace „*Puella Faustianae*”, a numit-o „*Mater castrorum*”, pentru că a fost cu el în taberele de vară, iar senatul i-a acordat apoteoza. Fabia a încercat să-i ia locul Faustinei, dar el și-a luat concubină pe fiica procuratorului soției sale, pentru a nu aduce mamă vitregă copiilor săi.

S-a spus că fiul ei, Commodus nu ar fi fost al lui Marcus, ci al unui gladiator – de unde și predilecția acestuia pentru luptele cu gladiatori.

Pe toți amanții Faustinei, Marcus Aurelius i-a ridicat în rang. Pe unul dintre ei, Tertulius, l-a găsit luând masa cu ea.

Sora mai mică a lui Marcus Aurelius – **Annia Cornificia** i-a moștenit întreaga avere; bunica după tată a lui Marcus Aurelius – **Pupilia Faustina** era fiică de consul; mama lui Marcus Aurelius era **Domitia Lucilla**, și ea fiică de consul.

Lucius Aurelius Verus (161-169) – soția lui, **Annila Lucilla**, fiica lui Marcus Aurelius. După ce Verus, venit din Orient, a murit de ciumă, ea s-a căsătorit înainte de a-i fi trecut doliul cu bătrânul Claudius Pompeianus (fiu de cavaler roman din Antiohia), dovedind că prețuia oamenii după merite, nu după rang – ceea ce nu a plăcut romanilor, deoarece ea era totuși o Augusta și fiica unei Auguste!

Lucius Aelius Aurelius Commodus Antoninus/ Commodus (171-192) – a murit otrăvit în urma unui complot dintre sora și concubina lui, **Marcia**.

Lucius Septimius Severus (183-211) – originar din Leptis Magna, Africa. Mama sa era **Fulvia Pia**. Prima lui soție a fost **Paccia Marciana** (ca împărat, i-a ridicat statui); după moartea ei, a început să cerceteze în zodii destinul fetelor de măritat (el însuși era priceput în astrologie). A auzit că există în Syria o fată al cărei destin spunea că se va căsători cu un rege și așa s-a căsătorit, la 33 de ani, cu **Iulia Domna**, găsită prin intermediar, de comandantul legiunii a IV-a Scythica. Era născută la Emessa, fiica lui Iulianus Bassianus, mare preot al zeului Baal, o femeie seducătoare, scilicet de frumusețe și inteligentă, plină de ambiție care l-a captivat de prima dată. Îi amintea soțului ei să nu uite că i s-a prevestit că va fi împărat... l-a fost alături în lungile lui campanii, era ca o a doua Agrippina minor (mama împăratului Nero). L-a încurajat și l-a sfătuit tot timpul pe soțul ei.

Când a ajuns împărat, Severus a încărcat-o de onoruri. Prin ea, Roma s-a umplut de sirieni, de viață mondenă cu aură intelectuală. primind în cercul său filosofi, doctori, juriști, literați. Era înconjurată de poeți: Oppianus și Gordianus, de medicul Gallienus, de eruditul în toate Serenus Sammonicus, de biograful Diogene Laertius, de istorici ca Athenaeus Aelianus, Apuleius (autorul romanului „Măgarul de aur”), de filosofi neopitagoricieni și neoplatonicieni ca Ammonius Saccus (care îi întreținea curiozitățile mistice și oculte), de gânditori de seamă, ca Aphrodisias, șeful școlii aristotelice și Philostratos din Lemnos și de istoricul Dio Cassius.

La cererea ei, Philostratos a scris „Viața lui Apollonius din Tyana” – celebru magician și taumaturg care uimea prin trucurile sale audiența, pentru care i-a pus la dispoziție un bogat material documentar.

De asemenea, o vizitau juriști mari, ca Aemilius Papinianus, sirian înrudit cu ea, împreună cu elevii săi: Ulpianus Paulus, Callistratos, Arrius, Menander etc., mulți orientali. Septimius Severus, încântat de preocupările soției sale intelectuale, le sprijinea bănește și uneori asista la aceste reuniuni.

Fiul ei, Bassianus, a fost instruit de pedagogul Antipater din Hierapolis (a scris „Istoria Severilor”, pierdută azi).

A fost salută pe inscripții ca „*Mater castrorum*” (ca Faustina lui Marcus Aurelius) sau „*Mater patriae*” (ca Livia lui Augustus) sau „*Mater senatus*” (titlu nou). Peste o sută de busturi, camee, picturi murale, basoreliefuli, medalioane vorbesc de frumusețea ei. Pe cap purta o claie de păr ondulat, adunat sub ceafă. Avea trăsături proeminente, obraz mare, nas acvilin, ochi larg deschiși, gură mică, privire inteligentă (dar șireată), bărbie moderată (tipic siriană). Ca și soțul ei, folosea magia, ghicitul, vrăjitoria, horoscopul.

Atât Septimius Severus, cât și fiul său Bassianus (Caracalla), i-au încredințat frâne importante în guvernare. Bârfele au poreclit-o „locasta” (după mama lui Oedip) pentru pretinsele ei legături incestuoase cu Caracalla. După ce Caracalla l-a ucis pe fratele său Geta în brațele mamei sale, unde se refugiase, Iulia Domna, bătrână și bolnavă, s-a lăsat să moară prin inaniție voluntară.

Împreună cu sora ei, **Iulia Maesa** și ficele sale, **Iulia Soemias** și **Iulia Mamaea**, a influențat punerea pe tron a fiilor ei Bassianus (Caracalla) și Geta (de 8-9 ani), a fiului Iuliei Soemias (Heliogabalus), apoi a fiului Iuliei Mamaea (Alexander Severus), tineri și ușor de manipulat. După moartea Iuliei Domna, Septimius Severus s-a căsătorit cu **Paccia Marciana**.

Septimius Severus a avut două fiice de la prima căsătorie. Pe una a căsătorit-o cu Probus, pe cealaltă cu Aetius. A vrut să-i dea ginerele funcția de pretor, dar acesta a refuzat: „E mai puțin onorabilă funcția de pretor decât aceea de ginere al împăratului”, a replicat el. Pe ambii gineri i-a făcut consuli și i-a îmbogățit.

Lucius Septimius Bassianus Caracalla (198-217) – a fost sprijit și sfătuit tot timpul de mama sa, Iulia Domna. A fost căsătorit forțat cu **Fulvia Plautilla**, fiica lui Plautianus, cel mai bogat om al vremii. Dota ei era cât pentru... 50 de fiice de regi! - cu toate astea, el o ura și în scurtă vreme și-a ucis socrul pentru trădare, motiv inventat, i-a exilat fiii în insulele Lipare, iar pe soția lui a alungat-o și a poruncit să fie ucisă.

Se zice că Fulvia Plautilla, obișnuită cu răsfățul, obișnuia să apară în public cu bijuterii de 40 milioane de sesterți!

M. Aurelius Antoninus Heliogabalus (218-222). Tatăl lui era Sextus Varus Marcellus, iar mama, **Soemias**, soră cu Iulia Mamaea, ambele ficele ale lui Iulia Maesa, sora Iuliei Domna. Devenit împărat, Heliogabalus nu făcea nimic fără mama sa. Din prima zi a cerut să vină în Senat și mama

sa. A venit, s-a așezat pe un scaun lângă consuli, a fost martoră la semnături și la redactarea hotărârilor senatului. Nu lua cuvântul, însă numai prezența ei influența deciziile senatului. Era prima dată când o femeie a intrat în senat în locul unui bărbat, cu titlul de „clarissima” (preastrălucită). Iar pentru ea, a creat un senat al femeilor - *senatul Symiamirei*, de pe muntele Quirinal, unde se dădeau decrete dintre cele mai ridicole despre chestiuni femeiești, ca de exemplu: cu ce îmbrăcăminte să iasă în oraș, care pe cine să lase să treacă înainte, cine să aibă întâietatea sărutului, cine să meargă în trăsura cu arcuri, cine pe cal cu șa, care fără șa... Iar cele care aveau dreptul la șa, cum trebuie să fie șaua, numai din piele, din piele și os, din piele și fildeș, din piele cu încrustații de argint, care să aibă pietre, aur la încălțăminte... și tot așa. Iulia Mamaea și Iulia Maesa au purtat titlul de Augusta.

Heliogabalus era un bărbat desfrânat, care s-a căsătorit cu femei și cu bărbați deopotrivă. O soție i-a fost **Cornelia Paula**, apoi s-a căsătorit cu vestala **Aquila Severa** - sub motiv că el era preot și trebuia să se căsătorească cu o preoteasă! - după care s-a întors la Cornelia și la bărbații: Protogene, Gordius și atletul Hierocles (cu care s-a căsătorit, împăratul fiind pe post de „soție”). De altfel el a batjocotit tot ce era sfânt nu numai în religia romană, ci în toate religiile, vrând să impună cultul său în toate, în: focul Vestei, Paladiul (statuia zeiței Pallas Athena, care oferea protecție Romei), scuturile sfinte, religia iudeilor și samaritenilor, cultul creștin. Imediat după Heliogabalus, a fost interzisă cu desăvârșire prezența vreunei femei în senatul roman!

Marcus Aurelius Alexander Severus (222-235) – mama lui era **Iulia Mamaea**, tatăl Cessius Macrianus, iar bunica era **Iulia Maesa** (Varia). El trăia pur și simplu sub fustele mamei și bunicii sale, cărora le cerea sfat prin scrisori. Nu era în stare să ia hotărâri de unul singur. Era căsătorit cu **Maemia (Seia Herennia Sallustia Barbina Orbiana Augusta)**, dar soacra o persecuta, motiv pentru care s-a refugiat, împreună cu tatăl său, la gârțile pretoriene, gest pentru care a fost exilată în Egipt, iar tatăl ei ucis. Astfel, timp de 13 ani (222-235) Iulia Mamaea a domnit singură! A primit titlul de Augusta și a fost pe lângă fiul ei ceea ce fusese Iulia Domna pe lângă Caracalla și Iulia Maesa pe lângă Heliogabalus. Prin ambiția ei de a conduce, îi paraliza voința și inițiativele. Era o femeie cinstită, dar avară, lacomă de aur și arginți.

Alexander nu permitea femeilor de proastă reputație să vină să-i salute mama ori soția. Avea în palat camere pe care le numea „Mammaea”. A amenajat un lac în localitatea Baia, cu numele ei. El a constituit un colegiu de fete Mammaean (după

modelul celui faustinian și un altul de băieți. A urmat întru totul sfaturile mamei sale și a murit împreună cu ea.

Gaius Messius Quintus Traianus DECIUS.

Pentru soția lui, **Herennia Cupressenia Etruscilla** – a obținut titlul de Augusta, când l-a ridicat pe al doilea fiu la rangul de Caesar și i-a lăsat pe amândoi la Roma, în timp ce el a plecat să se bată cu goții – bătălie în care a și murit. Fiul cel mare – Herennianus Etruscus; cel mic, Hostilianus, mort de ciumă la Roma.

Publius Licinius Egnatius Gallienus (253-268) era căsătorit cu **Cornelia Salonina**, cu care i-a avut pe Saloninus, Valerianus II, Marinianus, Quintus Julius Gallienus. Concubina lui a fost **Pipara**, fiica regelui marcomanilor, Attalus. Verișoara lui, **Galliena**, l-a omorât, în Africa, pe uzurpatorul Cesus, proconsulul Africii, și i-a dat corpul la câini, la șapte zile după ce îmbrăcase purpura.

Lucius Domitius AURELIANUS (270-275)

– soția lui, era **Ulpia Severina** care pretindea că se trage din familia lui Traianus. A întemeiat, ca și predecesorii săi, Pius, Marcus Aurelius și cei din dinastia Severilor, un **senat al femeilor** în vremea sa, dar numai acelor pe care senatul le considera demne de a fi preotese.

Ulpia Severina a fost o Augusta care a condus Imperiul timp de 6 luni după moartea soțului ei, deoarece, neavând moștenitori, senatul și armata nu se hotărâu pe cine să aleagă împărat. Au fost bătute monezi cu chipul ei: „Concordia Augusta” și „Concordia militum”.

Aurelianus nu o lăsa să poarte mantie de mătase purpurie (neobișnuită), sub pretextul: „*Nu e bine ca firele să aibă greutatea aurului*” (pe atunci, libra de mătase egala cu libra de aur).

Marcus Aurelius CARINUS (283-285) – a avut 9 neveste. De la soția lui, **Magnia Urbica** a avut un fiu, Nigrinian.

Gaius Aurelius Valerius DIOCLETIANUS

(284-305) - soția lui, Prisca, i-a dăruit o fiică, **Galeria Valeria**. Când a instituit Tetrarhia ca formă de guvernământ în Imperiu, Diocletianus a dat-o pe Valeria de soție Caesarului său, Galerius, pecetluind astfel legătura dintre cei doi suverani. A mai avut o fiică vitregă, fiica Priscăi, **Eutropia**, pe care i-a dat-o de soție co-augustului său, Maximianus, din același motiv. Iar Caesarului lui Maximianus, Constantius (tatăl viitorului Constantin cel Mare), i-a dat-o de soție pe fiica Eutropiei, Teodora.

După abdicarea tatălui ei și moartea lui Galerius, Valeria a fost cerută în căsătorie chiar în perioada doliului de către Licinius, apoi de Daia, dar ea a refuzat cu ostentație, motiv pentru care a

fost exilată împreună cu mama ei și în final ucisă la porunca lui Daia.

Gaius Aurelius Valerius Maximianus (285-305), căsătorit cu Eutropia, fiica vitregă a lui Diocletianus, a avut copii pe Maxentius (viitor împărat) și **Fausta** (soția împăratului Constantin cel Mare),

Gaius Flavius Valerius Constantius I (293-306). Când era tânăr, a avut-o concubină pe **Iulia Helena**, cu care l-a avut, în anul 280, pe fiul său, Constantin (viitorul împărat); au conviețuit până în anul 289, când el a fost numit *praefectus praetorio* și, pentru a întări legăturile de rudenie cu Augustul Maximianus Herculius din Apus, a fost adoptat de acesta și a trebuit să se căsătorească cu **Maximiana Teodora**, fiica adoptivă a acestuia. În anul 293 a fost numit Caesar în Apus și s-au stabilit în Gallia, la Augusta Treverorum (Trier, acum Germania). Împreună au avut șase copii: Constantinus II, Constans II, Constantina, Helena, Crispus, Constans.

Gaius Valerius Maximianus Galerius (293-311) – a avut o primă soție de la care avea o fiică, **Maximilla Galeria**, care a devenit soția lui Maxentius, fiul lui Maximianus. În anul 293, când a fost numit Caesar, și-a repudiat soția și s-a căsătorit cu **Valeria**, fiica lui Diocletianus; Tot atunci s-a bătut monedă cu chipul ei, un arginteus, la Thesalonica, cu două șiraguri de perle la gât, cu părul strâns la spate într-un coc, cu o diademă care-i ține părul și o

rochie cu model de pietre cusute la decolteu. A fost numită Augusta, *Mater castrorum*, iar în cinstea ei, o provincie din Pannonia s-a numit Valeria.

Marcus Aurelius Valerius Maxentius (306-312) – soția lui, **Maximilla Galeria**, fiica lui Galerius, cu care a avut un fiu, Romulus (mort de copil)

Gaius Flavius Valerius Constantinus I (cel Mare) – (306-337) – soția lui, **Fausta** era fiica Augustului Maximianus Herculius, care i-a dat-o în 293, când, printr-o ceremonie la Mediolanum, pe tatăl lui l-a promovat Caesar, iar pe el l-a promovat la rang de tribun (ofițer de legiune) și i-a cerut să facă parte din grupul conducătorilor de legiuni din Răsărit. De atunci, Constantin a început să poarte coiful cu pană, semnul rangului de tribun pe care Fausta i l-a înmânat).

Rolul împărăteselor în istorie poate nu a fost încă studiat cu toată atenția de către istorici. Cele amintite aici sunt doar o trecere în revistă a câtorva care nu au trecut fără să lase un semn în urma lor. Și e vorba doar de antichitate și de o perioadă de care ne-am ocupat. După cum se vede, nu toți erau întrebați dacă doresc sau nu să se căsătorească cu partenerii impuși de familie sau de împrejurări – de unde au decurs și multe drame, suferințe, repudieri, înșelătorii, adultere. Rare au fost cazurile când partenerii s-au potrivit și au trăit fericiți... până la adânci bătrâneți. Dar, cum tăvălugul nu așteaptă, mulți s-au prăpădit înainte de a-i apuca senectutea pe tron.

În asfințit

CRONICĂ LITERARĂ

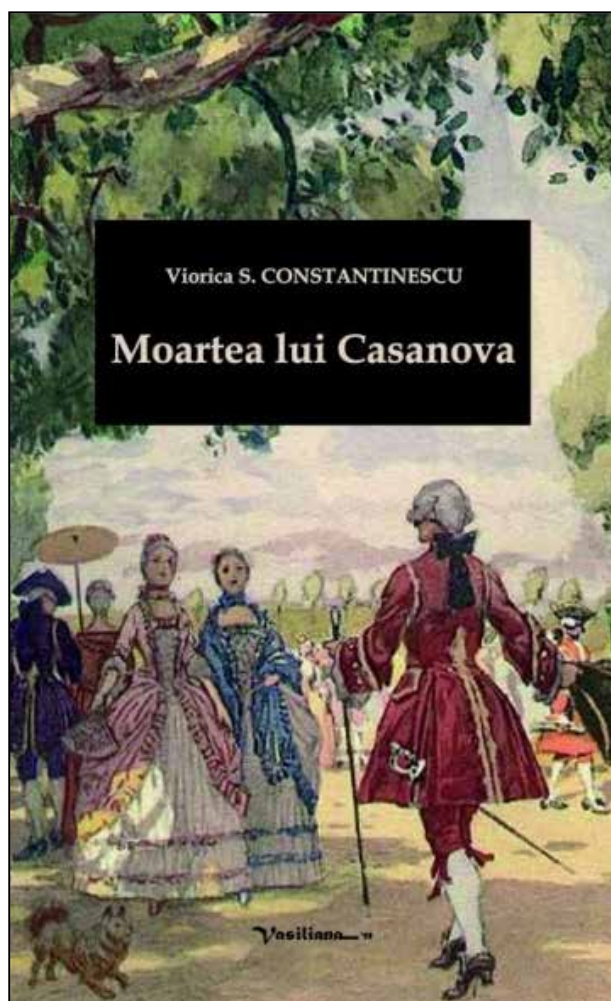
„MOARTEA LUI CASANOVA”

► Aristotel PILIPĂUȚEANU

Prin romanul „Moartea lui Casanova”, apărut la Editura „Vasilianna 98” din Iași, Viorica S. Constantinescu redescoperă și reactualizează prin rescriere un brand al literaturii clasice. Preia un mit fundamental, mitul cuceritorului, tratându-l cu o manieră proprie, în circumstanțele unor vaste achiziții culturale de câteva decenii. Autoarea, născută la 27 mai 1943 în Berești-Bistrița, județul Bacău, absolventă a celebrului liceu românesc „Roman Vodă”, urmează Facultatea de Filologie a „Universității Al. I. Cuza” din Iași, după care accede într-o frumoasă carieră la respectiva instituție de prestigiu, străbătând

toate treptele ierarhice, devenind șefa Catedrei de Literatură Comparată. Doctoratul îl obține cu teza „Exotismul în literatura română din secolul al XIX-lea”. Sunt explorate aici, într-o manieră de proximitate erudiției, cele mai pregnante expresii ale conceptului: călătoriile reale și imaginare, maladiile departelui, redescoperirea Orientului biblic, medievalismul romantic, orientarea spre fantastic. Specializată la Universitatea din Augsburg (Germania), Viorica S. Constantinescu a mai predat la Institutul Teologic Ortodox din Iași, iar ca visiting professor la Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj. Parteneriatul de viață cu unul dintre cei mai buni specialiști români în materie de literatură universală și comparată, profesorul Ion Constantinescu, a constituit un cadru adecvat studiului, în care stimularea intelectuală reciprocă a jucat un rol de prim ordin. Împreună au realizat un „Curs de teoria literaturii” (1991). Publicistă, eseistă, traducătoare, Viorica S. Constantinescu a dat la iveală numeroase cărți din care s-au detașat prin interesul publicului „Evreul stereotip. Schiță de istorie culturală” (1966) sau „Dicționarul de personaje biblice și reprezentarea lor în arte” (2002). Spărgând clișee și avansând prognoze, mitul „evreului etern”, „stăpânul lumii” primește în spațiul românesc accente psihodramatice ilustrând postura de biet om, victimă a antisemitismului. Urmașă a unei autentice familii de răzeși, Viorica S. Constantinescu nu poate fi suspectată de pledoarie pro domo. Ea practică o demonstrație lucidă, ferită de subiectivism, raționând pozitiv pe un subiect marginalizat în comunism, în pofida anvergurii internaționale ca interes.

Publicul român a intrat în contact nemijlocit cu povestea legendarului erou în 2006, când Editura „Nemira” a tipărit în traducerea lui Radu Albala „Memoriile” lui Casanova”, un volum selectiv, numărând totuși nu mai puțin de 600 de pagini. Socotite în contemporaneitate licențioase, puse la „Index Librorum Prohibitorum” confesiunile

au apărut abia în 1826-1832, în zece volume la Leipzig. Scrisă în limba franceză, considerată de autor mai oportună pentru subtilitățile narative, „Histoire de ma vie” se adresează unui public elevat cu scopul de a-l educa în spiritul erotismului rafinat, dar strecurându-i și idei de natură filosofică și literară, obiective împlinite după cum arată popularitatea postumă prodigioasă. Mitul spaniol al lui Don Juan este investit nu numai cu farmecul rostirii franceze, dar și cu senzualitatea și voioșia italianului Casanova, promotor al libertinajului dar și al liberului arbitru. „El își pune umorul și perspicacitatea în slujba voluptăților de orice fel, chiar și a celor erotice”, cum observă Livia Iacob în prefața volumului.

Erau necesare toate aceste consemnări pentru a înțelege curiosul gest al unui serios cadru universitar, care, preluând armele epicului, se lasă furat de fascinația narării. În autograful pe care, cu generozitate, îngrijitoarea ediției, prof. univ. dr. Antoaneta Macovei mi-l adresează se spune: „Fermecătorul voiajor în lumea aristocrației secolului al XVIII-lea este văzut de scriitoare dintr-o perspectivă, după câte știu, unică, în această carte cu o poveste tristă; important este că o putem citi!”. Explicația apare într-o „Notă asupra ediției”: „Am dorit să împlinesc ultima dorință a autoarei, adresată mie cu câteva zile înainte de a trece dincolo, aceea de a scoate la lumină cartea.”

A relua un text clasic și încă la o distanță de secole este un act de mare îndrăzneală. În primul rând trebuie să ai talentul necesar, să-ți însușești empatic, până la identificare gândirea autorului, dar mai ales să fii capabil a te integra în cerințele stilistice. Asupra Vioricăi S. Constantinescu a acționat desigur forța, pitorescul, subtilitatea, filosofia operei lui Casanova, dar și o ecranizare cu Peter O'Toole în rolul principal. Măiestria prin care celebrul actor a întruchipat mitul a constituit argumentul ultim și decisiv. Romanul debutează cu o „Scrisoare către Sofia”, în care se menționează că unica moștenire lăsată de Casanova copilei sale o constituie cele 3500 de pagini ale memoriilor, însoțite de o mărturisire autocaracterizatoare: „Toată viața am fugit de mine însumi și am crezut că mă pot regăsi doar în multele mele iubiri pentru care sunt blamat și, poate, de unii, invidiat. Deși sunt bătrân și bolnav, autoexilat într-un castel din Boemia, ascuns în mijlocul pădurii, aștept încă marea dragoste...” Deci spiritul i-a rămas intact, căci adaugă jucăuș: „Mă bucur că există și sper să fii singurul meu copil.” Eroul rememorează trecutele iubiri, acum defuncte și în visele sale

trăiește dureros ca Dante spulberarea iluziilor. Citește neconținut pe J.J. Rousseau și își face bilanțul vieții. Socotește memoriile un ghid, un îndreptar al omului universal. Explică și de ce le-a redactat: „ca să mă cunosc mai bine, să mă regăsesc dincolo de păreri alora, să mă caut în străfundul sufletului, acolo unde se plasează sursa binelui și a răului, a frumosului și a urâtului, a iubirii și a urii.” Reproșurile târzii venite de la fostele amante, unele redactate în limbaj frust („Te-am iubit, amore mio, te-am iubit, lua-te-ar dracul”; „Nenorocitul, diavol cu chip de om”) sunt absolvite lejer, căci Casanova nu se simte dator nimănui, deoarece toată viața s-a lăsat condus de „zeul iubirii”. Inclusiv în momentul reluării finale a confesiunilor, al cărei martor este ultima și cea din urmă femeie asupra căreia cade șubreda plasă a seducătorului. O naivă fecioară, slujnică modestă, Henriette, gata să adoarmă când scade ritmul și tensiunea senzaționalelor confesiuni. Căci armele seducției nu sunt numai frumusețea fizică, vorba dulce, atingerea punctului vulnerabil, curajul asediului, rapiditate în luarea piuitului, ci și relatarea trecutelor victorii care, culmea, exercită asupra viitoarelor victime o stranie fascinație. Teribil de profund și complicat mai este eternul feminin. Eroul își rezumă acum etapele existențiale în ritm alert, așa cum cred unii că se derulează filmul vieții în mintea celui ce trece pragul veșniciei. Sunt reluate vechi scene, văzute însă din alt unghi, plasate în texte rezumative și particularizate stilistic. Interesul cade pe evenimentele amoroase, dar apar și observații asupra faunei umane ori idei, de multe ori sclipitoare, ale unui om de lume dublat de un cugetător. Personajul însuși, abil diplomat, recunoaște că în lumea saloanelor se prezintă ascunzându-și părțile scandaloase ale biografiei și încercând să fie cât mai convingător în ce privește pasiunea pentru teologie, atașamentul față de problemele religioase și vocația de predicator. Se străduiește să fie „mereu isteț, seară de seară, cină de cină, foaier după foaier, salon după salon”. Cam curioasă, ori cel puțin aluziv-ironică este opinia privitoare la casta intelectualilor. Bunica viitorului scriitor crede că „așa slăbănog, bolnăvicios și urât numai în lumea celor cu carte îmi puteam face un rost în viață”. Băiatul are însă o calitate: inteligența. Iar numele i se potrivește, Giacomo/ Iacob însemnând în ebraică „uzurpator”, dar și „șmecher”, „trișor”. De altfel a practicat întreaga viață procedee care se bazează pe jocul inteligenței și al manipulării fără pic de remușcare, propriu unor categorii sociale în

care intră desigur și bărbatul fatal. La urma urmei avea „*curajul de a fi liber*”. Cum autoarea este ultra-documentată, își trece personajul – adolescent prin mai toată cultura vremii, de la Prudentius până la Galileo. Este avertizat de riscurile senzualității („*Mi-e rușine că am un trup*”, zice Platon), dar simultan fermecat de câte bucurii și plăceri poate să-ți aducă acest netrebnic „*înveliș pasager al sufletului*”. Deși sclav al tumultoaselor simțuri, conștient că stima și patima sunt incomparabile, împiedicat de moralitatea vremii și cavalerismul său funciar, Casanova adoptă inițial o manieră nuanțată, tatonabilă, de acțiune. „*Eu nu eram un Don Juan fără scrupule, nu seduceam din eroism erotic, nici de orgoliul bărbatului care trece în carnețel cuceririle, eu iubeam femeia, o făceam să mă dorească și ea și, dacă dorința mea și a ei se puneau de acord, abia atunci mergeam mai departe*”. Dar jocurile de-a virginitatea se dovedesc înșelătoare. Din peripețiile proprii, eroul învață mai mult decât dintr-o carte că iubirea nu trebuie trezită înainte de vreme. Așa încât, zice Casanova, „*am început să mă învârt în jurul femeilor măritate sau fără prejudecăți și să nu mă complic cu probleme de conștiință, regrete ipocrite, insinuări că aș fi un monstru, diavol, pervers, escroc, corupător de minore! Ei, aici e aici, că unele «minore» m-au pârlit ele pe mine, fiind perverse, diavolițe, deoarece te fac să speri că ești puternic și poți să dai atacul*”. La pornirile instinctuale exacerbate se adaugă și alți factori, precum plictiseala mai de temut decât ciuma, ori sterilitatea conversațiilor din lumea saloanelor. Derapajele sexuale nu lipseau nici în secolul al XVIII-lea. Aducând în scenă un travestit, prozatoarea face cu eleganță, naturalețe și argumente de ordin cultural o prelecțiune anatomo-fiziologică. Textul Viorică S. Constantinescu este mai alert decât cel al maestrului, ocolește cenușiile digresiuni, deține mai multă vitalitate, fiind mai apropiat de sufletul nostru și de timpul pe care-l trăim. Casanova era și un mare călător. După studiile efectuate la Padova, nu s-a putut acomoda la Roma, a primit o slujbă în insula Corfu unde, în numai o lună de jocuri de noroc și-a pierdut toți banii. De aici a ajuns la Constantinopol. „*Turcia era cea care apărea în spectacole: haremuri, turbane, narghilele, intrigi de curte*”. Însoțit perpetuu de bodyguardii timpului, ienicerii, constată cu amărăciune: „*Nu am avut libertate de acțiune în ceea ce privește femeile (străine, se-nțelege, că ale lor erau bine păzite în haremurile unde nu*

aveam acces)”. Un turc simpatic și învățat îi câștigă încrederea și fluturașul Casanova este cât pe ce să fie căsătorit cu fiica acestuia și convertit religios. Scapă de perspectiva sumbră, soț și apostat, datorită nestatorniciei și setei neostoite de libertate. Un muftiu îi prezintă „biblioteca” sa, de fapt o vinotecă, precizând: „*Aici, sunt biblioteca și haremul meu; fiind bătrân, femeile mi-ar scurta viața, în timp ce vinul bun nu poate decât să mi-o păstreze sau cel puțin să mi-o facă mai agreabilă*.” Auzind povestea prințului Dimitrie Cantemir, pe care Viorica S. Constantinescu o închipuie cu șarm și competență, lui Casanova îi vine ideea unei călătorii în Rusia, pe care o va realiza ceva mai târziu. Deocamdată explorează Parisul, „*acest oraș al prăbușirii pentru unii, oraș al parvenirii pentru alții*” și Viena, capitala mondială a muzicii. Este un prilej de instruire și admirație față de înaintași. Ține să vadă mormântul lui Rabelais. O venerează pe Louis Labé, dusă de două sute de ani în lumea dreptilor, ca pe o femeie vie. Cum deviza lui era „*Să te simți liber și când ești încătușat*”, se aventurează și prin labirintul masoneriei („*soare, lună, triumphiuri, compas și un ochi imens*”). Nu se mai simte venețian, ci european. Ajutat de spionajul britanic, ajunge și în estul european cu misiunea de a dobândi știri despre Polonia măcinată de războaie, despre legăturile Ecaterinei a II-a cu Turcia și cu francmasoneria, despre rețelele de spioni ale Ohranei. Îl impresionează Ermitajul, mulțimea bisericilor și habotnicia enoriașilor, dar mai ales o nemțoaică „*mai rusoaică decât rușii din jurul ei*”, împărăteasa „*inteligentă, frumoasă, curajoasă și poate destrăbălată*”, în „*țara aceea imensă, jalnică, periculoasă, al cărei dezastru era acoperit de zăpadă*”. Desigur, este speculat momentul propice pentru a-l aminti pe Lomonosov.

Eroul se autocaracterizează cu bune și cu rele: „*Nu mă văd altfel decât un profitor, un nerecunoscător, gata să facă orice pentru a-mi reuși o combinație*” sau „*trăiam cu fundul în două luntrii, cum ar veni, sărac eram, dar mă simțeam bine între conți și cavaleri*”. Sărmana Henriette „*nu pricepea farmecul vieții când nu faci altceva decât să născocești prilejuri de pierdere a timpului, distracții în care să cheltuiești, fără măsură, bani adesea împrumutați, să te simți superior celor neajutorați*”. Cum însă totul are o limită, Casanova recunoaște: „*Am păcălit femeile, inamicii, amicii, dar lumea n-am putut s-o păcălesc. Și nici destinul meu*”. Nu era străin de viața culturală a vremii. Asistă la spectacole cu „Nunta lui Figaro”

de Mozart, „Prețioasele ridicole” de Molière, „Jocul dragostei și al întâmplării” de Marivaux. Pentru a explica emoția trăită de țarină la finalul spectacolului cu tragedia „Didona părăsită de Enea”, creația lui Metastasio, apelează la una dintre cele mai minunate mărturisiri ale iubirii din cartea marelui poet latin Ovidiu, „Epistolae Herodium”. Eroul are bucuria de a trăi ore fericite în preajma unor mari personalități precum Voltaire sau Jean Jacques Rousseau.

Ca și Giacomo Casanova, ordonând faptele cu puterea destinului conferită de statutul creatorului, Viorica S. Constantinescu aduce în planul narațiunii sale personaje celebre precum marchizul de Sade ori un urmaș al lui Don Juan. Nu lipsesc legendarii eroi transilvăneni. Un fiu al lui Francisc Rakoczi al II-lea pare a fi diavolul travestit, iar Dracula nu-și dezmente faima. Portretele sunt atent creionate, enumerația dându-le forță și persistență: „*Maria, o fetiță de opt ani, cu ochii mari, verzi, părul buclat și gropițe în obraji, vioaie și plină de inițiativă*”. Pe fața lui Iusuf Ali „*parcă se întâlneau lumina înțelepciunii cu blândețea îngerilor*”. O ducesă celebră este de fapt „*o cotoroanță boită, cu obrazul tencuit în roșu, un trup jigărit și descărnat*”. În schimb, o

contesă este „*blondă, cu ochi verzi, inteligenți, ce scăpărau, sugerând un caracter puternic și o fire imprevizibilă*”. Când ironia dă în clocot apar observațiile acide: „*Apoi au apărut vreo zece doamne foarte urâte din compania reginei, după care iar una frumoasă. Toate abia se țineau pe picioare, deoarece purtau niște tocuri de șase degete, pentru că așa era moda!*” Alteori este nevoie doar de pigmentul lexical: „*beleregul de bărbatu-său*” ori „*cu greu mă abțineam de la berbantlăcurile mele*”. Oralitatea este marcată prin sintagme de genul, „*auzi!*”, „*și ce să vezi*”. În fine, atrag atenția cugetările pe diverse teme: „*Instinctul le învață pe femei mai mult decât toate cărțile de psihologie la un loc*”; „*Dragostea e veșnică, numai poveștile despre ea se schimbă, se sfârșesc, se reiau mereu. Dragostea e aceeași minciună minunată, eternă...*”

Închid cartea Vioricăi S. Constantinescu și îi caut un loc în bibliotecă. El nu poate fi decât lângă volumul „Introducere în literatura clasică”, oferit mie cu autograf, cândva, de carismaticul meu profesor I. Constantinescu. Cineva de sus îmi trimite un semn: cei care se iubesc rămân alături în eternitate.

Toamnă ruginie

CRONICĂ LITERARĂ

VIRGIL NISTRU ȚIGĂNUȘ, SCRIIND PE APE...: VERSURI *

► Vasile LEONTE

Lista tocmită în nădejdea izbăvirii sufletești e împovărată de nume. De două mii de ani, mărturisitori ai credinței, dreptcredincioși creștini, martiri, înțelepți, vrednici întru laudă așteaptă semnul acceptării, al mântuirii. O nouă încercare de captare a bunăvoinței celeste face și domnul Virgil Nistru Țigănuș, cu volumul de versuri **Scrind pe ape...**, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2023.: „Doamne, primește-mi ruga-nserată-/știu câteva fărâme din Psaltire/și le rostesc la porți de mănăstire/la capătul de cale-nseninată” (p.79). Prea puțină mea pricepere mă îndeamnă să susțin că domnul profesor scrie versuri spre întărirea drepte credințe, nu face agitație versificată în

adunări publice. Categorie, Virgil Nistru Țigănuș nu e novice, nici în lirica românească, nici în lirica religioasă. Se văd clar lucrurile, începând cu primul text al noului volum („Ești scribul care-a scris pe ape-odată/că suferința-i viață, nu e moarte?...”), încheind cu seria volumelor rânduite pe coperta IV.

Așadar, după prima lectură, fiorul metaforic se asociază, armonizându-se, tensiunii sentimentului pur: „În vremea aceasta, babiloniană/ primită e jertfa fără prihană// O veșnică rugă la ceruri ajunge/ pe pământul speranței nimeni nu plânge” (*Anamnesis*). Subtile aluționări autobiografice intensifică sinceritatea confesiunii: „Copilule cu nume de-mpărat/Îngerul nostru nu s-a depărtat/leșind din timp, noi nu plecăm din viață/pe-o cumpănă din cer avem în față:// dreapta credință, taina ei cea mare/trestii de aur, foșnet de izvoare/și-un vâl, ca o năframă de Lumină” (p. 87) sau „Când m-am născut, nume de râu mi-au dat/parcă-i cereau să vină mai aproape (subtil? transparent? – nedumerirea noastră!)/ cu duhul lui de slavă-nconjurat/care adesea trece peste ape...” (p. 29). Calea spre ținuturile de acasă o desprind din detalii: „troița din vale”, „cioplită din tei”, „șița de brad, întărită cu ploi...”, „clopotul sfânt (l-au smuls furii și l-au dus pe o apă)”, „pârâul din vale”, „ștergarele-mbracă icoane/pe poartă-au rămas numai două piroane...” Suplimentări de imagini, dintr-un sat al deșărădăciunilor, cum numai globalizarea contemporană impune/îngăduie, ne oferă *Desen uitat de la Primară...*

Ca să aibă semne/temei de reușită, creatorul ancorează truda sa textelor consacrate de trecerea veacurilor: *Evangeliiile* separate prin autorii lor(dar una prin Dumnezeu-Om), *Psalmii*, mărturii de credință, răbdare și speranță exprimate prin rugăciuni din partea pătimitorilor din timpuri demult trecute. În ținută argheziană,

sub intenția unei arte poetice proprii, se deschide *Glosolalie* (termen împrumutat, plin de smerenia-i caracteristică autorului): „Din graiul vechi, cu blânda monodie/ajung cântări cu verbe liniștite/și mărturii de vieți nemistuite/ectenii-ncununate-n psalmodie//. Unele secvențe de proveniență bisericească se prezintă sub formă de titluri sau mottouri: *Însetat-a sufletul...*, *Adîncul ca o mantie...*, *Intră în camera ta*, „*Doamne, dacă ai fi fost aici*, „*Ne numim creștini, dar ducem crucea târâș*” (Arsenie Boca).

De-a lungul unei vieți, nu întotdeauna limpede, nu întotdeauna liniară („N-am fost în pustie, ci-n vremuri pustii/împărțind cu voi frântura de apă” din *Fântână cu har...*), domnul profesor s-a încredințat că poverile cotidiene, presiunile impuse de forțe obscure, spaimele iscate din necunoscut se vor stinge, cu răbdare, dacă urci în munți, mai aproape de limpezimea cerului, pentru închinare la icoana păzită „De te-ai rătăcit în larguri amare./vino la Agapia din deal, la-nchinare,/ la Icoana păzită de izvoarele vii/și pe-o undă cernită cutează să scrii”. Scrisul pe undă, deasupra unui pod real sau imaginat, e hărăzit poeziilor, fapt dovedit; mersul pe ape, aducător de extaz, fusese ilustrat de Iisus, spre încredințarea apostolilor, că la Dumnezeu totul este cu putință, chiar dacă nu se rezervă și oamenilor aceleași miracole (Marcu 10:27). Pretutindeni țâșnește Lumina ordonatoare, protectoare, aducătoare de încredere; facerea nu-i încheiată cu totul după șapte zile „Deasupra apei freamătă Lumină...” (p.15), „Numai Lumina îți binecuvântă/umila viață care-a fost să fie - /val de durere, cer de bucurie - /timp de-ncercare într-o țară sfântă...” (p. 48).

Există, pentru orice credincios, un timp al popasului, al adăpostirii, al închinării și al rugăciunii, mai potrivit pe inserat, când ziua își alipește liniștii întunericul: „Umila mea rugă mai asculta-vei/în prag de noapte și de încercare? (p.56); „De se-nnoptează, pacea o să sporească/bătrânii psalți m-așteaptă ca să vin...” (*Doamne, primește-mi ruga-nserată*). Însemnările devin elocvente pe măsură ce semnele coborârii spre neant devin mai limpezi. Acum e și vremea părerilor de rău, nelipsite nicicui „Nu mi-am dat viața pe mărgăritare/Vrednic aș fi de-aș fi cântat mai bine/durerea lumii, dragostea de Tine,// iubirea care-nseamnă așteptare...” Semnele speranței sunt plantate pretutindeni „De n-ai ajuns

la Rugul cel aprins/luminile din lume nu s-au stins...” (p.27). Rotundul vieții se umple de rosturi și trainice bucurii, pe cât se descarcă asupra ei încercările, necazurile (vezi *E-atât apus cât răsărit se naște...*). Slăvind Moartea aducătoare de Viață, omul Virgil Țigănuș privește și înspre sine și simte alunecări dureroase: „Iertare – voi pleca fără de știre/Am ascultare către-o nouă slujire.../Aprindeți un capăt de lumânare(...)/ Citesc pe-o apă ce mă-nsenină:/ spre-acel Nevăzut există Lumină/ca să trecem în cîntec din viață spre moarte” (*Există Lumină!*). După cum izvoarele credinței nu s-au vlăguit, nici mugurul creației poetice, însoțitor al vârstei, nu s-a spusit „Cu lacrimi îmi iau bătrânețea în mâini/cu tot timpul revărsat printre rânduri//Mă apără-un zid dintr-o singură carte/pe care-aș fi vrut din iubire s-o scriu/în zarva de voci otrăvite de moarte/Ajută-mă, Doamne, până nu-i prea târziu...” (*Înfrigurare*).

Harul cristic e atât de bine fixat în conștiința românească, ortodoxia i-a devenit congeneră acesteia, încât, din șirurile nesfârșite de anonimi, s-au ridicat martiri (vezi *Părintele Iovan e cu noi...*, din care rețin „Nu era noapte, dar nici dimineață -/l-au smuls din chilie, la Vladimirești/ca să-l ferece-n lanțuri pentru o viață/în Gherle, Aiuduri și la Pitești”), îndelungmărturisitori (în *Litanie*, -părintele Anania, în *Citind...* -părintele Arsenie Boca, Parfene cel Drept, Rafael cel Blajin, ridicați la rang de voievozi în *Icoană în munți*), poeți („Zorica cheamă Cerul mai aproape/ în Duh cu luminate ierurgii/din vremea când eram cu toți copii...” (22). Fizic, spațiul românesc și-a modificat înfățișarea pentru a-și exercita rostul protector față de cele sfinte: „Cărarea urcă pe trepte înguste-/ la capătul lor e-o fântână cu har/și-o albă făclie, pe care-n zadar/s-au silit s-o stingă capete-nguste”, p.54. Sugestii similare în *Cărări spre cer, popasuri pe pământ...*

Tatăl, Virgil, dimpreună cu fiul, Horia, desăvârșesc ființa volumului **Scriind pe ape...**, cel dintâi controlând scriitura și ideea, al doilea căutând echivalențe grafice /plastice sugerate de vers, ajutați – în dreaptă măsură - de inspirația poruncită de Sfânta Treime.

* Virgil Nistru Țigănuș, **Scriind pe ape...: versuri**, Editura Muzeului de Istorie, Galați, 2023.

► Ghiță NAZARE

CRONICĂ LITERARĂ

LACRIMI ȘI BUCURII *

Recent, am primit de la fosta mea colegă de gimnaziu și de liceu, Viorica Teodora Aciocărlănoaiei (fostă Cobzaru), profesoară de limba și literatura română, un emoționant jurnal memorialistic despre anii copilăriei, ai școlii de la Buciumeni, ai liceului „Calistrat Hogaș”-Tecuci, despre profesorii și elevii de atunci, despre părinți și viața de familie, bucuriile și durerile de soție, de mamă și de bunică etc.

Viorica-Teodora se consideră o norocoasă. Deși născută „după cel mai secetos și cumplit an”, în anul 1947, venea pe lume „după o ploaie torențială, într-o zi de primăvară însorită, fermecătoare, splendidă, înmiresmată de parfumul florilor de liliac, lalele și lăcrămioare”. Născută într-o familie modestă, în care mama „Munca pentru a căpăta o mână de mălai, să ducă acasă la copii” (emoționantă mărturisire!), iar bărbatul, tata, „pleca să prășească la vreo 10 kilometri, unde avea o bucată de pământ aproape de Siret”, Viorica-Teodora și-a urmat destinul, și-a onorat calitatea de elevă, oferindu-le părinților multe prilejuri de „încântare și satisfacție”.

În primele peste 100 de pagini ale cărții, Teodora, așa cum i-a plăcut întotdeauna să i se spună, descrie scene dulce-amare, zguduitoare din existența părinților și bunicilor ei (vezi episoadele: „O întâmplare neobișnuită”, „Lăutăria”, „Viața de muzicant”, „Zavragii”, „Mama”, „Construirea casei”, „Rușii”, „Banda lui Coroi”, „Seceta”, „Ologirea” etc.). Emoționante sunt amintirile Teodorei despre viața la grădinița din sat: „În grădiniță nu se afla aproape nimic. Era dotată cu o ladă de lemne destul de mărișoară în care se aflau fel de fel de corpuri geometrice din lemn colorate în roșu, galben, albastru și verde. Stând jos, construim cu aceste corpuri geometrice diferite clădiri: case, castele, porți, biserici, fântâni și ce ne mai trecea prin minte...Nu desenam, nu învățam să scriem, că nu aveam nici caiete, nici creioane, nici culori. Ni se părea că-i sărbătoare când primeam de la

educatoare o foaie de caiet pe care era desenat un măr, o pară, două cireșe cu frunză, o floare iar noi perforam cu acul conturul desenului. Ne învăța destul de rar câte un cântecel sau câte o poezie”. (p.126). Ce vremuri!

Întâmplările din anii copilăriei se contopesc cu amintirile din școala primară și gimnazială, transmise cu har de povestitoare până astăzi. La sfârșitul clasei I, își amintește Teodora, învățătorul meu a strigat: „Premiul I i se acordă elevei Cobzaru Viorica și m-a invitat pe scenă. Am urcat treptele împiedicându-mă de emoții. Mi-a așezat coroanița pe cap și ce credeți că mi-a pus în mâini?...Câteva cărți colorate cu povești și poezii și un batic minunat legat cu o fundiță albă” și mi-a urat „să fiu la fel de sârguincioasă și ascultătoare în toți anii de școală ce urmează!” (p.132).

Autoarea volumului autobiografic își amintește cu aleasă recunoștință de doamna Aurica, Aurica Armencea, „modelul de învățătoare adevărată cu o dăruire totală”, care avea „un chip frumos, cu o față strălucitoare...cu ochii blânzi ca de porumbiță care parcă împrăștia o lumină ce-ți mângâia întreaga făptură...care și-a îndeplinit cu sfințenie datoria de formare a unor pui de om. Se apleca asupra fiecărui copil cu dragoste și răbdare conducându-i mâna pentru scrierea corectă a literelor”. (p.163). Amintirile Teodorei rețin și doi iluștri profesori pe care i-am avut și eu și despre care am scris în romanul autobiografic „De la cerneala de boz la calculator” (Editura „Eikon”, București, 2020), Nicolae Donciu, profesor de limba și literatura română, și Octavian Armencea, profesor de istorie. Profesorul Donciu avea „o voce caldă și melodiosă”, ne „citea lecturile expresiv trezindu-ne emoții puternice”, „ne îndruma pașii spre bibliotecă”. (p.166 și urm.), profesorul devenind model în profesie pentru întreaga carieră a profesoarei de limba și literatura română Teodora Acioacărlănoaiei.

Celălalt profesor, Octavian Armencea, care preda istoria și geografia, „a fost pentru mine un zeu din muntele Olimp”. Profesorul Armencea era un tip distins, întotdeauna „cu o față luminoasă”, având o ținută „impecabil de curată, ordonată și elegantă”, predarea noilor cunoștințe „era ca un spectacol”, iar domnul profesor „era actorul care hipnotiza spectatori” (elevii). La profesorul Armencea „nu exista lecție pe care să nu o împodobească printr-o lectură suplimentară sau să nu folosească harta... Era atât de talentat și de convingător când ne vorbea despre marile bătălii pentru apărarea pământului strămoșesc încât pacă îl vedeam în fruntea oștirii”. (p.172). „La geografie, domnul Armencea scria pe jumătate de tablă schema lecției, iar pe cealaltă jumătate de tablă desena harta folosind cretă colorată de nu mă înduram să șterg tabla în recreație”. (p.174).

Alte povestiri, alte amintiri, alte întâmplări se regăsesc în cartea Teodorei: admiterea la liceu, internatul, găzduirea la doamna Ionescu, despre profesori, despre colegi, despre viața de oraș etc. „Am avut parte de profesori de elită, dar și exigenți că trebuia să înveți la toate materiile. „Liceul nu este obligatoriu”, ni se spunea adesea. În toți anii de liceu-prestigiousul „Calistrat Hogaș”-nu am lipsit de la școală nici o zi și nu am fost niciodată corigentă.” (p.197).

Ultima parte a cărții este dedicată vieții de familie: „Romanticii-căsătoria mea”, „Copiii”

– „Om, floare, pasăre, izvor, cuvânt și tot ce-i mai frumos sub soare înseamnă copiii mei. Iubesc la nebunie copiii de când eram eu copil. De când mă știu, atrag copiii ca un magnet pentru că-i ador cu toată ființa mea. Pe pământ nimic nu-i mai frumos ca un copil. Copiii sunt florile pământului.” (p.210). Emoționante sunt și episoadele „Când tata a plecat la ceruri...” și „Adormirea mamei mele”. În mod firesc, cartea se încheie cu un *Album foto*: părinții, surorile, soțul-profesor, Victor, apreciat scriitor, copiii (Rozinca și Petronius, personajul principal din cartea *Pedro Negrescu-Vasile Petronius Acioacărlănoaiei-a fost fiul meu*, Editura CHARMIDES, Bistrița-Năsăud, 2022), socrii, colegile de cancelarie, grupuri de elevi etc.

Lacrimi și bucurii este o carte de aduceri aminte pentru cei din trecut și de puterea exemplului pentru cei de astăzi, mai ales pentru profesori și elevi. Amintiri despre locuri și oameni din vremea în care, conform legendei, la poala pădurii Buciumeni supravegheau buciumașii lui Ștefan cel Mare și Sfânt manevrele oștirilor turcești cuceritoare, iar Viezure, unul dintre credincioșii aceluiși domnitor, era împrumutat în zonă și dădea numele satului Vizurești, despre Hânțeștiul cunoscut lumii prin parașutista Smaranda Brăescu, despre podgoriile de pe dealul Tecucelului-Sec, unde a trăit, a scris și a iubit scriitoarea Natalia Negru.

Felicitări autoarei, mulțumiri editurii și succes la lectură cititorilor!

* Viorica Teodora Acioacărlănoaiei, *Lacrimi și bucurii*, Editura MIRADOR, Arad, 2022.

Florile dalbe

CRONICĂ LITERARĂ

ALTĂ VERSIUNE, ÎNNOIT/ÎNNOBILATĂ DE PROFESORUL GH.N. VASILACHE *

► Vasile LEONTE

Acum vreo două decenii se declanșă în școala gălățeană preuniversitară o productivă competiție, întreținută din două puncte extreme. În Galați, profesorul Melu State cerceta intens normativele lingvistice, cu precădere DOOM 2 (2008), și propunea, în folosul școlărilor, dar și în ajutorul cadrelor de specialitate, reperi teoretice, teste lexico-semantică și exerciții, variante de subiecte pentru competițiile consacrate. De dincolo de Tecuci, de la Țepu, răspundea, la paritate, profesorul Gh.N. Vasilache. Se realizase o prioritizare a preocupărilor: în Galați, accentele păreau orientate înspre lexic (componenta vocabularului), semantică, stilurile funcționale, condițiile exprimării corecte; de la distanță, grija mergea spre zonele sensibile ale scrierii și pronunțării literare, accent, despărțirea cuvintelor în silabe și la capăt de rând), ortoepiei și morfo-sintaxei (flexiunea și problemele de ortografie și ortoepie). Edituri prestigioase (Porto-Franco, Școala gălățeană, Polirom-Iași, Corint Educațional București) și-au arătat disponibilitatea pentru tipărirea și difuzarea acestor lucrări, cu distribuire în bună măsură asigurată în unități de învățământ competitive. N-am semnalat, în împrejurările cunoscute mie, manifestări ale invidiei cărturărești (atât de firești între spiritele delicate!), de vreme ce fiecare autor, alternativ, cita, la bibliografie, cărțile celuilalt.

Nu puteau fi neglijate, la vremea aceea, intervențiile dlui prof. T.Parapiru (coordonat de gândul strămoșilor de la Roma, *Ridendo castigat mores*), precum și ale dlui prof. C.Goldu, inepuizabil, inspirat întotdeauna în valorificarea virtuților formative ale jocului didactic, aplicat domeniului lingvistic. Pentru cei interesați, implicați eficient în domeniul cultivării limbii, se afirmaseră, în plan național, prof univ. Th. Hristea, Mioara Avram, Valeria Guțu Romalo, Ilie-Ștefan Rădulescu, C.Gruică, G.C. Neamțu, Carmen

lordăchescu ș.a., pentru a înțelege onoranta vecinătate a gălățenilor noștri. Efortul consistent al acestor oameni ne-a depărtat de „fermecătoarele”, fastidioasele analize ale frazelor cu arhitectura contorsionată din Hogaș, Odobescu, Geo Bogza. Limba maternă nu se mai prelua în chip natural, așa cum mărturisește marele povestitor humuleștean. Era nevoie de identificarea unor modele formale, cu 16-22 subordonate, furnizate de marii creatori de literatură, adăpostiți în manualele uzuale. Se instalase, acum 40-50 de ani, cu infiltrații și prin zilele noastre, credința că orice absolvent de școală elementară sau medie, trebuie să devină, în exprimarea scrisă, crengist, predist, sadovenian, hogașian sau, cel puțin, eminescian. A venit Facebook-ul peste noi, cu structuri prefabricate, enunțuri la purtător, abrevieri, confuzii de litere, implicit cuvinte (celebrul *card de gaste*, interpretat în chipuri fanteziste, semnalat cu aparentă bonomie de prof. Melu State), iar gloriile exagerat analitice s-au stins.

Cartea deschisă curiozității, semnată de prof. Gh. N. Vasilache, se numește **Capcane ale limbii române. Întrebări, răspunsuri, comentarii**.^{*} Același titlu fusese ales, cu ani în urmă, de către Alex. Graur (vezi „*Capcanele limbii române*, 1976), motiv pentru care mă întreb, în treacăt, limba română se mai definește prin continuitate, unitate, articulare coerentă a sistemului sau îi stimulează pe vorbitori doar să deprindă tehnicile de evitare a situațiilor conflictuale în actul comunicării? Nu ne rămâne decât să ne inițiem în tehnici cinegetice, prin care poate fi diminuat riscul în expunerea noastră publică? Din spatele materialului faptic asimilat și în recentul volum al colegului nostru nu mai răsună atât de spumos entuziasmul gen Sion sau Alexe Mateevici privitor la frumusețea, armonia și unicitatea limbii materne. Dar aceste nedumeriri

nu-și pot găsi răspunsul aici, nici nu absorb din utilitatea celor două lucrări de specialitate .

Ca și în contribuțiile anterioare, reținem intervenția autorului „Dedic această carte familiei mele, dar și tuturor generațiilor de elevi cărora le-am fost profesor.” Comentariile, în marginile unui mesaj atât de generos, s-ar dovedi redundante. Lista de conținuturi din recenta lucrare se regăsește, în bună măsură, doar altfel divizate și tratate didactic, față de edițiile succesive ale *Ghidului*, din 2006 și 2011. Se impune precizarea că explicațiile, fundamentările teoretice, soluțiile corecte sunt subordonate, cum e și firesc, ediției ultime a DOOM,3. (2021). Ca atare, l-am trecut pe prof. Gh. N.Vasilache în rândul celor vechi, dedicați studiului meticolos, cu nemiloase renunțări imediate : răbdător, generos, atent la detaliu, dispus la efort pe termen lung. Și convins că unde-i lege, nu-i tocmeală, mai ales când legea, de factură academică, lingvistică este întrupată într-un document cu tradiție și verificată utilitate, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, cu ramificațiile sale temporale (ed I, 1982, ed. a doua, 2005). **Capcanele...** își extind orizontul prin acumularea de situații noi, printr-un material ilustrativ adus mai aproape de lectorul foarte tânăr și tind spre investigația de sinteză : Aspecte fonetice, Aspecte lexicale, Morfosintaxa și un capitol care îndeamnă la erori repetitive chiar și pe utilizatorul experimentat prin școlarizare, Acorduri și dezacorduri gramaticale (rezumat, în ediția din 2011, doar la cazurile clasice ale potrivirii formale dintre predicat și subiect). În fond, despre ce scrie prof. Vasilache, ce capcane descâlcește metodic în hățișul limbii române? Despre rostirea lui e/ie la inițiala cuvintelor, pronunțarea vocalelor duble, despre marcarea pluralului la substantivele neutre, despre formele neaccentuate ale pronumelor personale așezate după formele verbale, despre folosirea corectă a articolelor genitivale al, a, ai ale, despre folosirea improprie a termenilor etc. De ce scrie, e mai interesant de aflat, din moment ce toate aceste lămuriri figurează în manualele obișnuite ale învățământului de masă, în cărțile de specialitate? Las autorului dreptul de a răspunde, în baza documentării sale. Pentru că „o distinsă doamnă de profesie avocat, dar și parlamentar cu mai multe mandate, se arată foarte îngrijorată că, într-un sat cu drumuri foarte proaste, s-au produs două *decesuri*”, pentru că forma greșită *almanahe*

e utilizată de un cunoscut/celebru primar din capitală,(p.35), că la Antena 3, în 16.01.2020, știristul se gândește (!) „ce măsuri *trebuie*sc luate pentru descongestionarea penitenciarelor” (p. 45) ș.a.m.d.

Urechea fină, exersată, de profesionist, perfect r/acordată la codul normelor lingvistice de ultimă oră funcționează impecabil. Multora, includ aici și categoria eterogenă a dascălilor, ne trec abaterile pe lângă auz, fiindcă nu le raportăm la obiectivele de bază ale disciplinei școlare. Câte un pleonasm, un discutabil dezacord, niște jenante paronime, puțină lipsă de proprietate a termenilor n-or dilua cu totul achizițiile de la disciplinele fundamentale sau de la cele trecute inofensiv în catalog, sub tăvălugul reformelor fără mamă, fără tată (dar cu o plodire exasperantă !), din școala românească. Domnul de română, în schimb, e nemilos, intransigent, i-ar zice superiorii dumisale: ascultă, notează, cercetează, compară și oferă soluțiile în spiritul normativelor. Pagina devine caleidoscopică, mustește de explicații, trimeri bibliografice (clasice sau de ultimă oră), observații, nu rareori de admonestări elegante la adresa creatorilor de *Dicționar* cu aplicativitate, presupus, națională. Nu-mi pare de invidiat soarta omului de la catedră, lingvistul aplecat asupra studiilor de specialitate, în căutarea unei cazuistici copleșitoare, a cărui ureche percepe constant, invariabil alte abateri, alte neglijențe, omisiuni, dezacorduri în discursul comunității. Mitul lui Sisif însumează doar biruințe.

Dacă, de teama falimentului inițiat de economia de piață, Institutul de Lingvistică din București se metamorfozează, curând, în vreo firmă, având drept garanți cercetători de bună credință, din dorința de a-și asigura salarii măcar o dată la două luni, cu siguranță vom trece pe la librării semestrial, să prindem ediția din urmă a lexiconului academic. Chit că, în continuare, nu vom scrie cum ne povățuiește dl prof. Vasilache sau confrății dumnealui în viață, punându-le venin în dreptul inimii prin vorbirea/scrierea noastră agramaticală.

* Gh. N. Vasilache, **Capcane ale limbii române.Întrebări, răspunsuri, comentarii**, Corint Educațional, 2023

CRONICĂ LITERARĂ

**„PRINTRE BLESTEME ȘI LACRIMI”,
ROMAN DE ELEONORA STAMATE****► Mioara ARDIELEANU**

Cuvintele curg. Iubire, împlinire, dorințe în bucuria momentului și multă durere, ca o floare neagră pe țărnul liniștit al vieții.

„Viața se aseamănă cu o spirală. Nu știi în ce direcție este ținta ei dar trebuie să mergem în direcția pe care o credem cea justă”, cum ar spune Constantin Brâncuși.

Asta mi-aduce aminte de păpușa ucraineană Mokosh care în loc de chip are o spirală; spirala simbolizând mama pământeană. În toată Europa de Est, ea a fost asemuită cu Artemis sau zeița romană Diana, protectoare a fetelor și femeilor și al destinului lor. Această păpușă e considerată drept un talisman norocos în familie.

Dar să ne reîntoarcem la paradigmele omului prins între dorințele lumii contemporane și protejarea unor suflete, îngeri de lumină, paradigme ce se agață ca un fir de mărtisor pe pieptul sufletului. Un univers în care conviețuiesc mai multe spirite vizibile ori invizibile simțurilor umane obișnuite și elemente fantastice ale lumii gândului și cuvântului, metamorfozat în cei doi îngeri de lumină, Roberta și Oscar.

Copilița cea senzitivă, Roberta, e prinsă între temeri și frici acasă, unde părinții, Mălina și Grig, se luptă cu rutina zilnică pentru a-și asigura traiul dorit. Evadează doar în vise și când se poate la bunica Anița.

„*Cel mai mult Robertei îi plăcea să stea pe prispă, asculta ciripitul păsărilor din grădina cu pomi și flori.*”

Temerile copilei nu-i dau pace; spirite nevăzute, zgomote ciudate, îi întăresc starea, neînțelegând încă rosul lumii și al nopții. Plânge, murmură cântece și cere tatălui său, cele necesare pentru a desena și a ieși din acele gânduri nefaste.

Simt copila cu sufletul de cititor. Și simte și copila înșoptirile naturii.

„... *ce frumos cântă păsărelele, le văd pe crengile copacilor, păsări rănite la tample de dor,*

crengi îngemănate, mânate de șoapte.” Dar pune și întrebări: „... *cât de mare este universul? Ce este orizontul? Ție (tată), îți plac caii?*”

- *Da, răspunde tatăl, un tropot de cai, se aseamănă cu niște silabe bătute de vânt, ca niște aripi, fulgerate de ploi. Și cerului îi plac caii, ei ne caută pașii noștri.*”

Timpul trece iar „*fuioare de curcubeu încep a cutreiera pământul... fuioare de amintiri îți mângâie talpa cuvântului.*”

Dar și tatăl e un senzitiv. Simte răul.

Așa se pierdu Roberta printre îngerii din rai când zidul se prăbuși la o mână nevăzută a destinului.

Paginile cărții prind viață prin bocetul țâșnit din adâncurile firii. Bocet venit de la o facere a lumii, un bocet de pomenire, un bocet ce-și are și rolul său de vindecare a subconștientului.

Bocetul sacru izvorăște, nu de la mama Mălina sau bunica Anița, ci de la tatăl Grig, ce cu forța specifică bărbatului dă amploare tânguiri și rugăciunii către Domnul, în care avea toată nădejdea.

„*Voi stelelor sunteți mii, iar eu voi rămâne singur, fără copilul meu drag.*”

Aș adăuga eu: „Poate că nu sunt stelele, ci mai degrabă deschideri în rai, unde strălucește dragostea celor pierduți pentru a ne spune că sunt cu noi” (Theodor Seuss Geisel, cunoscut ca Dr. Seuss, cunoscut pentru cărțile sale pentru copii).

Bocetul ritualic rămâne agățat de poarta cerului. Este o epopee a lumii moderne, țesută pe firul iluziei de împlinire.

Destinul omului are parte de trei momente majore: nașterea, nunta și moartea.

„În concepția populară dacă moartea survine înaintea nunții, înseamnă că feciorul sau fata rămân *nelumiți*. Menirea lor creatoare și integratoare a rămas neîmplinită iar situația este socotită nefastă.”

Dar vorba lui Omar Khayyam: „Fiindcă nu știi ce te așteaptă mâine, luptă să fii fericit azi.”

Rânile s-au vindecat, și-un nou înger s-a ntrupat, într-un băiat, Oscar. Nu vor ști că orice înger drag Domnului revine în împărăția lui cât mai iute.

„Curios, că-i place să deseneze, să facă diverse căsuțe, câte o bancă, păsări, bărcuțe, câte o lună, un soare”, asemeni copiliței de odinioară, de parcă se întrupase în el. Îi plac florile, filmele, valurile mării dar și caii.

Greu de pătruns în alte lumi, unde sufletul nu are hotare. Oare lacrimile lor sunt ca și florile nemuritoare? Ochi de îngeri împărțind iubire, vindecare iar câteodată și uitare în care se oglindesc, se odihnesc dorul sfintelor mame.

„Ajunsese ca noaptea, să viseze cai și îngeri.” Căci la fel de senzitiv și sensibil față de lumea nevăzută, este Oscar ca și sora lui Roberta.

Mama Mălina, Grig tatăl, mama Anița, sunt personaje care se învârtesc într-o horă a sorții, nesocotind că „viața este un copac ale cărui fructe sunt adesea amare”, cum ar spune A. Einstein.

„Doar blestem să fie, dar cine, și de ce? Ce rău am făcut și cui?”

Abia simțit, bocetul avea să prindă din nou forță și viață. Se împletește acea spirală a sunetului, cuvântului, cu firul de argint al îngerilor ridicăți în văzduh. Bocetul tatălui sfâșie zâmbetul cerului.

„Livezile cerului cern peste grădina imensității astrale albastrul florilor de „nu-mă-uita”. Azi, mă joc cu clepsidra năpădită de nisipul tăcerii. Prea multe mirări și revelații alunecă pe brațele melancoliei. Sub vitraliile ce mocnesc a căldură divină, înfloresc pietrele, iar pajiștile sonore mă cheamă în mănăstirea dintre cuvinte.”

„Prin labirintul înțelesului, timpul, ca o clepsidră nocturnă, luminează tăcerea printre arcade de reflecții, atâtea simboluri cercetează orizonturile.”

„Între lacrimă și speranță, Dumnezeu e stăpân!”, spune atât de filozofic și de frumos, autoarea, prinsă și ea în „izvorul unei zile, vis de curcubeu” lângă „un copac înflorit (ce) poartă ruga luminii ce (când) se confundă cu ochiul Domnului.”

Bocetul se adâncește, o ia la galop, iar tatăl transfigurat de durere, poartă un dialog cu Dumnezeu, ca de la bărbat la bărbat. Își varsă off-ul și dorul mai ceva ca măicuțele divine. Bocetul e o „Mioriță” în devenire.

Găsim și în Geneza 50:10, bocetul unui alt bărbat: „ Când au ajuns la aria lui Atad, care este dincolo de Iordan, au făcut plângere mare și jalnică, și Iosif a ținut în cinstea tatălui său un bocet de șapte zile.”

Bocetul se prelinge „ca un fir de apă ce urcă din adâncuri spre fața pământului” (Ileana Vulpescu – Arta Conversației), încercând să îmblânzească pașii sorții și timpul, care i-a furat îngerii de lumină.

Dar *„pe drumuri prăfuite, nevăzutul aleargă printre crucile din cimitir, în spatele soarelui, singurătatea a rămas într-un picior, de-atâta lumină, a secăt și ochiul fântânii. Iar caii, printre bulgări de ceață, s-au înstrăinat în memoria clipelor.”*

Câtă sensibilitate are autoarea stărnind valurile cuvintelor cu o baghetă magică, atât cât să atingă colțul de suflet al cititorului.

Principii filozofice în pragul zorilor când cuvintele prind putere mai mare: *„Să fugiți din amintiri, paradisul vă cheamă să fiți o familie...”*

„Tu nu ascuți cum crește floarea de cireș?! Ca două respirații, în paradis, trăim în lumi imaginare, doar zeii ascultă cum înfloresc nufierii când clopote, cu atâtea iluzii, te atrag spre cer.”

Metafore uluitoare se încing spre amurgul clipelor.

Margine de sat

„A coborât tăcerea-n altar, cuvintele cos din borangic semnul de carte, ce fuge de singurătatea fără degete.”

„Ai ascultat vreodată o piatră cum doinește, cum se lasă mângâiată de apa izvorului?”

Ele, pietrele, se bucură de cail ce le calcă și le trezesc amintiri, noaptea, pe cărări, gândurile mele luminează cărarea Domnului.”

În credințele populare românești, calul este prototipul simbolului uranic care trage discul solar pe bolta cerească, dar este în același timp și un element terestru, având legătură cu pământul, apa și focul. Calul, cu o funcție apotropaică, referindu-ne la superstiția apărării de duhurile rele, veghează asupra casei. Dar calul e și un simbol al puterii, dă forță personajelor noastre.

Bocetul-doină, unde tatăl preia funcția ritualică a mamei, aduce mai multă putere în rugăciunea și chemarea Divinității.

„Privesc stelele din biblioteca gândurilor. Clepsidra mută se rostogolește iar. Când, magic, trece în galaxii demodate, metafora cuvântului de dor, ne-ncetat, silabele înmugurite vor căuta drumul spre Casa Aproapelui, spre Tine, Doamne, ca altădat’?!”

„Doamne, dintr-un apus de jar, te-am adunat, păreai un vis ce mi-a colorat atâtea anotimpuri.”

„Vezi tu, în paradis, îngerii ca și fluturii, zidesc insomniile de aramă.”

De n-au fost blesteme, au fost jocurile Divinității. Frumusețea cuvintelor trage cerul în jos.

„- Îngerul? Îl vezi?”

Da, îngerul... pe el îl aștept...”

„Doamne, coboară cu mine-n cetate e atâta libertate, în paradis!” Doar aici ciobănașul doinește și privighetoarea cântă, alături de natura toată.

În realitate nu privighetoarea, femela, cântă ci masculul. Mai mult privighetoarele sunt considerate a fi o plângere îndurerată, dar sunt și păsări ce au puterea de a proteja împotriva tuturor spiritelor rele.

Nimic nu este întâmplător în această salbă de metafore ale autoarei. „Dintre flori și dintre stele nimica nu va fi clintit,/ Veniți: privighetoarea cântă și liliacul e-nflorit”, ca ne amintim de versul macedonskian.

Restul cuvintelor de lumină, le las în seama domniilor voastre. Să vă bucurați de un roman plin de iubire, dor, viață și moarte ca în realitatea perpetuă. Un roman cu o tentă sensibilă ca și autoarea noastră, Eleonora Stamate.

Costinești

CRONICĂ LITERARĂ

GELU CIORICI – ȘIPOTE, ALTITUDINEA 33 *

► Vasile LEONTE

Pe la vreun apus de soare accentuat tomnatic, într-o cafenea cu nume scrijelit ca pe malurile Senei, primii, prin intermediul poetului Valegvi (mulțumesc, domnule Valeriu!) o carte întru desfătarea spiritului. Autor: Gelu Ciorici - Șipote (mulțumesc, domnule Gelu!). La vedere, culoare castanie bine definită, la răsfoire, miros de arțar ori poate fag trecut spre maturitate. Îi dau târcoale pe îndelete; titlul **altitudinea 33**. Iisus la capăt de drum terestru ? Editura Noduri și Semne, Galați, 2021. Meritul lui Gelu Ciorici în susținerea editurii, cenaclului, revistei cu nume comun îl pot dezvălui doar prietenii apropiați, camarazii de acțiune. Mai desfac din informațiile preliminare : imaginile din carte „reprezintă niște idei în lemn ale autorului acestei cărți”. Străbat notele de întâmpinare, semnate T.Parapiru și mă simt invitat la lectură. Mă las condus de notațiile pertinente ale unui profesionist, criticul Daniel Cristea- Enache, reproduse pe coperta IV „Autoreferențială și impregnată de estetica apoeticului, fugind de livresc și refugiindu-se în libertatea limbajului, lirica lui Gelu Ciorici- Șipote constituie un exemplu tipic pentru sensibilitatea poetică a acestor timpuri etc.”

Cine umblă printre pagini dă peste „cioturi”, unele prelucrate de răbdarea pasionatului de geologie silvestră, după îndelungă aproximare și poziționare, ca să capete alt sens decât cel cu care s-au așezat în inima pădurii, pe marginea schimbătoare a râului. Altele, notate pe „maculator”, în fugă, în dezordine, în silă, de spaimă, cele mai multe așezate sub aranjamente stelare, de fiecare dată câte trei, ca sub o priveghere cosmică. Consult o antologie construită pe discontinuități, poeme ample, cu oarece substanță narativă, urmate de scrâșniri scurte, vindicative(), distihuri, terține aparente (fără pretenția de a fi găzduite în preajma hai-ku-urilor. Puține titluri în care nici

nu poți crede (vezi *distilerii*). Cuvintele însele se răzvrătesc, se așază de-a curmezișul, nu se mai agreează ca în familie ori în clișeele circulante : „nimic nu e mult/doar puținul !”, „mereu mă prinde lumina/cu singurătatea aprinsă !”, „dacă trece/de ce nu vine ?”, „viața este singura/care are timp/să ne îngroape” etc. Tonul melodramatic, ritmul mângâios nu-l servesc pe autor. El are nevoie de țâșnirea imprevizibilă, de torentul verbal, chiar în dezacord cu așteptările lectorului.

Cum arată Gelu Ciorici fără încartiruirii forțate, fără înregimentări formale, fără îmbujorări estetice, adică cel extras din foile lui, inegale, dezordonate, adunate spre bucuria iubitorilor de frumos? Apropiatii îi zic nouăzecist (după calendarul din perete!), non-conformist,

suprarealist, avangardist. Mai adaug și eu, fără să-i folosească la ceva – iconoclast, în bună măsură anticalofil, „un bun băutor/ bea de la ulei de candelă/până la oțet/agheasma îi devine preș!” (p.98). G.Ciorici, sunt convins, l-a privit cu insistență pe Tudor Arghezi așezat în spatele clasei pe vremea claselor primare. Uneori și-a mutat privirea și la Geo Bogza, cel din *Poemul invectivă* și *Jurnal de sex*.

Pornesc la drum cu două bocete, blesteme, monumente de revoltă clădite pe neputință, vădit autobiografice. Un *Cântec de Constantin* se adresează „lui Costică Ciorici, oriunde ar fi!”. Pe turnură folclorică, „foaie verde matostat”, se declanșează, dușmănos („se cântă răgușit, înjurat”), năduful țăranului, „grea-i viața de concentrat”, scos din „chiler întunecat”, lipsit de „mărășești de fumat/și vin negru de descântat”. Suferința fizică, incomensurabilă, se clădește în paralel cu cea morală „c-avem griji/c-avem nevoi/râd reformatăi di noi”. Nici bunicul n-are momente de glorie înscrise în ramele aurite ale istoriei. Victimele nu încap aici, în manifestările festiviste, sonore. „Vasile Ciorici, mereu o să vrei să ieși din Țiganca crucilor râmăte de porci”. Pomelnicul familiei înglobează „celălalt bunic e marcă de țigări/țarnă de mausoleu”. Sufletul (dacă mai este și novice), pârjolit de asemenea traume se aricește, se arcuiește asupra sinelui pentru ca mai apoi să țâșnească. Îmi explic, de aici răbufnirile, ideosincrasile puțin ademenitoare ale lui Gelu Ciorici. De aici solidaritatea cu justiția adevărată (în ciuda metamorfozelor, inconsistențelor acesteia), evident, utopică: „mereu nu am să tac, știu c-o să fiu /mâncat cu pragmatism și solidaritate/degeaba scriu, vă știu, sunteți uium”(p.175). Privire versată, de ziarist agresiv, incomod (așa era re/cunoscut Imparțialul!), scormonitor, iritat de orice anormalitate a cetății. Pentru gălățeanul trecut prin epoci aurite, revoluții agrare cu pâinea la cartelă, Brateșul vizitat cu insistență, cu folos de Petru Rareș, din os domnesc: „cerul se ducea în lac, lacul Brateș/pe jumătate desecat/în loc de pești înota porumbul/cu știuleți de babușcă/floarea-soarelui se rotea ca o meduză/dar nu știam” (*perla*). În fața acestor aberații ale realului, orice -ism din încadrările cultural-literare anterioare devine inoperant. Răeori e cuprins Gelu Ciorici de fiorul metafizic; el vede bine cum „sălciile vin/verdele-i de un albastru mic/moare cimitirul/de

atâta verde fix”(p.205), amenință fără intermediar „așa ar trebui să vin, cu toată iarna peste voi/căci ne-ați ratat deceniile cât un veac/politicindu-ne prin suflete gunoi” (*rahat*), ori devine duios, după reguli ancestrale, definitiv instalate în sine: „cea mai bună pâine-i/doar din mâna Mamei”(p.70) sau „oare cum e să strângi rufele/sâmbătă după sâmbătă/de pe o culme/ ca MAMA ?!” (*dor*). Demoni demolatori, asalturi polemice își vântură aripile cam peste tot „mai toți poeții sunt din soiul lui Eminescu/numa că ei chiar mor în escu” (p.88), „pe poeți îi îngroapă primăriile/nu amantele, nu soțiile/cununie n-au, deci nici poeziile” (p.167), integral *dor!(lor!)* – în bună tradiție eminesciană. Se cuvine să completăm pelerinajul tematic cu un rând - două rezerve minipoemelor în care erotismul, exploziv sau discret, dă sens și noblețe vieții: „în afară de tine/nu mai este nimic sfânt în mine !”, „inima mea/nu o să stea/cât este/a ta”, „ai putea să-mi gătești într-o lingură/iubesc doar în (-) cât ești !” (*fel de fel*), „fără o femeie/nu are capăt pământul”.

Poet retractil, adică volubil doar după ceremonial, ocupant al spațiilor miniaturale, destoinic la butoanele vreunei instituții social-culturale, Gelu Ciorici promite trei volume de publicistică, foaie de observație a societății gălățene, perioada 1990-2019, indubitabil revelații care pot produce și furtuni locale. Le așteptăm cu înfiorare!

* Gelu Ciorici - Șipote, **altitudinea 33**, Editura Noduri și Semne, Galați, 2021

Armonie

„Telegraf cernit”/ In Memoriam Nicolae Manolescu

REVISTA REVISTELOR

► Adrian Răcaru

Uniunea Scriitorilor din România anunța cu profundă durere încetarea din viață a acad. Nicolae Manolescu (1939-2024), Președintele Uniunii Scriitorilor, director al săptămânalului „România literară”, critic și istoric literar de mare reputație, una dintre cele mai mari personalități ale literaturii române din toate timpurile.

Nicolae Manolescu s-a identificat cu literatura română, a fost în permanență în centrul literaturii vii, a fost îndrumător a sute de studenți și doctoranzi, ca profesor, precum și al tinerilor scriitori din mai multe generații.

Ca om politic și ziarist de atitudine, a militat pentru democrație și libertate.

Prin dispariția lui Nicolae Manolescu, cultura română suferă o grea, ireparabilă pierdere.(uniuneascriitorilor.ro/2024-03-23-în-memoriam-nicolae-manolescu)

Din cuvintele de doliu am ales ultima parte a textul publicat, în data de 24.03.2024, pe situl MUZEULUI NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE, de Paul Cernat:

„Călinescian prin șarm, a fost un Iovinescian în planul opțiunilor ideologice liberale și un apologet maioreșcian. Autoritatea sa a fost și un exercițiu de seducție prin firescul, libertatea și inteligența discursului critic. Alături de Eugen Simion, a fost principalul constructor al canonului literar din România post-1965. Literatura română postbelică, în ce are ea mai bun, nu poate fi concepută în absența sa. Cu Nicolae Manolescu nu dispăre doar „o lume” și un mod de a face critică – ci,

probabil, chiar instituția criticii de autoritate. Condoleanțe familiei îndoliate și tuturor celor care l-au cunoscut și iubit. Dumnezeu să-l odihnească în pace!”

*

Am pe masă **România literară**, numărul 12 din 22 martie 2024, care se deschide, știut, cu un

editorial de **Nicolae Manolescu** și se închide normal, cu textele de pe ultima pagină, semnate **(N.M.)** Profesorul are/avea, simbolic vorbind, primul și ultimul cuvânt. Cităm din editorialul ediției invocat cu imbold izbăvitor, despre cronică literară, **encore et toujours:**

„Cititorul va fi recunoscut în titlul editorialului meu jumătatea versului lui Verlaine: îl consider cea mai frumoasă exprimare a ideii de acum și totdeauna.” Casandrică adevărate: **de acum și totdeauna Nicolae Manolescu** – înălțat în istorie, în istoria Culturii și Literaturii Române.

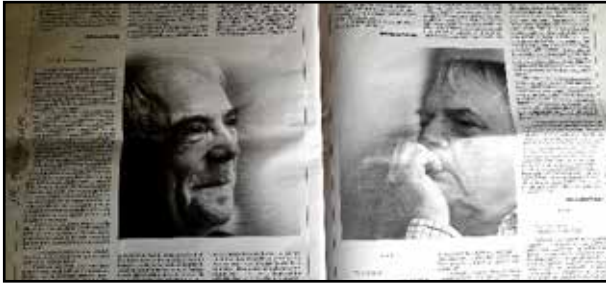
Numărul 13, este fatidic și pentru **România literară**; pragurile revistei s-au tot ascuțit de la o vreme și la numărul 13, au lovit ca o ghilotină! Mi se pare decent și de bun simț comun, cum creștinește se cade, ca REVISTA REVISTELOR, să păstreze tăcere; un moment de reculegere, ca o reeditare: **Nicolae Manolescu!**

Dumnezeu să-i țină amintirea vie! Iar cărțile semnate de Nicolae Manolescu, să-i țină discipolii pe cale!

* * *

După neliniștite, triste așteptări, apărea în data de 29 martie 2024, **România literară nr.13-14 cu ultimul editorial semnat de PROFESOR:** „dura lex, sed lex?/ Cunoscutul dicton latin, **lege e severă, dar este lege, trebuie pusă necesarmente sub semnul întrebării astăzi în țara noastră tristă, plină de umor.**”

Pentru un convenit îndemn, de pomenire prin lectură, *in memoriam* Nicolae Manolescu, vă oferim imagini cu câteva pagini foto-copiate din **România literară 13-14**(ironică numerotare, scăpărând a spaimă!)

CRONOGRAF

Selecție și note: Adrian RACARU

„SUFLETE, BUN LA TOATE...”

Marin Sorescu – sufletul care dansează

În revista de literatură universală **Secolul 20**, nr.: 234-234-236/ 7-8-9, 1980, redactor șef Dan Hăulică, la Cronica traducerilor (pp273-277), ne surprinde în „**Uraganul de hârtie**” cronica lui Eugen Simion și ne prinde în tainele traducerii cu un fel de „Oglindă, oglinjoară...”, Irina Mavrodin cu **Marin Sorescu/ în limba franceză**.

Am selectat cu umilă zgârcenie câteva fragmente :

Eugen Simion:

„Am sub ochi o recentă traducere în limba franceză a poemelor lui Marin Sorescu (*L`Ouragan de papier*, Editions Saint-Germain-Des-Prés). O răsfoiesc cu oarecare neîncredere pentru că am consultat multe traduceri de poezie și puține m-au satisfăcut. Alain Bosquet a selectat bine și a tradus excelent niște versuri care, în ciuda limbajului lor accesibil, nu sunt lipsite de profunditate misterioasă. Nota de ambiguitate între ironie și tragic nu este ușor de transpus într-o limbă reputată pentru geometrismul ei. În veșminte franceze, Marin Sorescu arată, totuși, bine: scânteietor, inventiv, trăgând ironia spre metafizică. Nuanța din urmă este chiar mai puternică: ironia complice se estompează, versul merge în chip mai direct spre inima tragică a ideii. Severa sintaxă a limbii franceze (de o demnitate cadaverică, zice un moralist contemporan!)

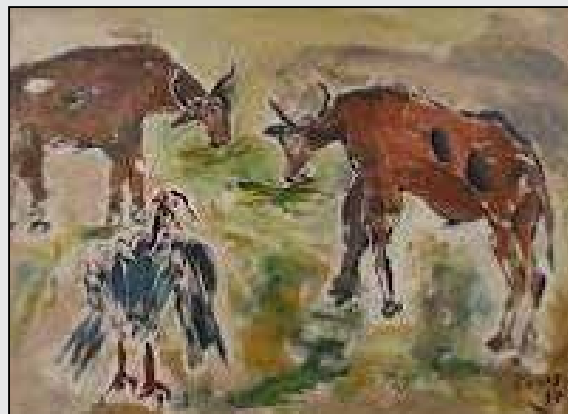
diminuează jocul verbal, poanta înveselitoare se pierde într-o parabolă de tip existențialist gravă și complexă./.../ Alain Bosquet a selectat din poemele lui (Marin Sorescu n.n.) un text pentru a figura într-o recentă carte: *Cet plus beaux poèmes du monde* (Editions du Cherche-Midi).”

Irina Mavrodin:

„Culegerea de versuri de Marin Sorescu *L`Ouragan de papier*, apărută la Editions Saint-Germain-Des-Prés (Paris, 1980) în traducerea lui Alain Bosquet, ne apare ca un caz limită – ca un caz fericit, și atât de rar – de traductibilitate a poeziei. Iată cele două versiuni, română și franceză, ale poemului *Dansează/ Danse*:

«Dansează, suflete!/ Deschide ușa bibliotecii și dansează/ Printre atâția bărbați foarte înțelepți/ Care și-au lăsat capetele/ Pe câte-o carte/ Ca pe o tavă a Salomeei!// Sunt prietenii tăi cei mai buni. Și toți îți spun acum să dansezi,/ Pentru că numai tu mai poți face mișcările/ Începute de ei,/ Și frumusețea jocului/ Nu trebuie să se piardă.»

«Danse, mon âme/ Ouvre la porte de la bibliothèque et danse/ Parmi tant d`hommes très sage/ Qui ont penché la tête/ Sur un livre/ Comme sur le plateau de Salomé// Ce sont tes meilleurs amis/ Tous te disent de danser désormais/ Car tu es le seul à pouvoir encor faire les mouvements/ Qu`ils ont commencés./ La beauté du jeu/ Ne doit pas se perdre.» ”

Marin Sorescu – Iona

În aceeași revistă: **Florian Potra** cu **GIONA**, adică **IONA** pe italienește (pp.279-287), ne atrage semnalându-ne „*reala contribuție culturală și estetică a unui scriitor român, Marin Sorescu, la înnobilarea spirituală a publicului italian.*” aflăm că nici dincolo de cartea biblică, Iona, „*cu tragismul său purificator*” nu urmează calea cerută, și dacă toate drumurile duc la Roma, ea se duce la Napoli. Iată un fragment:

„În asemenea considerații se cuvine să identificăm *fasta convergență, sau coincidență, care a înlesnit întâlnirea, la un moment dat, a lui Iona cu inițiativa culturală a Asesoratului pentru tineret al provinciei (județului) Napoli. Mai exact: Iona a fost pusă în scenă de cooperativa «Gruppo Teatro Uno», la Napoli, în cadrul programului «Vara tineretului», ediția 1979, iar în martie 1980 a apărut sub formă de carte, editată de același Asesorat, în traducerea credincioasă și eficace a lui Marco Cugno, și beneficiind de patru comentarii dedicate poeziei și dramaturgiei autorului român (Note la poezia lui Marin Sorescu, de Gheorghe Carageni, Ipoteze asupra teatrului lui Marin Sorescu, de Marco Cugno, Singurătatea lui Iona, de Pasquale Buonincotro și Parabola lui Iona, de Ioana de Alba Clara De Ruggiero), menite să contureze un început de portret literar și estetic, un enunț de «poetică» personală.*”

Marin Sorescu – Pictor

„Atunci când pictez mă simt foarte bine. Pictura înseamnă o descătușare, în timp ce poezia, proza sau critica înseamnă totuși o veselie și, ca veselie, presupun o anumită obligație. Deci pictura o fac de bunăvoie. Dar aș spune că pe toate le fac de bunăvoie. Nimeni nu ne obligă să fim nici scriitori, nici poeți, nici dramaturgi, nici pictori. Trebuie să existe pornirea să lucrezi în sfera inefabilului...”

POEZIE ROMÂNEASCĂ DE INSPIRAȚIE CREȘTINĂ

Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc de-odinioară;
O, maică sfântă, pururi fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.

Mihai Eminescu – Răsai asupra mea

Și cât e de frumos în sat!
Creștinii vin tăcuți din vale
Și doi de se-ntâlnesc în cale
Își zic: „Cristos a înviat!”

George Coșbuc – La Paști

Știi de-atunci, Iisuse, tu, c-odată
Iubind prea mult pe oameni, drept răsplată,
Vei îndura batjocora și-amarul,
Și-ncununat cu spini, urcând calvarul
Pe umăr singur crucea ți-o vei duce,
Și vei muri, strigând la cer, pe cruce ?!

Șt.O. Iosif - Iisus

Din nou coboară- Te-ntre noi Iisuse,
Căci iarăși turma Ta e rătăcită,
Și iar se-ntinde noaptea cea cumplită
A vechii uri, de Tine-atunci răpuse.

Al. Vlahuță - Sonet

Mi s-a părut că treci, Iisuse,
Precum treceai prin vremea aceea
Gustând în mers prietenia
Pescarilor din Galileea.

Nichifor Crainic - Iisus prin grâu

Am fost să văd pe Domnul, bătut de viu pe cruce
Singur în câmp cu corbii și-a cerului rășină
Vitându-se la soare cum sângerat se duce,
Cu care se simțise de-un fel și-o rădăcină.

Tudor Arghezi – Psalm XIV

O, Christ cu păr de aur și cuvântul dulce,
Din care se revarsă al mângâierii dar!
Tu însuși ai zis Christe, când te-ai urcat pe cruce:
„Nu vrei să faci, părinte, să tracă-acest pahar?”
Ce te gândeai tu oare, vorbind așa, Iisuse?
Gândeai că o să piară ce tu ai semănat ?

Dimitrie Bolintineanu – La Iisus pe cruce

Înspre Dumnezeu și-ndreaptă pretutindeni iarba firul;
Întru slava Lui, Înălță dulci miresme, trandafirul;
Către El înălță brațe verzi sau veștede copacul;
Lui se-nchină și-ngenunche tot bogatul și săracul;

Vasile Militaru - Înspre Dumnezeu

Iisus murea pe cruce. Sub arșița grozavă
Pălea curata-i frunte ce-o sângerase spinii.
Pe stâncile Golgotei, tot cerul Palestinei
Părea că varsă lavă.

Vasile Voiculescu – Pe cruce

Și iată potirul la gură te-aduce,
Iisuse Cristoase, Tu jertfă pe cruce ;
Adapă-mă sevă de sfânt Dumnezeu

Nichifor Crainic – Cântecul Potirului

Pământul se cutremurase
Și cerul se întunecase,
Cristos pe cruce răstignit
Iar Domnul, sufletul și-l dase
Și-ntre tâlhari sta pironit.

Al. Macedonski – Legenda siminocului

„Dă-mi, Doamne, binecuvântarea ta
Să pot intra în Ierusalim și eu cândva
Ca și Hristos călare pe măgar
În înșorita lună-a lui Florar ... !”

Ion Minulescu – Rugă pentru ultima rugă

„Peste albastra apelor mânie
S-a deslușit Isus Nazarineanul
Cu brațu-ntins spre binecuvântare ...

O. Goga - Iisus pe valuri

„Vin Florile cu Soare/Și Soarele cu Florii”

Vasile Alecsandri - Floriile

Ascult-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce, clară,
O, Maică prea curată
Și pururea fecioară,

Marie!

Mihai Eminescu -Rugăciune

CĂTRE MĂNĂSTIRILE NOASTRE DE SUFLET / PELERINAJE PASCALE

„ADORMIREA MAICII DOMNULUI” - ADAM

*

„SFÂNTA TREIME” - BUCIUMENI

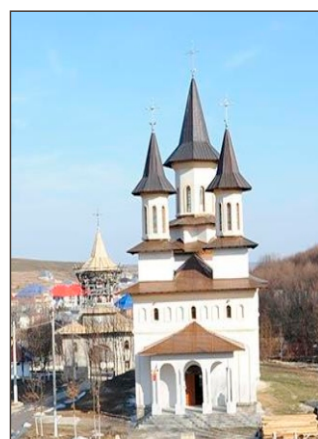
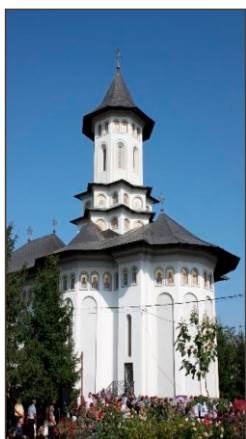
„NAȘTEREA MAICII DOMNULUI” - CUDALBI

*

„SFINȚII MARTIRI BRÂNCOVENI” - CÂRLOĂNEȘTI

„ADORMIREA MAICII DOMNULUI” - VLADIMIREȘTI

*

„SFINȚII TREI IERARHI” - TOFLEA

Imagini preluate de pe pagina de Facebook a Arhiepiscopiei „Dunării de Jos”